

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1931.

Andra kammaren.

Nr 4.

Lördagen den 17 januari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 12 innevarande januari.

§ 2.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts proposition, nr 1, angående *Vid remiss av statsverkets tillstånd och behov.* *statsverket i propositionen.*

Därvid anförde:

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Redan vid vår första sammankomst denna riksdag erinrades vi om tvenne av de största uppgifter, som folkrepresentanterna ha sig förelagda och måste försöka lösa. I första kammaren framhöll dess ålderspresident, att under en demokratisk ordning är det folkrepresentationen, som i väsentlig grad bär ansvaret för att rikets intressen väl tillvaratagas. Denna börda fann han vara under nuvarande världssituation av en alldeles särskild tyngd och han manade oss att, med undanskjutande av för ögonblicket mindre väsentliga meningsskiljaktigheter, genom lojal samverkan bringa föreliggande viktiga frågor till en lycklig lösning. »Mäktade ej folkrepresentanterna fylla denna ofrånkomliga plikt mot vårt land», fortsatte herr Trygger, »blir följden en parlamentsleda, som till rikets ofärd kan medföra, att folkrepresentationens maktställning undergrävas genom krafter, som hämta sin styrka kanske icke ur annat än en kritiklös beslutsamhet och en fast sammanhållning.» I denna kammare hälsades vi av ålderspresidenten med ett tal, som på grund av den tragiska händelsen omedelbart efteråt fick karaktären av ett politiskt testamente. Raoul Hamilton prisade vårt folk lyckligt för statsskicket fasthet och folkets laglydnad, och han manade oss att befästa detta lyckliga läge. »Våra strävanden böra gå ut på», sade han, »att höja folkets bildning och omdömesförmåga, att förekomma arbetslöshet och att utestänga fattigdom från varje svenskt hem samt att häva de missförhållanden, som ännu vidlåda samhällsordningen.»

Det är i och för sig ganska märkligt, att det är en av demokratins gamla motståndare och mest energiska bekämpare, som fäster vår uppmärksamhet på angelägenheten av vakthållning kring demokratin, och att det är en anhängare av den ekonomiska liberalismen, som betonar nödvändigheten av samhällslika ingripanden mot de sociala missförhållanden, som närmast ha sin rot i den nuvarande ekonomiska ordningen. Att uttalandena gjorts vid ett högtidligt tillfälle, bör icke förminska deras betydelse. De äro helt visst uttryck för en uppriktig omsorg om det allmänna bästa, och de ställa oss öga mot öga med ett par av demokratins livsfrågor, dess förmåga att giva landet en fast och effektiv styrelse och att bringa de demokratiska principerna i tillämpning även på det sociala och ekonomiska området. Som socialdemokrat tar jag gärna till-

Vid remiss av fallet i akt att stryka under vad här en högerman och en liberal i egenskap av statsverks- ålderspresidenterna yttrat till folkrepresentationen. Det har syns mig synnerligen lämpligt som utgångspunkt för ett inlägg i riksdagens första större allmänna debatt.

(Forts.)

Tidigare antydningar om att frågan om parlamentarismen, enkannerligen om den sittande regeringens förhållande till riksdagen, skulle komma att här beröras, ha mötts med erinringar om att tiden icke lämpar sig för politiskt käbbel. Egentligen borde ingen tid göra detta. Det är emellertid anmärkningsvärt, att de, som i tidningspressen ha att fostra och leda den allmänna opinionen i våra allmänna angelägenheter, ännu i en del fall icke fattat betydelsen av styrelseproblemet — man kan under sådana förhållanden förstå, om gemene man ännu icke fått önskvärt intresse för detsamma. Inom folkrepresentationen bör man emellertid kunna räkna på allmän förståelse, om man påkallar dryftning av detta viktiga problem. Att det göres i remissdebatten är också naturligt. Jag delar i det stycket den uppfattning, som den nuvarande statsministern i fjol gav uttryck åt från oppositionsbänken, då han yttrade: »Förhållandet mellan regering och riksdag synes mig främst böra klarläggas, där dessa båda parter mötas.»

Kanske bör, innan våra egna förhållanden tas upp till skärskådande, göras ett påpekande om att det demokratiska styrelseproblemet är aktuellt, inte endast hos oss utan i hela vår världsdel, för att icke säga i hela världen. Det är den allmänna rösträtten själv, som aktualiserat det. Det är, sedan folket blivit herre i eget hus, som frågan om hur folkstyrelsen skall utövas blivit mer och mer brännande såväl hos oss som i andra länder. Svårigheterna för en snabb och effektiv lösning ha redan vållat, att demokratin förlorat mera än en av sina efter kriget erövrade länder och farorna lura i andra stater; på sina håll reder sig demokratin endast till nöds. Jag erinrar om händelserna i Tyskland och Finland under fjolåret. Det skulle vara oklokt av oss att icke observera detta och för egen del i tid draga lärdom av vad som hänt på andra håll. Ty hur lyckliga vi än kunna anse oss vara, äro vi visst icke immuna mot bolsjevism och fascism. Men vi ha otvivelaktigt möjligheter att effektivt stänga dem ute genom att fullt ut göra vår plikt mot demokratin.

De flesta av oss tillhöra interparlamentariska unionen, och den svenska riksdagen möjliggör genom anslag vårt deltagande i det interparlamentariska arbetet — i den statsverksproposition, som vi nu gå att remittera, föreslås ett anslag av 18,000 kronor för ändamålet. Meningarna äro och kunna vara delade beträffande formerna för detta arbete, men det är av otvivelaktigt värde på den grund att det konfronterar oss med gemensamma problem. Det är för visso ingen tillfällighet eller något letande efter diskussionsämnen, som gjort, att såväl de nordiska interparlamentariska delegerademötena som interparlamentariska unionens konferenser ägna en stigande uppmärksamhet åt parlamentarismens problem. Det är problemet självt, som tränger sig på parlamentarikerna i olika länder och i deras internationella samarbete. Senast i fjol var det föremål för behandling såväl vid delegerademötet på Island som vid konferensen i London. Någon fast ledning i saken gav ingendera församlingen; i stället var nog det starkaste intrycket, att man litet varstans står handfallen och famlande. Så mycket viktigare är det, att saken tas på allvar.

Det talades i London en hel del om demokratis kris. Visserligen hette programpunkten: »Det parlamentariska systemets utveckling», men — som redan inledaren, fransmannen Renaudel anmärkte — vad man allmänt tänker på är den kris, i vilken demokratin kommit in efter kriget. En talare från Sydafrika strök under, att demokratin uppenbarligen befinner sig i en kris. Han förklarade, att parlamenten överallt förlorat sitt grepp om folkets intresse och aktning. En annan talare förklarade, att folket fordrar, att parla-

menten skola arbeta i stället för att prata. Praktiskt taget varenda en, som hade ordet, beklagade sig över parlamentarismens vanskligheter, oförmågan att skapa och upprätthålla starka regeringar, partisplittringen, den växande arbetsbördan etc. Ideligen skymtade man diktaturens spöke. Där demokratin icke kan lösa sitt styrelseproblem, där öppnas dörrarna för diktatorn, kanske av folket självt på grund av dess likgiltighet för folkrepresentationen.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Men om man alltså allmänt kände krisen, så hade man som sagt icke lika lätt att finna botemedel. Man talade om en viss decentralisation för att lätta parlamentens arbetsbörda, om barnens uppfostran till demokratiskt medborgarskap, om åtgärder mot tidningarnas förgiftande verksamhet, om förbättring av den parlamentariska tekniken, om en rösträttsordning för att gynna uppkomsten av stora partier och för att förgöra de små; det var en och annan, som också antydde, att en del kunde avhjälpas, om man litet mera tyglade partiintresset och partispekulationen och i stället kände större förpliktelser till samverkan för att trygga en fast styrelse och goda arbetsresultat.

Med dessa erinringar har jag velat fästa uppmärksamheten på problemets såväl kvantitativa som kvalitativa allvar och går nu över till att tala om förhållandena hos oss. Den parlamentariska ordningen i vårt land är långt ifrån tillfredsställande. De förhoppningar på en målmedveten demokratisk reformpolitik under kraftfull ledning, som knötes till den allmänna rösträttsens införande, ha icke infriats. Vi hade under en kort tid en stark regering med fast underlag i riksdagen, som på ett berömvärt sätt inledde det folkliga reformarbetet. Men sedan har det gått mera på lösa boliner. Visserligen ha förhållandena själva gjort, att reformarbetet icke har helt avstannat, men det har givit, om icke obetydliga resultat, så dock mycket mindre än som med hänsyn till folkets behov och ekonomiska förutsättningar bort kunna uppnås. För lättande av de breda folklagrens betryck och för ökande av den sociala tryggheten betydelsefulla reformer ha onödigtvis förhalats. Svårigheten att få till stånd en stark och verkligt ledande regering har blivit större. Missnöjet med allt detta växer, och herr Trygger saknade ingalunda anledning till sina varnande ord för en vecka sedan.

Var äro orsakerna att finna, och hur skall man kunna åstadkomma en förbättring, hur skall den svenska demokratin kunna göras mera arbetsduglig, giva landet en ledande regering och bättre motsvara folkets förväntningar på hjälp från statsmakternas sida för att komma ut ur betrycket och otryggheten? Man kan icke förvänta, att vi utan vidare skola bli eniga om svaret. Men vi måste dock finna ett svar. Vi ha redan länge diskuterat möjligheterna att förbättra de parlamentariska arbetsformerna, att minska riksdagens arbetsbörda för att kunna vinna större effektivitet i vårt arbete. Många tro, att en omläggning av valsystelet skulle få en avgörande betydelse. För egen del tror jag inte, att det främst kommer an på tekniska anordningar, även om dessa kunna i och för sig hava betydelse. Utan en fördjupad känsla för de demokratiska förpliktelserna, till vilka i första hand hör en redlig vilja till samarbete för allmänt väl, komma vi icke långt. Gruppegöism, partisinne och politisk självtillräcklighet äro långt större hinder än någon teknisk anordning.

Dessa hinder möta vi på olika håll, och ingen bör förhäva sig. Det är emellertid en starkt utbredd mening, att framför allt mellanpartiernas hållning, enkannerligen de frisinnades, omöjliggör bildandet av verkligt parlamentariska regeringar och en målmedveten politik från statsmakternas sida. Tillkomsten och tillvaron av den regering, vars statsverksproposition vi nu ha att behandla, är den senaste påminnelsen härom. Den sitter icke på grund av någon särskild politisk eller personlig kvalifikation, utan på grund av sitt partis möjlighet att bereda regeringar ur andra partier svårigheter och ett hänsynslöst

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

utnyttjande av denna möjlighet. Svensk Tidskrift skrev för något mer än ett år sedan: »Under parlamentarismens skytt ha vi i alla partipolitiska tvistefrågor fått något, som bra mycket liknar en folkfrisinnad diktatur. Denna makt bygger ej på folkligt förtroende, ej heller på en stark man. Den vilar väsentligen på en stark ställning vid den politiska balansbrädans tyngdpunkt.» Karakteristiken är ganska träffande.

Liksom herr Ekman ansåg sig böra vid fjolårets remissdebatt taga upp konflikten mellan regering och riksdag vid 1929 års riksdag, finner jag mig berättigad att här tala något om regeringsbildandet i juni förra året. Det är så mycket mera motiverat, som den nya regeringen i dag för första gången möter riksdagen samlad till rådslag. Det hade under den lindmanska regeringens sista år gjorts ansträngningar från socialdemokratiskt håll att skapa parlamentariskt underlag för en regering, och när regeringskrisen utbröt 1930, krävdes från olika håll, att allvarliga försök skulle göras för att giva regeringen ett bärande underlag. Från Konungens sida anmodades också de frisinnades ledare, när han erhöll uppdraget att bilda den nya regeringen, att söka skaffa sig en så starkt parlamentarisk bas som möjligt. Det blev tvärtom. Den andra ekmanska regeringen hade från början svagare försänkningar i riksdagen än den första redan vid bildandet, och efter höstens val ha dessa ytterligare försvagats. Det har aldrig suttit en regering, som gör anspråk på att kallas parlamentarisk, med så svag parlamentarisk bas som den nuvarande. I fråga om dess personliga tillgångar skall jag avstå från jämförelser. Jag skall heller icke diskutera möjligheterna för statsministern att tillfredsställande förvalta rikets högsta ämbete samtidigt som han skall bära ansvaret för det arbetstyngda försvarsdepartementet och vara ordförande i bostadskreditkassan under en tid, då kassans verksamhet knappast ännu kan ha hunnit att vinna den stadga, som gör, att det går mera av sig självt. Jag skall hålla mig till det parlamentariska underlaget och anser mig kunna och böra konstatera, att något verkligt allvarligt försök aldrig gjordes för att tillmötesgå Konungens och den allmänna opinionens önsknings. Så vitt jag vet, diskuterades icke med något av de partier, som jämte de frisinnade kunde bilda majoritet i riksdagen, möjligheterna för en koalition eller för stöd åt en frisinnad regering. För mig ter sig detta såsom bristande känsla för förpliktelsen mot parlamentarismen och såsom ett uttryck av den frisinnade självtillräckligheten.

Innan jag går närmare in på de förutsättningar, som enligt min mening funnos för en fruktbar diskussion, skall jag avvakta vad statsministern har att svara på mina förebräelser. Jag vill dock redan nu erinra om den beredvillighet till samverkan kring ett begränsat reformprogram, som från mitt partis sida visats, och att av mig till herr Ekman, medan ännu undersökningarna i regeringsfrågan pågingo, överlämnades en promemoria, som borde kunnat tjäna till underlag för fortsatta överläggningar. Jag gör detta med risk att man åter skall börja tala om min enträgenhet som politisk friare — gläpord komma inte att avhålla mig från att göra vad jag anser vara riktigt och nödvändigt för att skapa bättre parlamentariska förhållanden.

Det må ursäktas mig, om jag också berör en annan omständighet, som enligt min mening är betydande för den bristande känslan hos de frisinnade och regeringen för god parlamentarisk ordning. Statsministern väjdade under valrörelsen till väljarna att förstärka hans parlamentariska ställning, vilket väl skulle anses bli fallet, om regeringspartiet fick ett större antal röster än förut. Även om icke omedelbart en ökad representation i riksdagen därav kunde följa. Jag har redan påpekat, att svaret från väljarnas sida blev ett annat än det önskade. För egen del ansåg jag, att en omprövning av regeringens ställning bort följa efter denna väljarnas vägran att giva företroendevotum, så mycket mera, som rätt väsentliga förskjutningar ägde rum mellan partierna. Det finns

andra, som mena, att landstings- och elektorsvalen icke böra tillmätas en sådan betydelse. Därom skall jag icke nu tvista. Vad som har intresse i detta sammanhang är det sätt, varpå man reagerade från de frisinnares och regeringens sida. Man lät kungöra, att om ett av de partier, som haft framgång, anmälde lust att övertaga regeringen, skulle man kunna reflektera på saken. Regeringen ville alltså själv godkänna en efterträdare, innan den övervägde sin ställning. Detta är någonting nytt och passar icke riktigt tillsammans med vare sig vår konstitution eller parlamentariska principer. Enligt dessa göres början med regeringens prövning av sitt läge och först om denna prövning föranleder demission uppkommer fråga om hur och av vem den nya regeringen skall bildas. Jag skulle emellertid icke ha berört denna sak, om icke även sedermera regeringspressen förkunnat, att regeringen väntar, till dess en aspirant på dess taburetter anmäler sig. Denna synpunkt synes alltså vara något väsentligt i regeringens uppfattning av parlamentarismen. Det finns anledning att göra en gensaga, så mycket mera när synpunkten föres fram i en ton, som säger ungefär så här: försök bara, vi skola nog hålla er varma! Det är återigen den där känslan av att kunna diktera genom att propa på vågmästareställningen, som sticker fram. Denna känsla får betyda mera än hänsynen till behovet av en på säker parlamentarisk grund arbetande regering och till regeringsmaktens auktoritet. Det är lätt att förstå, att detta är en väsentlig orsak till svårigheterna att bringa sunda parlamentariska principer till tillämpning i vårt land.

Det har syns mig riktigt att med dessa erinringar om vad som varit fästa uppmärksamheten på regeringens faktiska läge. Detta har gjorts förut utom riksdagen. Det kan vara nyttigt att det gjorts också på den plats, där ju enligt herr Ekmans mening förhållandet mellan regering och riksdag lämpligen främst bör klarläggas. Självfallet kan icke en regering, som tillkommit under berörda omständigheter, och som företräder en alldeles förvänd uppfattning om de parlamentariska principerna, göra anspråk på någon särskild hänsyn från riksdagens sida. Personligen beklagar jag dock, om de frisinnares hållning skulle driva de andra partierna till ett liknande uppträdande. Så länge vi ha att dras med den nuvarande partisplittringen, kan resultat uppnås endast, om vilja till samarbete visas. Skulle varje parti envisas på sitt, bleve följden en förlamning av det parlamentariska arbetet. De som skulle i första hand bli lidande härpå äro de medborgare och medborgargrupper, som behöva statsmakternas stöd och hjälp, men också demokratin skulle ta allvarlig skada genom den växande misstron till dess förmåga att vara ett instrument för lösandet av folkets frågor och ordnandet av landets angelägenheter. Jag vågar därför fortfarande hoppas, att samarbetsviljan, som är en förutsättning för allt verkligt demokratiskt arbete, skall utvecklas och hänsyn till det allmänna till sist vinna över partisinne och självtillräcklighet.

Det säger sig självt, att man av en regering utan egentligt parlamentariskt underlag icke kan vänta några djärva grepp och kraftiga tag. Den måste lirka sig fram genom svårigheterna. Redan sättet att fylla bristen i budgeten visar detta. Om man inte kunnat undvika att taga i anspråk rusdrycksmedel, hade det väl varit bättre att resolut föreslå ett avsteg från praxis i stället för att gå en omväg, på vilken man ju förresten också råkat i konflikt med riksdagens föreskrifter. Enligt reglementet för riksgäldskontoret skall nämligen fonden för statsskuldens amortering användas av riksgäldsfullmäktige för avbetalning på statsskulden eller för att minska upplåningen. Märkvärdigt nog ha heller icke riksgäldsfullmäktige blivit hörda om transaktionen.

Starkast framträder emellertid regeringens obeslutsamhet i dess socialrefor-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

matoriska program eller kanske rättare i frånvaron av ett sådant. Det är för magert med bara sjukförsäkringen, även om denna kombinerats med möderskapsunderstöd. Visserligen bjuda de statsfinansiella svårigheterna till återhållsamhet, men om den goda viljan funnits, borde åtskilligt kunnat föras närmare lösningen. Särskilt i fråga om åtgärderna till arbetslöshetens bekämpande borde man av en demokratisk regering kunnat vänta sig mera av den goda viljan och beslutsamheten. Särskilt beklagar jag, att arbetslöshetsförsäkringen på nytt skjutits undan. Det sker under hänvisning till pågående utredningar, men det låg dock från början på regeringens bord utarbetade förslag till lösningar, och hade det funnits ett verkligt intresse, borde inte några oöverstigliga hinder ha funnits att taga ställning och utarbeta en proposition till årets riksdag. Vi ha tvistat åtskilligt i denna sak förut, och det tjänar bra litet till att som läget nu är argumentera. En protest mot förhållningspolitiken är emellertid befogad.

Alla äro vi säkerligen ense om att det bästa sättet att motverka arbetslösheten är att skaffa arbete. I detta avseende noterar jag med tillfredsställelse, att vi lyckats åstadkomma åtminstone en liten bräsch i motståndet mot en arbetslöshetspolitik, baserad på igångsättandet av produktiva arbeten från det allmännas sida i tider av arbetsbrist. Tyvärr har även här försagdheten hindrat regeringen från att taga ett krafttag. De tre miljoner kronor, som reserverats för särskilda produktiva arbeten, äro uppenbart otillräckliga för att ens tillnärmelsevis möta det behov, som den stegrade arbetslösheten skapat. Och man kan inte skylla på, att man inte vet, var man skall kunna finna lämpliga arbeten. I den socialdemokratiska riksdagsgruppens motion förra året gavs anvisningar på både lämpliga och nödvändiga arbeten, vilka kunna utan längre dröjsmål igångsättas, och för vars utförande kräves långt större anslag än regeringen nu reserverat för ändamålet. Om regeringens förslag i övrigt på denna punkt kan jag naturligtvis icke yttra mig, förrän det föreligger utarbetat, men en varning mot att sammankoppla denna verksamhet med arbetslöshetskommissionen kan måhända vara motiverad. För vår del ha vi ansett, att anordnandet av produktiva arbeten borde följas av en avveckling av den hittillsvarande arbetslöshetspolitiken. Det förefaller emellertid, som om man ännu sutte så fast i de gamla formerna, att regeringen till och med avser att till nödhjälpsarbeten hänföra ytterligare sådant, som rätteligen bör utföras i den öppna marknaden och på dess villkor. Jag tänker närmast på vad som säges om inomskärsfarleden Ramvikskilen—Alstenshamn i Bohuslän och nödlandningsfält för nattpostflygtrafiken.

Det stora förslaget om elektrifiering av stambanan från Järna till Malmö har också av regeringen angivits som betydelsefullt för motverkande av den rådande arbetslösheten, och jag hoppas, att statsutskottet beaktar regeringens önskan om en skyndsam behandling av ärendet. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att det finnes en kategori av arbetare, som ha berättigade anspråk på att bli ihågkomna, när detta arbete sättes igång. Det är statens egna järnvägsarbetare, av vilka ett stort antal avskedats, och bland vilka avskedaderna alltjämt pågå. När dessa arbetares läge vid förra riksdagen fördes på tal och det ifrågasattes en pensionering för en del av dem, uttalade riksdagen, att frågan icke vore aktuell, då dessa arbetare säkerligen kunde erhålla arbete vid andra statens arbeten och särskilt vid de planerade elektrifieringarna. Arbetarna frukta nu, att om elektrifieringsarbetet utlämnas på entreprenad ingen hänsyn skall tagas till deras särskilda ställning. Jag tillåter mig att redan nu fästa utskottets uppmärksamhet på saken och erinra om det löfte, som låg i uttalandet vid fjolårets riksdag.

För övrigt skall jag icke uppehålla mig vid några särskilda grupper, som ihågkommit eller glömts i regeringens förslag. Liksom vid förra riksdagen

Vid remiss av
statsverks
propositioner
(Porta.)

kommer den socialdemokratiska riksdagsgruppen att pröva jordbrukets hjälpfrågor från synpunkten av vad som kan vara rätt och billigt under beaktande av det fortvarande betrycket hos stora delar av jordbruksbefolkningen och jordbruksnäringens betydelse för vårt folkhushåll. Tyvärr måste man konstatera, att lantarbetarnas frågor fortfarande lämnats åsido. Icke ens frågan om trygghet av lantarbetarnas hem, som ytterligare aktualiserats genom nya brutala vräkningar vid konflikttillfällen, har kunnat avvinna regeringen något intresse. I detta sammanhang bör uppmärksamheten också fästas vid stenarbetarnas svåra läge för närvarande. Man må icke förundra sig över om dessa tycka, att någon uppmärksamhet också i denna hjälpaktionernas tid kunnat ägnas framställningarna om åtgärder för att inom landet vinna ökad avsättning för stenindustriens produktion.

En kategori, som både ihågkommit och glömts, är de sämst ställda stats-tjänarna. Deras framställningar ha prövats, men icke föranlett någon åtgärd från regeringens sida. Förslaget om särskilda tillägg för befattningshavarna på de dyraste orterna kan, ehuru i och för sig väl motiverat, icke anses motsvara vad som även i en tid av statsfinansiella svårigheter rimligen bör göras för att åtminstone lätta på de svåraste bekymren. Jag erinrar om att även representanter för de borgerliga partierna här i riksdagen talat om ett rent nödtillstånd för vissa av statens arbetare, och tvekar icke att säga, att det är statsmakterna ovärdigt att låta detta tillstånd fortvara. Det synes mig motiverat, att riksdagen ägnar denna fråga synnerlig uppmärksamhet och undersöker, om den icke kan finna en rimlig utväg att reparera regeringens försummelse.

När jag lät anteckna mig som förste talare vid denna debatt, var det icke i avsikt att därmed markera, att vi vid denna riksdag känna oss stå i någon särskild oppositionsställning. Vårt förhållande till den sittande regeringen är detsamma som till borgerliga regeringar i allmänhet. Vi äro beredda att understödja sådant, som vi finna gagneligt för land och folk, men lika beslutna att bekämpa det, som vi finna skadligt. Vår uppfattning om regeringens ställning ur parlamentarisk synpunkt kommer icke att ändra någonting härvid. Vad vi söka är icke tillfällen att framkalla regeringsskiftet utan möjligheter att lätta folkets betryck och att göra demokratin arbetsduglig. Finna vi dem icke i riksdagen och hos dess övriga partier, återstår oss alltid att söka dem hos folket självt.

Herr Lindman: Herr talman, mina herrar! I trontalet framhålles, att depressionen på det ekonomiska området satt sin prägel på det statsregleringsförslag, som nu framlägges. Detta framgår ock tydligt av propositionen. Inkomsterna ha gått avsevärt ner och utgifterna ha stigit. Det visar, hur plötsligt en omkastning kan äga rum från ekonomiskt gynnsam till ogynnsam ställning. Detta återspeglas på många områden. Jordbruket lider alltjämt av den starka depressionen, som numera även gör sig starkt gällande på den animala produktionen. Flera stora industrigrupper arbeta under svåra, ja, på vissa håll rent förtvivlade förhållanden. De för vår export så viktiga verksamhetsgrenar, som taga sin råvara ur skogen, ha lidit av katastrofala prisfall, delvis beroende av rysk export till orimligt låga priser. Detta på grund av kända förhållanden. Malmexporten, där staten är särskilt intresserad, har rönt en mycket betydande nedgång. Stenindustrien och rederinäringen lida av stort betryck och av vad som hotar textilindustrien kan man vänta sig stora bekymmer. Järnhanteringen har det ytterst svårt och exporten har betydligt nedgått. Det är då klart, att försiktighet är av nöden vid uppgörande av en budget, som ligger så långt fram i tiden. Vi befinna oss i ett läge, där det för en finansminister lika litet som för någon annan varit lätt att kalkylera. Jag

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

har därför icke någon anledning att yttra mig om hans inkomstberäkningar. Naturligtvis är det vissa industrier, hemmainsindustrier och vissa exportindustrier, som ännu icke haft samma känning av krisen, men icke förty är framtiden mer än oviss, och för min del är jag med honom och många andra av den uppfattningen, att återgången till bättre tider kanske ej sker så snabbt som en del föreställa sig.

Dessa förhållanden prägla i hög grad det föreliggande budgetförslaget. För att täcka bristen i budgeten behöver finansministern anskaffa ytterligare 36.7 miljoner. Hur går det till? Huvudsakligen genom att taga ett stort grepp i vardera av de två fonderna, kassafonden och fonden för amortering av statsskulden med resp. 23 och 13½ miljoner. I nuvarande läge är emellertid ej någon bättre väg att anlita. Att man härmed upphört åtminstone till en del att samla rusdrycksmedel på hög och därmed undandraga dem budgeten och onödigt belasta de skattdragande är tacknömligt. Jag har intet att invända häremot, men jag kan ej underlåta att yttra några ord om själva tillvägagångssättet. Rusdrycksmedelsfonden är ett ofta och i olika sammanhang återkommande ord i finansministerns papper. Jag vet ej på hur många ställen. Men när man lyckats leta sig fram genom labyrintherna så finner man, att 1926 års förordning är tabu för finansministern. Det visar, hur oförsiktigt det är att binda vissa statsinkomster, såsom skedde genom herr Wigforss' proposition och riksdagens beslut 1926. Men det finns ju för skickligt folk vägar att »gaa udenom» och ändock bedyra sin vördnad för förordningen. Av de för nästa budgetår påräkneliga 109 miljonerna rusdrycksmedel skall rusdrycksfonden först ha 0.4 miljoner, budgeten 75 miljoner. Sedan tager finansministern 5.4 miljoner för vissa ändamål och så föres resten drygt 28 miljoner till amorteringsfonden — jag begagnar det namnet. Författningen är upprätthållen. Men sedan? Ja, sedan tar finansministern av de sålunda avsatta miljonerna 13½ till budgeten, och så hade han tydligen trott, att man ej skulle känna igen dessa medel. Men för sådana trollkonster fordras minst en Dantes fingerfärdighet och finansministern är tydligen ingen Dante. Det finns ingen i denna kammare, som icke genomskådar den lilla manövern. Finansministern har velat uppehålla skenet att ej taga rusdrycksmedel, men han har ej lyckats. Jag kan ej neka till att jag bra gärna skulle velat ha en liten talfilm från hans excellens statsministerns och herr statsrådets och chefens för finansdepartementet diskussion om denna sak. Det visar sig emellertid, att det kan vara bra med frisinnaade regeringar någon gång, ty en höger om den stående hade nog ej haft framgång i denna sak. Den frisinnaade regeringen har följt Thorssons exempel från år 1925 i sak men ej i form. Thorsson sade alltid rent ut vad han ville. Han var ingen slav under formerna.

Man gör sig vid bedömandet av budgetförslaget den frågan, om icke detta kunnat uppgöras med större lätthet, ifall det parti, som nu sitter i regeringen, tidigare visat litet större betänksamhet, då det gällt att föra fram förslag, medförande stora kostnader. Jag tänker därvid bl. a. på subventionspolitiken, till exempel i sockerfrågan, där det frisinnaade partiet i föl med socialdemokraternas hjälp slog ut regeringens tullförslag och i stället förde in sockerpolitiken på subventionslinjen. Finansministern talar ju om för oss, att det beräknade beloppet, 3.8 miljoner, överskridits med 4 miljoner. Det är som överskridande betraktat inte någon föraktlig summa. Tillsammans har sålunda utgått ett subventionsbelopp av nära 8 miljoner. Hade den förra regeringens linje följts, så hade finansministern nu haft 8 miljoner mer att röra sig med. Nu synes meningen vara att följa samma linje även nästa budgetår fast med anslaget begränsat till det mindre beloppet. Det blir under sådana förhållanden bara halv hjälp. Jag vill minnas, att herr statsministern en gång i somras talade om lågprotektionism. Ginge han in för lågprotektionism beträffande sock-

ret, borde han väl egentligen låta stödet utgå till en del i subvention, en del i tull. Med det systemet vunne också regeringen att komma mitt emellan höger och de sockerbetsvänliga socialdemokraternas uppfattning. Att ge ett verkligt stöd genom tullförhöjning och därmed uppehålla näringen är efter min mening det enda riktiga, så mycket mera som det ju nu synes klarlagt beträffande inskränkningen av sockerproduktionen i världen.

Ett annat subventionsförslag går igen i årets statsverksproposition, nämligen i förslaget om tecknande av aktier i Kalix Träindustriaktiebolag med 2 miljoner kr. Jag tror, att man ej brukar något överord, om man säger, att herr statsministern är i hög grad ansvarig för detta stora äventyr, vari staten inleddes år 1927 genom propositionen om »Låneunderstöd» å 2 miljoner för återupprättande av industrien i Kalix. Den följdes av en ny proposition år 1928, enligt vilken staten engagerades ännu mera, så väl med lån som med aktieteckning, förlängd kredit för domänstyrelsens leveranser och försämrad säkerhet för dessa. För alla varningar, som här i kammaren då uttalades, slog man dövörat till. Statsminister Ekman förklarade, att man dock icke räknat alldeles i blindo, om man ansåge, att affären kunde bli »självförsörjande», samt att den gäve möjlighet att lösa det sociala problemet utan ytterligare statstillskott i fortsättningen. Men var stå vi nu? De varningens ord, jag uttalade den 15 februari 1928, ha fullkomligt besannat sig. Bolaget har en förfallen skuld till domänstyrelsen på $\frac{1}{2}$ miljon, för driftens uppehållande till 1 juni behöves 635,000 kronor, i förlagssäkerheten brister 855,000 kronor. Det är nu detta, som skall ersättas av staten med ny aktieteckning. Så ser den »*självförsörjande*» affären ut. Summera vi statens engagemang i affären, så visar det sig, att de 2 miljonerna 1927 stigit till 5.5 miljoner. Jag har då icke medräknat domänstyrelsens anspråk på ersättning och skadestånd med nära 2 miljoner. Vi få väl se, hur Kungl. Maj:t i sin blivande proposition kan förklara och försvara vad som skett.

Emellertid framställer sig för mig i detta sammanhang en annan fråga, frågan om Seskarö, vilken i fjol »löstes» på det sättet, att staten skulle upptaga sågning på denna ö, i strid mot det av dåvarande regeringen framlagda förslaget. Jag har sett, att sågverket är inköpt, och för detta och vad i övrigt åtgjorts har utlagts något över 100,000 kr. Staten är emellertid numera att anse som den huvudsakliga ägaren av Kalix. Skall då staten också driva sågverksrörelse på Seskarö? Det kan väl ej vara någon mening i detta, utan nu måste vi väl få den sågningen förlagd till Kalix och så får staten förlägga hela sin verksamhet — jag kallar den numera statens verksamhet — dit — om den skall fortsättas — och där placera de ytterligare miljoner, som kunna komma att erfordras.

Men herr talman! Jag har tyvärr ännu ett tredje exempel på subvention. Efter motion av ledningen för det nuvarande regeringspartiet med hans excellens herr statsministern i spetsen beslöt fjolårets riksdag att som bidrag till kostnaderna för folkskoleväsendet i landet anvisa ett extra förslagsanslag av 8.8 miljoner kronor — motionärerna hade ursprungligen begärt 15.6 miljoner, sålunda nära dubbla beloppet.

Mot handläggningen av denna stora anslagsfråga kunna mycket vägande invändningar göras och det i flera avseenden. Från budgetteknisk synpunkt måste det anses mycket anmärkningsvärt, att ett anslag av denna storlek beviljas utan att ha passerat Kungl. Maj:ts budgetsreglering. Jag förmodar, att statsrådet och chefen för finansdepartementet inte skulle känna sig så särskilt tilltalande utav, om riksdagen i år på enskilda motioner byggde ut hans med mycken omsorg och säkerligen inte utan möda uppbyggda utgiftsstat med 8.8 miljoner på en enda punkt. Tillvägagångssättet blir så mycket mera anmärkningsvärt, som hela det stora skattentjämningsfrågan på riksdag-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statverks-
propositionen.
(Forts.)

gens begäran är föremål för utredning. Några tillförlitliga hållpunkter för bedömande av hur fördelningen av anslaget skulle komma att verka i tillämpningen stodo varken utskottet eller kamrarna till buds. Visserligen hade — förmodligen genom motionärernas försorg — viss del av landsortspressen försetts med utförliga tabeller över hur mycket var och en kommun skulle få i statsbidrag, om motionen bifölles, men dessa voro sannolikt avsedda mera för väljarna än för den beslutande riksdagen. Någon hänsyn till skattetrycket i kommunerna togo varken motionärerna eller riksdagsmajoriteten. Ett faktum är, att av det nu utgående anslaget den vida övervägande delen stannar hos kommuner med mindre än 10 procents utdebitering. Ännu mindre togs det hänsyn till i vad mån skattetrycket vållats av kostnader för skolväsendet eller av andra kostnader. Icke heller vid skolväsendets utveckling och kommunernas egna utgifter fästes vederbörligt avseende.

Jag kan icke neka till, att det var med ett ganska stort intresse, som jag gick till granskningen av ecklesiastikdepartementets huvudtitel bl. a. och icke minst för att taga del av hur regeringen och närmast ecklesiastikministern ställt sig till denna fråga. Skulle man taga upp anslag för ändamålet i budgeten? Med vilket belopp? Och efter vilka grunder? Jag får uppriktigt tillstå, att jag sällan har blivit så besviken. Fyra hela rader ägnar statsrådet för egen del åt denna anslagsfråga, som nu för första gången av Kungl. Maj:t förelägges riksdagen. Fyra rader av innehåll, att anslag för här ifrågasvarande ändamål torde böra utgå jämväl under det nya budgetåret och efter oförändrade grunder. Punkt och slut. Icke ett spår av utredning eller ett försök att uppvisa, huru de för anslagets fördelning uppgjorda grunderna te sig i tillämpningen. Hur har finansministern, som ju måste ha en viss överblick över det hela, och hur har statsministern med sina gamla statsutskottsprinciper kunnat låta detta passera? Vad som möjligen kan ursäktas eller åtminstone förklaras, när det gäller enskilda motionärer, blir fullkomligt ousäktligt, när det kommer från Kungl. Maj:t.

Jag har dröjt så pass utförligt vid denna fråga, därför att den visar på huru pass lösa grunder anslag — och stora anslag — dock beviljats under de föregående riksdagarna. Jag misstänker, att det för herr finansministern i nuvarande situation skulle ha varit mycket angenämt, om man tidigare varit något mindre frikostig, och att han under budgetarbetets gång haft anledning suka till sin chef: återgiv mig mina miljoner.

Det har sagts om den föreliggande budgeten, att den står i den nödtvungna sparsamhetens tecken. Det är påtagligt, att så är förhållandet och att det varit förenat med ganska stora svårigheter för finansministern att få det hela att gå ihop. Att han därvid nödgats avvisa vissa i och för sig önskvärda anslag, har helt enkelt blivit en nödvändighet med den finanspolitik, som förts under senare år. En annan sak är, om det hade behövt ske i den utsträckning, som nu är förhållandet, och i det avseendet har jag redan angivit min mening. Fråga är väl också, om inte den föreslagna, nödtvungna utgiftsbegränsningen drabbar olika utgiftsändamål något ojämnt. Så vill det förefalla mig, som om i den föreliggande budgeten socialministerns huvudtitel blivit relativt bättre tillgodosedd än jordbruksministerns. Det säger sig själv, att man i en depressionstid, som den innevarande, icke kan underlåta att ägna uppmärksamhet åt de företeelser, som äro en direkt följd av depressionen, såsom arbetslösheten, och att detta måste taga sig uttryck i åtgärder av socialpolitisk art. Men även i depressionstider — och kanske framför allt då — gäller, att en klok ekonomisk politik är den bästa socialpolitiken och att den sociala omvårdnaden bör i möjligaste mån inriktas på produktiva uppgifter. Från dessa utgångspunkter kan man ifrågasätta ändamålsenligheten av att så pass starkt och skett beskära dessa anslagsäskanden under jordbrukets huvudtitel — exempelvis

för nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk, till premielån för egna hemsblåntagare, för skogsodling och skogsutdikning o. s. v. Man måste komma ihåg, att de, som få del av dessa anslag, för det mesta befinna sig i den situationen, att de måste konkurrera om arbetstillfällena i öppna marknaderna, om de icke finna full sysselsättning vid det egna jordbruket.

Jag har vidare uppmärksammat vid det studium, jag hunnit ägna nionde huvudtiteln, att den slutförda utredningen om ytterligare åtgärder för bekämpande av nötkreaturstuberkulosen av statsfinansiella skäl icke kommer att föranleda proposition till årets riksdag. Det rör sig här visserligen om en icke oväsentlig utgiftsökning för staten. Men det gäller å andra sidan att söka förebygga förluster för jordbruket genom ladugårdstuberkulosen, direkta och indirekta, vilka av de sakkunniga approximativt uppskattas till mycket stora belopp. Jag ifrågasätter, om icke nu nämnda utgiftsändamål dock äro av den betydelse från det allmännas synpunkt, att en omprövning bör ske från vederbörande utskotts sida, om icke en jämkning till deras förmån bör äga rum i den föreslagna anslagsfördelningen. En sådan torde kunna ske utan någon höjning av anslagens slutsumma, exempelvis genom en i och för sig påkallad justering av grunderna för statsbidraget till kommunernas skolväsen och genom en sakligt icke mindre påkallad omläggning av formerna för statens stöd åt sockerbetsodlingen.

I detta sammanhang kan jag icke underlåta att säga ett par ord om en för näringslivet, jordbruk som industri, mycket betydelsefull fråga, nämligen om sänkning av järnvägsfrakterna. Den 27 juni 1929 utfärdade Kungl. Maj:t ny järnvägstaxa, vilken skulle träda i kraft senast den 1 juli 1930. Järnvägarna fingo med andra ord ett år på sig att inrätta sig för den nya taxans tillämpning, en — som man då hade anledning antaga — lämpligt tillmätt respektid. Sedan visar det sig emellertid, att ikraftträdandet uppskjutits av Kungl. Maj:t, först den 27 juni 1930, alltså tre dagar innan den nya taxan skulle ha börjat tillämpas, på tre månader eller till den 1 oktober 1930, därefter den 27 september 1930 i vad avser samtrafikstaxorna till den 1 januari 1931. Jag finner detta uppskov med genomförandet av för näringslivet betydelsefulla lättnader beklagligt. Jag kan icke neka till, att jag ställer det i samband med ett yttrande, som fälldes en gång av den nuvarande statsministern, då han var i oppositionsställning. Han var mycket onådig mot den dåvarande regeringen, för att den icke bedrivit arbetet på taxereformen så, att nedsättningen kunnat träda i kraft den 1 juli 1929. De uppgivna anledningarna till dröjsmålet utgjorde enligt hr Ekmans mening »täckelsen över den tvekan, vacklan och lyhördhet för motstridiga intressen, som, kämpande med lusten att åstadkomma något överbud, hade tagit hemvist i det dithörande departementet den 1 oktober 1928. Landets näringsliv finge naturligen betala uppskovet.»

Herr talman! Den huvudtitel, som erhållit den mest styvmoderliga behandlingen, är emellertid herr statsministerns egen i hans egenskap av försvarsminister. Efter att hava anført sin strävan att begränsa kostnaderna till 1925 års organisationsbeslut och hänsyn till statsfinansiella förhållanden säger han, att det är av vikt, att i avvaktan på resultatet av den igångsatta försvarsutredningen, icke några sådana anslagsreduceringar vidtagas, som skulle vara lägnade medföra rubbningar i den nuvarande organisationen. Slutsumman säges vidare vara 1,349,800 kr. lägre än 1930/31. Jag inskjuter här, att denna reduktion så gott som helt faller på automatiska sänkningar på grund av dyrtidstillägg och övergångsstat.

Det är väl emellertid av den största vikt att under den tid försvarsutredningen pågår — och det kan ju bli länge nog — man tillser att försvaret i dess helhet, således även beträffande materiel och underhåll hålles vid makt. I det

Vid remiss an
statsverks
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
(Forts.)

fallet vittnar propositionen och ej minst den långa rad av icke upptagna framställningar på sid. 269/71 om att viljan varit svag.

Det är sant, att försvarsministern upptager sådana saker som försök med infanterikanoner och torpedinskjutningsstation i Stockholms skärgård, vilka hans parti gått emot under de båda år, vi hade en högerregering, men andra ytterst viktiga anslag läggas åt sidan. Så t. ex. den utomordentligt viktiga frågan om fältartilleriets modernisering. Det skäl, departementschefen anför för infanterikanonen, nämligen att det är av vikt, att försök nu komma till stånd, på det att kommissionen må ha något att bygga på, talar väl med fullt samma styrka för de undersökningar beträffande vårt gamla fältartilleri, varom år efter år framställningar blivit gjorda. Det är orimligt att så försumma denna viktiga sak. Om underhållet av sjökrigsmaterielen erkännes, att det synes framgå, att svårigheter förefinnas att med nuvarande anslag bestrida underhållet och att en höjning kunde anses önskvärd, men icke desto mindre avvisas den höjning, som är nödig. Det borde väl för vilken regering som helst stå klart, att det sämsta, man kan göra, är att icke underhålla den materiel, som finnes, men det är just vad som här är fallet. Flyget har också fått känna på vad det betyder, när allt skall ske i beskärningens tecken.

Jag vet väl, att man här i riksdagen på många håll är ointresserad av dessa saker. Ute i världen ser man försvarsfrågan på ett helt annat sätt än i de skandinaviska länderna, som intaga en särställning i sitt slag. Här sätter man i försvarsutredningen in företrädare även för den isolerade avrustningen — jag vet väl att riksdagen uttalat sig för den anordningen — under det man ger den mest försvarsvänliga meningsriktningen den i proportion till andra partier minsta numerären och icke låter den nyss avslutade försvarskommittén få in en enda militär ledamot ej ens i sekretariatet.

Att försumma försvaret, så länge någon överenskommelse om allmän nedrustning icke kommer till stånd, är oförsvärligt. Tyvärr kan man ej säga, att det resultat, vartill den förberedande nedrustningskommissionen vid sitt möte i slutet av förra året kommit, är uppmuntrande. Visst har man fattat en del beslut och avlämnat ett konventionsförslag och en rapport, men dessa båda aktstycken lida av stor oklarhet på viktiga punkter, såväl beträffande begränsningen av stridskrafterna som annat. Beslut ha fattats av ett fåtal delegater, under det andra avhållit sig från röstning. Kompromisser dölja skiljaktiga meningar i vitala frågor, och det är därför svårt att säga, om den stora nedrustningskonferensen, som skall följa, kanske om ett år eller mer, skall kunna komma till enighet på en mängd punkter. Varje nation borde därför ha skyldighet att intill dess sådan överenskommelse föreligger icke försumma sitt försvar.

Efter dessa randanmärkningar till den föreliggande budgeten ber jag att få säga några få ord i den fråga, som utgjort och enligt mitt sätt att se alljämt utgör vår största sociala och ekonomiska fråga, nämligen jordbruksfrågan.

Den regering, som nu möter riksdagen, har ju framgått ur det politiska läge, som uppstod genom riksdagens avslag på Kungl. Maj:ts förslag om förbättrat skydd för den svenska spannmålsodlingen. Den har med andra ord kommit till icke så mycket på grund av sitt partis positiva insatser till jordbruksnäringens främjande som fast mera på dess negativa inställning till jordbrukshjälpen i dess mest centrala del. Ministären har emellertid själv vid tillträdet till regeringen betecknat jordbruksfrågan såsom det arbetsfält, där regeringens uppmärksamhet i första hand måste inriktas, och det skall villigt erkännas, att den i ansvarsställning sökt göra det bästa möjliga av den situation, som partiet i oppositionsställning varit med om att framkalla. Att det måste hava kostat särskilt hans excellens statsministern åtskillig självövertvinnelse

att medverka till de prisförbättrande åtgärder för den svenska spannmålen, som avses med det så kallade kvarnavtalet, sedan han i särskilda utskottet och här i kammaren så starkt motsatt sig själva saken, torde vara uppenbart för var man.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

För sakens skull är det uteslutande glädjande, att regeringen sökt förbättra verket, och politiskt bestyrker det, att vi inom den avgångna regeringen bedömde saken rätt, då vi förklarade oss anse, att »inmalningsbestämmelser utan skäligen tullar icke kunna förväntas få de verkningar i prishänseende, som jordbrukets nödläge absolut kräver», och att vi med hänsyn härtill icke kunde taga på vårt ansvar att hos Kungl. Maj:t tillstyrka godkännande av ett riksdagens beslut, som innebar inmalningstväng utan tullförhöjning.

Med det erkännande, jag nu givit åt regeringens bemödanden och avsikter, har jag icke fällt något omdöme om resultatet. Med bästa vilja att bedöma saken objektivt kan jag icke finna, att det som helhet motsvarar förväntningarna. Jag säger avsiktligt *som helhet*, ty jag förbiser ingalunda, att inmalningsbestämmelserna, kompletterade med regeringens kvarnavtal, i gynnsamma fall, berett jordbrukarna lika goda priser för spannmålen som med nuvarande förhållanden på spannmålsmarknaden skulle hava uppnåtts med de av oss föreslagna tullsatserna — i vissa fall t. o. m. bättre. Härvid må emellertid beaktas, att ett bifall till tullförslaget, så som vi sågo saken, skulle hava öppnat möjligheter för tullskyddets anpassande i högre grad efter förhållandena på världsmarknaden. Frånsett detta måste man bedöma betydelsen av det nuvarande spannmålssystemet icke bara med ledning av vad det gett, där det fungerat som bäst, utan också efter vad det icke gett, där det fungerat otillfredsställande. Ty det är det stora grundfelet med detta system, att det fungerar så ytterst ojämnt och att denna ojämnhet blir till olägenhet för de i olika avseenden svagast ställda jordbrukarna, de, som av ekonomiska skäl måste avyttra sin spannmål så snart som möjligt; de, som bo på långt avstånd från de avtalsbundna stor-kvarnarna; de, som ha relativt små partier att avyttra o. s. v. Det kan inte fränkommas, att för många jordbrukare i den ställningen resultatet av riksdagens beslut och regeringens därutöver vidtagna åtgärder ha blivit en stor missräkning.

Nu kan det naturligtvis invändas — och kommer sannolikt att invändas från regeringens sida — att icke heller vid ett beslut enligt vårt förslag alla jordbrukare skulle ha kunnat betinga sig precis samma priser eller alldeles lika fördelar i övrigt. Det säger sig själv och behöver egentligen icke diskuteras. Men den avgörande skillnaden är, att vid ett beslut efter tullinjen ojämnheten icke behövt, om jag så får säga, *sättas i system*, upphöjas till ledande princip, som fallet nu har blivit. Vilken anledning hade det exempelvis funnits att efter en tullförhöjning tillämpa olika inmalningsprocent för olika kvarnar? Självfallet ingen! Inmalningsprocenten hade kunnat fastställas fullkomligt enhetligt, utan andra hänsyn än till den av riksdagen förutsatta avgörande synpunkten att möjliggöra brödsädens avsättning och användning som brödspannmål. Principiellt måste man ställa sig ytterst betänksam inför dessa olika procentsatser, vilkas förenlighet med riksdagens beslut starkt satts i fråga. Här ges, så vitt jag kan se, bara två möjligheter: antingen är den *högre* inmalningsprocenten *behövlig* för det med inmalningssystemet avsedda ändamålet, att bereda avsättning för all till bröd tjänlig spannmål av vete och råg, och då hade några eftergifter till förmån för de avtalsslutande kvarnarna icke bort ske; eller också är den *lägre* procentsatsen *tillräcklig* för nu angivna ändamål, och om så är, saknas anledning att ålägga vissa kvarnar en högre inmalningsprocent. I regeringens system har inmalningsprocenten fått en användig som bytesmedel, påtryckningsmedel och straffhot, något som riksdagen för visso aldrig har förutsett, än mindre avsett. Enligt min mycket bestämda uppfattning, vars rik-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

tighet erfarenheten torde komma att bekräfta, har regeringen fått köpa prisavtalets fördelar med eftergifter i fråga om inmalningsprocenten, vilka icke varit sakligt motiverade och välbetänkta; och häri samt i de olika prisskalor, som blivit en följd av de olika procentsatserna, har man, enligt min mening, att söka anledningen till att jordbrukarna i sin tur blivit så ojämnt lottade i avsättnings- och prishänseende. De ansatser, som på sistone synas ha förekommit, att i hägn av kvarnavtalet införa något slags politisk ursprungsbedeckning på spannmål och tillförsäkra vissa grupper av odlare fördelar på andras bekostnad, hoppas jag, att regeringen har sin uppmärksamhet på och söker med tjänliga medel stävja.

I trontal och statsverksproposition gives uttryck för Kungl. Maj:ts uppfattning, att jordbruksnäringens ekonomiska läge alltjämt påkallar uppmärksamhet och stödåtgärder från statsmakternas sida. Att detta är förhållandet lärer väl numera knappast av någon förnekas. Om och i vad mån Kungl. Maj:t har för avsikt att för den nödvändiga stödaktionen anlita nya medel och vägar, därom lämnas man i stort sett i okunnighet. Förslag bebådas visserligen från jordbruksutredningen beträffande organisations- och avsättningsförhållandena för ägg och fläsk, vilkas genomförande förutsätter ekonomiskt understöd från statens sida. Anslag äskas för uppehållande av spannmålsnämndens verksamhet även under nästa budgetår. Men i övrigt får man just inte veta mycket om regeringens avsikter inom det verksamhetsområde, som i programförklaringen angavs såsom det, som i första hand påkallade regeringens uppmärksamhet. Det skulle emellertid vara av stort intresse, om regeringen ansåge sig kunna i någon mån lätta på den hemlighetsfullhet, varmed den i dessa stycken omger sig. En fråga i förbigående: den nuvarande anordningen med utförselbevis å spannmål upphör automatiskt att gälla i och med utgången av juli månad i år, om förordningen icke dessförinnan förnyas av riksdagen. Det är sannerligen icke av politisk nyfikenhet, som man frågar sig, om det är regeringens avsikt att framlägga proposition i detta ämne eller icke. Av hittills tillgängliga handlingar lämnas man i fullkomlig okunnighet härom. Jag erinrar om, att när giltighetstiden för utförselbevissystemet förra gången utlöpte och riksdagen på samma sätt som nu lämnades i okunnighet om regeringens planer, ansåg sig högerpartiet böra för säkerhets skull motionera i ärendet. Då upptogs detta ganska onödigt av regeringens ledamöter, som menade, att när det var fråga om en redan gällande förordning, så plägade meddelande om dess förnyande icke lämnas i trontalet. Kan man utgå ifrån, att eftersom motsatsen icke tillkännagivits, förhållandet är detsamma nu som 1928?

Av icke mindre intresse vore det att erfara, huruvida regeringen har för avsikt att föreslå riksdagen åtgärder till havreodlingens stödjande. Denna del av spannmålsodlingen lämnades ju helt och hållet utanför, när riksdagen i fjol fattade sitt beslut i jordbruksfrågan. Kungl. Maj:t föreslog, som vi minnas, införande av en havretull på 4 kr. per 100 kg., men riksdagsmajoriteten ansåg sig ju inte kunna reflektera på en sådan skyddsåtgärd. Däremot skrev riksdagen i annat sammanhang till Kungl. Maj:t och anhöll, att Kungl. Maj:t ville låta utreda olika tänkbara möjligheter att förbättra prisläget å havre. Det förutsattes, att Kungl. Maj:t skulle på egen hand kunna vidtaga vissa åtgärder, vartill utredningen kunde ge anledning, och i övrigt begärdes förslag till 1931 års riksdag. Under tiden sedan dess har priset å havre fortsatt att sjunka och ligger nu under 1913 års pris — i de fall man överhuvud taget kan tala om någon avsättning, ty sanningen är, att den svenska havren för närvarande knappast finner avsättning till något pris. Att 7 å 8 kr. per 100 kg., vilka priser i verkligheten förekommit, icke svara mot våra dagars produktionskostnader, är utan vidare uppenbart. Även för blandsäd och ärter ligger nu priset under 1913 års medelpris.

Vad har nu Kungl. Maj:t vidtagit för åtgärder för att hejda denna ruinerande prisutveckling och vad ämnar man föreslå? Från jordbruksutredningen föreligger sedan någon tid tillbaka ett förslag om inmahningstvång vid havregrynsberedningen. Det beräknas öka avsättningen av svensk havre med omkring 35,000 ton, en relativt obetydlig myckenhet i förhållande till den nuvarande handelsomsättningen och saluöverskottet, vilka uppskattas till resp. 100,000 ton och 200,000 ton. Det säger sig själv, att ett genomförande av jordbruksutredningens förslag icke kan väntas medföra några avsevärdare verkningar i prishänseende. Detta har också i reservationen till jordbruksutredningens betänkande på ett övertygande sätt utvecklats. Vad säger herr statsministern? Ha trontalets ord om nödvändigheten av uppmärksamhet och stödåtgärder för jordbrukets förhållanden avseende jämväl på havreodlingen, eller skall denna fortfarande lämnas att hjälpa sig själv bäst den kan och gitter? Detta är frågor, som jag vet, att det skulle intressera många ibland Sveriges jordbrukare att få ett svar på ifrån statsministerns eller jordbruksministerns sida.

Av vad jag nu har anfört torde hava framgått, att jag icke kan anse de av riksdagen beslutade och av regeringen därutöver vidtagna eller föreslagna åtgärderna till jordbruksnäringens stödjande tillfyllestgörande. Förmalningstvångets och kvarnavtalets verkningar i tillämpningen ha befast oss i vår uppfattning, att skyddet för spannmålsodlingen bör ges i den form, som föreslogs i fjolårets spannmålsproposition, d. v. s. efter tullinjen, givetvis under beaktande av sedan dess inträdda ytterligare förändringar i prisläget. I övrigt behöver jag väl icke försäkra herr statsministern, att Kungl. Maj:t i trontalet tillkännagivna uppfattning och avsikter i avseende å jordbruksnäringens stödjande, i den mån de taga gestalt i principiellt oantastliga och ändamålsenligt utformade stödförslag, äga det svenska högerpartiets gillande och anslutning. Regeringen befinner sig ju i den gynnsamma ställningen, att den bör kunna påräkna majoritet i riksdagen, om den bestämmer sig för att föra en klart jordbruksvänlig politik. Jag kan visserligen inte ansvara för mer än mitt eget parti, men jag förmodar, att bondeförbundet inte skall vägra sin medverkan, och sina egna har statsministern naturligtvis med sig. Jag är övertygad om, att man skulle hälsa en sådan samverkan med den allra största tillfredsställelse ute i landet.

Detta gäller även och icke mindre beträffande ett annat arbetsområde, som påkallar uppmärksamhet just nu. Jag avser förhållandena på arbetsmarknaden.

Av den föregående regeringen uppdrogs åt en särskild sakkunnig att utreda frågan om åtgärder till skydd för tredje mans neutralitet i arbetskonflikter. Den sittande regeringen har tillkallat ytterligare en sakkunnig för att underlätta denna utredning, och det skulle glädja mig mycket, om jag finge hälsa detta initiativ som ett tecken till, att man inom regeringen och inom det frisinna partiet numera erkänner, att samhället icke längre med armarna i kors kan bevittna de fackliga övergreppen. Den moderna fackföreningsrörelsen har under de senaste åren röjt alltmer oroväckande tendenser att utnyttja sin maktsällning på ett sätt, som upprört rättsmedvetandet i vida folklager. Jag behöver helt visst icke närmare exemplifiera vilka tendenser, som åsyftas. Det går snart sagt icke en dag utan att kränkningar av arbets- och näringsfriheten omförmälas, riktade mot fredliga medborgare, som ingenting högre önska än att stå utanför arbetsmarknadens strider. Och gång på gång komma nya fall till offentlighetens kännedom, där fackorganisationerna utsätta arbetsgivarna eller oförskyllad tredje part för hänsynslös och godtycklig förföljelse av ekonomisk natur. När dessa företeelser tidigare påtalats, har man på ledande håll inom arbetar-

*Med remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av världens alltid förklarar, att fackföreningsrörelsen är nog stark för att själv hemästra förekommande oarter. Utvecklingen har visat, att detta icke är med statserverke- verkligheten överensstämmande. *Det framstår fördenskuil som en oavvislig propositionen.* plikt för staten att snarast ingripa till medborgarfrihetens allsidiga värnande mot den fackliga terrorn. När jag gör mig till tolk för den meningen, har jag en stark känsla av att jag åtnjuter stödet av en utbredd och ansvarskännande opinion inom skilda läger i vårt land.

(Forts.)

Innan jag slutar min framställning vill jag säga ett par ord i anknytning till ett ämne, som även upptogs av den föregående talaren, herr Hansson. Jag tänker på frågan om regeringens ställning ur parlamentarisk synpunkt. De flesta torde vara ganska ense om, att förutsättningen för att det parlamentariska systemet överhuvud skall kunna fungera någorlunda tillfredsställande är, att regeringen äger — som även herr Hansson uttryckte sig — en i görligaste mån bred plattform i representationen, helst har en majoritet att falla tillbaka på. Eljest råka vi ut för antingen dessa experiment med hoppande voteringsmajoriteter eller, där något av flygelpartierna sitter vid makten, regeringarnas beroende av oberäkneliga mellangrupperns politiska ställningstagande. Jag avstår från att yttra mig om, vilketdera alternativet som är mest skadligt för regeringsmaktens anseende.

Högern har många gånger uttalat sig för en borgerlig samlingsminister, och år 1928 framlades från vårt håll ett diskussionsförslag om ett gemensamt, borgerligt regeringsprogram. Men de frisinnaade ställde sig avvisande. Enahanda erfarenhet torde man även ha gjort inom det socialdemokratiska partiet, när man där från sina utgångspunkter sökt komma till tals med de frisinnaade. När vidare hans excellens herr statsministern i juni månad föregående år mottog uppdraget att bilda regering, uttalades, som även herr Hansson erinrade om, från uppdragsgivaren den förhoppningen, att den blivande ministären skulle erhålla ett starkt parlamentariskt underlag. Icke heller denna förhoppning infriades. Det är självfallet, att den förnämsta orsaken till att alla dessa ansatser att åvägabringa drägligare parlamentariska förhållanden misslyckats, den ligger i vågmästarpolitikens egen karaktär. I denna politik innebor en tendens att skapa sådana situationer, vilka direkt inbjuda till partitaktisk tuvhoppning och avstänga möjligheten av en vidare och fastare samverkan. I valet mellan å ena sidan full partipolitisk självständighet men en svag regeringsmakt och å andra sidan något minskad självständighet men en starkare riksstyrelse, föredrar det frisinnaade partiets nuvarande ledare det förra. Den har, denna statskonst, föga gemensamt med det parlamentariska ideal, som tidigare eldat och entusiasmerat de frisinnaade väljarskarorna.

Var den sittande regeringens parlamentariska ställning dålig redan vid starten med mindre än 14 % av riksdagsledamöternas antal bakom sig, så har denna ställning ytterligare försämrats genom de i höstas förrättade landstingsvalen, vid vilka den borgerliga vänstern — om jag får taga denna som ett helt — förlorade cirka $\frac{1}{4}$ av sina landstingsmän. Naturligen är det icke så, att dessa förluster omedelbart skulle inverka på det parlamentariska läget i riksdagen, men rent psykologiskt ha de undergrävt regeringens auktoritet.

Detta är min syn på de parlamentariska problemen. Vad jag sagt innebär icke någon krigsförklaring mot regeringen såsom sådan, endast mot den uppfattning av de parlamentariska förpliktelserna, som den företräder. I det förhandenvarande läget med vågmästarpolitiken tills vidare för ögonen såsom ett faktum hyser jag icke någon som helst åstundan att komma regeringen till livs. Från högerns sida behöver den icke befara någon aggressivitet. Vårt ställningstagande blir helt beroende av arten av de förslag,

regeringen kommer att framlägga. Jag kan härvid icke annat än uppriktigt
 lyckönska hans excellens herr statsministern till, att han vid behandlingen
 av dessa förslag icke behöver räkna med den faktor, som jag skulle vilja kalla
 — oppositionsledaren herr Ekman.

Vid remiss av
 statsverks-
 propositionen.
 (Forts.)

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag skall icke i vidare mån
 ingå på det ämne, som den förste ärade talaren i dag började med och den siste
 slutade med, än att jag vill säga, att efter det beröm, herr Hansson ägnade
 den ministär, som sist satt i vårt land och hade parlamentarisk majoritet, är
 jag en liten smula förvånad över att herr Hansson och hans meningsfränder
 sprängde bort denna ministär och därmed inledde de minoritetsregeringar i
 vårt land, som vi haft allt sedan dess och som det ser ut som vi skulle få be-
 hålla rätt så länge. Jag skall icke inlåta mig på frågan, vilkens eller vilkas
 skuld det är, att så är förhållandet. Det är väl här som på andra områden
 icke endast ens fel, att man icke kan komma till någon klarhet och någon
 majoritet. Men jag vill påminna om, att nog har jag i min ringa mån, och
 även bondeförbundet, gjort uttalanden om, och även velat stå för detta, att vi
 verkligen önska en majoritetsregering här i landet.

Den siste ärade talaren lämnade ju själv en förklaring till regeringen om vad
 han och hans parti kunde göra och meddelade på samma gång, vad bondeför-
 bundet enligt hans mening också kunde göra. Det är ju givet, att om det
 en eller annan gång ges en deklaration från den ärade talaren om vad bonde-
 förbundet bör och icke bör göra, så taga vi det med mycket jämnmod. Men
 jag vill be om en viss nåd, att han icke alltid och vid alla tillfällen tar rollen
 av bondeförbundets förmyndare.

Jag skall härmed övergå till att göra några allmänna betraktelser beträf-
 fande budgeten och ställningen för närvarande.

Om man jämför budgetställningen nu med vad vi hade i dag för ett år se-
 dan, finner man genast, att det är högst väsentliga skillnader. Fjölårets bud-
 getförslag rent av svällde av medel. Nu först har det börjat märkas en till-
 bakagående rörelse i inkomsterna. I fjol var det också så, att då gick indu-
 strin ännu för fullt, och den enda del av vår produktion, kan man säga, som
 satt oerhört trångt den gången, var jordbruket. Och jag tror nog, att det
 var rätt många, som då stodo bakom det där talet, som vi fingo höra, att de
 där jordbrukarna de gnälla då alltid. Nu har det visat sig, att de ekonomi-
 ska stormswalorna redan hava gjort sig påminna inom vissa delar av indu-
 strin, och ingen kan givetvis i detta ögonblick säga, huru det blir i fortsätt-
 ningen. Ja, man har ju fått förmaningar i tidningarna att icke måla i svart,
 och jag skall ej heller göra det. Men jag kan icke underlåta uttala, att mycket
 tyder på att denna kris icke blir så fort övergående. Jag delar fullt och fast
 herr finansministerns uppfattning i det fallet. Ingenting skulle vara mig kä-
 rare, än att den kunde gå över så furt, att den icke förstörde allt för mycket
 här i landet.

Det är tydligt, att det blir en helt annan färg på en budget, när inkomster-
 na börja ebba ut. Jag har då icke kunnat undgå göra mig den frågan: huru
 skall det se ut nästa år? Nu kan man säga, att industrin kan ju icke hava haft
 känning av den nedgående rörelsen mer än under högst ett halvt år, men då har
 den kanske haft det under ännu ett år. Hur kommer det att verka? Otivel-
 aktigt kommer köpkraften att sjunka synnerligen mycket med den förmins-
 kning i inkomster, som nu förefinnes och kommer att finnas en längre tid för
 stora grupper av befolkningen.

Det är ju klart, att man kan invända, att var dag har nog av sin plåga.
 Men som gammal man har jag privatim haft den åsikten, att det skadar icke

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

att rikta blicken något framåt, ty det behövs i de allra flesta fall och framför allt, tror jag när det gäller en stat. Då kan jag icke neka till att det var med rätt stor besvikelse jag såg, att detta budgetförslag ändå slutade på betydligt högre slutsumma än den fastställda staten för innevarande budgetår. Jag är visst icke blind för att åtskilliga saker där kommit till, som äro ofrånkomliga. Men i stort sett kan jag icke finna, att sparsamheten där har gjort sig så gällande, som åtminstone jag skulle önska. Jag tror, att man egentligen endast har sparat en liten smula, när det gällt rågan på statsutgifterna, men gått till själva botten på det hela har man icke gjort. Jag vill genast förutskicka den anmärkningen, att jag med sparsamhet icke avser, att man i detta läge skall särskilt draga in på det, som direkt verkar till att antingen stödja produktionen eller rent av, om det behövs, på någon punkt, väcka produktion. Min anmärkning gäller sådana utgiftsposter, där man kan vara en liten smula tvivlande rörande huruvida de spela så stor roll för det allmänna. Där synes åtskillig sparsamhet ha kunnat iakttagas. Givetvis inser jag, att det icke kunnat bli mycket på varje punkt. Men jag har kommit underfund med — långt före detta för övrigt — att det är de oräkneliga små rännilarna, som göra sitt till, och som vi alla hjälpts åt att gräva här i riksdagen. Var och en har haft sin lilla rännil, och slutresultatet har blivit, att vi fått en massa dylika. Skulle, som jag tyvärr fruktar, nästa års ställning vara svårare, så hoppas jag och tror, att man ser över dessa anslag, så att man kan vinna en avsevärd samlad summa som inbesparing för staten.

På ett område ter sig ställningen synnerligen mörk. Den är mörk på många områden, men särskilt ser jag den mycket mörk där, nämligen när det gäller den av staten drivna egnahemsrörelsen beträffande jordbrukslägenheter och småbruk, och när det gäller innehavarna av dessa småbruk, enkannerligen givetvis dem, som tillträtt sådana under de sista tio åren, under de uppgjade byggnadskostnadernas tid. I regel ha ju dessa småbruk nybebyggts. Det ekonomiska underlaget hos innehavarna av dessa småbruk är ju mycket svagt. Vad har kunnat bära upp dem? Jo, det är dels innehavarens och hans hustrus oerhört myckna arbete — det är sextontimmars arbetsdag, som de i verkligheten fått prestera — dels den möjlighet, som hittills legat däri, att när man på det där lilla bruket i huvudsak har ägnat sig åt att förädla jordbruksprodukter och som största produkt därav smör och fläsk, så har det funnits en marginal, så att det blivit en förtjänst på denna förädling. Denna har då naturligtvis drivits i större skala, än det lilla jordbruket självt vanligtvis kunnat prestera. Men man har på denna skillnad i pris på de inköpta fodermedlen och den förädlade jordbruksvaran, som sålts, vunnit det ekonomiska underlag, som behövs för att hjälpligt kunna draga sig fram. Nu är denna vinst på förädlingen borta. Jag tror ställningen är sådan, att man kan säga, att lika många jordbrukare förlora i detta ögonblick på förädling av jordbruksprodukter som de, som förtjäna någonting på densamma. Men detta rycker givetvis totalt bort den ekonomiska förutsättningen för dessa småbrukare att kunna existera. När då icke något eget kapital ligger bakom, blir läget mycket svårt, och det har börjat knaka allvarligt på sina håll bland dessa brukare. Det var för mig rent ut sagt en besvikelse, då jag icke kunde finna, att regeringen föreslagit någon slags beredskapsställning för att kunna gripa in, där det blir kritiskt på detta område. Det skulle vara ytterst sorgligt, om en hel del uppklaranden av dessa egnahemsförhållanden skulle ske vid köpeskillningens likvidering vid de exekutiva auktionerna på ifrågavarande jordbruk. Det hotar att gå den vägen och har redan tagit den vändningen i jämförelsevis stor omfattning nere i Malmöhus län.

Det är tydligt, att på detta område kan staten icke ställa sig likgiltig eller moraliskt komma undan, ty man har från statens sida målmedvetet arbetat för

att utbreda denna typ av jordbruk. Och jag har ingenting emot själva saken, långt därifrån, men jag vill icke fördölja, att jag många gånger har varit betänksam. Jag har nämligen fruktat för att, om en situation sådan som nu skulle uppstå, det kunde bli en synnerligen betänklig sak, om icke staten trädde avsevärt hjälpende emellan. Jag tror, att tidpunkten nu är inne, då man åtminstone måste anvisa möjligheter i detta avseende. Det är lång tid till den 1 juli 1932; mycket och mycket kan hända innan dess. Och då jag själv är en mindre jordbrukare och även har gått den vägen att förädla jordbruksprodukter och försälja sådana produkter samt själv är mejeriman, så behöver åtminstone jag icke mera bevis för att saken nu är allvarlig. Det kan man icke komma ifrån. Jag skulle verkligen på det enträgnaste vilja uppmana regeringen att om möjligt framkomma med något förslag om huru man, ifall det verkligen skulle behövas, från statens sida skall kunna gripa in. Det skulle vara mer än sorgligt eljest, efter allt vad staten gjort för att uppmana egnahemsjordbruk.

När man, såsom i fjol, hade rätt lovande utsikter för industrin, och det endast var jordbruket, som satt emellan, så var det helt säkert stora grupper av vårt folk, som tyckte, att här var ingen fara å färde. Men redan den förste ärade talaren i dag uttalade — det gjorde han även i fjol, tror jag — att även han hade ett visst intresse av att jordbruket icke skadades. Och jag förmodar, att hans intresse även sträckte sig så långt, att han icke precis ville, att de nuvarande jordbrukarna skulle ekonomiskt slås ihjäl — icke allihop åtminstone.

Det var med ett visst intresse jag såg åtskilliga punkter i den proposition, som nu är förelagd oss. Det gör man alltid, när en ny regering tillträtt och man önskar se, huru densamma ser på åtskilliga problem jämfört med den föregående regeringen. En fråga, som har varit rätt mycket diskuterad här i kammaren — ja, även i medkammaren — och som vållat rätt mycken strid för fyra år sedan, är frågan om vägunderhållet och automobilskattemedlen. Där hava vi i bondeförbundet i regel varit missbelättna med vad regeringarna kommit med, och vi hava i det fallet fått stöd från nästan alla partier emot sina respektive regeringar. Och ett av de starkaste stöden för bondeförbundarna har varit den nuvarande chefen för kommunikationsdepartementet, vilken regelbundet alla år motionerat i frågan. Och i sina motioner har han alltid varit så där en eller två — ja, för det mesta två — hästlängder före bondeförbundarna i fråga om huru mycket man skulle ge i bidrag till vägunderhållet. I fjol tyckte jag, att den då sittande regeringens kommunikationsminister hade föreslagit så mycket, att bondeförbundarna kunde vara belättna. Jag tyckte icke, att man skulle gnälla alltid, när man blev skäligt tillmötesgången. Den dåvarande kommunikationsministern beräknade nämligen ökningen av bilskattemedlen till, om jag icke minns fel, fem miljoner kronor och föreslog en höjning av bidraget till vägunderhållet med fem procent. Detta tyckte jag var skäligt. Men den nuvarande kommunikationsministern väckte en motion, vari han föreslog, att bidraget skulle höjas med tio procent. Och det förvånade mig icke efter hans föregående motioner. Men när frågan kom till debatt här i kammaren, fingo bondeförbundarna en admonition för att vi icke tillvaratagit de väghållningsskyldigas verkliga intressen på det sätt, man ansåg, att vid borde göra. Jag försökte värja mig så gott jag kunde, men jag blev efter, ty jag hade ingen motion väckt.

Då jag nu slog upp statsverkspropositionen, fann jag, att den nuvarande kommunikationsministern också hade beräknat ökningen av automobilskattemedlen till fem miljoner kronor, och då skyndade jag mig naturligtvis att se efter, huru han ämnade använda dessa fem miljoner kronor. Ja, precis som kommunikationsministern i fjol, alltså på det sätt, som jag förklarat mig belåten med, men som han själv då icke var belåten med. Jag får uppriktigt säga, att det var en besvikelse för mig detta, ty jag hade tänkt: nu kunna vi icke be-

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av statsverke-
propositionen.
(Forts.)

höva resonera om den saken, nu har han betydligt bättre armbågsrum, än då han som min kamrat satt och skrev motioner här i kammaren. Nu borde han taga ett verkligt lunkentussteg för att hjälpa de våghållningsskyldiga. Men så har i alla fall icke skett. Nåja, sakligt sett kan jag naturligtvis icke göra någon anmärkning, när jag godkände förfarandet i fjol. Men jag har blott velat uttala, att när jag haft en kamrat här i kammaren, som i vissa frågor arbetat i någorlunda samma riktning som jag, så är det märkvärdigt, att så snart han blivit statsråd, kan jag knappast känna igen honom. Det är icke blott med den nuvarande kommunikationsministern, som det hänt, utan det har hänt många gånger under min riksdagsmannatid. Man känner icke alls igen dem, ty de hava helt och hållet förändrat sig. Man vet icke skälet varför. Jag tycker det är tråkigt.

Åren 1927 och 1928 kämpade vi här i kamrarna om, huruvida tiden var inne eller icke för en definitiv avskrivning av statstjänstemännens dyrtidstillägg och deras inarbetande i lönerna. Kampen fördes ju i statsutskottet, och det slutade där alltid med att alla samlade sig om status quo. Då intet annat förslag kunde samla meningarna, ville man hellre låta det vara som förut med dyrtidstillägg efter levnadskostnadsindex. Detta blev också riksdagens beslut såväl 1927 som 1928. Men det hindrade ju icke, att regeringen själv såg saken med andra ögon och beslutade, att en kommitté skulle tillsättas, som skulle ha till huvudsaklig uppgift att arbeta in dyrtidstilläggen i lönerna.

Vad som var det bärande motivet för mig och åtskilliga i statsutskottet var, att vi ansågo, att den ekonomiska ställningen i landet de olika folkgrupperna emellan icke var stabiliserad. Det fanns ingen möjlighet att komma till en definitiv ståndpunkt. Så tillsattes nu en kommitté, som har arbetat, och nu ser jag, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet befinner sig ungefär där jag var 1927 och 1928. Nu anser han, att läget icke är stabiliserat, och anser att det icke är skäl att göra något. Detta är litet oklart. Jag kan också förstå, att, när man varit med om att inleda en dylik sak, kan man icke riktigt klart säga ut, utan får naturligtvis släta över det på något sätt. Nu vet jag emellertid icke, om det var någon vidare fördel just med detta, som man gjorde 1928, att tillsätta denna kommitté. Det blir en sak, som givetvis regeringen och tjänstemännen själva få göra upp sins emellan. Jag tror också, att det är ett så ömtåligt spörsmål, att det varit önskvärt, om man litet mera fäst sig vid skälen som framfördes mot en ny lönereglering. Ty sedan man gjort en fast definitiv lönereglering, är det nästan omöjligt att rubba densamma, åtminstone kan jag icke se saken på annat sätt, och jag uttalar verkligen som riksdagsman mitt beklagande över att regeringen icke 1928 fäste mera avseende vid riksdagens beslut.

Det är icke tvivel om att icke staten så väl som den enskilde verkligen kan hava nytta av nedgångstider. Det är hårt detta, sådana kunna pressa mycket, och om man icke handlar klokt och riktigt, kunna sådana riva ned och förstöra mycket. Men just dessa vågdalar, denna rörelse upp och ned, lära ändock stora grupper av folket, att det är av yttersta vikt att tänka på att inrätta sig så, att det icke alltid är ekonomiska medgångsdagar, utan att andra tider kunna stunda. Sådant är för individen givetvis av största betydelse, särskilt för utvecklingen av den karaktärsegenskap, som är så nödvändig för staten att individerna besitta, nämligen sparsamhet, att de lära sig sparsamhet under de kritiska tiderna för att tillämpa den under de goda. För staten är det också så att då budgeten är rymlig, alla komma med sina speciella förslag, som de vilja hava genomförda, och alla hava de den gemensamma egenskapen, att de kosta pengar. Då är det tydligt, att man slutligen kommer ut på ett ohållbart plan, och man kan gott säga här, att det gamla ordspråket är absolut

sant, att det icke finns något ont, som icke har något gott med sig. De dåliga tiderna ge också den enskilde anledning att söka mera taga vara på de små möjligheterna, vilka man gärna förbiser under ekonomiskt gynnsamma tider, och dock är det de små möjligheterna som sammanlagda spela en oerhört stor roll, om de verkligen utnyttjas klokt och målmedvetet. Det har ju sagts om vår nation, att den icke alls har någon läggning för att taga vara på småsaker, i motsats till exempelvis danskarna. Det ligger nog någonting i det. Nu är säkert en sådan tidsperiod inne, att nu gäller det att taga vara på även småsaker. Det är klart, att när denna uppmaning utgår till hela folket, så är det ju många som på enskild väg söka göra vad de kunna i ett sådant fall. Men detta kan icke leda till så mycket, utan staten får lov att stödja, underlätta och hjälpa till på detta område. Var och en uppmärksam iakttagare kan lätt se, att det finns oändligt mycket av importvaror, vilka nog skulle kunna göras här i landet eller tillvaratagas av oss själva. Det är beklämnande, att man verkligen importerar sådana saker, som man tycker det vore naturligt att man producerade här i landet, men det är så ofta, ja i de flesta fallen, att arbetsintresset kommer att ligga efter för handelsintresset. Handelsintresset tar reklamerna i sin tjänst. Det går snabbare och lättare, och resultatet synes omedelbart, så att de där små arbetena hava svårt att göra sig gällande.

Jag skulle kunna räkna upp många områden, där det verkligen borde kunna göras något. Jag skall bara taga ett enda, och det rör bränslefrågan. Det är oerhörda massor bränsle, som importeras till vårt land. Att man importerar kol och koks är ju icke så märkvärdigt, men nog förefaller det ytterst märkvärdigt, att man i ett skogsland som vårt skall behöva importera ved. Jag kan icke hjälpa, att jag tycker det är en överflödsimport, men å andra sidan säges det mig, att så som förhållandena äro nu kan ingenting göras på detta område. Fraktförhållanden och avsättningsförhållanden inverka, och allmänna verk och inrättningar vilja icke hava något med ved att göra, koksen användes långt upp i veddstrikten av statens verk. Jag skulle verkligen på detta område vilja rikta en uppmaning till regeringen att snarast sätta i gång med en enkel men till djupet gående utredning över vedfrågan, t. ex. i fråga om vad som kan göras för att om möjligt taga vara på de massor av ved, som ruttna bort till rakt ingen nytta, om det finns någon möjlighet att använda denna, eller om det medför orimliga ekonomiska konsekvenser för staten att göra något på detta område. Somliga enskilda säga, att det skall bestämt gå, andra åter säga, att det är alldeles omöjligt, och jag såsom skåning kan givetvis icke se klart på detta problem, men det är så viktigt och så pass stort, att det verkligen tarvar en utredning. Och sedan nu en uppmaning ingått till regeringen att utan dröjsmål ta det om händer och sätta i gång en sådan utredning, så att frågan, om något verkligen kan göras kan klaras upp. hoppas jag att så blir fallet, och jag hoppas, att den icke skall visa sig så ekonomiskt olycklig som torvfrågan på sin tid blev i vårt land.

Det gives även andra områden, där man bör se till att lämna stöd, åtminstone så att man kan hjälpa en medborgare till att det svenska arbetet kan komma i gång och kan hållas i gång. Jag tror ändock, att detta är det allra bästa sättet, då det gäller att bekämpa arbetslösheten. Jag inser allt för väl, att förhållandena på många områden äro sådana, att, oavsett huru förhållandena utveckla sig utom landet, det med nödvändighet skall gå därhän, att förhållandena inom landet ovillkorligen skola bli svårare, just genom den ställning som en hel del producenter intaga i vårt land gentemot den ekonomiska ställning och den inkomst, som andra producenter och arbetare hava i landet. På senaste tiden har klyftan i detta hänseende ännu mera vidgats, och så länge det går den vägen, finns det absolut inga utsikter till bättring, utan krisen skall bli konstant.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Nu har ju Kungl. Maj:t föreslagit, att vi på de dyraste orterna skola ge en tillfällig löneförbättring. Ser man så där utan vidare på frågan, så säger man: ja, det är väl ofrånkomligt. Men går man litet djupare in i saken och frågar sig, varför äro de där orterna så oerhört dyra, och vari består själva grunden för denna dyrhet, så finner man, att det nästan är en enda sak som medför denna dyrhet. Om vi taga samhället Stockholm, så kan det icke vara kommunalskatterna, som åstadkomma dyrheten, ty de hava i Stockholm i jämförelse med vad man har i en jordbrukskommun icke mer än en liten drickspenning i kommunalskatt, när man kommer ihåg, att de icke betala varken landstings- eller vägs katt eller dylika saker. Det är i stället bostad och hyra, och dessa äro naturligtvis beroende på kostnaderna för uppförandet av bostäder. Om vi nu konstatera detta faktum, och vi på sådana platser ge högre löner, hava vi då icke också därmed ställt oss solidariska med den åsikten, att det skall bliva så dyrt att bygga på dessa platser? Jag tror, att man inom statsutskottet bör taga itu med denna fråga, det vore allt skäl för utskottet att något tänka på, om det icke finns någon möjlighet att få en liten rimligare avvägning mellan denna produktionsgrens ekonomiska ställning gent emot andra produktionsgrenar i vårt land. Jag vet icke, om regeringen har haft något intresse för detta. Man har sett, att de föregående regeringarna hava endast varit såsom ett slags statens förlikningsmän, som gripit in, men man kan icke säga, att de verkat utjämnande på löneställningen, om man ser över hela fältet. Faktum är, att nu står man på den punkten, och sedan har detta i sin ordning ute i landet medfört en den mest orimliga indexställning, som vi haft på långa tider. Det är byggnadsverksamheten i hela landet, som verkat så totalt förstörande på allt annat med de arbetsinkomster som där lämnas, medan annan produktion nu står lägre i pris än före kristiden. Om man verkligen skall hava byggt en smula eller reparera något, så ramlar man i samma historia. Det hade nog varit något att tänka på i tid att läget är sådant och att man från statsmakternas sida ovägrligen skulle slå fast detta faktum, som man nu accepterar utan vidare, men sedan väl alltjämnt får behålla. Och under tider som de nuvarande behövs det nog, att alla och envar hjälpa till för att övervinna kristiden — jag förmodar att man törs kalla den så, som ju vår så hastigt borttryckte ålderspresident benämnde den. I fjol ville man dock icke godkänna att det var någon kris. Men skola vi gå någorlunda oskadda eller oförstörda genom denna kris får vi nog hjälpas åt, och framför allt är det av allra största betydelse, att regeringen har klart för sig, att det måste göras allt vad möjligen göras kan för att man skall komma igenom densamma.

Så säger man — jag hörde det redan i dag igen och har ju erfarenhet därav också från den gångna riksdagen — att man vill alltid hjälpa mot krisen, men man förbehåller sig dock att själv få bestämma, vilka medel man vill använda, och så långt är det ju nog bra. Men det är en sak till: får man icke använda de medel och de metoder, som man själv tycker och som t. ex. vissa sammanslutningar, vissa politiska riktningar hava spikat sig fast vid, då kan man icke vara med längre helt enkelt. Det var ingen överraskning att höra samma sak i dag i diskussionen, som den siste ärade talaren framförde beträffande jordbruket, om vilka metoder som vore förträffligast. Då vill jag icke sticka under stol med, att jag anser, att om denna kamp om metoderna, om denna förhandsbundenhet verkligen skall drivas i fortsättningen, så kommer det att vålla oss större olyckor än själva krisen, ty det blir följden, om vi skola ställa oss på den linjen att slåss om metoderna och sedan få åtgärderna bliva vilka de kunna. För min del deklarerade jag i fjol, att jag icke var någon sådan principryttare, och är det sannerligen icke i år heller. Kan man verkligen vinna ett mål, under förutsättning att de medel man använder äro hederliga och att de tåla vid att synas i sömmarna såsom kloka och rättvisa, så

vågar jag påstå, att jag aldrig kommer att rida upp på om det blir den eller den metoden.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Det har nu gjorts anmärkning på förslaget om användningen av rusdrycksmedlen. Här gäller det också en metod, som man börjat tvista om. Det har dock icke gjorts någon principiell anmärkning mot, att pengarna skulle få användas i budgeten, och det gör jag icke heller, utan jag tycker tvärtom, att det är mycket klokt att göra så. Man får naturligtvis bida litet med amorteringen på statsskulden, men för mig betyder det hela så ytterst litet, om det göres på det ena eller andra sättet, och det skulle aldrig kunna falla mig in att rikta något klander mot att man föredrager denna metod, när slutresultatet dock blir ett sådant som jag kan godkänna.

Jag tvekar icke att uttala den meningen, att jag tror, att vi ändock alla verkligen vilja hjälpas åt en liten smula för andra och för dem som värst äro utsatta under denna ekonomiska kris. Må vi då alla behjärta denna sak, så att vi kunna komma till ett sakligt gott resultat. Men låt då icke talet om metoder och dylikt stå hindrande i vägen för att vi var och en i sin stad under denna kritiska ekonomiska tid för vårt fädernesland göra vårt bästa för att så oskadada som möjligt kunna genomleva denna för stora delar av vårt folk ytterst olyckliga tid.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman, mina herrar! Vid remissdebatterna brukar man få tala litet om varjehanda, och de anföranden som hållits här förut i dag hava ju icke utgjort något undantag från denna regel. Huvudämnet för remissbatten ger emellertid enbart det stoff nog för många och långa utläggningar, men det oavsett synes det både tillåtligt och tillbörligt att göra diverse utvikningar till andra mer eller mindre brännbara ämnen. Jag skall för min del icke söka spela över hela klaviaturen, utan endast i korthet säga några ord om vissa spörsmål, som hava sammanhang med budgeten och det ekonomiska läget i landet. Det senaste området ligger ju kan man säga i parallell med själva statsverkspropositionen, och herr Lindman har nyss med bevarande av sina gamla traditioner på området lämnat diverse bidrag till debatten i den genren. Jag tar för givet, att i den mån hans uttalanden tarva bemötande kommer sådant att levereras från statsrådsbanken. Att döma av den munterhet, som i vissa stycken beledsagade herr Lindmans anförande från kammarens ledamöter föreföll det, som om kammaren skulle hysa den uppfattningen, som jag också delar, att herr Lindman onekligen är betydligt trevligare, när han talar som ledare av oppositionen i kammaren, än när han talar från regeringsbanken.

Ett mycket omtyckt paradnummer från de sista årens remissdebatter är utläggningar om den politiska situationen eller det parlamentariska läget, som det också brukar heta. Det socialdemokratiska partiets ordförande uppehåller sig med alldeles särskild förkärlek på detta område. Ja, jag tror man kan säga, att en remissdebatt utan en litania över regeringsproblemet i detta land, författad av herr Per Albin Hansson, skulle inte vara en riktig remissdebatt. I dag har han överraskande nog fått understöd i detta hänseende jämväl från herr Lindman. För att begagna herr Lindmans egen lilla rolighet ger det mig anledning säga, att det är synd, att icke talfilmen var uppfunnen vid tiden för demokratiens genombrott här i landet, då herr Lindman stod som den förnämste stridsmannen mot parlamentarismen. Det skulle vara tacknämligt att nu få rulla en talfilm, visande herr Lindman med den trojanska hästen i sällskap i valrörelsen 1908 eller 1911, jag minns icke så noga vilket år det var. Beträffande herrar Hanssons och Lindmans intresse för regeringsproblemet torde dock icke överensstämmelsen i åskådning sträcka sig särskilt långt, ty objektiviteten är nog icke så synnerligen stor på någotdera hållet.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Känner jag herrarna rätt, tänker sig herr Hansson alltid ett parlamentariskt block med stark socialdemokratisk majoritet som stöd för en regeringsbildning. under det att herr Lindman med lika stor säkerhet önskar ett majoritetsblock med högerbetonad ledning. — Jag tror icke herrarna taga illa upp, att jag gör det lilla tankeläsningsexperimentet!

Nu medges gärna, att tillfället är särskilt lämpligt att hålla betraktelser över vårt politiska system, alldenstund, sedan förra riksdagen öppnades, såväl ett regeringsskifte som ett allmänt val ägt rum. Även om så är, måste jag säga — och det även med risk att göra herr Hansson ledsen — att den långtråkiga diskussionen om det s. k. regeringsproblemet, som förts i årtal, företrädesvis i den socialdemokratiska och liberala pressen, är av ganska ringa praktiskt intresse. För herrar journalister lär den väl vara bra att ha, ja, kanske outhärlig. Den tycks nämligen göra tjänst som ett slags politiskt schlager, som man kan gnola på, när noterna taga slut och stoff saknas för morgondagens ledare. I det avseendet liknar den rätt så mycket den berömda baron Münchhausens fläskbit. För den stora massan av Sveriges folk är det dock helt andra och mera verklighetsbetonade problem, som nu träda i förgrunden, något som herr Hansson tydligen själv hade en känsla av, då han till en början bad om ursäkt för att han — för vilken gång i ordningen vet jag icke — kom med variationer på detta gamla tema. Med den praktiska lagging, som kännetecknar vår tidsålder, frågar man icke så mycket efter, *vem* som utträttar det eller det på statslivets område. Vad som intresserar är *att* något sker, och att det sker på ett ändamålsenligt sätt och är av bestående värde.

Jag tillåter mig därför ifrågasätta, om icke den teoretiska diskussionen om regeringsproblemet rent av bör inställas såsom varande opraktisk och otidsenlig. Man diskuterar icke fram ett nytt politiskt läge; det kommer nog ändå. och jag tycker, man på ömse håll kunde ge sig till fåls och låta tiden ha sin gång, samt bedöma varje regering icke efter dess partietikett och efter den numerära styrka hos det parti, regeringen har bakom sig, utan efter vad den till gagn för landet vill och kan uträtta på samhällslivets skilda områden. Så har det frisinade partiet alltid tidigare bemött varje regering, och så kommer det även att handla i fortsättningen.

Jag skulle motsäga mig själv, om jag uppehölle mig längre vid nyssnämnda spörsmål, då det finns så många andra mera realitetsbetonade inom räckhåll. För att återgå till grundtemat i dagens debatt vill jag som andra naturligtvis deklarerat min tillfredsställelse med att statsregleringen kunnat uppgöras utan tillgripande av nya eller ökade skatter. Det tvära omslag, som ägt rum från i fjol och alldeles särskilt ifrån i förfjol i fråga om statens inkomster, visar emellertid, att det varit en klok och förutseende politik att ej alltför hastigt sänka inkomst- och förmögenhetsskatten. Det är naturligtvis vida bättre för näringslivet och de enskilda skattedragarna att utgöra en relativt hög skatt under ekonomiskt goda tider än att drabbas av skattehöjningar under en nedgångsperiod. Att skattehöjning varit oundviklig i år, därest den i fjol föreslagna sänkningen av inkomst- och förmögenhetsskatten vunnit riksdagens godkännande, synes vara uppenbart. Likaledes kan man i det nuvarande läget konstatera nyttan av den fondbildning, som under tidigare år ägt rum. Det visar sig nu, att det är bra att ha något i ladorna att taga till, när de sju hungeråren komma. Som bekant vann ju redan Josef sina sporrar som statsman med den politiken, men det hindrar icke att våra dagars nationalekonomer av en viss skola likafullt för statslivets vidkommande rekommendera naturmänniskans ur-hand-i-mun-hushållning. Då diskussionen om fondbildningens berättigande på nytt för femtiölfte gången nu drages upp i pressen, så är det rätt egendomligt att konstatera, hurusom kritiken mot statens kapitalsamlade

verksamhet är starkast på det håll, där man ivrigast arbetar för privat kapitalbildning på enskilda händer. Tack vare den omständigheten att riksdagens majoritet varit mera förutseende än vissa herrar nationalekonomer äro vi nu i varje fall i den belägenheten, att vi med anlitande av våra fonder kunna undgå en skattehöjning, som eljest skulle kommit synnerligen olägligt för rikets inbyggare.

Man har redan börjat tala om, hur det skall gå att få nästa års budget att gå ihop, och utan att vara någon olycksprofet fruktar jag liksom den siste ärade talaren, att det blir värre än i år. Alla skäl tala därför för att riksdagen i år iakttaga den allra största sparsamhet vid budgetbehandlingen, så att icke de olika anslagstitlarna höjas och därigenom balansen mellan inkomster och utgifter äventyras. Sådan höjning kan ju möjligen vara försvarlig under uppåtgående konjunkturer, men under nuvarande ekonomiska depression skulle ett sådant förfarande bli alltför riskabelt. Riksdagen borde kanhända till och med för en gångs skull prestera det mästerverket att lämna från sig en budget, som visade lägre slutsumma än regeringen propulerat, men det är naturligtvis något, som ligger på de fromma önskningarnas område.

För dem, som ha att svara för att statens debet och kredit gå ihop, äro givetvis de sjunkande statsinkomsterna en källa till bekymmer, men bakom denna företeelse ligger en annan omständighet, som i mitt tycke är ännu mera bekymmersam, och det är det betryck, varunder näringslivet arbetar och de sjunkande inkomsterna för hundratusental av landets inbyggare. Förskjutningen i konjunkturläget lär väl vara åtskilligt större än som avspeglas i de sjunkande statsinkomsterna, ty det är ju en känd sak, att på vissa inkomsttitlar inverkar konjunkturförändringarna relativt långsamt. För övrigt är det rätt betecknande, att de enda inkomsttitlar, som visa ökning, äro rusdrycksmedlen och automobilskattemedlen. Utan att vilja göra någon jämförelse mellan dessa rätt så olika skattekällor må man ju säga, att denna företeelse kastar en grell belysning över svenskarnas benägenhet att i alla väder slå på stort och aldrig underkasta sig några otvungna försakelser. Men blir krisen långvarig, blir det nog nödvändigt, att folk inskränker något även på att supa och åka bil. För dem åter, som å ena sidan plädera för lättnader i de nuvarande spritrestriktionerna och å andra sidan säga sig företräda en sparsam och sund ekonomisk politik, böra de ständigt ökade utgifter, som vårt folk lägger ut för rusdrycker, vara en välbehöflig tankeställare.

Vid fjolårets remissdebatt var det särskilt jordbruksnäringens ekonomiska svårigheter, som i skarp relief avtecknade sig mot det i övrigt tillfredsställande ekonomiska läget. Nu har tavlan förändrats. Lågkonjunkturen har utbredd sig över allt större områden. Finansministern är dock relativt optimistisk och motser framtiden med lugn förtröstan i förlitande på vår starka ekonomiska ställning och sundheten hos vårt penningväsen. Vi få hoppas det bästa, men säkert är, att skola vi åter komma till balans inom det ekonomiska livet, så går vägen dit genom sparsamhet och försakelser såväl i det allmänna som i det enskilda livet inom olika stånd och klasser. Men någon allmän beredvillighet att beträda denna törnbeströdda väg förmärkes sannerligen icke.

Mot bakgrunden av det ekonomiska läget och den därav följande hotande arbetslösheten är det fastmer beklämmande att iakttaga, huru vissa samhällsklasser finna tillfället lämpligt att göra en framstöt för ökade löneförmåner. Det är väl antagligt, att genljöd av denna framstöt komma att förnimmas i debatten i dag. Jag tror mig dock kunna försäkra herr finansministern, att det övervåldigande flertalet invånare i detta land med tillfredsställelse erfar att frågan om en reglering av tjänstemannalönerna tillsvidare uppskjutits. Ett framläggande nu av förslag till dessa lönerregleringar skulle ute i landet väckt förvåning och harm hos stora lager av befolkningen, icke blott bland jordbrukarna

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av utan bland många andra, som få arbeta och försaka för att draga sig fram under förhållanden, som äro ofantligt mycket sämre än dem, varunder även de lägst statsverks- avlönade statstjänare leva.

(Forts.)

Visserligen är den nuvarande regeringen en minoritetsregering, men i detta fall kan den säkert räkna på att ha en kompakt folkmajoritet bakom sig.

I detta sammanhang kan jag icke underlåta att något beröra ett problem, som enligt min mening borde påkalla statsmakternas uppmärksamhet, och som i någon mån även berördes av den siste ärade talaren, nämligen det förhållandet, att den stora massan av konsumenter i så ringa grad blivit delaktiga av det allmänna prisfalllets fördelar. Klyftan mellan partipris och minutpris vidgas alltjämt, och mot ett partiprisindex på 117 står nu ett levnadskostnadsindex på 161, och även om i den sistnämnda siffran ingå faktorer, som icke direkt ha samband med minutpriset, så är skillnaden mellan de båda index i alla fall alldeles onormal. På ett ställe i statsverkspropositionen talas om spänningen i lönehänseende mellan de dyraste och de billigaste orterna, och finansministern vill häva denna spänning genom att giva tjänstemännen på de dyraste orterna tillfällig löneförbättring. Det är möjligt att denna anordning måste accepteras tills vidare som ofrånkomlig, men jag betraktar den dock endast som ett surrogat för vad som verkligen bör ske. I likhet med herr Olsson i Kullenbergstorp anser jag att något bör göras för att nedbringa de orimligt höga hyrorna i storstäderna och de i många fall onormalt höga mellanhandskostnaderna. Kunde detta ske, skulle skillnaden mellan indexalen bli mindre och ett bättre utgångsläge åstadkommas för en definitiv lönereglering. Jag förstår dock, att problemet är svårlöst, och mitt uttalande får väl närmast givas karaktären av en from önskan.

Går jag så att säga några ord om budgetens utgiftssida, så är det visserligen tacknämligt, att åtskilliga huvudtitlar visa lägre utgifter än i fjol. Från mina utgångspunkter synes det dock, som om yxan kunde gått något hårdare. Med hänsyn till den ekonomiska depressionen kan det ifrågasättas, om det icke förr eller senare blir nödvändigt att nedskära icke blott förvaltningskostnader utan även anslagen till vissa enskilda sällskap och föreningar, för att nu nämna ett exempel ur högen. Det kan ifrågasättas, om vi ha råd att hålla oss med den dyrbara offentliga kultur vi ha, och det kan vara fråga, om det icke vore bättre att börja draga in i tid, om vi ändå förr eller senare få lov att draga till svängremmen. Jag vill i detta sammanhang uttrycka ytterligare en förhoppning — kanske även denna får givas karaktären av en from önskan — och det är att den sista besparingskommittén måtte komma att sätta något djupare spår efter sig än vad dess många föregångare under olika benämningar ha gjort. Den regering, som lyckades göra en verklig uppröjning i förvaltningens snärskog med ty åtföljande varaktig besparing för det allmänna, skulle resa sig ett monument i folkmedvetandet, som icke skulle rubbas ens av någon valrörelses stormflod.

Under tider av ekonomiskt betryck är det klart, att skattebördan tynger hårdare än eljest, och det är därför givet, att spörsmål, som röra skatternas fördelning och utmätande, tilldraga sig en alldeles särskild uppmärksamhet. Vid föregående riksdag stod det rätt mycken strid om, varest skattelättnad först borde sökas, på den statliga eller den kommunala beskattningens område. Trots energiskt motstånd från den då sittande regeringen bestämde sig riksdagen för att bereda viss lättnad i den kommunala beskattningen. Detta skedde, som herr Lindman i dag antytt, genom ett anslag på något över 8 miljoner kronor till folkskoleväsendet. I motsats till herr Lindman annoterar jag med tillfredsställelse, att anslaget upptagits även i årets budget, och i motsats till honom hoppas jag, att, när de ekonomiska konjunkturerna förbättras, möjlighet i framtiden skall beredas att höja detta anslag. Tack vare berörda anslag har

flertalet kommuner i landet kunnat nedbringa skatten för i år med större eller mindre belopp. Tyvärr är ännu ingen statistik häröver tillgänglig, men när statistiken kommer, skall den visa, att vi i år ha att räkna men en allmän sänkning av kommunalskatten såväl på landet som i städerna.

Det är också med tillfredsställelse man ser, att i regeringspropositionen bebådas nya förslag i syfte att överföra en större del av utgifterna för vissa samhällseliga anordningar på statsverket. Jag syftar då på förslaget att förstatliga småskoleseminarierna och veterinärväsendet. Till samma kategori får man räkna kommunikationsministerns förslag om höjning av underhållsbidraget till vägväsendet och den ökade möjligheten att erhålla statsbidrag vid väganläggningar. Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang korrigera en föregående ärad talares »historieskrivning», om jag så får kalla herr Olssons i Kullenbergstorp framställning av striden om bilskattemedlen. Enligt herr Olsson i Kullenbergstorp är det bondeförbundet — under hans ledning förstås — som alltid ivrat för att överföra större och större del av bilskattemedlen till underhållskostnaderna, därvid bondeförbundet haft bistånd av bland andra den nuvarande kommunikationsministern. Förhållandet är snarare det alldeles motsatta. Det är den nuvarande kommunikationsministern och det frisinade partiet som från början gått fram för att få bilskattemedlen använda till det direkta vägunderhållet och som år efter år fört fram krav på att allt större och större del av dessa medel skola användas till vägunderhållet. Vi erkänna tacksamt, att bondeförbundet därvid lämnat värdefullt bistånd — men icke alla gånger under ledning av herr Olsson i Kullenbergstorp! När frågan var uppe första gången år 1925 stod herr Olsson i Kullenbergstorp på den sidan, som helst ville yrka avslag på alltsammans, av den anledning, att vägdistriktet i Skåne då icke övergått till att övertaga vägunderhållet. Så förhåller sig saken i verkligheten, och riksdagens protokoll kunna verifiera detta. Medan vi nu äro inne på frågan om vägskatten och kommunalskatten kommer jag ytterligare med en önskning — jag kanske kommer med alltför många förhoppningar — och det är den, att de många kommittéer, jag tror det är tre, som arbeta med revision av kommunalskatteförfattningarna och väglagen måtte påskynda sitt arbete, så att deras respektive förslag snarast kunna komma under statsmakternas prövning. De grunder, efter vilka kommunalskatten och vägskatten utgå, äro ytterst litet rationella och i många fall synnerligen orättvisa. Därför är det angeläget att alla medel, som kunna disponeras i skatte-lättnadssyfte, användas att lätta just på de kommunala skatterna.

Som var att vänta har årets remissdebatt bjudit på åtskilliga reminiscenser från fjolårets riksdagsstrid om jordbrukshjälpen, men även det förutan skulle det funnits fog för att årets remissdebatt gått i jordbrukets tecken. Ser man på tillståndet för dagen, är det utan vidare klart, att det ingalunda är bättre utan snarare sämre än förra året. Depressionens verkningar ha sträckt sig över allt fler och fler områden, och krisen har kommit att sträcka sig över alla jordbrukets produktionsgrenar. Särskilt bekymmersamt ter sig läget i skogsstrakterna och i de norra delarna av riket då till jordbrukets svårigheter komma fallande priser på skogsprodukter och minskade förtjänstmöjligheter i skogarna.

Vid remissen av fjolårets proposition med förslag till åtgärder för spannmålsodlingens stödande, tillät jag mig uttala den förmodan, att de i propositionen föreslagna stödåtgärderna skulle bli av ringa betydelse för jordbrukarna norr om Daläven. Jag förmodar, att ingen i nuvarande läge vill bestrida riktigheten av detta antagande. Om jag fattade herr Lindman rätt, menade han, att även för jordbrukarna i andra delar av landet skulle de av fjolårets riksdag beslutade stödåtgärderna vara av ringa betydelse, och detta förnämligast av den anledning, att riksdagen avvisade de av förra regeringen före-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

slagna tullförhöjningarna på diverse alster. Såvitt jag kan se och bedöma, är det i stället tvärtom, så att de två produktionsgrenar, som det förnämligast är fråga om, nämligen betodlingen och spannmålsodlingen, genom jordbruks-hjälpen i den av riksdagen beslutade formen tillförts betydligt större fördelar än om den Lindmanska regeringens förslag till stödåtgärder för samma produktionsgrenar genomförts. Man kan förstå, att det skall vara rätt påkostande för förre regeringschefen att erkänna detta efter allt buller och bång, som i fjol fördes kring tullfrågan såväl i riksdagen som, och icke minst, i högerns val-rörelse under hösten.

Om sockersubventionens utfall ur statsfinansiell synpunkt skall jag ej närmare yttra mig. Jag förmodar saken kommer att beröras från regeringsbänken. Ser man däremot utvecklingen på sockerbetodlingens område ur odlarnas synpunkt kan ingen bestrida, att subventionen tillfört dem en vida bättre betaltning för produkten än som skulle kommit dem till del vid ett bifall till fjol-årets regerings förslag. Statsmakternas avsikt var att förhjälpa betodlarna till ett någorlunda betpris, och detta syfte har nåtts på subventionslinjen. Huruvida det skulle nåtts genom tullinjen, vill jag lämna därhän. I varje fall hade det nåtts i vida mindre grad. Vid sådant förhållande måste jag konstatera, att subventionslinjen i detta hänseende och för det avsedda syftet visat sig tullinjen överlägsen, men huruvida högern lärt något av detta, återstår ju att se.

För att övergå till spannmålsfrågan ligger saken, såvitt jag kan förstå, ungefär på samma sätt. Det är tydligt, att anordningen med inmalningstväng och avtalade minimipriser haft en vida förmånligare inverkan på spannmålsmarknaden, än vad inmalningstväng plus herr Lindmans tull på kronor 2:30 skulle ha haft. Att icke se eller icke vilja se detta är vågar jag påstå ett utslag av partiförblindelse.

För de i saken intresserade torde det måhända vara onödigt att nämna några siffror till bestyrkande av mitt påstående. Var och en, som följt med prisutvecklingen på spannmålsmarknaden under sista halvåret har nog iakttagit, huru priserna på den inhemska marknaden oupphörligt steg för steg förbättrats, samtidigt som priserna på världsmarknaden steg för steg försämrats för att slutligen nå ett bottenlöst djup, som i andra länder trotsar alla försök till stabilisering. Det egendomliga har också inträffat, att vi i dag ha ett läge, som vi säkert aldrig haft tillförne, nämligen det, att svensk brödsäd betalas med högre pris än bästa utländska. För närvarande noteras bästa amerikanska vete, förtullat i svensk hamn, till kronor 14:40 per 100 kg., under det att kvarn-avtalet för perioden medför ett pris av kronor 19:90 per 100 kg., sålunda ett merpris för svenskt vete av kronor 5:50 per 100 kg. Normalt brukar det annars finnas en differens åt andra hållet, en differens, som plägar uppgå till omkring 2 öre per kg. men som under sista halvåret 1929 uppgick till kronor 3:40 per 100 kg. Rågpriset är för närvarande här i Sverige kronor 16:40, under det att utländsk råg noteras mellan 11—12 kronor per 100 kg.

Därest inga som helst åtgärder till spannmålsodlingens stödjande vidtagits vid fjolårets riksdag, torde priset på vetet nu ha legat obetydligt över 10 öre per kg. och rågpriset ännu något öre lägre. Hade återigen den mest tullbitna delen av högerpartiet fått råda — och en sådan falang fanns nog — och tullhöjningen genomförts utan kombination med inmalningstväng, skulle detta pris teoretiskt sett visserligen kunnat höjas med tullens belopp, kronor 2:30. Men ingen tror väl dock att hela tullhöjningen skulle kunnat utnyttjas, utan prisläget hade nog, särskilt på hösten vid de stora utbuden, legat avsevärt lägre.

Huru prisutvecklingen skulle gestaltat sig, därest den förra regeringen fått sitt förslag obeskuret igenom, d. v. s. inmalningstväng plus tullar, det är omöj-

ligt att något så när exakt kunna kalkylera, när man hör herr Lindmans förklaring i dag, att avsikten var att så småningom höja tullen, allt eftersom priset på världsmarknaden sjönk. Vid sådant förhållande undandraget sig perspektivet all kontroll, men om man förutsätter, att den propunerade tullförhöjningen på 2:30 för det dåvarande var allvarligt menad, har jag svårt att förstå, att herr Lindmans regering, även om den fått sitta kvar och sett sina förslag realiserade, kunnat höja tullen till den grad, att den skulle gett odlarna ett pris, som svarade mot vad det nuvarande kvarnavtalet ger.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Det skall bliva av mycket stort intresse att se, vilken tullsats högern kommer att välja i den motion, som väl antagligen förberedes, av herr Lindmans yttrande att döma. Skall man komma upp till minimipriset och mindre lär man icke nöja sig med utan hellre naturligtvis söka överflygla detsamma, så räcker det nog icke med en tull på mindre än 10 öre per kg. Men inför sådana perspektiv skulle jag förmoda, att åtskilliga, även inom högerpartiet, komma att röja en viss tvekan. För att närmare återgå till huru det skulle sett ut, därest herr Lindmans tullförslag realiserats, kan man naturligtvis utan vidare utgå från, att något prisavtal med kvarnarna då icke kommit till stånd, ty det var ju meningen, att tullen skulle hålla prisen uppe. Och herr Lindman kunde icke gärna gått till kvarnarna och sagt: det här går icke, utan vi få lov att komma överens om ett något så när fast pris. Prisbildningen hade då blivit fri, och tullen hade verkat, vad den tilläventyrs kunnat. Jag tror icke man kalkylerar så mycket fel, om man räknar med att prisläget för dagen, med den tullhöjning på 2:30, som regeringspropositionen innebar, skulle varit högst 15 öre för vete och högst 13 öre för råg.

Vad de svenska spannmålsodlarna uppnått i merinkomst genom kvarnavtalet är lätt att räkna ut om man vet, vad kvarnarna inköpt till de avtalade priserna. Enligt uppgift från spannmålsnämnden utgör den sedan avtalets början inköpta kvantiteten 186,887 ton vete och 68,918 ton råg. Vågar man räkna med ett merpris utöver vad som varit fallet, därest tullhöjningen realiserats, på 2 öre, ger det en vinst för jordbrukarna på cirka 5 miljoner kronor. Vågar man räkna med 4 öres merpris ger det en vinst på icke mindre än 10 miljoner kronor. En blick på spannmålsnoteringarna i våra grannländer ger också vid handen, att priserna på brödspannmål här i landet äro relativt höga. Det norska monolets pris för vete är för närvarande kronor 18:50 och för råg kronor 12:50 per 100 kg. Köpenhamnsnoteringarna för vete äro nere i 10:25, och icke ens i Tyskland med en tull av — om jag minns rätt — 25 mark per 100 kg. når man ett högre spannmålspris än cirka 22 kronor för vete och 14 kronor för råg. Läget i Tyskland just nu är ett slående bevis på tullens ringa effekt som prisförbättrande instrument. Man kommer icke ens upp till det pris, som införseltullens belopp i sig själv utgör, vare sig för vete eller råg.

Utan att närmare ingå på frågan, om de i Sverige gällande priserna för brödspannmål äro lämpligt avvägda i förhållande till produktionskostnaderna och i förhållande till övriga varupris, tycker jag dock, att vi skulle kunna vara överens om — det borde även herr Lindman erkänna — att de i förhållande till världsmarknadspriserna och grannländernas priser äro ganska goda. Om man vill se saken sådan den är ur spannmålsodlarnas synpunkt, kan man icke förneka, att inmalningstvånet i förening med prisavtalet har visat sig vara ett synnerligen effektivt instrument för att förbättra avsättningen och priset på inhemsk brödsäd. Att man på vissa håll icke kunnat sälja till de avtalade priserna vet jag av egen erfarenhet, men det sammanhänger med den omständigheten, att tillgången på brödsäd både nu och tidigare varit så god här i landet och med svårigheten för jordbrukarna att kunna reglera utbudet. Huruvida detta förhållande skulle varit bättre, därest man gått tullinjen, vill jag ifrågasätta, ty systemet med reglerade minimipriser efter stigande skala

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

måste naturligtvis medföra, att de jordbrukare, som ha ekonomisk rygg att hålla på spannmålen, också göra detta i förlitande på att priset i varje fall icke kommer att sjunka. Men om prisbildningen varit fri, skulle denna trygghet icke förefunnits, och det är att befara, att strävan att få sälja vid ett något så när hyggligt prisläge förstört marknaden, så att densamma även i fråga om jämnheten i priserna i olika delar av landet blivit vida sämre än nu.

För min del tror jag, att en något högre inmalningsprocent gärna kunnat sättas från början, alldeles särskilt på råg, och jag tror, att om inmalningsprocenten på råg från början satts till vad den nu är, skulle läget på rågmarknaden varit åtskilligt bättre. Men det är en sak, som rör tillämpningen av systemet och icke systemet självt.

När regeringen nu bebådar en fortsatt spannmålsreglering är det att hoppas, att alla utvägar provas för att göra inmalningsförfarandet så effektivt som möjligt och för att skapa tillfälle för odlarna i olika delar av landet att blixa delaktiga av dess fördelar. Huruvida detta skall lyckas utan införande av ett statsmonopol lämnar jag därhän. Men ett statsmonopol vill ju högern icke höra talas om.

Vad havrefrågan angår skall jag icke närmare ingå på den. Det torde blixa tillfälle att senare under riksdagens lopp diskutera den saken. Jag föreställer mig, att även om något förslag icke kommer i annan ordning, kommer alldeles givet högern med sina gamla tullkrav även i den delen. Dock skulle jag vilja säga, att de undersökningar, som genom jordbruksutredningen gjorts beträffande läget på havremarknaden, ge vid handen, att där om någonstädes en tullhöjning är av ringa betydelse på grund av att saluöverskottet inom landet är så stort. Det finnes alltid ett stort överskott, som behöver placeras, och att då söka reglera det inhemska priset genom att resa några tullmurar, det borde vem som helst förstå omöjligheten utav. Det lär väl blixa flera tillfällen under riksdagens lopp att återkomma till alla dessa spörsmål. Därför skall jag icke längre uppehålla mig vid dem. Jag skulle nästan vilja säga, att det ur ren partipolitisk synpunkt varit tacknämligt, om riksdagen i fjol bifallit alla den Lindmanska regeringens tullförslag samt och synnerligen, ty då hade man varit befriad från besväret med att bevisa den ringa effekten av dessa åtgärder. Då hade vi haft en erfarenhet att bygga på. en erfarenhet, som säkert varit beviskraftig nog men på samma gång rätt besvärande för herrar tullivare.

Eftersom jag är inne på detta område, måste jag säga ett par ord även åt andra hållet. Det talades i fjol i riksdagen och även i pressen och kanske allra mest i valrörelsen så mycket om brödförsämringen och om brödförsämrare, om kristidsgångångare, om det svarta brödet m. m. sådant. Jag förmodar, att vi i dag få höra några vittnesmål om alla de vådor och olyckor, som inmalningstvånget fört med sig för konsumenterna, om förstörda magar och andra hemiska tragedier. Uteblixa dessa vittnesbörd måste det betyda, att herrarna på den kanten i fjol rörde sig med bluff och spegelfakteri. Själv har jag träffat en och annan, som mått illa av inmalningstvånget, men det har varit tullivare, som fått magsyra av grämlse över de goda verkningarna av inmalningstvånget. Visserligen är jag beredd på att få höra något om prisbildningen på mjöl, och jag vill icke bestrida, att därest inga åtgärder av fjolårets riksdag vidtagits för reglering av spannmålsmarknaden, hade mjölpriset för dagen måhända varit något öre lägre än vad det för närvarande är. Men så säkert är det ju icke, och i betraktande av den jämförelsevis ringa del, som mjölpriset representerar av värdet på det färdiga brödet, lär detta högre läge av mjölpriset icke i någon nämnvärd grad ha skadat konsumtionens berättigade intresse att erhålla ett billigt bröd.

Det är så sant, som någon förut sagt, att den jordbrukshjälp, som lämnades

vid fjolårets riksdag, icke är tillfyllest. Spannmålshjälpen gynnar endast en del av jordbrukarna, och trots alla räksoperationer kan man säga, att det endast blir ett fåtal av jordbrukarna här i landet, som ha verkligt ekonomiskt intresse av läget på spannmålsmarknaden. Det är naturligtvis endast de större jordbrukarna och jordbrukarna i de bättre lottade provinserna, för vilka spannmålsprisen äro av avgörande ekonomisk betydelse. Jag vill därmed ingalunda bestrida, att spannmålshjälpen har en viss betydelse även i de orter, som jag representerar, ehuru det givetvis är rätt små kvantiteter och rätt små belopp det där gäller. Det är dock så, att flertalet jordbrukare i vårt land icke blivit delaktiga av någon som helst statshjälp, och det torde vara oerhört svårt att utfinna någon väg, efter vilken en sådan allmän hjälp kan sökas. Sannolikt får man gå fram stegvis efter olika linjer, och man får från början bestämma sig för att icke avvisa, icke förakta jämväl sådana framsteg och hjälpkällor, som kunna synas små och mindre betydelsefulla. En ljuspunkt i den mörka tavlan är emellertid den löftesrika organisationsrörelse, som pågår här och där ute i landet ibland våra jordbrukare, och i den mån denna ekonomiska samlingsrörelse kan förverkligas, är det att hoppas, att vi framdeles skola komma i den lyckliga belägenheten, att jordbrukarna själva kunna klara sina ekonomiska angelägenheter och icke behöva anropa statsmakterna om hjälp. Ingen annan näringsgren har väl under den nu inträdda depressionen fått utstå ett sådant prisras över hela linjen som jordbruket, och att krisen icke hittills medfört svårare följder, än den gjort, tyder på en utomordentlig anpassningsförmåga hos näringens utöfvere, en anpassningsförmåga, som förnämligast tager sig uttryck i förverkligande av den gamla satsen att rätta mun efter matsäcken. Det vore lyckligt, om även andra samhällsklasser kunde tillägna sig något av den sortens försakelse, den sortens tålmod, som fordom var Pavos och som nu faktiskt praktiseras bland tusenden och åter tusenden bland den svenska landsbygdens småfolk. Min tro är nämligen att vårt samhälle icke kan gå till ekonomisk hälsa på den vägen, att alla klasser oupphörligt öka sina anspråk på tillvaron. Snarare måste en återgång till enklare och billigare vanor ställas som fordran på alla, som vilja räknas som verkligt goda samhällsmedborgare.

Det talas i våra dagar så mycket om samförstånd, men resultaten av diskussionen synes bliva rätt små. Beror detta männe icke därpå, att man icke fattar samförståndstanken på det rätta sättet. Alla vilja samförstånd, då det icke gäller att släppa efter på egna fördelar, men därefter är det tyvärr oftast slut med viljan. Livligt instämmande i herr Hanssons förhoppning om samarbete vid den nu började riksdagen vill jag till sist uttala den önskan, att arbetet vid denna riksdag kommer att präglas av det rätta samförståndet, ett samförstånd mellan regering och riksdag och ett samförstånd mellan partierna inbördes, ett samförstånd, som får till resultat en saklig prövning av frågorna till gagn och bättnad för land och folk.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Herr talman! Sedan nu representanter för fyra av riksdagens partier haft ordet, torde det vara skäligt, att några ord sägas jämväl från regeringsbänken.

Jag vill då genast bekänna att jag icke hade något emot att såväl den förste som den andre talaren upptog frågan om en parlamentarisk regeringsställning och våra parlamentariska förhållanden i allmänhet. Jag finner det ur olika synpunkter lämpligt, att den frågan behandlas här, och jag har i detta avseende precis samma uppfattning nu som jag haft föregående år. Man kan göra det så mycket hellre, som just det senast förrättade regeringsskiftet, såvitt jag kan förstå, skall visa var och en, som vill i detta avseende söka vägledning, vilken skillnad det är mellan att såsom en allmän teoretisk

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av statsverkspropositionen. fordran tala om samgående mellan olika partier, så att de bilda representation för en riksdagsmajoritet, och att tillämpa denna teori på det praktiska fallet.

(Forts.)

Vid regeringsskiftet föregående sommar var det ju så, att den högerregering, som då satt, avgick på grund av att den var otillfredsställd med riksdagens beslut i spannmålsfrågan. Socialdemokraterna röstade emot den stödaktion, som riksdagen för sin del påkallade. Kunde det då i sådant fall, med tillämpning av hävdvunna parlamentariska idéer och uppfattningar, vara tänkbart att i fortsättningen regering skulle bildas tillsammans med högern, som avgick därför att den var otillfredsställd med resultatet, eller med socialdemokratien, som enhälligt röstade emot riksdagens ståndpunkt? Såvitt jag förstår hänvisade allt vad parlamentarisk tillämpning heter på en regering, som sökte realisera vad riksdagen beslutat och som i allt väsentligt var tillfredsställd med det fattade beslutet. Ser man saken så, begränsar sig möjligheten till samverkan dels med bondeförbundet, som visserligen hade åtskilliga önskemål utöver det beslut, som då fattades, men som tillkännagav relativ tillfredsställelse därmed, dels ock med liberala partiet, vars ena hälft biträdde riksdagsbeslutet.

Jag är också övertygad om att den anmodan, jag erhöll, att söka skapa största möjliga parlamentariska bas för regeringen, syftade på dessa båda partier. Jag ställde mig efter bästa förmåga fullkomligt lojalt denna önskan till efterrättelse och gjorde framställningar såväl till bondeförbundet som till liberala partiet om samverkan, men erhöll från båda dessa partier avböjande svar. Fanns det då, med tillämpning av vanliga parlamentariska begrepp, i det läget någon annan utväg än att de, som varit med om och utan reservationer biträtt det parlamentariskt *avgörande* beslutet, sökte självständigt ikläda sig ansvar för beslutets genomförande? Detta faktiska fall visar, hur det, då man *måste* räkna med flera än två olika samhällsåskådningar, ställer sig, när man skall realisera talet om samverkan, och därpå söka bygga starka regeringar. I dylika fall hänför sig frågan enligt mitt förmenande i det väsentliga till, huruvida uppgörelserna i sak skola träffas mellan i regeringen samverkande partier eller om dessa uppgörelser skola ske mellan en sittande minoritetsregering och riksdagen. Det förra alternativet erbjuder sig naturligen, då det föreligger förslag rörande eller allmänna önskemål om lösningar av *vissa större frågor*, som äro för partier, bildande en majoritet inom riksdagen, gemensamma. Det andra alternativet erbjuder sig nog som regel, när man på detta sätt icke kan ställa upp sig omkring vissa större, speciellt dominerande frågor, utan det gäller att i största allmänhet utöva regeringsuppdraget. Det resonemanget anse anhängarna till parlamentarismen i dess gamla gestaltning — då man tänker sig parlamentarism under växelverkan endast mellan två stora partier — vara det närmast användbara i de nya förhållanden, som inträtt, och att därvid det gäller att söka följa parlamentarismens anvisningar så långt dessa äro möjliga att tillämpa.

Det är bekvämt och enkelt för dem, som stå på flyglarna, att ropa till mittpartierna: »låt oss samverka!» Men redan den omständigheten, att samtidigt två flyglar var för sig till dessa partier rikta maningen: »gå med oss», under det att man på vardera sidan vet, att »gå med oss» betyder, att de till samverkan uppfordrade i ena fallet förutsattes gå vissa sträckor i rak motsats till vad som avses i det andra fallet, detta visar, att en dylik samverkan icke är en så lättlost sak, som det förefaller mig, att man här ur vissa politiska och taktiska synpunkter vill göra troligt. Att man därtill gång på gång om ett ståndpunktstagande, som innebär, att vi vilja vara med om allt, som vi tro vara för land och folk nyttigt, och detta i varje form, som i detta hänseende erbjuder sig, under det vi samtidigt måste vara beredda att en-

samma taga ansvar för vår ståndpunkt, när den skiljer sig från andras — att man därom använder sådana uttryck, säger jag, som »själv tillräcklighet» och »maktlystnad» och allt angräpbart som därmed sammanhänger, det är en sak, som vi måste reagera emot. Men jag tror i alla fall, att vår ståndpunkt i allt väsentligt är ett riktigt uttryck för stämningen i landet och för vad som är möjligt i riksdagen. Jag tror som sagt sålunda, att detta faktiskt föreliggande fall återspeglar vilka svårigheter, som i parlamentariskt avseende föreligga för var och en, som icke vill undandraga sig att på parlamentarismens vägar åstadkomma det mest effektiva och ur olika synpunkter mest framgångsrika samhällsarbete, som erbjuder sig.

I fråga om budgeten får jag erkänna, att erinringarna mot dess uppläggning icke varit alltför livsfarliga. Man har i allmänhet roat sig med att raljera över att i anspråk för budgeten tagits vissa belopp, som från rusdrycksmedelsinkomsterna tidigare blivit anvisade till amorteringsfonden för statskulden, och att vi nu föreslå riksdagen, att man för annat ändamål än det hittills avsedda skall använda ett till buds stående belopp ur sistnämnda fond.

Herr Hansson gjorde en viss erinran mot det formella behandlingssättet, men jag är icke riktigt klar på vad han därmed avsåg. En sak är väl viss, att emot det förfaringssättet, att Konung och riksdag gemensamt besluta om dessa medels användning i den ordning nu föreslås, torde ingen avgörande erinran i och för sig kunna göras.

Vad beträffar rusdrycksmedelsfonden och den tidigare avsättning, som gjorts till denna, har ju den avsättningen syftat till två ändamål. Det ena har varit att söka skapa lättare tillgång till medel, varigenom en effektiv nykterhetsupplysning och ett ur olika synpunkter effektivt nykterhetsarbete skulle kunna bedrivas och fortsättas jämväl i det fall, att en förbudslagstiftning komme till stånd. Den andra uppgiften har varit, att alla vinstmedel av rusdryckshanteringen icke skulle ligga ständigt tillgängliga och att därmed, så ofta ett behov uppstår i riksdagen av en tillfällig ökning av statens inkomster, man skulle vara frestad tillgripa anordningar, som öka och göra staten i än högre grad beroende av dessa medel. Den uppgiften fyller alltså rusdrycksmedelsfonden, även om på grund av stegrad användning av rusdrycker de avsatta medlen blivit betydligt större, än man tidigare räknat med, och även om sålunda dessa medel temporärt tagas i anspråk för olika ändamål i en viss budgetsituation. Därest man sålunda skulle tro, att det föreligger en principiell självuppgivelse från dem, som på denna väg sökt motarbeta ett ökat dryckesbruk, är detta en missuppfattning. Att som sagt medlen på detta område, både med tillämpning av den form, vari man under åren 1914—1926 sökte erhålla begränsning, liksom ock under den form, riksdagen sistnämnda år stannade för, ökats väsentligt utöver vad man tidigare räknade med, har här naturligen spelat en stor roll. Detta förhållande framstår kanske för åtskilliga bland herrarna såsom synnerligen lyckligt. För egen del är jag icke av sådan mening. Det är emellertid uppenbart, att för användningen av dylika opåräknade belopp måste man senare söka erhålla en annan form, än man hittills tänkt sig.

Herr Hansson anmälde klander över att förslag om arbetslöshetsförsäkring icke framlagts. Jag förmodar, att min kollega socialministern sedermera kommer att i någondera kammaren i detalj på denna punkt ange skälen till att så ej blivit fallet. I den allmänna ståndpunkt i denna fråga, regeringen intager och som dess enskilda medlemmar tidigare intagit, har, åtminstone vad mig själv beträffar, ingen som helst ändring härigenom blivit markerad.

I fråga om det klander, som yttrades därför att det ej framlagts förslag om dyrtidstilläggens inarbetande i de fasta lönerna — vilket väl skulle begränsa sig till att man i stort sett framlägger 1928 års löneregleringsförslag, men

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av statsverkspropositionen.
(Forts.) varmed tillika enligt många önskingar samtidigt borde följa en reglering av lönerna uppåt — kan svaras att det klandret var väntat. Men jag tror, att man kan bjuda goda skäl för att ett sådant förslag nu ej kommit inför riksdagen.

Först må man väl säga, att det är önskvärt — åtminstone tror jag det — att prisindex, när staten fixerar sin ståndpunkt i denna fråga, befinner sig i ett någorlunda stabiliserat läge. Man hade enligt mina synpunkter år 1927 anledning tro, att så ungefär var fallet, ehuru man då visserligen kunde tänka sig något mindre lokalt förbilligande på vissa punkter i fortsättningen. Man trodde emellertid, att det läge, som då förefanns, skulle komma att i det långa loppet ungefär motsvara vad man borde räkna med. Nu ha på grund av vissa yttre förhållanden — andra staters dumpingåtgärder m. m. — och dessutom på grund av en konjunkturbölja, som nog för de flesta kommit ganska överraskande, inträtt ett prisläge, ett konjunkturläge, som är oväntat lågt. Vare sig man ser detta förhållande ur producenternas eller konsumenternas synpunkt förefaller det, som om det skulle finnas viss anledning, att man nu åtminstone i någon mån avvaktar och ser, i vilken riktning förskjutningar härnäst göra sig gällande.

När man talar om statstjänarnas »nödläge» och om ett oerhört svårt sådant, vill jag endast, utan att bestrida att på vissa håll lönerna äro knappa, dock erinra om utgångspunkterna för tidigare lönerregleringar. När exempelvis för lärarnas vidkommande år 1918 en lönerreglering genomfördes och sammanlagda lönebeloppet för folk- och småskolor höjdes från 17,440,000 kronor till 40,135,000 kronor eller med 22,695,000 kronor, innebar det sålunda betydligt mer än dubbelt mot tidigare utgående belopp. När denna höjning skedde, en höjning, som man då ifrån lärarnas sida förklarade vara en »tillfredsställande» och, ja till och med »väl villig» lösning, låg livsmedelsindextalet vid 270, medan detsamma under förra året i augusti och september månader var 139. Jag följer i detta fall *livsmedelskostnadsindex*, eftersom det som på många håll i övrigt vållat största ökningen sedan dess är utgiften för bostäder. Dessa tillhandahållas i detta fall såsom naturaförmån och påverka sålunda icke för lärarkåren den förskjutning, som eljes skett i fråga om allmänna levnadskostnader. För såvitt lönerregleringar och löneförändringar skola anknyta till faktiskt föreliggande konjunkturer, bortfalla för närvarande motiven för lönestegringar. Däremot kan jag förstå, att man önskar komma in i ett lönesystem, som omfattar statens befattningshavare i allmänhet, liksom att man jämväl ur andra synpunkter önskar få en lönerreglering till stånd; men att i detta sammanhang beskriva läget som ett direkt »nödläge» — om nu herr Hanssons yttrande omfattade jämväl den nämnda gruppen — det kan jag ej vara med om. Jag kan icke vara med om att beteckna läget såsom »nödläge» när det gäller andra befattningshavare än dem, som på grund av bostadskostnadernas fördyring på de dyraste orterna nu visa sig ha vid dyrorternas gruppering kommit så högt i levnadskostnader, att det behöves för dem en, i vissa fall rentav två påbyggnader på förutvarande dyrortssystemet, därest de skola bli likställda med de kamrater, som återfinnas i samtliga de övriga dyrortsgrupperna. På den punkten har man ju också från regeringens sida för avsikt att, trots de svåra tiderna, föreslå en förbättring.

Jag övergår nu till herr Lindmans erinringar. Jag kan lämna allt vad han inledningsvis yttrade om rusdrycksmedelsfonden och gå över till den kritik, som han ägnade vad han kallar subventionspolitiken. Skillnaden mellan herr Lindmans ståndpunkt och den ståndpunkt, jag och mina meningsfränder liksom också riksdagsmajoriteten intar, har ju varit den, att om för viss del av landet behöva vidtagas alldeles särskilda åtgärder för att betrygga fortvaron av en där förekommande näring eller att i övrigt bistå producenter, som äro

i nödställd ekonomisk belägenhet, anse vi det riktigt och rättvist, att den uppföringen, den nationella insatsen göres, icke genom att belasta konsumenterna av respektive varor, särskilt när det gäller nödvändighetsvaror, utan att man i stället tillitar inkomster, som vi alla, åtminstone i viss utsträckning, få bidraga till i mån av skatteförmåga. Herr Lindman anser motsatsen. Det är denna olikhet i ståndpunkt, som är konstituerande för skiljaktigheten, åtminstone beträffande det av honom först anförda fallet, nämligen i fråga om den form, under vilken stödet för sockerbetsodlingen skall utgå. Och jag vågar alltså göra gällande, att det finnes fullkomligt hållbara motiv för att i sistnämnda fall gå den väg, som riksdagen i detta avseende hittills följt, även om den av herr Lindman anvisade vägen är bekvämare och lättare att tillämpa. I valet mellan dessa två tillvägagångssätt, det ena lättare att tillämpa och det andra mera rättvist och befogat, föredrager jag det senare.

Herr Lindman talade om Kalixteckningen och vad därmed sammanhänger och sade, att jag hade en betydande del i ansvaret för tillkomsten av statens ingripande i den frågan. Det medger jag och tänker icke ett ögonblick undandraga mig det ansvaret. Men trots att den omorganisation, som på denna punkt genom statens insatser möjliggjordes, i enlighet med de kalkyler, varmed man då räknade, blivit lyckligt genomförd, så vet herr Lindman lika väl som jag, att anledningen till att det av vederbörande erhållna beloppet låne- och aktiemedel icke bildade tillräckligt rörelsekapital, är precis densamma, som gör, att massor av enskilda företag inom denna bransch befinna sig i svårigheter.

Nu förhåller sig emellertid så, att staten såsom ägare till flertalet skogar i övre Norrbotten har ett viktigt intresse av att därstädes finnes moderniserad förädlingsindustri. Vidare framför allt har man ur nationell synpunkt anledning tillse, att denna gränsbygd ej blir avfolkad, ej blir behandlad på ett ur olika synpunkter angripbart sätt, utan att man i detta avseende ser till, att vad som kan och bör göras också göres på ett sätt, som gagnar bygden och därmed hela landet. Ett sådant förfaringsätt finner jag alltså i stort sett vara nödvändigt, även om man vill påstå, att den form, vi valde, när Kalixindustrien reorganiserades, lämnat ett mindre lyckligt resultat. Jag tror, att, sett på lång sikt och framför allt ur nationell synpunkt, man icke har anledning ångra de uppoffringar man lagt ned på detta område. Ur nationell synpunkt, herr Lindman, ha vi många gånger tillskjutit mycket större belopp med sämre resultat både för dagen och i det långa loppet, än när det gäller Kalixföretaget.

Hur det skall ordnas på Seskarö och Kalix i fortsättningen, därom vill jag ej uppehålla mig nu. Den frågan kommer ju fram senare vid den fortsatta behandlingen av detta ärende; men jag vill i detta sammanhang erinra om att, när herr Lindman nu klandrade vad som skedde på Seskarö, så är det klandret riktat mot riksdagsmajoriteten och icke mot den regering, som endast lojalt tillämpat vad riksdagen på den punkten beslutat.

I ännu högre grad riktade sig herr Lindman mot den politik, som riksdagsmajoriteten fört, när det gäller förra årets skolanslag; och därvidlag vill jag alls icke undandraga mig det ansvar, som jag har såsom medlem av riksdagsmajoriteten för att detta anslag kom till. Jag frågar: om herr Lindman ansåg, att detta var något i och för sig så klandervärt och så oerhört, varför satte inte herr Lindman och hans ministär in vad jag anser en regering bör sätta in, när den finner, att ett olyckligt beslut är i färd att genomföras? Varför satte inte herr Lindman in sin regeringsställning på den punkten utan uppskjuter sitt klander till denna riksdag och därvid riktar det mot den nuvarande regeringen? Det förefaller mig ha varit riktigare än att först nu klandra detta anslag. Vad själva den formella behandlingen av årets anslag på den punkten beträffar och herr Lindmans anmärkning emot att nu icke vidtagits en mera ingående tek-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

nisk undersökning från regeringens sida, så beror det helt enkelt därpå, att riksdagen så nyligen både i utskottet och i kamrarna ingående behandlat grunderna för anslaget. I fråga om verkningarna av fjolårets beslut föreligga dessa ännu ej och kunna således icke för närvarande bilda material för ärendets nyprövning.

Då man därtill, såsom fallet var med den nuvarande regeringen, stod i god överensstämmelse med och bidrog till riksdagens beslut — och detta oavsett att däri vidtogs en viss formell ändring i fråga om grunderna — samt när ärendet så nyss behandlats i riksdagen, och på sätt jag nyss framhållit då vidare något material, som skulle motivera förändrade grunder för användningen av anslaget, ännu ej kan föreligga, fanns det ur regeringens synpunkt icke tillräcklig anledning att behandla anslaget annorlunda än som skett i statsverkspropositionen.

Herr Lindman kritiserade vidare, att socialministerns huvudtitel blivit bättre tillgodosedd än jordbrukshuvudtiteln. Om herr Lindman läst inledningen av socialministerns yttrande, måste han ha funnit, att det där påpekas, i vilken utsträckning de nu förekommande höjningarna äro ofrånkomliga, automatiska resultat av tidigare fattade riksdagsbeslut. De nya utgifter, som föreslås på denna huvudtitel, äro i regel lika varsamt behandlade, lika beskurna som på huvudtitlarna i allmänhet. Att dock arbetslöshetsunderstödet kräver ett tillgodoseende på annat sätt än tidigare behövt vara fallet, sammanhänger med den konjunkturbölja, i vilken vi nu befinna oss — jag kan icke heller finna, att herr Lindman tillfredsställande motiverade något klander i det avseendet.

Herr Lindman tyckte emellertid, att man på jordbrukets huvudtitel icke föreslagit tillräckligt höga belopp på vissa punkter. Jag vill dock erinra om — beträffande exempelvis förslaget till nyodling och betesförbättring — att man förra året, då man hade så gott om pengar, i propositionen upptog ett anslag av endast 1,000,000 kronor, under det att det nu framlagda förslaget avser ett belopp av 1,100,000 kronor eller samma summa, vartill riksdagen förra året höjde Lindmanska ministärens förslag. I fråga om skogsodlingsanslaget anvisades i fjol 600,000 kronor, och i år äskas blott 400,000 kronor; men minskningen motiveras därmed, att av det i fjol anslagna beloppet icke fullt 300,000 kronor hittills kunnat tagas i anspråk, varför man kalkylerade vid budgetårets slut med en reserv av 300,000 kronor. Härigenom blir det anslag, som står till buds, 700,000 kronor eller 100,000 kronor mera än det, som upptogs enligt föregående regeringens förslag. I fråga om skogsutdikningsanslaget föreslog Kungl. Maj:t förra året 500,000 kronor. Riksdagen höjde denna siffra till 700,000 kronor, och i år föreslås 800,000 kronor. Det förefaller mig, som om dessa fakta icke vore alltför väl ägnade att tjäna till utgångspunkter, när det för herr Lindman gäller att visa, att den nuvarande regeringen icke ägt ett levande intresse för att på detta område åstadkomma bättre resultat. Det synes mig, att bättre utgångspunkter för den kritiken borde ha kunnat uppletas.

Beträffande nötkreaturstuberkulosen förhåller det sig så, att ett stort och vidlyftigt sakkunnigförslag inkom till regeringen den 21 oktober 1930, varvid den beräknade kostnaden för förslagens realiserande uppgick till 1,070,000 kronor. Det är rätt förklarligt, om regeringen — och jag tror att varje regering skulle ha anlagt samma synpunkter — icke ansåg sig kunna framlägga någon proposition vid årets riksdag, när man fått in förslaget så sent och när den ekonomiska situationen är sådan som den föreliggande, där det gäller att alldeles särskilt tillse, att man på nya anslagsområden endast släpper fram det oundgängligaste.

Beträffande utförselbevisen pågår för närvarande utredning därom. Lantbruksstyrelsen och generaltullstyrelsen ha saken under yttrande, och så fort

deras utlåtande inkomma, skall ärendet givetvis omedelbart upptagas till behandling. Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Med vad jag nu anfört tror jag, att jag i det väsentliga bemött de erinringar mot budgeten, som framkommit under den föregående debatten.

Herr Olsson i Kullenbergstorp anmärkte inledningsvis, att man önskat högre sparsamhet, än den som regeringen visat vid budgetsberäkningarna. Ja, det är möjligt: *önska* en längre gående sparsamhet — som ett allmänt talesätt — är något som vi väl alla kunna ena oss om. Men när vi komma sedan till de olika punkter, där detta allmänna önskemål skall tillämpas, bli vi oense om huru det skall förfaras och i vilka avseenden ytterligare sparsamhetsåtgärder böra vidtagas. Han angav ej något särskilt område för besparingsåtgärder, så att man kunde icke av hans yttrande få någon uppfattning om huru han tänkte sig den saken. Det skall bli av intresse att i fortsättningen få se, på vilka väsentliga punkter han anser, att en ökad sparsamhet bör komma till uttryck.

Herr Olsson i Kullenbergstorp uttryckte sina bekymmer över det mindre jordbrukets ställning, och i det sammanhanget kan jag kanske återvända till herr Hansson, som menade, att ingenting blivit gjort för lantarbetarna. Jag ber då att få erinra om dels vad som förekommer beträffande bostadsfrågan på socialministerns huvudtitel och dels om den omständigheten, att vi den 4 december föregående år tillkallade fem utredningsmän, som skulle söka föreslå åtgärder för beredande av egna hem och jordbruk åt bl. a. lantarbetarna. Herr Hanssons omdöme i detta avseende grundar sig sålunda på ett förbiseende, eftersom han trodde, att ingenting blivit åtgjort.

Jag har litet svårt att följa herr Olssons i Kullenbergstorp kritik mot kommunikationsministern; han menade, att denne ändrat ståndpunkt, sedan han kommit in i regeringen. Jag kan icke se, att så är fallet. Han föreslog ju, att nästa år skall utgå underhållsbidrag för vägarna just efter den procentsats, som han motionerade om i fjol. Han har sålunda som regeringsledamot framlagt ett förslag, som fullkomligt sammanfaller med motionen förra året. Att detta skulle innebära ett frångående av tidigare ståndpunkter kan jag icke inse. Däremot förefaller det mig, som om herr Andersson i Rasjön i sitt anförande mot herr Olsson pekade på, att det finns möjlighet att ändra mening, även om man icke blir medlem av någon regering.

Beträffande bränslefrågan vill jag endast upplysa om, att det pågår arbeten att söka tillgodogöra sig i större utsträckning än hittills skogens bränsletillgångar. Arbetet pågår både rent experimentellt på vissa punkter och teoretiskt på andra. Jag hoppas, att ur detta arbete skall framgå ett resultat, som för landet i dess helhet och alldeles särskilt för försäljarna av skog ger bättre resultat än för närvarande.

Jag skall nu icke ingå på herr Olssons i Kullenbergstorp slutord om löne-regleringen och hans avstyrkande erinran om det av regeringen ifrågasatta anslaget till de dyraste orternas befattningshavare. Därtill återkomma vi senare, när den frågan skall behandlas.

I fråga om resultatet av den stödaktion för jordbruket, som företagits under det gångna året — sedan början av juni månad föregående år — anfördes en del siffror av herr Andersson i Rasjön, och jag skall icke upprepa dem. Men jag skall visa huru det ställer sig med den andra sidan av det ekonomiska resultatet. Om man menar, att denna aktion föranlett prisfördyring, som är särskilt anmärkningsvärd, kan detta knappast sägas vara fallet. Medeltalet för priset å vete under 1925—1929 — sålunda en tid som man betecknar som normal — utgjorde kronor 22:48, under det att det nuvarande priset är 19:65. För rågen var medelpriset under nämnda 5-årsperiod 20:12, under det att priset för närvarande är kronor 16:95. Priset på extra prima kärnmjöl var

Vid remiss av statsverkspropositionen.
(Forts.)

exempelvis den sista månaden i december 1929 37 kronor 42 öre, under det att priset nu senast i december var 34 kronor. Det är sant, att om jämförelse göres med de utländska priser, som de från olika håll igångsatta dumpingåtgärderna åstadkommo — vilka åtgärder ju åtföljdes av ett allmänt prisfall — visar det sig, att sänkningen i prisläget icke blivit tillgodogjord konsumenterna. Men å andra sidan måste jag säga, att priset håller sig på en linje, som, så vitt jag förstår, i allt väsentligt sammanfaller med produktionskostnaderna för dessa varuslag.

Jag skall icke heller — ehuru jag tänkte det — gå in på frågan om vad ett bifall till herr Lindmans förslag rörande vad han kallar ett »verksamt» stöd för jordbruksnäringen skulle ha inneburit, om hans proposition i fjol vunnit bifall. Jag skall endast till honom rikta en fråga: vilken tull skulle i detta ögonblick enligt herr Lindmans mening vara behövlig beträffande den svenska havren för att tillförsäkra denna användning i vår grynknäring, därest icke i övrigt några sammalningsbestämmelser föreligga? Om herr Lindman vill svara på den frågan, ha vi kanske litet lättare att komma överens om vad som i fortsättningen på den punkten kan betecknas som ett verksamt stöd åt jordbruksnäringen eller icke.

För regeringens vidkommande och beträffande dess näringspolitiska ståndpunkt vill jag säga, att de åsikter, som vi ha på denna fråga, och de riktlinjer, som vi i fortsättningen vilja ansluta oss till, kunna sägas vara

att på jordbruksområdet söka tillförsäkra den svenska produktionens alster, enkannerligen dess brödsäd, användning inom landets egen konsumtion,

att därvid tillika, särskilt mot utifrån kommande dumpingåtgärder, söka åvägabringa förutsättningar för ett försäljningspris, som vid ett rationellt jordbruk täcker produktionskostnaderna,

att samtidigt, med blicken öppen för att vårt land oundgängligen behöver betydande och efterhand vidgade exportmöjligheter såväl för jordbruket självt beträffande dess animala produkter som för industrialster av olika slag, söka bibehålla ett allmänt levnadskostnadsläge, som ger oss konkurrenskraft utåt och möjliggör för oss att öka vår produktion, samt att finna och bibehålla marknader för densamma i olika länder, och att därmed i första hand söka avlägsna bristen på arbetstillfällen och alltså skapa utkomstmöjligheter för var och en, som vill vara sin egen försörjare. Vi tro, att ett förenande av dessa båda huvudsynpunkter är möjligt, och att under nuvarande förhållanden resultatet därav blir för landet i dess helhet gynnsammare än om ettdera av dessa strävanden lämnas obeaktat. Från den utgångspunkten ha vi hittills i den nuvarande regeringen sökt verka, och vi anse oss böra fortsätta därmed, så länge regeringsuppgiften åligger oss och den nu framträdande internationella situationen består.

Herr Wigforss: Herr talman! Jag förmodar, att det inte är främmande för hans excellens herr statsministern och icke heller för herr finansministern att det kan finnas en viss anledning för mig att yttra ett par ord i denna debatt med anledning av frågan om rusdrycksmedlens behandling. Jag kommer att göra det från en något annan synpunkt än herr Lindman. Var och en, som åhörde herr Lindman, kunde nog märka återklängen av en viss »avund» gentemot den nuvarande regeringen, som befinner sig i det lyckliga läget, att den verkligen kan våga vad herr Lindmans finansminister, trots sina längtansfulla blickar mot rusdrycksmedlen, icke vågat. Jag har som sagt en annan utgångspunkt. Jag har så att säga blivit strykpojke för denna anordning med rusdrycksmedlen, som tillkom på mitt förslag år 1926. Visserligen ansåg jag icke det vara en oriktig anordning utan jag fann tvärtom att den från vissa synpunkter var riktig, men den tillkom utan tvivel

i stor utsträckning såsom ett tillmötesgående mot det parti, som den nuvarande regeringen företräder — för att klara en situation, som både för nykterhetsrörelsen och för detta parti var besvärlig. När man sedan under dessa år fått bära ansvaret för anordningen, som från många håll ansågs oriktig, har man nästan en viss känsla av orättvisa, när man ser att ändringen kommer just från det håll, där anordningen uppfattades som en välgärning.

Men innan jag säger några ord om detta, skall jag yttra något om hela den sparsamhetsdiskussion, som helt naturligt uppstår, så fort det är fråga om att tiderna bli sämre och alltså statens inkomster flyta något njuggare. Jag säger detta med en viss tvekan, därför att det är mycket svårt att ha några alldeles utpräglade meningar på detta område. Framför allt är det mycket svårt att säga, inom vilka gränser dessa meningar äro riktiga. Men jag är icke övertygad om att den utgångspunkt, som tagit sig uttryck i så många anföranden här i dag och som man också sett i pressen, är alldeles riktig, nämligen att det under en period av sjunkande statsinkomster, då minskningen är beroende på en depression inom näringslivet, utan vidare är klokt, att staten inskränker sina utgifter så mycket som möjligt. Om jag icke på vissa punkter har så mycket att invända mot den nu föreslagna statsbudgeten, är det också just därför, att finansministern icke varit på långa vägar så sparsam, som många rådgivare önskat och som han utan tvivel, om han trots en radikal sparsamhet varit riktig, kunnat visa. Jag vet icke, om kammarens ledamöter haft såpass stort intresse för våra svenska budgeter, att de iakttagit den utveckling, som försiggått sedan den värsta kris-tiden var över. Emellertid är det mycket lätt att få dessa siffror, därför att riksräkenskapsverket i sin sista redogörelse lämnat en översikt över budgetens utveckling från 1923/1924 t. o. m. den nu avslutade budgeten 1929/1930. Då ha ni kanske lagt märke till, att i grund och botten ha de allra flesta huvudtitlarna hållit sig praktiskt taget oförändrade under alla dessa år. När man nu ser hur slutsumman stigit år efter år, så att den numera uppgår till över 100 miljoner mera än för budgetåret 1923/1924, och undersöker saken närmare, så skall man finna, att stegringarna koncentreras till vissa bestämda punkter. På första huvudtiteln finnas inga stegringar — vi veta ju alla, huru blygsam man är på denna huvudtitel — icke heller på andra huvudtiteln, icke heller på tredje huvudtiteln och icke heller på fjärde huvudtiteln, till herr Lindmans stora ledsnad, kanske jag kan tillägga. Sjätte huvudtitelns anslagssumma har däremot stigit, men den stegringen har sin orsak i andra förhållanden; här spela automobilskattemedlen in och den stegringen kunna vi därför bortse ifrån. Sjunde huvudtiteln har icke stigit och icke heller tionde huvudtiteln, pensionerna skola vi icke tala om. Men var ha vi då stegringarna? Jo, på femte huvudtiteln, anslagen för sociala ändamål, vidare på åttonde huvudtiteln och, fast i mindre utsträckning, på nionde huvudtiteln, jordbrukets huvudtitel.

Det är mycket intressant att se litet närmare på dessa siffror. Här har det talats så mycket om sparsamhet, men när man ser det relativt lilla antal anslag, som förorsakat den väsentliga stegringen av budgetens slutsumma, så är man icke vidare benägen att tro så värst mycket på det där talet om aktioner för att åstadkomma minskning av anslagen eller det där ständiga ordandet om att de automatiska anslagen måste göras om igen o. s. v. Om jag ser på femte huvudtiteln, som under tiden från budgetåret 1923/1924 och tills nu stigit med ungefär 30 miljoner kronor, så finner jag, att den överväldigande delen, 20 miljoner kronor, komma på pensionstilläggen. Jag misstänker, att herr Lindman icke ens i sitt tidigare sparsamhetsnit skulle velat taga bort något av dessa pensionstillägg.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

På detta sätt kan man gå igenom den ena huvudtiteln efter den andra. och när man det har gjort, så tänker jag, att man måste medgiva, att en del av sparsamhetspredikningarna redan av den anledning jag nu nämnt borde kunna inställas.

När emellertid den nu föreliggande budgeten gör intryck av att en hel rad huvudtitlar gått ned, så sammanhänger detta med vissa automatiska sänkningar, som finansministern mycket väl känner till. Herr Lindman har redan påpekat dessa sänkningar när det gäller fjärde huvudtiteln, men samma sak gäller alla de andra huvudtitlarna. Sänkningarna bero helt enkelt på att dyrtidstilläggen gått ned och statstjänstemännens löner till följd härav minskats. Det är detta som gör att det blivit ett litet minus på dessa huvudtitlar. Men vill man undersöka sänkningarna i stort från år 1924 och tills nu, så kan man göra den iakttagelsen, att man vid uppgörandet av budgeterna för de båda budgetåren 1923/1924, då Thorsson var finansminister, och 1924/1925, då Beskow var finansminister, och då man långt starkare än nu kände tvänget att få ned anslagen, strök ned utgifterna på huvudtitlarna så att man, om jag räknar bort sjätte huvudtiteln, som på grund av automobilskattemedlen gör en jämförelse omöjlig, kommer ned till en summa för dessa båda budgetår, som ligger något under 600 miljoner kronor. Sedan följa fyra budgeter, nämligen Thorssons sista, min enda och Lybergs båda, och dessa budgeter ha alla hållit sig vid omkring 610 miljoner kronor. Dessa budgeter voro således framlagda av socialdemokratiska och frisinnaade regeringar. Sedan fingo vi en högerregering, och då stego ögonblickligen dessa summor till 636 respektive 655 miljoner. Detta betyder således, att det skett ett hopp från den svåra kristiden 1923/1924 — under de följande åren 1925/1926/1927/1928 ha siffrorna hållit sig tämligen konstanta — och fram till de två budgeter, som tillkommo under vad man kan kalla högkonjunkturen. Detta visar alltså, att det är tidsläget, som bestämmer siffrorna, och icke de olika regeringarnas eller regeringsmedlemmarnas olika uppfattning om hur mycket eller hur litet som man bör spara.

När man ser dessa siffror, får man icke glömma, att en post, som stadigt sjunkit under dessa år och som gjort, att också budgeterna sjunkit, är just dyrtidstilläggen. För budgetåret 1923/1924 uppgick kostnaden för dyrtidstilläggen till 67 miljoner kronor, men i den nu framlagda budgeten äro dyrtidstilläggen beräknade till allenast 47 miljoner kronor. Detta innebär således, att finansministern fått 20 miljoner så att säga gratis, som han kunnat plocka in utgifter för, utan att folk kunnat märka det.

Om jag tager bort dessa dyrtidstillägg och dessutom det stora anslaget till bekämpande av smittosamma husdjursjukdomar, som drev upp siffrorna för de tidigare budgeterna, så kommer jag till följande intressanta resultat. De första budgeterna 1923/1924 och 1924/1925 — om jag tager bort sjätte huvudtiteln, dyrtidstilläggen och de anslag, som föranleddes av mul- och klövsjukan — stanna vid en siffra på ungefär 520 miljoner kronor. Sedan komma två socialdemokratiska budgeter. De ha stigit med 25 miljoner kronor och uppgå alltså i genomsnitt till 545 miljoner kronor. Sedan följa två frisinnaade budgeter på cirka 554 miljoner kronor, d. v. s. bortåt 10 miljoner kronor högre. Därefter följa herr Lindmans båda budgeter med över 590 miljoner kronor, och de uppvisa alltså en stegring av 40 miljoner kronor. Slutligen ha vi den nu framlagda budgeten, som stigit med ytterligare ungefär 20 miljoner kronor.

Jag har anfört dessa siffror endast för att göra en erinran om att det icke är skäl att tala om de olika regeringarnas och finansministrarnas förmåga eller önskan att spara. Det är icke den saken, som är avgörande för budgetsiffrorna, utan det är tidsförhållandena och ingenting annat, som äro bestämmande för statsutgifternas storlek.

Eftersom herr Lindman berörde försvarshuvudtiteln, kan jag icke underlåta, trots att det kanske väcker litet obehagliga känslor på en del håll, att säga, att besparingarna på denna huvudtitel äro ofantligt mycket mindre än vi en gång tänkte oss. Jag stödjer mig härvidlag icke på egna studier, utan helt enkelt på riksräkenskapsverkets i dess budgetredovisning meddelade siffror, där man räknat ihop de faktiska utgifterna och, som man också bör, när det gäller att beräkna vad det militära kostar oss, även medtagit utgifterna för det militära pensionsväsendet. Riksräkenskapsverket kommer härvid fram till en siffra av 169 miljoner kronor för budgetåret 1925/1926, alltså det sista året före den mycket bekanta, radikala nedskärningen av försvaret. För budgetåret 1929/1930, d. v. s. det sista året för vilket räkenskaperna äro färdiga, utgör motsvarande siffra 155 miljoner kronor. Detta är kalla siffror, hämtade ur räkenskaperna, och härav framgår alltså, att minskningen av försvarsutgifterna inskränker sig till 14 miljoner kronor. Sådan ter sig alltså uttryckt i siffror, den väldiga, hänsynslöst radikala beskränningen av det nationella försvaret.

På tal om dessa siffror kan jag icke annat än med tillfredsställelse konstatera, att även den nuvarande regeringen, skulle jag tro, lärt sig någonting under dessa åren — liksom jag hoppas själv ha lärt mig något — och att det alltså icke mött någon tvekan från finansministerns sida att taga ett så pass djupt grepp i kassafonden, som han här föreslagit. Jag tror också, att herr statsministern på en annan punkt kommit ifrån sin tidigare mycket energiskt hävdade uppfattning, att man skall akta sig för att låna till statens affärsdrivande verksamhet. Jag tror för min del, att det anslag, som nu äskas för elektrifieringen av södra stambanan, är ett mycket nyttigt anslag. När man förspott den kritik, som från vissa håll riktats mot statsministern för att han skulle ha övergivit eller jämkat på sin gamla principiella uppfattning rörande tullskydd och frihandel, så har man märkvärdigt nog icke förmärkt några angrepp mot honom för att han skulle ha jämkat på sin principiella uppfattning rörande statens skuldsättning eller i fråga om rusdrycksmedlen. Jag framför icke någon anmärkning i detta hänseende, men det är mycket intressant att konstatera faktum. Jag skall nu övergå till frågan om dessa pengar, som tagits ur rusdrycksmedelsfonden.

Det är ju så, att man på många håll blandat samman två saker, som måste hållas mycket noga isär, nämligen frågan om rusdrycksmedelsfonden och frågan om budgetens beroende av rusdrycksmedlen. Under de diskussioner, som förts i dessa frågor, senast 1926, har det tydligt framgått, skulle jag tro, att man på nykterhetsvänligt håll inte längre håller fast vid den gamla tanken med denna fond, nämligen att där samla upp en stor summa pengar, som skulle behövas, då man en gång övergick till rusdrycksförbud, för att då kunna finansiera vissa utgifter, förbundna med utlösningen av den privata rusdryckshandlingen. Jag tror, att den nuvarande statsministern på sin tid mycket kraftigt underströk, att frågan om rusdrycksmedelsfondens behandling är en fråga om budgetens beroende av rusdrycksmedlen. Men under sådana förhållanden blir ju hela frågan om huruvida man skall taga pengar ur rusdrycksmedelsfonden eller ej en budgetteknisk fråga om vad som är lämpligt eller icke lämpligt och på den frågan får icke anläggas några nykterhetspolitiska synpunkter. Ser jag på den punkten, så har jag mycket allvarliga anmärkningar att göra mot det sätt, varpå man tagit medel ur rusdrycksmedelsfonden. Jag vill i förbigående erinra dem, som tycka att det är självklart att man bör få taga hur mycket som helst av rusdrycksmedel, att om icke denna bestämmelse av år 1926 hade kommit till, varigenom man sökte komma bort från de gamla bestämmelserna, så hade man haft de gamla bestämmelserna kvar, och då hade 18 miljoner kronor fått tagas direkt, medan resten fått anskaffas på andra

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

vägar. Så länge det fanns en förbudsvänlig eller åtminstone nykterhetsvänlig majoritet i kammaren, så skulle den kunnat förhindra en ändring på den punkten. Man föreslog nu år 1926 att inte ett öre av rusdrycksmedelsfonden skulle få tagas till riksstatsutgifterna. Sålunda fanns det i riksstatsförslaget 1926 icke ett enda anslag, efter vilket det stod: »att utgå från statsverkets fond av rusdrycksmedel». Man trodde, att man nu skulle komma ifrån detta sätt att plocka litet pengar då och litet då ur rusdrycksmedelsfonden. Emellertid blev det så, att riksdagen så att säga nästan tyckte det var synd om nykterhetsvännerna, då de kommo och sade: »Kan vi inte få litet större bidrag till vår nykterhetsundervisning? Det går lättare, om man säger att beloppet skall tagas ur denna fond. Kan vi inte få en liten smula till?» Ja, på det sättet blev det två anslag under åttonde huvudtiteln till nykterhetsundervisningen, och vidare beviljades 45,000 kronor till nykterhetsnämnderna. Detta var dock det enda man lyckades plocka in i riksstaten av rusdrycksfondens medel och det hela uppgick första året till endast 185,000 kronor. Men redan nästa år var man uppe i en halv miljon kronor, och 1929 hade beloppet stigit till 1 miljon kronor. För budgetåret 1930/1931 tog man 1½ miljon kronor i anspråk, och nu har regeringen tagit ett väldigt hopp uppåt och kommit fram till ungefär 5½ miljon kronor.

Jag kan icke se, att det finnes någon förnuftig mening i att på detta sätt sönderbryta budgeten. Jag hör icke till dem, som stå på den ståndpunkten, att budgetens enhet är någonting heligt. Det är givetvis de praktiska synpunkterna, som böra vara avgörande, och föreligga praktiska skäl, som tala för att binda vissa inkomster vid vissa utgifter, så får man låta de praktiska skälen avgöra. Det är en illusion, när man säger, att riksdagen under alla förhållanden har fria händer, så att varje riksdag bestämmer, var pengarna skola tagas. Vi äro bundna på en mängd punkter, där vi icke kunna göra ändringar utan måste använda vissa medel till vissa ändamål. Nu söker man motivera användningen av rusdrycksmedlen för diverse ändamål med att det är fråga om statsutgifter, som äro förorsakade av rusdrycksförbrukningen. Ja, det är klart att man kan säga, att t. ex. tvångsarbetsanstalterna befolkas av människor, som delvis äro fördärvade av alkoholism, och att man därför borde kunna taga pengar från rusdrycksmedelsfonden till anstalten i Svartsjö eller för att restaurera Venngarns slott. För all del, jag nekar icke till att vår fångvård också är beroende av rusdryckerna. Och varför borde vi icke kunna taga viss del av utgifterna för fångvården från rusdrycksmedlen, när man kan taga 1,300,000 kronor från denna fond för att bygga ett hospital? Varför icke säga, att en del av utgifterna till polisväsendet också borde tagas från fonden? Det skulle icke förvåna, om herr Ekman nästa år föreslog, att överståthållarämbetets, landshövdingarnas och högsta domstolens utgifter skulle täckas av statens fond av rusdrycksmedel. Jag förmodar, att herr statsministern själv har ökat arbete på grund av rusdryckernas tillvaro, och varför skulle då icke de 6,000 kronor, som utgå till lönefyllnad åt statsministern, kunna ha en sladd efter sig: »att utgå av statsverkets fond av rusdrycksmedel»? — Jag tror, att statsutskottet gjorde klokt, om utskottet på den punkten sade ifrån, att nu ha vi kommit därhän att vi se, vart det lilla felsteget lett, och nu stryka vi resolut allt detta, som kommer från fonden, och gå den raka vägen, om den också skulle leda till att ta mera pengar direkt av rusdrycksinkomsterna.

Därmed är jag inne på frågan om statsskuldens amortering. Jag skulle egentligen säga någonting till regeringen, men jag är så frestad att också säga någonting till högerpartiets ledare, så jag tror, att jag börjar med honom. När herr Lindman talar om, att det är skadligt för landet att taga ur skattebetalarnas fickor och lägga i denna fond, så förefaller det, som om herr Lind-

man förbisåg vad denna transaktion egentligen innebär. Om jag beskattar folk hårdare än som är nödigt för att täcka de löpande utgifterna och sedan lägger överskottet i fonden, så vet herr Lindman lika väl som jag, att de pengar, som alltså vissa tider finnas i fonden, icke ligga där oanvända, utan äro ett kapital i statens hand. Beskattandet av medborgarna är en form av kapitalbildning, som kan jämföras med när ett aktiebolag icke delar ut så mycket det förmår, utan avsätter en del av vinsten för att möjliggöra jämnare utdelning. Den som anser att sparsamhet är en dygd och att kapitalbildning alltså är nyttig för landets näringsliv, borde därför, tycker jag, med glädje se att en del pengar samlas i rusdrycksmedelsfonden. Då nu dessa medel svällt ut så mycket som de gjort och statsministern skämtsamt säger, att det kanske finns en del personer, som säga att det är lyckligt att så mycket pengar kommit i fonden, så undrar jag, om inte herr Lindman skulle svara att den nuvarande regeringen borde skatta sig lycklig över att ha så mycket pengar att taga av. Vad jag vill komma till är frågan, om det finns någon anledning, efter den budget, som nu framlagts, att vidmakthålla föreställningen att budgeten alltmåra göres oberoende av rusdrycksmedlen. Detta är en mycket allvarlig fråga. Statsministern säger, att angreppen mot budgeten på den punkten icke varit allvarliga, men jag undrar ändå om icke statsministern i det fallet underskattar kammarens förstånd. Var och en förstår ju, att detta från den nuvarande regeringens sida måste uppfattas som en utomordentligt betydelsefull åtgärd. Jag kan icke förstå annat än att när nykterhetsrörelsen alltid utgått ifrån att det allmänna skall frigöras från beroende av rusdrycksmedel, så har detta kombinerats så nära som möjligt med åtminstone de flesta nykterhetsvänners uppfattning om förbudet såsom något önskvärt. Knyter man icke fast bestämmelserna om rusdrycksmedlens användning vid förbudet, så ha dessa bestämmelser ingen uppgift att fylla, om man icke vill lägga det hela på frågan om beskattningens rättvisa, en fråga, som jag nu icke skall gå in på. När man tidigare från nykterhetshåll och icke minst från det frisinna partiets sida, hävdade, att man måste begränsa budgetens beroende av rusdrycksmedlen, så har den självklara förutsättningen härför varit att man räknat med förbudet såsom en nära liggande möjlighet, vilken icke fick släppas ur sikte. Vi vilja icke komma i det läget, har man sagt, när förbudet en gång skall genomföras, att folk skall möta oss med invändningen: Varifrån skola vi taga de penningar, som hittills kommit från rusdryckerna? Det är taktiskt klokt från nykterhetsvännernas sida att säga, att förutsättningarna för att ett förbud icke skall möta stort motstånd även av statsfinansiella skäl är, att staten icke för sina löpande utgifter är beroende av rusdrycksmedlen. Därför bör dessas användning begränsas. När förslaget av år 1926, som fortfarande gäller, lades fram, utgick man från den synpunkten att man borde införa en dylik begränsning och få någon användning för dessa rusdrycksmedel, som kunde sägas vara nyttig men dock icke av den karaktären, att det förelåg någon svårighet att skära bort dem om så bleve nödvändigt. Statsskuldens amortering var just ett sådant ändamål, där man kunde offra mycket pengar, när det lämpade sig och man så önskade, men där man också kunde avstå från att anlita dessa rusdrycksmedel för ändamålet i fråga; här i Sverige kan man ju mycket väl upphöra med dylika amorteringar under vissa år. Detta är utgångspunkten för hela anordningen. Hade det icke varit riktigare, att det från regeringens sida, när man nu realiter bryter mot denna regel och tar medel ur amorteringsfonden, sagts ut, att förhållandena förändrats, och att man icke längre räknar med att förbudet hör till praktisk politik och därför vågar ta medlen i anspråk? Så som regeringen nu handlat måste det uppfattas som ett erkännande från dess sida, att förbudet icke är aktuellt. Jag tror, att finansministern gjorde sin sak en mycket större tjänst, och jag tror icke, att

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

han på den punkten skulle ha klandrats, om han erkände det faktiskt föreliggande läget. Jag har aldrig varit någon mycket ivrig förbudsman, fastän jag varit nykterhetsman i 25 år. Jag skulle dock tro, att så långt jag känner till läget inom nykterhetsrörelsen, ligger det för närvarande till så, att de, som vidmakthålla kravet på förbud, gärna kombinera detta med föreställningen om att rusdryckskonsumtionen skall genom restriktiva metoder och uppföstran trängas tillbaka steg för steg och först när den trängts tillbaka så långt, att förbud icke är ett mycket radikalt brott mot folkets vanor, är tiden inne — om det då är behövt. Men det är klart, att om förbudet skall komma som slutstenen i en så lång utveckling, kan man säga, att det icke är aktuell politik under de närmaste tjugu åren. Då har problemet om budgetens beroende av rusdrycksmedlen förlorat en väsentlig del av sin betydelse. Det finnes alltså ingen anledning att i samma ögonblick man skjuter undan frågan om förbudet vidmakthålla de regler, som skapats genom 1926 års förordning. När man inser det — jag tror, att man inom regeringen tycks vara på det klara därmed — tycker jag, att det vore rakast att säga rent ut. Jag skulle vilja giva finansministern en motivering — jag vill inte säga, att den täcker ställningen eller uppfattningen från 1926, men den är dock så pass nära sammanfallande med den att den även från nykterhetsvänligt håll skulle kunna accepteras, nämligen den att man sade, att man gjort den där anordningen att låta pengarna gå till avbetalning av statsskulden därför att det är ett ändamål, som icke är konstant utan, låt mig säga, ett tillfälligt ändamål. Det är för att skapa mera kapital i landet. Det är en uppenbar kapitalbildning, fastän den kommit till stånd så, att man betalar tillbaka en skuld, och då få de enskilda medborgarna pengar i sina händer. Men är det då så orimligt att statsmakterna själva säga, att i det depressionsläge vi befinna oss behöva statsmakterna sätta i gång stora företag och låt oss därför taga dessa 28 miljoner kronor, som skulle avbetalas å statsskulden och säga, att det är lika god användning för dessa pengar om vi använda dem för att sätta i gång företag, som till avbetalning av statsskulden. Jag skulle tro, att det blir en bättre användning för pengarna.

Nu några ord om det ekonomiska läget. Det som vi i detta ögonblick lida av, är, såvitt jag förstår icke brist på kapital utan det under depressionstider vanliga, att de, som ha eller skulle använda kapitalet till företag, anse att de icke få tillräcklig förräntning å kapitalet och därför icke sätta i gång med nya företag. Vad som saknas är företagsamhet och icke kapital. Då kan jag icke se annat, än att statsmakterna här ha en uppgift att fylla. Staten bör träda till och säga, att vi vilja sätta i gång med användningen av kapitalet. Vi fylla ut den bristande företagsamheten från de enskildas sida. Nu komma många människor att klaga och säga: kanske staten skall sätta i gång företag sådana som Kalix-äventyret eller andra sådana.

Jag undrar om kammarens ledamöter någon gång ha satt sig ned och funderat över hur de själva använda sina pengar. Om man gör det ärligt och uppriktigt kommer man kanske till den slutsatsen att man, som enskild person, inte använder sina pengar bättre än staten. Herr Lindman däremot sade att de pengar, som staten satsat i Kalix-äventyret, var detsamma som bortkastade pengar, och han menar väl alltså, att enskilda personer skulle använda pengarna bättre. Jag läste en notis för icke så länge sedan, det var i oktober förra året, i en tidning, som icke står så fjärran från herr Lindman, nämligen Nya Dagligt Allehanda, om ett nationellt företag, nämligen att skaffa en utomordentligt fin golfbana i mälardalen, en golfbana som skulle kosta 600,000 kronor, vilka bl. a. en av de stora företagen skulle vara med om att satsa. Om jag inte misstar mig, en företagare, som står ganska nära en annan stockholmstidning, som allvarligt varnat för att beskatta näringslivet, så att

företagarna inte få behålla kapitalet och använda det på ett klokt sätt. Jag känner icke mycket till golfbanor, men nog äro de väl föga räntabla företag. Men även om det är mycket möjligt, att denna nya bana kommer att bliva räntabel, är det någon, som vågar påstå att de pengar, som använts till Kalix-affären äro sämre använda i landets intresse än om samma pengar gått till golfbanor eller andra jämförliga utgifter, vartill våra företagare använda en icke obetydlig del av sina inkomster? Jag är i allmänhet mycket litet rädd för att taga ut pengar skattevägen från de stora företagen. I detta ögonblick är jag emellertid icke vän av skattehöjningar, ty det är inte klart att man gör någon nytta genom att minska konsumtionen. Jag tror icke, att just nu vare sig den enskilde eller det allmänna kan avhjälpa den ekonomiska krisen genom enbart sparsamhet.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Sedan är det bara några ord, som ha att göra med de sociala reformfrågorna. Jag tror, att finansministern har fått enbart beröm därför att han funnit, att när man har en stor kassafond ihopsparad från goda tider, är det nyttigt att använda den under kristider. Jag tror, att t. o. m. de flesta skulle säga, att det är klok politik att förfara så att man har något hopsparat från den goda tiden. Men gäller inte detta även industrien? Jag tror, att de flesta aktiebolag och andra företag, som spara ihop under den goda tiden för att hålla jämna utdelningar till sina aktieägare under dåliga tider, kunna sägas vara mycket kloka företag. Är det omöjligt för en borgerlig politik i riksdagen att erkänna, att vad som gäller aktiebolagen och deras aktieägare också skulle kunna gälla företagen och deras arbetare, och att man bör ordna det på det sättet, att man under goda tider med goda arbetstillfällen fonderar medel, som sedan betalas till arbetarna under tider, då de icke ha arbete. Jag vill icke säga, att man måste giva dem oförändrad utdelning, men så pass mycket inkomster, att de kunde leva. Detta är det stora argumentet för arbetslöshetsförsäkringen. Man har emellertid krånglat till den saken och sagt att den är så svår och måste ytterligare utredas. All erfarenhet lär emellertid, att det icke finns någon arbetslöshetsförsäkring, som kan hålla sig oförändrad. Man måste börja och sedan lära av erfarenheten. Det finns ingen möjlighet för vårt land att vänta med arbetslöshetsförsäkring tills man slutexperimenterat därmed i andra länder, så att man kan säga, att dessa äro de metoder, som vi skola tillämpa. Jag är övertygad om, att hur vi än börja, komma vi att sedermera göra om bestämmelserna, när vi lärt oss, hur de verka hos oss. När det gäller att giva arbete åt de arbetslösa, erkänner jag, att man är inne på en ytterligt vanskelig fråga, men den ligger till på samma sätt. Om någon skulle säga, att vi icke kunna våga oss på åtgärder som motverka kriser, arbetslöshet och dylikt, därför att vi icke veta, hur allt kommer att beröras och huru åtgärderna komma att verka, så vill jag säga, att skola vi vänta med att skaffa arbete åt folk till dess man nått någon slags enighet om varpå kriserna bero eller huru åtgärderna från det allmänna sida komma att verka, tror jag att vi överhuvud taget aldrig komma att göra någonting.

Saken är invecklad. Det finnes massor av förhållanden som påverka den ekonomiska utvecklingen. Det finnes ingenting annat att göra än att säga, att vi se det rent oförnuftiga i att människor, som kunna arbeta, inte få lov att arbeta. Vi inse, att man bör kunna åstadkomma något nyttigt med arbeidskraften. Man skall skapa arbetstillfällen åt dem. Det är bättre, att de göra någon nytta än ingen, och alltså, låt oss för en gång skull glömma talet om räntabilitet och låt oss fördomsfritt bedöma frågorna och göra som de, som satsat pengar till golfbanor utan att veta om de få en eller två procent eller ingen procents ränta alls. Låt oss säga: vi räkna icke med kapitalets räntabilitet utan med att en människa, som sättes i arbete, gör något nyttigt. Låt oss börja på den vägen och se, vad vi kunna göra. Jag är den förste att erkänna att vi

Vid remiss av statsverkspropositionen.
(Forts.)

icke kunna klara kriserna bara genom att sätta i gång offentliga arbeten i hur stor utsträckning som helst, men jag tror att det är en av de vägar vi ha anledning att pröva, och om finansministern sagt, att de 28 miljoner kronor, som skola gå till avbetalning av statsskulden, böra vi använda till nyttiga arbeten, då tror jag, att han åtminstone från socialdemokratiskt håll skulle fått större erkännande än han nu fått.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Hamrin**: Herr talman! Jag har egentligen icke någon anledning, hittills åtminstone, att beklaga mig över det mottagande, som budgetförslaget och finansplanen fått. Visserligen har det från olika håll riktats anmärkningar och invändningar framför allt mot dess uppställning, men man har, om jag undantager den siste ärade talaren, icke kunnat anvisa något annat sätt för att uppnå balans, än det, som jag för min del använt.

Jag måste också framhålla, att när herr Wigforss ägnade så lång tid åt att uppvisa skillnaden beträffande användandet av rusdrycksmedel nu och vid tidigare år, synes det mig, att han använde mera våld än nöden krävde för att kunna få fram denna skillnad i uppfattning och tillvägagångssätt. Det är därför, herr talman, icke så mycket för att försvara vad som här har blivit föreslaget från min sida, utan snarare för att belysa något av det, som icke finnes i budgeten, som jag tillåtit mig att taga kammarens tid i anspråk en liten stund. Men innan jag går in härpå skall jag, liksom den föregående ärade talaren, giva uttryck åt några allmänna reflexioner.

Alldeles oavsett om vi befinna oss i en lågkonjunktur eller högkonjunktur, men naturligtvis framför allt, när tiderna äro dåliga, måste det anses vara en finansministers ofrånkomliga plikt att tillse att utgifterna hållas nere så mycket som möjligt. Jag föreställer mig att var och en, som bestritt denna ansvarsfulla post under gångna tider, fått brottas med samma problem, fastän i större eller mindre omfattning. Det är i detta avseende, som jag önskar påkalla uppmärksamheten för en tendens i budgetbehandlingen, som herr Wigforss icke påpekade, men som är värd verklig uppmärksamhet. Herr Wigforss jämförde budgeterna sinsemellan under de olika åren, men vid de sammanställningar, som jag har låtit göra, har det synt mig, som om man där kunnat spåra olika tendenser från riksdagens sida. Det var nästan undantagslöst före kriget så, att de budgetförslag, som de olika regeringarna framlade, beskuros av riksdagen, och det fastställdes riksstater med slutsummor, som i regel voro mindre än de, som framkommit i de av regeringarna framlagda förslagen. Men tager jag siffrorna från de senaste åren, finner jag att, med något undantag när, riksdagen själv gått in för ganska väsentliga höjningar och att de fastställda riksstaterna således ha visat slutsummor, som ha varit större än regeringarnas förslag. Nu har nog säkerligen detta observerats av mina företrädare, och de ha därför gång efter annan tillsatt besparingskommittéer, besparingssakkunniga, ekonomisakkunniga och besparingsnämnder och snart sagt förbrukat varje användbart ord för att beteckna detta besparingsarbete. Man kom då i början — det har jag omnämnt i ett uttalande i statsverkspropositionen — till ganska goda resultat, men det har mer och mer tunnats av. Jag tror att detta sammanhänger därmed, att man har sett detta besparingsarbete från alltför snäva utgångspunkter. Man har ansett att man genom indragningar av en eller annan tjänst eller genom förhindrandet av tillsättandet av någon ny befattningshavare gjort sin plikt och åstadkommit verkligt resultat. Jag har för min del utgått ifrån att skall man komma till några verkliga besparingsresultat måste man sätta in sina krafter på ett större område. Det bör undersökas om den nuvarande organisationen på de olika områdena är den riktiga och bland annat utreda, huruvida samma arbete pågår på olika områden samt huru-

vida staten direkt bedriver verksamhet och samtidigt understödjer annan liknande. På därmed sammanhängande frågor bör uppmärksamheten riktas. Ty det är väl ändå ganska riskabelt att föreställa sig — det föreföll som om den föregående ärade talaren utgick därifrån — att man ständigt och jämt kan få räkna med en stigande riksstat och att man i längden skulle kunna öka på den år från år, under förhoppning om att inkomsterna stiga i samma grad.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Jag vill för övrigt beträffande sammansättningen av den nuvarande budgeten meddela kammaren, att när jag jämförde utgångsläget förra hösten med motsvarande läget under de senaste åren, så kunde jag genast konstatera att detta utgångsläge var 20—30 miljoner kronor sämre än något föregående år. Då är det ganska naturligt att jag för min del blev ganska vemodig och betänksam inför svårigheten att åstadkomma balans i budgeten utan att tillgripa nya eller förhöjda skatter, direkta eller indirekta. När jag nämner ordet skatt, skall jag be att få säga några ord därom.

Denna kammars ledamöter veta alltför väl att jag under de senaste åren med styrka hävdad den uppfattningen, att vårt skatteproblem sammanhänger icke med inkomst- och förmögenhetsskatten, d. v. s. den direkta statsskatten, utan först och främst med kommunalskatten och jämväl med andra direkta skatter, såsom landstingsskatt och vägskatt. Jag har också låtit verkställa en utredning i vad mån den kronodebetsedel, som överlämnades till skattedragarna förra hösten, var sammansatt beträffande de poster, som där finnas uppförda. Jag fick denna utredning i går. Uppgifterna ha inkommit från samtliga länsstyrelser i landet. Det visar sig att den förra hösten uppdebiterade inkomst- och förmögenhetsskatten uppgick, vad landsbygden beträffar, till 40.811,000 kronor, landstingsskatten till 40,631,000 kronor, alltså på nästan hundratusentalet densamma, och den debiterade vägskatten inklusive den del, som uppbäres av vägstyrelserna direkt, till 32,519.000 kronor.

Vad säga oss då dessa siffror? Redan i första ögonkastet naturligtvis det, att det resonemang, som man från visst håll fört under sista åren, att en sänkning av inkomst- och förmögenhetsskatten skulle vara en åtgärd, som särskilt skulle vara till gagn nu, när vi befinna oss i en brydsam situation, det resonemanget bestrider jag ännu mer nu på de sakliga grunder jag här anfört. Jag skall besvara kammaren med att lämna några siffror. Jag börjar med det nordligaste länet. Där uppdebiterades 1,207,000 kronor enligt inkomst- och förmögenhetsförordningen, 3,326,000 kronor i landstingsskatt, således nära tre gånger så mycket, och i vägskatt 1,796,000 kronor. Men, säger man, det var Norrbotten, det är väl annorlunda i de andra länen? Jag tar då det sydligaste, Malmöhus län. Där uppgick inkomst- och förmögenhetsskatten till 3,433,000 kronor, landstingsskatten till 3,263,000 kronor och vägskatten till i det närmaste 3,000,000 kronor. För det minsta länet, Gotlands län, var inkomst- och förmögenhetsskatten 204,000 kronor, landstingsskatten 314,000 kronor och vägskatten 256,000 kronor, alltså inkomst- och förmögenhetsskatten den minsta delen på den s. k. kronodebetsedeln. Jag tillägger, att jag är verkligen glad över, att riksdagen icke har följt de anvisningar, som ifrån den föregående regeringen lämnades de båda sista åren. Ty, mina herrar, var skulle vi ha stått i dag, om vi följt dessa anvisningar och sänkt inkomst- och förmögenhetsskatten vid varje tillfälle, då sådant föreslagits? Det är min bestämda uppfattning, att vi hade, den dag som är inne, mött ett budgetförslag, som hade inneburit mycket kraftiga höjningar på den direkta skatten och/eller höjningar beträffande indirekta skatterna.

Jag övergår sedan, herr talman, att fortsätta mitt resonemang om det allmänna besparingsarbetet och besparingsuppgiften, som måste enligt sakens natur åligga varje finansminister, vilken regering han än tillhör. Då möter denne finansminister — han må tillhöra vilken regering som helst — mot-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

stånd från tre stora makter. Den första är myndigheterna, som sin plikt likmätigt kräva att återfå de gamla ordinarie anslagen i enlighet för föregående års riksstater. Man kräver också att få medel till nya ändamål, och slutsiffran höjes år efter år. Jag har aldrig sett, inte ens under nedgångstider, att man från myndigheternas sida ålägger sig någon som helst begränsning, utan man uppför vad man anser att behovet kräver. Det har gått därhän i det avseendet, att alla finansministrar måste draga ett brett streck över det allra mesta av dessa tiotal miljoner som ifrån myndigheterna äskats utöver vad tidigare begärts. Men trots detta ha myndigheternas förslag sitt inflytande på det resultat, till vilket en finansminister kommer. Ty den andra makten, som man möter, när man vill spara, det är de egna regeringskollegerna, departementscheferna framför allt, som sin plikt likmätigt taga upp så mycket som möjligt av vad deras underlydande myndigheter föreslagit. Det är alldeles riktigt och tacknämligt naturligtvis, att de söka var och en i sin stad tillgodose de intressen, som de i första rummet äro satta att främja inom regeringen. När de därtill ha att peka på mer eller mindre skickligt sammanfogade motiveringar i de myndighetsutlåtanden som komma, är det klart, att en finansministers ställning blir ganska svår. Jag vill i detta sammanhang, herr talman, framhålla, att de under de senaste låtom oss säga tio åren ofta förekommande regeringsskiftena givetvis bidragit i sin mån till att höja utgifterna, därför att naturligtvis öka sin huvudtitel i största möjliga utsträckning. Jag kan kanske också tillägga, att när man sedan bedömer de olika huvudtitlarnas slutsiffror, sådana de framgå efter riksdagens behandling, så tar man inte hänsyn till vad riksdagen ökat på. Jag har sett i tidningarna åtminstone — jag vet inte om det förekommit i andra kammaren under den tid jag åhört debatten i första kammaren — kritik mot den nuvarande jordbruksministern, att han icke i samma utsträckning som sin företrädare sökt främja jordbrukets intressen genom nya anslagskrav eller höjningar å redan utgående anslag. Om jag inte misstager mig, förhåller det sig på det sättet, att den nuvarande jordbruksministern har framställt krav, som jag måst godkänna men som gå till omkring tre miljoner kronor mer än hans företrädare begärde.

Den tredje och största makten, som en finansminister har emot sig, när han söker att tillvarataga de skattskyldigas intressen genom att förhindra ökning av pålagor eller förhindra påläggande av nya sådana, det är otvivelaktigt riksdagen själv. Jag har redan påpekat, att under de senaste åren det visar sig, om man gör riktiga jämförelser, att de fastställda riksstaterna ha stigit. Ja, herr talman, beträffande den saken skulle naturligtvis vara åtskilligt att säga, framför allt det att när man har tillgångar, är det ju fullt riktigt, att man också tillgodoser berättigade krav och inte hindrar utvecklingen, när icke tidsläget och de ekonomiska förhållandena nödvändiggöra en stor återhållsamhet. Men jag vill tillägga, att vi i svenska riksdagen hitintills knappast haft kännning av något verkligt starkt tryck i besparingsriktning. Jag såg nu senast, när Kungl. Maj:t hade tillsatt statens organisationsnämnd, att i tidningarna återkommo de gamla uttrycken om Geddesyxan och Geddeskommittén, men man synes inte komma ihåg, att vad som givit upphovet till detta namn var en direkt order att sätta ned alla anslag i budgeten med 10 procent. Här har det hitintills endast varit fråga om att söka hålla tillbaka ökningarna så mycket som möjligt.

Jag övergår sedan, herr talman, till att tala om tvenne frågor, som jag inte vet om de berörts i denna kammare. I första kammaren har man varit inne på dem, och jag har också där framfört samma synpunkter och lämnat samma upplysningar, som jag nu går att framföra och lämna här. Den förste talaren i första kammaren menade, att det fanns ett visst fog för att gent emot rege-

ringen använda det i och för sig mycket otrevliga uttrycket löftesbrytare beträffande regeringens ställning till vissa krav, framförda dels ifrån de statsanställda, dels från stora grupper statsavlönade. Det är ganska naturligt överhuvud taget, att man gör sig skyldig till sådana överdrifter, om man inte närmare studerat frågan om de statsanställdas krav på lönereglering och frågan om reglering av de stora gruppernas inom undervisningsväsendet löner. Under loppet av de sista månaderna har ju ständigt och jämt det talet förts, att riksdagen eller regeringen har lämnat, som en tidning uttryckte det, heliga löften, och en annan, löften som ingen har vågat bestrida att de blivit lämnade o. s. v. Det är i denna situation som jag måste gå till försvar för såväl riksdagen som den nuvarande regeringen.

Jag skall då först säga några ord om de statsanställdas krav. Den frågan uppkom i själva verket i samband med frågan om dyrtidstilläggens avveckling eller kanske närmare bestämt vid den tidpunkt, då man sökte stabilisera dyrtidstilläggen. Frågan härom var uppe åren 1924, 1926 och 1927. Vid de båda första tillfällena förutsattes för det då instundande budgetåret en icke oväsentlig sänkning av indextalet för det föregående budgetåret. Vid 1926 års riksdag framfördes såsom en lämplig utgångspunkt medeltalet av det sisteförflutna årets indexsiffror, och år 1927 vid tiden för statsverkspropositionens framläggande gällande indextal, beräknat i underkant. Samtliga dessa förslag avslogos av riksdagen men på mycket olika grunder. Från vissa håll gjorde man gällande, att indextalet kunde komma att ytterligare falla, vilket skulle ha till följd, att staten finge vidkännas högre reallöner än de då gällande och därmed också högre utgifter. Från andra håll ville man icke godkänna den obetydliga sänkningen eller fastslå indextalet för någon längre tid, enär man förmenade, att en höjning i levnadskostnaderna kunde komma att ske, och då ville man få tillfälle att utnyttja ett högre dyrtidstillägg. När jag studerade denna fråga, fann jag ett alldeles tydligt uttryck för den sista ståndpunkten i ett anförande, som statsutskottets vice ordförande vid ett tillfälle hade. Då sade han: har man godkänt principen, d. v. s. om rörliga dyrtidstillägg, så bör den följas även om index stiger. — Ja, det är alldeles riktigt, men jag har litet svårt att komma ifrån den logiska konsekvensen, ty den måste bli: godkänner man principen, när levnadskostnaderna stiga, så skall man väl också godkänna principen, när kostnaderna sjunka. Det är väl alldeles ofrånkomligt. Vad som förekommit under de sista månaderna och vad som då framförts, det ger ett klart och bestämt intryck av att man godkänner icke principen liksidigt.

Jag fortsätter med min historieskrivning på detta område. Jag kan ju göra den parentes, att om historieskrivningen är oriktig, är jag den förste som skall vara tacksam för att bli rättad i de punkter, där jag eventuellt har orätt. Det är dock efter en ingående undersökning jag kommit till det resultat jag nu meddelar kammaren.

År 1928 tillkallade den dåvarande chefen för finansdepartementet en hel del personer, vilka fingo i uppdrag att inarbeta dyrtidstilläggen i de fasta lönerna. Direktiven innehöllo bl. a., att kommittén i allmänhet skulle låta de sammanlagda löneförmånerna vara vägledande, ehuru naturligtvis hänsyn måste tagas till barntilläggen, till maximering av vissa dyrtidstillägg och ojämnheten i andra fall. Vidare hette det, ordagrant: Uppenbart är vidare, att vederbörlig uppmärksamhet bör fästas vid prisnivåns utveckling under utredningsarbetets fortgång och en eventuell tendens till sjunkande levnadskostnader.

Såvitt jag kunnat finna har aldrig riksdagen eller någon regering som sådan gjort några utfästelser om att höja reallönerna. Tvärtom, riksdagen har

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

motsatt sig till och med inarbetande av dyrtidstilläggen, som jag förut påpekat, i de fasta lönerna. Några utfästelser — jag betonar det ännu en gång — att framlägga en lönereglering, som skulle innebära mer eller mindre väsentliga höjningar, har jag icke kunnat finna några direktiv för uti vare sig yttranden till statsrådsprotokollet eller uttalanden från riksdagens sida. Därmed har jag icke alls velat säga, att icke de krav som framställas, i varje fall i viss utsträckning, äro befogade, och det har också kommit till uttryck i någon mån, — jag säger gärna i ringa mån — i den statsverksproposition som blivit framlagd. Jag skall i likhet med herr statsministern icke ge mig in på den frågan nu, såvida icke någon särskild anledning nödgar mig att återkomma. Till den ekonomiska innebörden av de krav på lönereglering, som från de statsanställdas sida blivit framställda, skall jag senare ävenledes återkomma.

Den andra stora gruppen, som kräver reglering av sina löner, är som bekant lärarna vid våra folk- och småskolor. Där går historien mycket längre tillbaka än vad som är fallet med avseende å den grupp, som jag nyss behandlade. Det var strax efter 1918 års lönereglering för lärarkåren, som krav framställdes på en definitiv reglering av lönerna. Särskilt kom då det spörsmålet upp om lärarkårens inramande i den allmänna löneplanen. Några åtgärder för att tillgodose dessa önskemål vidtogos icke, såvitt jag kunnat finna, förrän 1920, då man började på att utreda frågan. Det är väl, förmodar jag, på detta sakförhållande som man grundade den allvarliga beskyllningen mot regering och riksdag, som ligger däri, att vid ett stort lärarmöte förra hösten förekommo sådana uttalanden som att man då firade det tioåriga jubileet av de svikna löften. Men det framgår icke av de direktiv, som lämnades till den kommittén, att några utfästelser gjorts, naturligt nog, ty det finns väl ingen departementschef och ingen regering, som i och med det att man tillsätter en utredning går in för tillgodoseendet av vissa krav eller önskemål. Ifrågavarande utredning kom emellertid till stånd, och den slutfördes. Kommittén framlade sina resultat, som voro av den beskaffenheten, att de möttes av ett bestämt motstånd i både riksdagen och från den allmänna opinionens sida. En rad av regeringar av olika politisk färg har ju sedan haft möjlighet att framlägga förslag till riksdagen men icke gjorde det. Tvärtom konstaterar den förre ecklesiastikministern, herr Lindskog, det enkla faktum, att ett förslag, som då utarbetats, och det resultat, till vilket man kom, icke har föranlett Kungl. Maj:t att framlägga någon proposition i ämnet. År 1925 började motionerandet i riksdagen. Det väcktes motion om tillfällig löneförbättring. Statsutskottet hemställde om avslag och förutsatte, att Kungl. Maj:t skulle, när den statsekonomiska situationen och förhållandena i övrigt det medgäve, icke underlåta att framlägga det förslag i ämnet, som kunde anses vara av omständigheterna påkallat. Riksdagen avlog motionen. Följande år återkommo motionärerna. Även då gällde det tillfällig löneförbättring. Statsutskottet ansåg sig böra framhålla, att de utgående lönerna voro för knappt tillmätta, och uttalade som sin mening, att kravet på en snar löneförbättring framstode som befogat samt att kravet borde tillgodoses genom en definitiv lönereglering. Men skulle — säger statsutskottet — situationen vara sådan, att det inte kunde ske genom en definitiv lönereglering, så skulle en tillfällig löneförbättring beredas ifrågavarande lärare. Utskottet slutade med att hemställa om skrivelse i sådant syfte. Det fanns då som tidigare en reservation. En stark minoritet ville skärpa uttrycken i skrivelseförslaget i så måtto, att riksdagen skulle begära förslag om tillfällig löneförbättring redan »nästa år», d. v. s. till 1927 års riksdag. Resultatet i riksdagen blev, att den ena kammaren avlog båda skrivelseförslagen, den andra godtog utskottsmajoritetens förslag. Frågan var alltså fallen vid det årets riksdag. Följande år, 1927, återkommo motio-

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

nera igen. Majoriteten i statsutskottet vidhöll sin ståndpunkt. Man ansåg kravet vara berättigat men hemställde om avslag på motionerna och föreslog en skrivelse till regeringen, som gick ut på, att frågan om definitiv lönerreglering skulle om möjligt framläggas för 1928 års riksdag eller, om detta inte kunde ske, frågan om tillfällig löneförbättring tagas under övervägande. Elva ledamöter i utskottet reserverade sig för avslag och detta sistnämnda yrkande bifölls av båda kamrarna. Även följande år, 1928, kommo motionärerna igen, då något förstärkta till antalet. Statsutskottsmajoriteten ställde sig alltså på samma ståndpunkt och hemställde om en skrivelse, som gick ut på tillmötesgående av kravet på förbättrade löneförhållanden. Utskottet tillade: om möjligt år 1929. Efter ett yrkande, framställt av en socialdemokrat i denna kammare, ströks detta direktiv till regeringen, d. v. s. att frågan skulle om möjligt komma fram 1929. I övrigt bifölls skrivelseförslaget i båda kamrarna. Det var första gången riksdagen gjorde ett uttalande, som gick ut på, att en förbättring i löneförhållandena borde komma till stånd för lärarna vid landets folk- och småskolor. År 1929 framlades av den förra regeringen ett förslag till förbättring av lönerna för ifrågasvarande grupper. I propositionen återropades riksdagens nyss uttalade önskan om förbättringar av lönerna för vissa grupper av lärare. Propositionen blev, såsom vi veta, bifallen av riksdagen. Man bör, herr talman, icke polemisera mot dem, som inte ha möjlighet att försvara sig, men när jag läste en framställning ställd till Konungen från folkskollärarkårens representantskap och som innehöll en del uppgifter och påståenden, bl. a. den att redan år 1920 ställdes i utsikt, att en snar lönerreglering enligt det nya lönesystemets princip, d. v. s. kommunikationsverkens, skulle komma att genomföras, då blev jag naturligtvis ganska förvånad, men min förvåning stegrades ännu mer, när jag sedan kom längre fram i samma offentliga skrivelse, där man återropade vad statsutskottet gång på gång uttalat och föreslagit men man totalt uraktlät att tala om vad sedan Sveriges riksdag beslutat och sagt med anledning av dessa uttalanden och förslag från statsutskottets sida. Var och en, som inte känner till, vad som här förekommit, eller som icke har möjlighet att undersöka detta, får ju det intrycket — som ju också repeterats i en massa tidningar —, att löften äro givna, utfästelser äro gjorda, som inte blivit infriade av den svenska riksdagen och regeringen. Nu är det ju så, mina herrar, att det går ju alltid lättast och bäst att skriva långa artiklar för den, som inte känner till förhållandena. Ty då har man ingen begränsning alls. Den reflexionen har jag gjort många gånger, när jag läst vad som skrivits om denna sak. Jag upprepar därför den uppmaning, jag för en stund sedan riktade till kammarens ledamöter, att påvisa, när riksdagen eller någon regering såsom sådan har gjort utfästelser i denna fråga, vilka icke blivit infriade.

Nu vill jag skynda mig att tillägga, att jag tillhör inte dem, som anse, att hela frågan om lärarkårens avlöningsförhållanden är avförd från dagordningen. Det kan den inte anses vara. Lärarkåren är alltför ojämnt avlönad inbördes. Framför allt gäller detta beträffande landsbygdens lärare i jämförelse med städernas. Även i många andra avseenden måste man förr eller senare komma till ett definitivt ståndpunktstagande i dessa frågor. Men att det nu inte kunde komma fram en proposition till riksdagen om lösning av denna lönefråga, det beror inte blott på de ekonomiska konsekvenserna — till vilka jag strax skall återkomma — utan jämväl på andra omständigheter. Trots den forcing, som från min sida vidtagits för att få in myndigheternas yttranden och få frågan närmare belyst, skulle det varit helt enkelt omöjligt att komma fram till riksdagen i år med en proposition i detta ärende, oavsett vilken läggning den hade haft. De mest diametralt motsatta ståndpunk-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

ter ha i viktiga punkter intagits av de hörda myndigheterna, och allvarliga anmärkningar ha riktats mot förslaget. En fråga, som i stor utsträckning lämnats å sido av utredningskommittén, är ju förhållandet mellan kommunerna och staten, därest man går in för denna nya löneprincip. Det finns visserligen, vill jag minnas, i kommittéutlåtandet en siffra, som skulle ge vid handen, att landsbygdskommunerna, med bibehållande av den hittillsvarande proportionen mellan statsbidrag och kommunalbidrag, skulle få en ökad utgift på omkring 1 miljon kronor. Däremot skulle städerna vinna $1\frac{1}{2}$ miljon kronor, under förutsättning att det blev förbud för kommunerna att lämna särskilda kommunala bidrag. Men den frågan är ju inte heller löst. Jag skulle vilja se, om opinionsstormen håller i sig, därest riksdagen verkligen med allvar och kraft går in för den principen. Då komma åtminstone solidariteten och samhörighetskänslan inom denna stora grupp att sättas på ett mycket, mycket hårt prov.

Men oavsett detta vill jag beträffande både de statsanställda och de statsavlönade betyga, att nog skulle jag för min del ha velat hjälpa båda dessa grupper, om det funnits ekonomiska förutsättningar för det. Nu har jag ju i den del av statsverkspropositionen, där frågor, tillhörande samtliga huvudtitlar, behandlats, angivit en siffra av 35 miljoner kronor, vilken skulle beteckna den kostnadsökning, som skulle bli en följd av lönekommitténs förslag med utgångspunkt från det nuvarande indextalet. Men jag ber att få erinra om, att det är inte *det* förslaget, som man från de statsanställdas sida accepterat och vill godkänna. Vid ett av de tillfällen — de ha varit legio — då en representativ grupp för de statsanställda voro uppe hos statsministern i min och en kollegas närvaro, tillät jag mig, att till dem rikta den frågan: Om herrarna stå i det predikamentet att få det beskedet, att regeringen går fram med 1928 års lönekommittés förslag, eller ingenting alls, vilket välja herrarna då? Såvitt jag fattade situationen rätt — det finns en här närvarande, som även i det fallet kan lämna auktoritativ upplysning — fingo vi intet svar alls. Och att döma av vad som sedan förekommit och skrivits i de stora personalgruppernas facktidsskrifter under den sista tiden, har man ännu inte godkänt 1928 års lönekommittés förslag, utan man kräver vida därutöver. Detta framgår ju också av de reservationer, som finnas avgivna till kommitténs förslag av representanter för stora personalgrupper. Den ene kräver en ökning av anslaget för båda ifrågakvarande grupper på i det närmaste 12 miljoner kronor. Den andre kräver en ökning på 17.5 miljoner kronor. Om man skulle tillfredsställa de önskningar och krav, som framställts från dessa grupper, så måste det alltså komma att innebära, i jämförelse med de anslagskrav, som regeringen nu ställt på riksdagen, en ytterligare ökning på i förra fallet 47 och i det senare 52 miljoner kronor. Och då måste jag, herr talman, bekänna min fullständiga oförmåga att säga, varifrån detta belopp skulle tagits. Och om det också denna gång skulle varit möjligt att taga fondmedel för ändamålet, så förstår jag inte, hur den person, som i höst skulle göra upp en budget, baserad på sådana utgångspunkter, skulle kunna klara uppgiften, utan att gå fram till riksdagen med krav på nya och ökade skatter.

Jag har, herr talman, i samband med denna fråga tidigare offentligt uttalat, att enligt min uppfattning och åsikt, grundad på studier av frågan, ingen regering, den må ha haft sitt stöd i vilken politisk meningsriktning som helst, skulle i nuvarande läge vågat eller kunnat gå fram till riksdagen med en proposition, som sökt tillgodose de krav, som här framställts på regeringen och riksdagen. Gesten, den kunde man ju ha kostat på sig. Och jag höll på att säga, att den nuvarande regeringen mer än någon annan kunde ju kostat på sig den gesten. Men jag förstår sannerligen inte, hur motiveringen för ett

sådant förslag skulle sett ut, och riksdagens svar därpå var ju i varje fall på förhand givet. Varje gång jag läst om de uttalanden för att inte säga utfall, som under de sista veckorna gjorts mot regeringen beträffande denna fråga, har jag alldeles osökt kommit att erinra mig min store, berömde företrädare, herr Thorssons, uttalande en gång, att det är synd om människorna, att de inte begripa, hur litet de begripa av ekonomiska ting.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Porta.)*

Ja, herr talman, jag skall nu till sist säga några ord om den enda anmärkning, som i stort sett riktats mot finansplanen, den nämligen om rusdrycksmedlens användning. Herr Wigforss har varit nog vänlig att befria mig från den uppgift, som jag annars hade åtagit mig, nämligen att lämna en redogörelse för vad som förekommit i denna fråga under den gångna tiden, även när herr Wigforss var finansminister. Men när herr Wigforss angriper mig beträffande budgetförslaget, så måste jag ge honom en replik, som kom mig alldeles osökt i tankarna. Det har dock icke, såvitt jag kunnat finna, förekommit, att någon finansminister mer än han velat tillgripa fonderade och besparade medel för att därigenom sänka skatterna. Man kan enligt min uppfattning försvara sig, när man tar besparade och fonderade medel för att hindra en skatteökning. Men jag tycker, att det är litet svårare att försvara den andra ståndpunkten, d. v. s. att tillgripa besparingar för att sänka skatterna. Jag skall undvika att recapitulera. Men jag vill påpeka den ståndpunkt, som riksdagen ställt sig på, när det gällt användningen av dessa medel. Det har ju vid ett par tillfällen, av två olika finansministrar åtminstone, föreslagits att direkt taga av rusdrycksmedelsinkomsterna för att därmed finansiera budgeten. Det förslaget var före år 1926, men det betecknades som ett brott mot 1913 års förordning, sedan visserligen reviderad. Men riksdagen har sagt nej. Man har fört över dessa medel till rusdrycksmedelsfonden och därifrån har sedan tagits vad som behövts. Nu har jag ju inte föreslagit att taga något ur rusdrycksmedelsfonden. Jag gör detta påpekande, därför att man i den offentliga debatten tydligen fullständigt förväxlat rusdrycksmedelsfonden och amorteringsfonden. Till och med en mycket skicklig skämttecknare åskådliggjorde härom dagen mycket tydligt, vilken förvånande okunighet det finns rörande denna fråga. Men jag medger ju, att det redan förut funnits och alltså finns en liten kanal från rusdrycksmedelsfonden till den allmänna budgeten. Det gäller det belopp, som togs från fonden för att täcka en del utgifter. Om inte minnet sviker, var det beloppet 1.4 miljoner i den nu löpande budgeten. Och riksdagen själv lämnade i fjol den anvisningen, att uppstå finansiella svårigheter, så kunde från fonden de 1.3 miljoner kronorna tagas som behövdes för fullföljande av bygget för sinnesslöanstalten i Lund. Det var därför naturligt, att jag begagnat anvisningen för att taga detta belopp från rusdrycksmedelsfonden. De övriga sakerna äro även sådana, som äro mer eller mindre lika de anslag, som av riksdagen förut beviljats att utgå ur rusdrycksmedelsfonden, utan några som helst tvister eller meningsskiljaktigheter. Om jag t. ex. tar ett av de nytillkomna beloppen, som herr Wigforss omnämnde, nämligen anslaget till ersättning åt vissa städer och köpingar för mistade rättigheter, så är ju detta, såsom också påpekats i finansplanen, ett anslag, som minskas år för år och som, vill jag minnas, år 1942 skall totalt försvinna. Och inte ens den mest sangviniske nykterhetsman kan väl gärna tänka sig, att vi då skola ha ett totalt rusdrycksförbud här i landet. Jag vill i varje fall säga herr Wigforss, att jag med mycket stort lugn tar invändningen mot att man sålunda på rusdrycksmedelsfonden överför de belopp, som här ifrågakommit. Det är i själva verket inte mera än som ungefär motsvarar en normal ränta på denna fond. Jag har därför betecknat det som att man tillgriper avkastningen av fonden. Fonden uppgår f. n. till 99½ miljon kronor. Den är till 75 procent placerad i bostadsbyggen, och det mesta

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

övriga är placerat på samma sätt som andra fonders medel. Jag menar därför, att någon rubbning av fondens styrka och ställning icke sker genom att man tager dessa 5.4 miljoner kronor. Men vad är egentligen anledningen till att vi tvista om dessa medel i den utsträckning vi nu göra? Vad är orsaken till att vi befinna oss i denna situation? Ja, såvitt jag förstår, är det den omständigheten, att man år 1926 inte ansåg sig böra och kunna räkna med den oerhörda ansvällning och ökning av dessa inkomster, som sedermera faktiskt kommit till stånd. Det är ju ganska anmärkningsvärt, att år 1926 upptogs såsom inkomster under denna titel 87 miljoner kronor. Om jag inte misstär mig, föreslog riksräkenskapsverket en ännu lägre siffra, nämligen 85 miljoner kronor, alltså precis på öret samma belopp, som upptogs i budgetförslaget för täckning av löpande utgifter. Man beräknade naturligtvis icke då, att dessa inkomster skulle stiga så mycket. Och jag måste, herr talman, säga, att från andra utgångspunkter är jag naturligtvis den förste att beklaga, att dessa inkomster ökats så mycket, ty utredningen i frågan visar, att den sammanhänger i högsta grad, för att ej säga så gott som uteslutande, med en ökad konsumtion. Och vi må intaga vilken ståndpunkt som helst till olika krav från det organiserade nykterhetsfolkets sida, så äro vi nog alla överens om, att det är olyckligt — ej minst under sådana tider, som vi nu leva i, då köpkraften sjunker och det finnes massor av folk, som ej ha några inkomster alls — att man skall behöva räkna med, att inkomsterna från rusdrycksinkomsterna stiga på grund av ökad konsumtion. Partihandelsvinstens stegring beror på stegring av konsumtionen, även om minskade skatter och omkostnader torde ha bidragit. Ökad konsumtion har ökat vinsten av detaljhandeln, om sättnings- och utskänkningskatten och maltskatten. Jag understryker därför ännu en gång, att när 1926 års förordning antogs, kunde man knappt räkna med en sådan svällande budget, sådana ökade siffror under denna inkomstitel.

Nu kan man fråga: varför kunde jag ej lika gärna begära en höjning av de 75 miljonerna till 90 eller 88 miljoner? Då hade budgeten varit balanserad. Visst kan man diskutera den frågan, men jag åberopar, vad jag nyss sade. Riksdagen har ställt sig på den ståndpunkten, att man ej skulle bryta den princip, som varit fastslagen. Och båda mina företrädare, både herr Wohlin och herr Dahl, ha haft samma uppfattning. Den förre avfärdade detta med ett par ord. Herr Dahl resonerade mera ingående om saken och kom till samma resultat som jag. Jag har ändå det plus i min motivering, att det är sista året det nu gäller. Om nu herr Wigforss lyckas få statsutskottet eller riksdagen att göra den lilla ändring, som han föreslog här, kan jag ej finna, att det gör vare sig till eller från beträffande principen och de tidigare uttalanden, som gjorts från respektive finansministrars och respektive regeringars sida.

Jag skall ej trötta kammaren med att påpeka, vilka utgifter som föreslås skola täckas av medel tagna från den s. k. amorteringsfonden. Jag vill blott säga, att en del av dessa 13 eller 14 miljoner avse sådana utgifter, som enligt tidigare praxis skulle ha täckts av direkta lånemedel och sedan i sin ordning betalats eller amorterats på sätt förut skett. Sedan vi gingo in för principen att skilja på anslagen till kapitalökning och taga pengar dels genom lånemedel och dels genom andra inkomster, har man sökt få en mera sund ekonomisk utgångspunkt för beräkningarna. Men tar jag det största belopp, som jag föreslår att täckas av amorteringsfonden, eller de 5 miljoner, som skola gå in i fonden för mötande av förluster i Kreditkassan, så vill jag säga, att det är en ren och klar betalning av skuld, som staten har. Där ha konstaterats förluster, som vida överstiga de 5 miljoner, som budgeten upptar för att tillföras fonden för att möta de förluster, vilka i sinom tid komma fram. Det samma kan man också säga beträffande tecknandet av aktier i Kalixföretaget.

Räknar man med ett givande företag, som kan förränta investerat kapital i framtiden, skulle man taga det av lånemedel och sedan amortera genom medel från amorteringsfonden. Nu har regeringen i stället gått in för att taga de erforderliga medlen direkt ur amorteringsfonden och få beloppet avskrivet på en gång. Jag har i varje fall med den föreslagna åtgärden avsett att balansera budgeten utan att föreslå nya eller höjda direkta eller indirekta skatter och utan att föregripa riksdagens ståndpunktstagande i den i och för sig mycket viktiga frågan om rusdrycksinkomsternas fortsatta ställning i riksstaten. Och jag önskar icke, ehuru jag omnämnt mina företrädares åtgärder, gå bakom deras auktoritet eller återropa densamma, utan jag tror mig kunna på sakliga grunder rekommendera den finansplan, vilken blivit framlagd, som den bästa och lämpligaste i nuvarande situation. Den torde enligt min uppfattning komma att hålla, om riksdagen handlar försiktigt och ekonomiskt.

*Vid remiss af
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Molander: Herr förste vice talman! Jag hade ämnat samspråka en smula med socialministern, men då han tydligen avgått — åtminstone ur denna kammare — får jag lov att vända mig till de närvarande representanterna för regeringen.

Det är så, att beträffande frågan om arbetslöshetsanslaget och motiveringen för detsamma har socialministern refererat till arbetslöshetskommissionens framställning, och det framgår av vad socialministern härvidlag säger, att han ej har något att erinra mot den verksamhet, som arbetslöshetskommissionen utövar. Han prisar visserligen ej kommissionens verksamhet, men det är ej heller något klander, som anföres. Jag skall be att få säga, att det är min, och jag tror även en på många håll tämligen spridd uppfattning, att arbetslöshetskommissionen bör ställas till ansvar för förgargelseväckande beteende i flera resor. Vi veta, att till följd av de vikande konjunkturerna ha inom olika verksamhetsområden större eller mindre arbetslöshet inträffat. Jag tror, att arbetslösheten måhända är störst bland de arbetare, som varit och äro knutna till sågverks- och pappersmasseindustrierna. Dit skulle jag även vilja räkna skogsarbetarna. De norrländska kommunerna pressa sin förmåga att bistå arbetslöshetens offer till det yttersta. Sålunda vet jag, att tvenne Ådalskommuner, när de i höstas skulle göra upp förslag till de nya staterna, lade på precis en krona, sedan statförslaget i övrigt var färdigt, för att få pengar till att hjälpa de arbetslösa, som behövde hjälp. Det är ej att förvåna sig över, att de ansvariga kommunalmännen i dessa och säkerligen många andra kommuner samt jämväl dessa kommuners invånare i övrigt erforo vissa blandade känslor, när man av dagspressen ser, att arbetslöshetskommissionen bemyndigat Stockholms stad att bedriva kontant understödsverksamhet med bidrag av statsmedel i samma veva, som Stockholms stad ingalunda lägger till en krona på sin beviljning utan sänker sin kommunalskatt med 10 öre och fränhänder staden 1,200,000 kronor i skatteinkomster. Jag vill ingalunda klandra Stockholms stad för detta. Jag tror, att Stockholms stad emellertid skulle kunna klara sig utan dessa pengar, som arbetslöshetskommissionen faktiskt synes pracka på Stockholms stad, om Stockholms stad finge bedriva den arbetslöshetspolitik den vill. Jag vill erinra om, att Stockholms stad på sin tid beslutat att ensam anordna kontant understödsverksamhet, men att beslutet upphävdes av högre myndigheter. Skulle nu emellertid Stockholms stad, i likhet med vad vi ute i den fattiga landsorten göra, försörja sig själv, tvingades den kanske att utdebitera en krona för arbetslösheten. Det bleve 12,000,000 kronor, om jag ej tar fel, och jag tror, att staden skulle klara sig bra på det. Jag vill ej klandra Stockholms stad.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

men man bör vara arbetslöshetskommissionen och även regeringen i någon mån tacksam om förfarandet får betraktas som ett löfte även åt andra.

Jag ser, att socialministern nu infunnit sig, och jag ber, att han tar till begrundande, vad jag nu säger. Det är nämligen så, att det är arbetslöshet även på andra ställen än i storstäderna, vilken är proportionsvis större. Jag ber att få erinra om, att inom Alnön, en socken på 7,000 invånare, äro hälften av arbetarna, uppgående till 500 personer, arbetslösa. Socknen hade i fjol en kommunalskatt på 15 kronor. Därtill kommer en landstingsskatt på 2 kronor 85 öre och en dryg vägskatt. Vi böra sålunda vara arbetslöshetskommissionen tacksamma för att den skapat ett sådant prejudikat. Vi mena, att vi fattiga människor uppe i Norrlands socknar, som ha tre gånger så hög skatt som Stockholm och måhända även tre gånger så stor arbetslöshet, böra från statens sida erhålla en hjälp, som svarar mot behovet och det prejudikat, som arbetslöshetskommissionen skapat beträffande Stockholms stad. Nu är det möjligt, att ej landsortskommunerna få några inviter att begära kontant understöd. Men jag vet, att det finnes kommuner, som gått in för att begära sådan, och jag tror, att det är affär även för en landsortskommun, om man kan få dela ut 2 kronor 70 öre eller 3 kronor till familjeförsörjare och få hälften av statsmedel. Som det nu är, måste vi utdela genom fattigvården utan bidrag av statsmedel. I min hemkommun, Säbrå, ha vi, trots att den ej är en utpräglad industrikommun, en rätt betydande arbetslöshet. Jag skall berätta, hur vi måste förfara med de arbetslösa. För några år sedan skickade vi dem till skogarna för att hugga ved. Och vi fick i kommunen en motsvarighet, ehuru i liten skala, till bränslekommissionen, sorglig i åminnelse. Nu ha vi på nytt många arbetslösa. De styrande kommunalmännen funderade på, huru de skulle bete sig, för att dessa ej skulle svälta ihjäl, och då fann man på, att de skulle slå makadam. Det kan väl vara ett nyttigt arbete, men att låta stenkrossningsmaskinerna stå stilla för att i stället sysselsätta 100 man med makadamslagning anser jag ej vara förnuftigt, särskilt som de, vilka skola knacka makadam, ej kunna komma upp till en dagsinkomst på 3 kronor. De skola gå ut i skogen, skotta undan snön och krafsa fram kullerstenar, som de med handkraft skola förvandla till makadam. Trots denna stenåldersmässiga arbetsmetod komma dessa 100 man att i vinter slå makadam, som täcker behovet för många år framåt. Ja, man beräknar, att de skola slå makadam till vägar, som nyligen stakats och ej skola byggas förrän om åtskilliga år. Vad de övriga arbetslösa, uppgående till över hundralet, skola sysselsättas med, vet ingen människa i denna kommun. Det är möjligt, att arbetslöshetskommissionen vet det, men jag tvivlar därpå. Vi ha gått in för att, även vi, begära kontant understöd. Vi ha en kommunalskatt på 11 kronor, och den har delvis hållits i, höjden genom omsorgen om de arbetslösa.

Jag har även en annan gås oplockad med arbetslöshetskommissionen, men jag skall, innan jag säger några ord därom, i alla fall framföra min tacksamhet för vad socialministern skrivit på sidan 37 i femte huvudtiteln, där han går in på, att det måhända blir nödvändigt att i betydande utsträckning bispringa vissa grupper med kontant understöd. Man får hoppas, att det blir flera än vad arbetslöshetskommissionen förutsätter behöva hjälp med arbete, nämligen 7,100 personer. Det vore lämpligt, att vi enbart i Västernorrlands län finge sysselsätta 7,100 personer i nödhjälpsarbeten. Nu kan det tyckas att man ej har så stor anledning att vara onådig mot arbetslöshetskommissionen och socialministern från Ädalssocknarnas sida efter kommissionens snabba behandling av en framställning om att projekterat vägarbete skulle förvandlas till statligt kommunalt. Detta speciella arbete skulle emellertid framdeles ha utförts i den öppna arbetsmarknaden på vanligt sätt. Vad som nu sker är att så att säga äta upp arbetstillfällena på förhand. Men vad är att göra?

Men när jag sade, att arbetslöshetskommissionen skulle ha sig litet påskrivet för förargelseväckande beteende, skall jag erinra om, vad jag drog fram inför riksdagen förra gången, då herr Ekman var statsminister. Det gällde de strävanden, som gjordes av länsstyrelsen i Västernorrlands län jämte andra att få förvandla ett arbete till nödhjälpsarbete. Jag ansåg att detta var oriktigt och påtalade saken här. Och den dåvarande och nuvarande excellensen Ekman förklarade, att om det var så, som jag sagt, så var ej arbetslöshetskommissionen behörig att övertaga dessa arbeten. Arbetslöshetskommissionen remitterade mitt anförande i debatten till länsstyrelsen i Västernorrlands län, vilken förklarade, att alldenstund detta arbete ej kunde tänkas komma till utförande inom rimlig tid, var arbetslöshetskommissionen behörig att utföra arbetet. Och arbetslöshetskommissionen beslöt, att den var behörig att övertaga arbetet. Men eftersom arbetslöshetskommissionen icke hade behov av arbetet genast och då vägstyrelserna i Gudmundrå och Säbrå funno, att arbetslöshetskommissionen icke omedelbart övertog arbetet, överläts arbetet till Skånska Cementgjuteriet. Det hade varit bättre, om arbetslöshetskommissionen lyssnat till vad jag sade, vilket var riktigt, än till länsstyrelsen. Då hade arbetslöshetskommissionen ej trampat i klaveret på detta sätt.

Jag har velat säga dessa saker, herr talman, och jag hoppas, att socialministern vill begrunda dem en smula.

Herr Andersson i Stockholm: Herr förste vice talman! Jag skall tillåta mig att taga tiden i anspråk några minuter, trots att kammarens ledamöter nu befinna sig på något annat ställe än det, där remissdebatten pågår, det var på samma sätt även under finansministerns anförande. Jag vet icke vad anledningen är, och det tillhör icke mig att döma i den saken.

När grupper av medborgare i landet försöka att objektivt bedöma vad i politiskt avseende förekommit de senaste åren vad beträffar en hel del saker, få de en rätt underbar uppfattning. Då jag ber att några ögonblick få erinra om några av de enligt mångas uppfattning viktigaste politiska händelserna under de senaste två åren, skulle jag tro, att vi nu, då vi ha möjlighet att bedöma resultaten, måste fråga oss, vad det egentligen varit fråga om.

Jag erinrar om att det på hösten 1928 i denna lokal hölls en sammankomst på initiativ av den Lindmanska regeringen, där man talade om samförstånd, liksom man talat om samförstånd i denna debatt i dag olika politiska meningsriktningar emellan. Herr Lindman skulle skapa samförstånd mellan parterna på arbetsmarknaden. Han skulle göra det under medverkan av sin socialminister. Nu har det förflutit ett par år från den tiden. Man vittnade från olika politiska riktningar om det samförståndsarbetets betydelse, vad det skulle medföra för konsekvenser för parterna på arbetsmarknaden, hur det var ägnat att skapa nya arbetstillfällen och goda förhållanden överhuvud taget. Herr Lindman sade på den konferens, som då hölls, att vi sitta alla i samma båt, att alla ha gemensamma intressen och att vi sålunda skola arbeta gemensamt och hjälpa och stödja varandra. Men icke ens medan herr Lindman regerade, förekom det något som helst tecken på att man verkligen ville vad man talade om, nämligen att åstadkomma förbättrade förhållanden på arbetsmarknaden. Men när det verkligen gällde, trädde herr Lindmans meningsfränder fram och kämpade för sina intressen på samma sätt som i dessa dagar. Det är resultatet av detta samförståndstal, vid vilket man för övrigt enligt protokollet betecknade som en fördel, att herr Ekman icke var närvarande. Jag vet inte, vad det spelat för roll; jag misstänker, att resultatet blivit lika magert ändå, även om den nuvarande regeringen varit representerad vid det samförståndstal, som man höll. Men det har dock medfört vissa resultat detta tal om samförstånd. Jag ber att få erinra om att det medfört det resultatet, att

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

bolagen under de senaste åren haft ökade utdelningar. Det är den enda verkliga förändring, som man kan se för industriens vidkommande, ty i vad mån samförståndstalet lett till påskyndande av rationaliseringsprocessen är det icke någon, som har möjlighet att säga, eller att det medfört ökade arbetstillfällen, ty i dag är det faktiskt så, att det står många tusen arbetare arbetslösa i landet. Och ändå kan man tala om detta utomordentliga initiativ för arbetarklassens vidkommande. Jag vill säga dem, som från arbetarlägret medverkat vid detta samförståndstal, att det icke medfört annat än försämring av arbetarklassens läge, i den mån det skiljer sig från vad som rådde i slutet av 1928 och i början av 1929.

När jag ser på förhållandena, sådana de för stora arbetsgrupper i landet te sig för närvarande — och jag har då mina tankar riktade bland annat på förhållandena i Stockholms stad — ber jag få säga något om de speciella åtgärder för statstjänarnas vidkommande, som den nuvarande regeringen tänkt sig, när det gäller förbättring av lönerna på de dyraste orterna. För Stockholms stads vidkommande är det så, att det är de oerhört dyra hyrorna, som fördyra levnadskostnaderna i den utsträckning, att man har all anledning att säga, att de, som äro husägare och fastighetsjobbare, tillskansa sig ett belopp, som arbetarklassen får svälta ihop och betala till de bättre ekonomiskt situerade. Det är miljoner, som på detta sätt genom de för höga hyrorna läggas i fastighetsägarnas fickor. Dessa äro bankerna, som draga till sig det kapital, som från olika håll får skrapas ihop.

Det skulle, då det talas om de höga bostadshyrorna i Stockholm, kunna sägas, att man kunde ha väntat, att det från regeringens sida vidtagits vissa åtgärder för att komma till rätta med förhållandena, ty det är dock på det sättet, att bostäderna äro förnödenhetsartiklar lika väl som mat och kläder. Det förekom under kristiden, att mat och kläder betalades med höga priser med tanke på att förtjäna pengar på dem. När priserna sedan föllo och pressades ned,ingo vederbörande taga sina förluster själva. Men hur är det med fastighetsägarna? De ha köpt fastigheterna till uppjobbade priser, men de sitta ännu i dag och taga 10—15 procent på de uppspekulerade priserna på fastigheterna. Det är ett område, där bankerna hålla sig skadeslösa och plocka miljoner ur de fattiga människornas fickor, miljoner som de få svälta ihop.

Jag skall icke giva mig in på några längre politiska utläggningar, endast hålla mig i korthet till några frågor, som av mig måste betraktas såsom viktiga. I berättelsen över vad sig i riket tilldragit haver har man under socialdepartementet sagt, att läget å den svenska arbetsmarknaden har under 1930 varit övervägande tillfredsställande. Det är det omdöme, som socialministern och som den nuvarande regeringen lämnar om förhållandena på arbetsmarknaden för närvarande eller närmare vid utgången av 1930. Det är dock på det sättet, att av de fackligt organiserade arbetarna så räknar man med omkring 50,000 arbetslösa under senare delen av 1930. Räkna vi så de betydande grupper av arbetare, som icke kunna inräknas i de fackligt organiserades siffror, lära vi komma närmare 100,000 än 50,000 arbetslösa, som sakna arbete och möjlighet till försörjning.

Dessa förhållanden betecknar regeringen såsom övervägande tillfredsställande och jag förmodar att det är med den utgångspunkten, den icke vill, att några åtgärder skola vidtagas för att lösa frågan om arbetslöshetsförsäkringen. När man kritiserar, att icke något förslag till lösning av arbetslöshetsförsäkringsfrågan kommer fram till årets riksdag, så göra vi det med utgångspunkt från den uppfattning, som vi hyste även vid föregående års riksdag. Jag tror, att man kan säga, att på den punkten det är vår grupp och Fabian Månsson, som ha rätt att rikta klander mot den nuvarande regeringen, ty mot den hemställan, som vi förelade riksdagen, när vi begärde, att riksdagen skulle

av regeringen kräva förslag till lösning av arbetslöshetsförsäkringsfrågan till 1931 års riksdag, mot det yrkandet röstade hela kammaren med undantag av den kommunistiska gruppen och Fabian Månsson. Jag förstår, att herr Ekman anser, att det antal röster, som avgavs för kravet på arbetslöshetsförsäkringsfrågans lösning, icke var så betydande, att han var nödsakad att nu komma med något förslag. Dock, läget för de arbetslösa är sådant, att lösningen av den frågan måste ske, och varje uppskjutande av lösningen av den frågan innebär, att man under ytterligare tid tvingar människor att leva under svält och umbäranden, som eljest skulle beretts hjälp, om man ordnat frågan om arbetslöshetsförsäkringen på ett för arbetarna någorlunda tillfredsställande sätt.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

När det gäller frågan om de statsanställda och deras löner har dels hans excellens herr statsministern och dels herr statsrådet och chefen för finansdepartementet sysslat ganska utförligt med denna fråga. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet citerade en av sina företrädare, nämligen finansminister Thorsson, och sade, att han gjorde hans uttalande till sitt, då han förklarade, att han tyckte synd om människorna därför att de icke begripa, hur litet de begripa i ekonomiska ting. Jag ser, att herr finansministern har lämnat kammaren, men eljest skulle jag haft lust att ställa den frågan till honom, om man får inräkna herr statsrådet och chefen för finansdepartementet i den grupp, som vi kalla människor. Det är väl dock på det sättet, att vi begripa kanske icke alla de stora nationalekonomiska problemen, men det ligger dock till så, att sina egna ekonomiska svårigheter ha även de små och fattiga i samhället att brottas med, och framför allt ha de lägst avlönade statstjänarna att brottas med dem i dessa dagar. Om icke herr statsrådet och chefen för finansdepartementet begriper den delen av de ekonomiska tingen, som de lägst avlönade statstjänarna ha att brottas med, är det icke skäl, att jag för den skull tycker synd om finansministern, ty han lär icke komma att lida därav, men dem som jag tycker synd om, det är de fattiga människor, som skola draga sig fram under ekonomiska svårigheter därför att det är så, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet inte begriper alla de ekonomiska problem, som i samhället förekomma.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet talade om levnadskostnadsindex och dess fall. Jag skall icke gå närmare in på utredningen i den saken, utan vill blott erinra om att det ligger så till beträffande statstjänarnas lönefråga, när det gäller index, att 1928 års lönekommitté i den delen av sitt betänkande, som handlar om femortsgrupperingen, förklarar, att socialstyrelsens siffror om levnadskostnaderna äro så otillförlitliga, att man ansett det klokt att göra en femortsgruppering för att komma så långt ifrån socialstyrelsens siffror som möjligt, när det gäller orternas gruppering. Då vill jag säga, att är det så, att socialstyrelsen icke kan träffa någorlunda rätt, när det gäller att gruppera orterna i landet, är det då icke möjligt, att socialstyrelsens beräkningar i andra avseenden, t. ex. över levnadskostnaderna, icke äro så tillförlitliga, att de alltid måste vara A och O, då det gäller reglerandet av lönevillkoren för dem, som utföra arbetet i statens tjänst?

Då man har att taga ställning till frågan om fasta dyrtidstillägg utan glidande skala, ber jag få fästa uppmärksamheten på att en sådan ståndpunkt icke har att göra med den ståndpunkt, som intages, när statstjänarna begära lönerreglering och begära, att det kravet skall behandlas på samma sätt som andra dylika frågor. När man ställer det anspråket från statstjänarnas sida, är det icke stridande mot den ståndpunkt, som arbetarna och statstjänarna intaga till den glidande skalan. Men, bortsett från det, är det någon, som tillfrågat statstjänarna, om de vore beredda att taga det lönesystemet med dyrtidstillägg eller andra frågor, som förekommit under senare år? Är det någon, som frågade statstjänarna 1923, om de ville godkänna den förändring,

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

som då vidtogs? Statsmakterna ha betraktat sig som suveräna. De ha bestämt statstjänarnas löner, och de anställda ha förfärligt litet att säga till om, då det gäller att taga ställning till frågan.

Herr Lindman sade en gång i kammaren, att staten skulle betrakta sig såsom överhöghet till de anställda, och det kan staten till viss tid och utsträckning göra, men när den där överhögheten uppträder så, att de statsanställda, i den mån de icke på grund av ekonomiska svårigheter se allvarligt på saken, betrakta handläggningen av lönefrågorna som en löjlighet, försvinner respekten för överhögheten. Om man tillsätter en lönekommitté 1928 och den håller på till 1930 med att utreda lönefrågorna, är det då för mycket begärt, att statstjänarna vid 1931 års riksdag få besked? I stället heter det, att vi äro icke säkra om hur levnadskostnaderna ställa sig, och därför skola vi ytterligare avvakta ett slutligt ståndpunktstagande till frågan. Herr Ekman har sysslat med frågor om löneavtal på den enskilda arbetsmarknaden. Det skulle vara intressant att veta, om regeringen anser, att man skulle ha möjlighet från ett enskilt bolags sida att behandla enskilda löneanspråk så, att man säger, att vi äro icke säkra på, hur det blir för den närmaste framtiden, och därför skola vi se, om förhållandena ändra sig. En sådan behandling av denna stora grupp av statstjänare skapar icke förtroende till statsmakterna eller respekt för deras handläggning av denna angelägenhet, när det gäller fortsättningen.

Jag skall icke taga upp tiden med detaljer i lönefrågor. Vi få tillfälle att taga upp det senare. Men jag har velat säga detta om behandlingen av lönefrågan, ty man hyser den förhoppningen, att den skall stå fast i evinnerliga tider. En sådan förhoppning är överdriven, ty om de statsanställda få såsom andra — om den demokrati, som man talar om, även kommer i tillämpning, när det gäller behandlingen av sådana frågor som de statsanställdas rätt till medinflytande vid avgörandet av dessa frågor — något att säga till om, så skola dessa frågor icke avgöras av den ena parten under kommande år, utan behandlas såsom andra lönefrågor. Om ett anspråk framställes, tar man ställning till om man vill godkänna det eller ej. En annan anordning kan icke betraktas som tillfredsställande.

Man har i både detta och annat sammanhang talat om å ena sidan de statsanställda och å andra sidan de arbetslösa, och det har sagts, att på grund av de svårigheter, som råda för stora grupper arbetslösa, kan man icke lösa de statsanställdas lönefråga för närvarande. Ja, men det har ju icke heller visats någon vilja att hjälpa de arbetslösa, så att någon motsättning i det avseendet lär icke finnas. Är det så, att man behöver genom uttagandet av skatter åstadkomma medel till hjälp åt de arbetslösa, så är jag förvissad om att åtminstone när det gäller de lägre statstjänarna ingen av dem kommer att knota över att lämna den tribut, som från deras sida är erforderlig för att hjälpa de arbetslösa kamraterna. Men vad de i statens tjänst anställda i detta sammanhang fordra det är, att de icke dels skola betala skatter och dels därutöver avstå 100, 200, 300 eller 400 kronor per år av den lön, som skäligen borde tillkomma dem, som bidrag till täckandet av statsutgifterna på detta eller andra områden. Det blir en dubbel beskattning, som icke kan vara rimlig. Statstjänarnas lönefråga borde ju icke behandlas på det sättet, att uteslutande budgetära skäl, som herr finansministern här hänvisade till, skola vara avgörande för huruvida man skall genomföra vad som är rättvist och billigt eller icke.

Finansministern ställde den frågan, huruvida statstjänarna godkände 1928 års lönekommittés förslag eller ej. Ja, en sådan fråga synes ju nästan tyda på att det i de sista av dessa dagar har blivit de ledande statsmyndigheternas uppfattning, att de vilja behandla lönefrågan för de statsanställda på det sättet, att de vilja ge statstjänarna tillfälle att vara med och säga ifrån vad de kunna godkänna eller icke kunna godkänna, eller att de med andra ord vilja

sätta representanter för statsverket vid förhandlingsbordet tillsammans med representanter för statstjänarorganisationerna för att förhandla om lönefrågorna. Detta vore en annan ordning än i en 1928 års lönekommitté eller en lönekommitté med annan benämning, där man plockat ihop två representanter för de lägre statstjänarna i en kommitté med ett så betydande antal medlemmar, att dessa två representanter ju egentligen icke ha något annat att säga till om än att de kunna få en reservation skriven och tryckt i det stora betänkande, som kommittén avger. En sådan behandling av statstjänarnas lönefråga betraktar jag icke som tillfredsställande. Vill man förhandla med statstjänarorganisationerna, träffa överenskommelser med dem och se till att dessa överenskommelser av statsmakterna bliva godkända, då har man beträtt en väg, där man verkligen kan börja tala om vad statstjänarna godkänna eller icke godkänna. Jag skall i övrigt icke uppehålla mig vid detaljerna i vad lönekommittén har föreslagit.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Det är emellertid icke bara när det gäller statstjänarnas lönefråga, som man behandlar statstjänarna på ett sätt, som åtminstone för mig framstår som ganska underbart. I statsverkspropositionen beträffande fjärde huvudtiteln har man angående semester till försvarsväsendets arbetarpersonal sagt, att frågan har gjorts till föremål för utredning, men att densamma ännu icke föreligger i det skick, att den kunnat bliva föremål för Kungl. Maj:ts avgörande. Föregående års riksdag fattade också i en annan fråga beslut om utredning, och därvidlag gick chefen för försvarsdepartementet till väga på det sättet, att när han begärde utredningen från arméförvaltningen, sade han — jag tillåter mig använda uttrycket — förståndigt nog, att arméförvaltningen skulle komma in med densamma till årets slut, vilket också skedde de sista dagarna av föregående år. Beträffande semesterfrågan gavs emellertid icke samma föreskrift, och vad har det medfört för konsekvenser? Jo, såvitt jag icke är orätt underrättad, har det medfört, att det gemensamma yttrande, som utarbetats, ligger i en skrivbordslåda i marinförvaltningen, såvida det icke tagits därifrån under de allra sista dagarna, och det är anledningen till att Kungl. Maj:t icke nu kunnat taga ställning till den frågan. Att man behandlar frågor för de statsanställda på det sättet, att man stoppar undan dem i en skrivbordslåda för att taga fram dem någon gång, då man icke har något annat för sig, kan ändå icke vara tillfredsställande, ty det är väl ändå meningen, att även dessa frågor skola behandlas på ett sakligt och förnuftigt sätt. Frågorna böra bliva avgjorda, så att de statsanställda åtminstone få det intrycket, att man är intresserad av att taga ståndpunkt till vad man kan vara med om eller icke, då det gäller att föreskriva villkor för deras vidkommande.

Jag hörde, att herr Lindman klagade över att en särskild sparsamhet blivit genomförd på försvarshuvudtiteln, då det gällde anslag till olika militära ändamål. Jag skall icke upptaga tiden med någon granskning av vad som i detta hänseende kan vara riktigt eller icke riktigt, men det var ju också för den Lindmanska regeringens försvarsminister på det sättet, att han kände sig nödsakad att skriva ned vissa anspråk, som fördes fram från de militära myndigheternas sida. Vad jag i detta sammanhang skulle vilja säga är endast, att när det beviljas anslag av riksdagen till militära ändamål, vore det önskvärt, att det också kunde något mera övervakas, att anslagen komma till användning för det ändamål, för vilket de äro avsedda. Här beviljades till exempel av 1929 års riksdag ett anslag på 20.000 kronor för uppförandet av en motorverkstad vid Karlsborgs tygstation för att reparera motorfordon. Om några av herrarna fara till Karlsborg och leta efter denna motorverkstad, vill jag underrätta om att ni skola icke hoppas att finna mera än några pinnar, som markera var verkstaden skall stå, men någon verkstad finns ännu i denna dag icke. Jag förstår icke, vad det under sådana omständigheter skulle finnas

Vid remiss av statsverkspropositionen.
(Forts.)

för skäl att belasta budgeten år 1929 med anslaget till motorverkstad vid Karlsborg, när den i alla fall ännu icke kommit till stånd.

Jag vet icke riktigt vilka medel det är, som användas, när det gäller att skaffa vatten till den militära förläggningen vid Oskar Fredriksborg, men jag har icke utan intresse följt med saken och funderat över var man kan få anslag till att köpa vatten i Stockholm och med båtar transportera ut den till kustartilleriets och fästningsbataljonens förläggning där ute. Jag funderade ett tag på om man icke för lättande av lantbrukets svårigheter skulle försöka få en överenskommelse om att man för rimligt pris eller ungefär liknande pris skulle få mjölk i stället. Det påstås ju åtminstone, att om man tvättar sig med mjölk, skall det vara ägnat att framskapa vacker hy. Då har den ju ändå fyllt ett ändamål, och man har dessutom avvärjt en invändning, som man har mot vattnet på Rindön, nämligen att det är så besvärligt och obehagligt att tvätta sig i. Jag förmodar, att man är beredd att undersöka denna sak litet närmare. Jag var ute på Rindön någon gång i somras. Jag såg, att man sprängt två brunnar i berget vid vattentornet vid den militära förläggningen. brunnar som voro väl 9 å 10 meter djupa och jag skulle tro 4 eller 5 meter i genomskärning. Där var emellertid så torrt, att gubbarna, som sprängde, måste gå upp för att hämta det borrsvatten, de behövde för att klara det arbete, de skulle utföra. När man skall lägga ned åtskilliga tusental kronor i anslag för militära ändamål för sådana arbeten, borde man väl ändå göra sådana förundersökningar, att man är förvissad om att man skall få något resultat. Man har ju förut en brunn där ute, som mellan 1906 och 1912 gav minimum 36 liter i minuten och då fyllde vattenbehovet, och det förefaller litet svårförklarligt, varför man icke, trots att det uppförts betydande pumpverk och reningsanordningar, skulle kunna använda detta vatten utan i stället kasta ut pengar på att köpa vatten och på att transportera det så lång väg. Jag har naturligtvis ingenting emot, om staten vill kosta på officersfruarna vid Oskar Fredriksborg ett gott och behagligt vatten, om staten anser sig ha råd till det, men då man klagat över de oerhörda svårigheter i ekonomiskt avseende, som existera på alla områden, tycks det litet underligt, att man anser sig ha råd att kasta bort pengar på sätt, jag här påpekat.

När det gäller det militära området i övrigt, finns det ju allt sedan genomförandet av 1925 års försvarsorganisation en anordning, som heter övergångsstaten och som ju innebär, att staten betalar ut vissa löner åt officerare och underofficerare, som förut varit i statstjänst. Det gäller ju här en kategori människor i samhället — högre och lägre officerare — som alltid vittnat om sin oerhört stora fosterlandskärlek. Dessa ha alltså lämnat sin militära anställning, antingen frivilligt eller tvångsvis, och uppbära därefter av riksdagen fastställda löner på övergångsstat. En betydande del av dessa ha, sedan de avgått, skaffat sig anställning på den enskilda arbetsmarknaden med inkomster, som väl räcka till för täckandet av deras levnadskostnader, skulle jag tro, såvitt de icke äro alltför uppdrivna. Trots att man har arbete på annat håll och skaffat sig sin försörjning på annat håll, tar man ändå emot dessa tusental kronor från staten, från fosterlandet, som man påstår sig hysa en så stor kärlek för. Jag vet icke, om det är möjligt att helt och hållet taga bort detta, men det borde i alla fall finnas en möjlighet att åstadkomma en minskning av den »arbetslöshetshjälp», ganska rikligt tilltagen som sådan, som utgår till dessa f. d. militära befattningshavare. Även det skulle ju vara ägnat att underlätta de ekonomiska svårigheterna, och jag tycker, att det skulle åtminstone vara en förnuftig ordning att försöka att icke betala mera än som är alldeles nödvändigt åt dem, som icke arbeta i statens tjänst, och i stället ge dem, som utföra arbete i statens tjänst, en ordentlig betalning. Jag tycker, att det skulle vara den politik på detta område, som man borde bedriva.

I vad gäller en annan fråga, som under den senaste tiden blivit aktuell på det militära området, skall jag endast upptaga kammarens tid ett par minuter. Det är en fråga, som jag skulle tro, att hans excellens herr statsministern icke är alldeles främmande för, nämligen frågan om vissa byggnadsarbeten vid Karlbergs krigsskola. Man har där anställt entreprenörer för utförandet av arbeten, entreprenörer som emellertid ha visat sig icke kunna gå i land med de uppgifter, som de åtagit sig. Staten har därvid icke försäkrat sig om sådan borgen, att man fått garantier för arbetets fullföljande. Vad har nu inträffat? Jo, en betydande del av entreprenadsumman har utbetalats till en entreprenör, men arbetarna, som ha utfört arbetet, ha i allra största utsträckning blivit utan avlöning för det arbete, som de ha utfört. Enligt en uppgift, som jag fått från de fackorganisationer, som ha med saken att göra, ha arbetarna avtalsenligt en fordran ute vid krigsskolan vid Karlberg på 37,842 kronor 20 öre. Jag förmodar, att man också tidigare har lämnat dessa uppgifter till chefen för försvarsdepartementet. Sedan har staten emellertid lämnat ut entreprenadarbetet på nytt till andra entreprenörer, om vilka fackorganisationerna säga, att de vid sina undersökningar funnit, att de icke äro byggmästare, utan den ene är skriven som köpman och den andre kör omkring här i staden med en fordbil. Det har icke heller nu enligt de uppgifter, som lämnats, fordrats någon borgen av dessa för arbetets fullföljande, men det var dessa, som lämnade det billigaste anbudet. I föl förekom en ungefär liknande historia vid ammunitionsfabriken vid Marieberg, där man hade en byggmästare, som icke heller kunde fullgöra de uppgifter, som han åtagit sig.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Till chefen för försvarsdepartementet skulle jag vilja rikta den frågan, om han betraktar det som nödvändigt, att staten, när den skall ha ett byggnadsarbete utfört, skall anlita sådana, som icke kunna fullfölja de uppgifter, som de åtagit sig, och om det icke i denna stad kan finnas en byggnadsfirma, som har möjlighet att åtaga sig arbetet och möjlighet också att fullfölja de uppgifter, som man åtagit sig för statens vidkommande, och som dessutom leva i ett sådant förhållande med hos dem anställda arbetare, att det icke heller på den punkten behöver uppstå något trassel vare sig för fackorganisationernas eller för arbetarnas vidkommande. Att staten skall förfara på det sätt, som här förekommit, att man lämnat ut arbeten till sådana, som icke betala ut löner till dem, som ha utfört arbetet, är en ordning, som åtminstone jag finner i allra högsta grad otillfredsställande. När staten har lämnat ut arbeten utan att skaffa de erforderliga garantierna, betraktar jag det också som statens plikt att se till att de inestående avlöningarna komma att utbetalas till arbetarna, och att de skandaler — jag betraktar dem som sådana — som förekommit i detta avseende, bliva avvecklade på det sättet, att arbetarna få ut sina tillgodohavanden, och att det också vidtages åtgärder från statens sida för att förebygga sådana historier i fortsättningen. Det är väl, skulle jag tro, det rimligaste anspråk, som man i det avseendet kan ställa, när det gäller statsförvaltningen. Jag vet icke vilka intressen som kunna ligga bakom, när en myndighet lämnar ut arbeten till sådana personer som i dessa fall, men det kan ju icke gärna ha varit statsnyttans intresse, som man i detta fall tagit sikte på. Det är en sak, som åtminstone för mig framstår som ganska tydlig.

Jag har velat framföra dessa anmärkningar. När det gäller de politiska förhållandena och de ändringar, som i det hänseendet ha inträtt, skulle jag slutligen här vilja säga, att för arbetarklassens vidkommande här i landet har det endast inträtt sådana förändringar under tiden sedan det senast var remissdebatt här i kammaren, att deras svårigheter i ekonomiskt avseende ha ökats. Man har sannerligen icke sett några verkliga åtgärder från statens eller samhällets sida för att bringa dess hjälp i de svårigheter, med vilka de kämpa.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr förste vice talmannen, att uppskjuta den vidare debatten rörande förevarande proposition till plenum nästkommande måndag kl. 11 f. m.

§ 3.

Herr statsrådet *Gyllenswärd* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 22, angående befrielse för banförmannen vid statens järnvägar *Jonas Jons-*son från skyldighet att gälda vissa skadestands- och ersättningsbelopp;

nr 27, angående viss omreglering av Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolags skuld till staten;

nr 28, angående kronans deltagande i viss vattenreglering beträffande Skellefte älv;

nr 29, angående fortsatta åtgärder för främjande av sparsamhet bland skolorungdomen;

nr 30, angående nedsättning av räntan å vissa lån ur lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby; och

nr 31, angående anvisande av medel för täckande av vissa hos länsstyrelsen i Stockholms län bokförda belopp.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herrar andre vice talmannen *Bengtsson* och *Hedlund* i Östersund, nr 17, om anslag till föreningen Vilhelmsro anstalt för fallandesjuka;

herrar andre vice talmannen *Bengtsson* och *Wigforss*, nr 18, om höjning av anslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor;

herr *Lindley*, nr 19, om anslag å Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen upptagna förslag om viss ändring i förordningen om fördelning av automobilskattemedel;

herr *Sandström*, nr 20, angående statsinlösen av järnvägen Härnösand—Sollefteå;

herr *Pehrsson* i Bramstorp *m. fl.*, nr 21, om sänkning av räntan för lån från kraftledningslånefonden och vattenkraftslånefonden *m. m.*;

herrar *Christenson* och *Eriksson* i Stockholm, nr 22, om gratifikation åt vaktmästaren Erik Rönnboms änka;

herr *Petersson* i Lerbäcksbym *m. fl.*, nr 23, om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § lagen om arv;

fru *Nordgren*, nr 24, om vissa ändringar i fattigvårdslagen och lagen om samhällets barnavård;

herr *Magnusson* i Skövde, nr 25, om sänkning av räntan å vissa egnahemslån;

herr *Johanson* i Huskvarna, nr 26, om viss lindring i bestämmelserna angående förräntning och amortering av egnahemslån;

herr *Sandberg m. fl.*, nr 27, om anslag för statsbidrag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk; och

herr *Hedlund* i Häste *m. fl.*, nr 28, angående upphandling av natursmör i stället för margarin för av staten drivna verk och inrättningar.

Nämnda motioner bordlades.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

bankoutskottets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet avgivna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse; samt

riksdagens kanslideputerades memorial, nr 1, angående antagande av tjänstemän i riksdagens kansli.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Lindley</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 19 jan.,
» <i>Petersson</i> i Lerbäcksbyn	» 3 » » » 18 » och
» andre vice talmannen <i>Bengtsson</i>	» 4 » » » 19 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.21 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Måndagen den 19 januari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsmannen J. Hedvall, som lider av influensa, tills vidare är oförmögen till tjänstgöring, intygas.

Stockholm den 17 januari 1931.

Harald Werneman,
leg. läkare.

§ 2.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 12, till Konungen angående utseende av ledamöter och suppleanter i utrikesnämnden.

§ 3.

Fortsattes den från kammarens sammanträde nästlidna lördag uppskjutna debatten rörande Kungl. Maj:ts proposition, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov; och lämnades därvid förut skedd anteckning ordet till *Vid remiss av statsverkspropositionen.* (Forts.)

Herr **Magnusson** i Skövde, som yttrade: Herr talman! Jag ämnar visserligen icke påfordra att få i likhet med en förutvarande ledamot av denna kam-

Andra kammarens protokoll 1931. Nr 4.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

men det ämne, som jag tänkte vidröra vid dagens remissdebatt, är av den utomordentligt stora betydelse, att det borde kunna få påräkna en viss uppmärksamhet, det må sedan lämnas därhän, huruvida jag kan avvinna detsamma sådana synpunkter, att vad jag här kommer att säga förtjänar åhöras. Jag tänker nämligen ingå på det aktuella spørsmålet om landsbygdens avfolkning och vårt stora befolkningspolitiska problem, som enligt min mening för närvarande är eller hotar att bli lika aktuellt i vårt land, som förhållandet var på 1880-talet.

Vi stå, synes det mig, inför en befolkningspolitisk förskjutning av mycket stora mått, som är föranledd av den ekonomiska kris, vårt land för närvarande genomlever, och icke minst av den ekonomiska kris, för vilken vår jordbruksnäring nu är utsatt. Vi sakna, som jag nyss nämnde, icke ganska närliggande erfarenheter om den saken. Jag tillåter mig erinra om 1880-talets befolkningspolitiska förskjutning inom vårt land, vilken förskjutning framkallades av ungefär samma orsaker som nu, nämligen det svåra ekonomiska läget för jordbruksnäringen och för vår landsbefolkning. Under 1800-talets första hälft eller närmare räknat från tiden efter 1809 inträdde en mycket stark folkökning i vårt land, möjliggjord genom att vi då blevo för lång tid skonade såväl från krigets härjningar som från svåra pestepidemier, samtidigt som möjligheterna att producera större kvantiteter livsmedel ökades. Jag behöver i detta hänseende blott erinra om vad vårt jordbruks utveckling och möjligheter att producera mera livsmedel i detta fall betytt. Då måste emellertid denna folkökning söka sin försörjning i väsentlig mån ute på landsbygden; och då fick man den mycket talrika bosättningen på gårdarnas utmarker. Förhållandet var i regel det, att när ett par unga personer tänkte slå sig tillsammans och bilda hjonelag, fanns för dem ingen annan ekonomisk möjlighet än att grunda ett ställe på gårdarnas utmarker. Det var då mycket vanligt, att de gingo till jordens ägare och frågade, om de kunde få slå sig ned på en, som de ansågo, lämplig plats samt där uppodla en jordbit och uppföra en stuga. Då uppstodo dessa talrika lägenheter på ofri grund, som i och med 1880-talets kris i stor utsträckning försvunno. Man försörjde sig med de ringa produkter, som lägenheten lämnade, och därjämte med arbete hos vederbörande jordägare eller på kringliggande gårdar.

När på 1880-talet av delvis samma orsaker som nu en förhärjande utländsk konkurrens och därigenom svårigheter att till rimligt pris vinna avsättning för jordbruksprodukterna inträdde, då kunde icke längre jordägaren bereda arbete och sysselsättning åt de talrika arbetskrafterna, dels dem han själv hade i sin tjänst dels hans underlydande torpare och arrendatorer och dels dessa backstugusittare. Men härtill kom också de genom den nya tidens förhållanden inträdde större kraven på livet, vilket gjorde, att man måste söka andra försörjningsmöjligheter; och då fanns en möjlighet, vilken för närvarande icke står till buds, nämligen att utvandra till andra länder, särskilt till det stora landet i väster. Den småningom inträdande industriella expansionen gav också ökade möjligheter till en utvandring från landsbygden till städerna. Då inträdde den stora avfolkningen på vår landsbygd, vilken satt sina spår i de talrika övergivna hemmen ute på landsbygden, spår så djupa, att det finns talrika socknar inom vår blandade skogs- och jordbruksbygd, där folkmängden under denna period sjunkit ned till att icke utgöra mer än hälften mot vad den förut var. Jag skulle kunna uppräknat talrika socknar, vilka för närvarande ha en folkmängd, som icke ens uppgår till hälften av folkmängdstalet på 1870-talet. Generellt kan man säga, att där icke industri- eller stationssamhällen eller dylikt kommit till, där har vår landsbygd under den period, som jag närmast talar om, avfolkats. Vi ha också sett av de publicerade folkmängdssiffrorna, att för närvarande en liknande rörelse försiggår, så att vissa län i vårt land förra året

fått sin totala folkmängdssiffra minskad. Det pekar enligt min mening bestämt hän på samma rörelse och så mycket mera stark och omfattande, som befolkningstillväxten icke är densamma som tidigare. Överallt är födelsetalet mindre nu, än vad det var på 1880-talet. Detta är omständigheter, som enligt min mening påkalla den största och mest vittgående uppmärksamhet.

Jag nämnde, att krisen på 1880-talet förorsakades av liknande omständigheter, som nu är fallet, nämligen av jordbrukets svåra ekonomiska läge och därav föranledda svårigheter att bereda försörjning och arbetstillfällen för de på landet boende. När då på 1880-talet ungdomen utvandrade till städerna eller till Amerika, och de gamla innehavarna av ställena förts till den sista viloplatsen på kyrkogården, fanns ingen som ville eller kunde fortsätta brukningen. Då blev stället öde, och det är från den tiden, vi se de talrika kummel efter boplatser, som finnas i socknarnas utmarker. Om man gör sig besvär att gå till skogsbygderna ser man där talrika rester av förutvarande boplatser, som blivit övergivna, visserligen i många fall kanske beroende på jordägarens oförståelse för den nya tiden och dess krav men förnämligast beroende på att de ekonomiska möjligheterna för stället fortbevarande försvunnit.

Statsmakterna ingrepo på 1880-talet omsider till stöd åt jordbruksnäringen, till förbättrande av de ekonomiska möjligheterna på landsbygden. Man torde kanske kunna säga, att statsmakterna då ingrepo väl sent, och det torde vara befogat att göra den frågan, huruvida statsmakterna nu komma att inskrida så pass tidigt, att man icke även nu får anledning säga, att ingripandet skett för sent.

Innan jag går vidare, skall jag be att få stanna vid de utomordentligt olika förhållanden, som i viss mån nu råda, de olika möjligheter, som nu förefinnas för enskilda att försörja sig, mot vad förhållandet var på 1880-talet. När vid denna tid möjligheterna ute på landsbygden att försörja sig blevo kringskurna, ja, obefintliga, då fanns en annan utväg, som visserligen icke var idealisk eller riktig ur vårt lands synpunkt men som för den enskilde dock innebar en ganska god möjlighet, och det var att utvandra till Amerika. Alltid kunde man åstadkomma den lilla skilling, som erfordrades för att köpa Amerikabiljett, för såvitt den icke tillhandahölls av släktingar eller bekanta i form av fribiljett. Det var icke blott de unga och oberoende, icke blott hemmansägaresönerna, som utvandrade, utan i talrika fall även jordbruksarrendatorer och självägande, som nödgades övergiva sina gårdar och söka sin utkomst i främmande land, där nästan obegränsade möjligheter förefunnos. Var och en vet, att nu icke alls samma möjligheter föreligga, och även om man tager hänsyn till den minskade nativiteten — jag skall icke ingå på problemet i närvarande stund endast uttala, att även detta är en fråga, som nog bör på det allvarligaste begrundas — måste man räkna med, att minskningen av försörjningstillfällen på landsbygden kommer att förorsaka ökad tillströmning till städerna och industrien samt göra frågan om andra näringars möjligheter att mottaga befolkningsöverskottet i hög grad aktuell.

Jag har tidigare tillåtit mig att i samband med diskussionen om jordbrukskrisen fästa uppmärksamheten på denna fråga, och jag vill uttala som min uppfattning, att den icke är tillräckligt beaktad. Det har saknats möjligheter för mig att statistiskt undersöka, hur pass betydande minskningen av löneanställd arbetskraft vid jordbruket varit under den senaste tioårsperioden. I detta sammanhang må påpekas, att 1920 års folkräkning knappast ger tillräckliga utgångspunkter för en dylik undersökning. Men vad jag själv tagit reda på, och vad jag fått bekräftat från arbetsförmedlingsanstalterna i vårt land, torde kunna ge hållpunkter för det uttalandet, att inom jordbruksnäringen antalet löneanställda minskats med en fjärdedel eller kanske rent av en tredjedel, således en högst betydande minskning i antalet arbetsanställ-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

da. Detta har föranletts av de ökade ekonomiska svårigheterna på landsbygden. Det har varit nödvändigt att söka förbilliga omkostnaderna. Det har varit nödvändigt att i viss mån rationalisera. Detta har ofta icke kunnat ske på annat sätt än genom minskning av antalet anställda. Det är också en känd sak, att när jordbruket kan drivas intensivt och mera lönande, kan man ha flera anställda, men då det är mindre lönande, driver man det extensivt och med färre anställda.

Jag tror mig våga påstå, att de arbetstillfällen, som gått förlorade i jordbruket, ganska väl svara mot de arbetslöshetssiffror, som i dag föreligga, och att om detta frigörande av arbetskraft, denna minskning av arbetstillfällen inom lantbruket icke inträffat, skulle arbetslösheten icke vara på långt när så stor, som för närvarande är fallet. Jag vågar också, mina herrar, påstå, att det är en alldeles ofrånkomlig sak, att en fortvaro av de svåra ekonomiska förhållandena på jordbrukets område kommer att ytterligare minska arbetstillfällena. Då blir den frågan i hög grad aktuell: kan industrien och övriga näringar mottaga denna frigjorda arbetskraft?

Jag har tillåtit mig — det har visserligen endast kunnat ske i ringa omfattning — att fråga industrimän och andra på området bevandrade, huruvida möjligheter förefinnas dem att utöka antalet arbetsanställda. Jag hade tillfälle förra året fråga en ledamot av denna kammare — jag kan gärna nämna hans namn, det var direktör Prytz — huruvida han hade den uppfattningen, att industrien under de närmaste åren kunde utvecklas därhän, att den kunde mottaga ökad arbetskraft i någon betydande grad. Han ansåg för sin del, att så icke var förhållandet, och jag tror, att denna uppfattning är ganska allmän. Då är enligt mitt sätt att se frågan om jordbrukets ekonomiska stödande en fråga, som icke blott berör jordbruket självt utan i hög grad hela vårt land och även sammanhänger med frågan om arbetsanställning och arbetslöshet. Det gäller då, huru man skall kunna bereda arbetsanställning åt vårt folk.

Under lördagens remissdebatt yttrade herr Hansson i Stockholm, att bästa sättet att motarbeta arbetslösheten var att skaffa arbete, och i det fallet kan jag utan förbehåll understryka den av honom uttalade uppfattningen. Men enligt min mening skaffar man icke ökade arbetstillfällen genom att så att säga avskaffa jordbruket och avskaffa arbetstillfällena där. Det torde vara skäl i att man på det håll, som herr Hansson närmast företräder, ägnade litet starkare uppmärksamhet åt denna fråga, ty för närvarande är det helt enkelt så, att arbetstillfällena, försörjningstillfällena på landsbygden hålla på att i mycket stor utsträckning avskaffas. Jag vågar nämligen på grund av ganska ingående kännedom om förhållandena uttala, att det finns tusen och åter tusen jordbruk i vårt land, som för närvarande drivas under sådana ekonomiska förhållanden, att de icke lämna det skördevärde, som kan giva en skälig arbetslön åt deras innehavare. Man bor kvar på sitt jordbruk i alla fall, delvis därför att det inte finns möjligheter till annan sysselsättning, och man är van vid detta arbete samt kan icke så lätt koppla om. Man är av intresse och kanske tradition bunden vid sitt jordbruk och har kanske icke möjlighet att utan fullständig ekonomisk katastrof sälja detta och, om det måste ske, endast med betydande ekonomisk förlust och till betydande undervärde. Man måste alltså hålla sig kvar så länge som möjligt, men det är klart, att så kan det icke i längden fortfara.

Herr Hansson yttrade också i sitt lördagsanförande, att man visserligen var beredd att pröva jordbrukets möjligheter, men han nämnde i detta sammanhang också om de i jordbruksarbete anställda och deras ekonomiska ställning, och han omnämnde även de »brutala vräkningar», som förekommit inom jordbruket. Jag vågar i anslutning till vad jag nyss uttalade göra det på-

stående, att visserligen har jordbruksarbetarna en löneinkomst, som ligger långt under den inom andra yrken vanliga, men jag vågar också säga, att det inom jordbruket finnes ett ofantligt stort antal företagare, vilka icke ha en inkomst, som uppgår ens till den, som de vanliga jordbruksarbetarna hava. Jag vågar tillägga, att skall detta fortfa, då kommer nog ett mycket stort antal innehavare av jordbruk att nödgas gå ifrån dessa, visserligen utan någon sorts direkt »brutala vräkningar», men i alla fall på ett sätt, som i det långa loppet kanske är lika obarmhärtigt.

Jag ber att i detta sammanhang få stanna vid en omständighet, som är av mycket stor betydelse för vår jordbruksnäring och för landet i dess helhet. Vårt jordbruk är ju i stor utsträckning nära sammankopplat med skogsbruket. Man kan säga, att jordbrukskrisen har varit mindre i de orter, där jordbruket samtidigt bedrivs såsom skogsbruk. Nu hava emellertid förhållandena försämrats sig även för skogsbruket, och därmed har krisen blivit mera aktuell även i dessa bygder. Jag är själv uppfödd i en bygd med svagt jordbruk och förhållandevis rik skogstillgång. Jag lämnade denna bygd i början av 1890-talet och flyttade till en annan del av landet med rikare möjligheter för jordbruk och med en sedan gammalt starkt och väl utvecklad industri. Det var ganska förvånande att iakttaga den skillnad i levnadsstandard, som förefanns i den bygd, jag lämnade, och i den bygd, till vilken jag kom. Den första exploateringen av skogstillgångarna under 1860- och 1870-talen in på 1880-talet skedde till så låga priser, att den icke lämnade någon avsevärdare inkomst åt jordbrukarna eller förmådde att i högre grad påverka levnadsstandarden på landsbygden. Det var först senare, när förädlingsindustrien nått större utveckling och jordbrukarna hade möjligheter att sälja smådimensioner och småposter till högre priser, som skogsbruket i väsentlig mån påverkade den ekonomiska utvecklingen på vår rena landsbygd. Detta medförde en uppgång i levnadsförhållanden och ekonomi, som var synnerligen betydande.

Nu kan det icke hjälpas, att förhållandena även i denna del försämrats och att även beträffande dessa möjligheter det i väsentlig mån mörknat över vägen. Jag tror, att flertalet bland oss knappast gjort klart för sig, vad skogsbruket betytt för vårt ekonomiska liv. Och alldeles säkert är, att om avmattningen på trävarumarknaden skulle fortsätta, kommer detta att påverka hela vårt ekonomiska liv och i betänklig mån påskynda vad jag förut talat om, nämligen landsbygdens avfolkning. Men vår landsbygd har haft att bära många andra ogynnsamma omständigheter. Med den ökade industrialismen, som gav ökade möjligheter till försörjning, följde också ett föreningsväsen och en organisation, vilken kunde utnyttja dessa möjligheter i mycket hög grad och därigenom också öka de ekonomiska betingelserna för i dessa näringar anställda. Man räknar på socialdemokratiskt håll sig till synnerlig förtjänst, att man genom fackföreningsrörelsen väsentligen har kunnat höja lönestandarden för arbetarna. Jag skall icke bestrida den saken. Men detta har också medfört en betydande fördyring, jag skulle vilja säga, en betydande försämring av landsbygdens ekonomiska möjligheter. Ty den fördyring, som inträtt på industriprodukter, som jordbruket måste köpa, kan icke kompenseras genom att vi höja priset på våra produkter, enär detta pris är nästan helt beroende av läget på världsmarknaden. När härtill kommer, att man börjat utsträcka detta fackföreningsväsen även till landsbygden, blir frågan även i detta hänseende för vårt folk så mycket allvarigare. Jag skall be att få stanna vid en omständighet, som säkerligen är förtjänt av beaktande.

När det gäller exempelvis att underhålla en gårds hus och byggnader, äro jordbrukarna i väsentlig mån beroende av den lejda arbetskraften. Nu hava vi kunnat reda oss på ganska billiga villkor på så sätt, att vi haft tillgång

*Iid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

till byggnadskunnig arbetskraft på landsbygden. Det har i regel varit dugliga och ekonomiskt rätt välsituerade personer, vilka utfört detta arbete till priser, som legat betydligt under fackföreningspriserna. Nu börjar för eningsverksamheten sträva efter att nå även dessa, och därmed inträder en prisbildning, som blir av det slaget, att det blir omöjligt för jordbruket att betala sådana priser. Men när fackföreningarna börja gå in för att organisera exempelvis byggnadsarbetskraften på landsbygden och därigenom söka införa priser för detta arbete, vilka kanske med en tredjedel eller dubbelt överskrida vad vi varit vana att betala och vad de av oss för arbetet anställda varit nöjda med, då tillåter jag mig säga: Skall detta bli en verklighet, då kommer helt enkelt arbetet med underhållet av våra lantgårdar att avstanna och det rena förfallet att inträda. Väl vet jag, att den, som har intresse för gården, i det längsta söker hålla denna i gott skick även beträffande byggnader och dylikt underhåll. Men skall priset för detta arbete väsentligt stegas och samtidigt jordbrukets övriga ekonomiska villkor hålla sig på ungefär den låga ståndpunkt, som för närvarande är fallet, kan det icke undvikas, att dylika arbeten komma att i hög grad eftersättas. Var och en kan lätt räkna ut, vad detta betyder för vårt jordbruks och vår landsbygds framtid och vad det betyder i fråga om arbetstillgången. Det betyder en ytterligare tillströmning till städerna, och därmed inträder ytterligare arbetslöshet.

När det gäller frågan om vårt jordbruks ekonomiska ställning, är det egendomligt att iakttaga den motsättning, som råder i uppfattningen därom och uppfattningen beträffande arbetslösheten i övrigt. Å ena sidan tyckes man i fråga om jordbruket hylla den nästan ödesbestämda uppfattning, som tar sig uttryck i kravet på en viss självläkedom, att jordbruket skall försöka att självt komma till ekonomiskt bärig ställning och att konstlade åtgärder, vare sig de ske på det ena eller andra sättet, de må heta tullar eller minimipriser eller dylikt, äro egentligen bara av ondo. Där skall överhuvud intet statsingripande ske. Det är egendomligt att iakttaga, att den satsen driver man med mycken styrka från samma håll, där man genast är färdig att ropa på statsingripande, när det gäller exempelvis arbetslösheten. Jag har därmed icke på något vis velat uttala, att icke statsingripande kan vara betingat och nödvändigt även i fråga om arbetslösheten. Men man torde hava rätt att säga, att ett statsingripande kan vara minst lika befogat i fråga om en så viktig näringsgrupp som vårt jordbruk och dess innehavare.

För några dagar sedan eller närmare bestämt förliden lördag uttalade den liberala tidningen Dagens Nyheter, att ställningen vid årets riksdag vore så till vida olika ställningen i fjol, att förra året voro jordbrukarna ensamma i fråga om kravet på statsmakternas hjälp, men nu hade med obestridlig rätt och kraft anmält sig en annan part därjämte, nämligen de arbetslösa. Jag skall icke alls i detta sammanhang bestrida den »rätt», dessa kunna hava till statsmakternas hjälp. Jag skall ännu mindre söka bestrida den »kraft», som kan ligga bakom ett sådant krav. Men medan man tidigare från det håll, jag nyss nämnde, mycket starkt bestritt den rätt, jordbruket kan hava till statsmakternas hjälp och ingripande, synes man nu utan vidare erkänna den rätt, de arbetslösa kunna hava. Jag vågar tro, att båda dessa krav äro av så pass stor betydelse, att varken det ena eller det andra får skjutas åt sidan. Men det kan sättas i fråga, huruvida icke jordbrukets rätt ur den synpunkten förtjänar så mycket större beaktande, som samtidigt med att jordbrukets rätt därvidlag tillgodoses, man obestridligen gynnsamt påverkar arbetstillfällena och förminskar arbetslösheten inom landet.

Jag skall tillåta mig att upptaga tiden med att erinra om en sak, varom våra tidningar förra året också erinrade. Jag syftar på den bekanta Sundsvalls-

strejken 1879, varom man förra året, kanske något för sent, erinrade såsom ett halvsekelminne. Samtidigt som man erinrade därom, försiggick i nästan samma trakt, närmare bestämt i Ådalen, en konflikt av i viss mån likartad innebörd mellan jordbrukare och arbetare. Den bottnade lika väl som Sundsvallsstrejken 1879 i en viss samhällsklass' otillfredsställelse med de ekonomiska förhållanden, varunder den arbetade. Jag skall icke på något vis söka avgöra frågan om rätt eller orätt i någondera konflikten, jag har endast velat erinra därom. Jag tror, att man kan giva mig rätt, när jag uttalar, att det är oklokt, därest man söker förmena en viss samhällsklass densamma tillkommande rättigheter och inflytande i samhället. Lika oklokt, som det varit — jag lämnar därhän, om det varit möjligt — att 1879 och framgent hålla arbetarna kvar på en levnadsstandard, som icke svarade mot deras insats i samhället, lika oklokt skulle det vara att nu söka hålla jordbrukarna kvar i en ekonomisk ställning, som icke svarar mot deras insats. Konflikten av i somras uppe i Ådalen bottnade i ett länge närt missnöje med de förhållanden, varunder vårt jordbruk arbetar. Jag betonar, att jag icke gör något uttalande eller tager någon ståndpunkt till rätt eller orätt i den konflikten. Men jag har velat fästa uppmärksamheten på densamma, ty den bottnade i så djupgående och allvarliga förhållanden, att det vore oriktigt att bortse från densamma.

Jag är icke ensam om att landet runt ute bland jordbrukarna hava mött den stämning, varåt Ådalskonflikten gav uttryck. Jag har talat med kammarkamrater om saken. Vi hava överallt mött denna bittra och desperata stämning bland lantmännen, som säger: Det är lönlöst att gå fram på förut använda vägar; vår ställning blir alltmera hopplös; man bör tänka på andra åtgärder. Man har på många håll nått den ståndpunkten, att man icke längre lugnt och sansat resonerar utan är färdig att låta ett desperat lynne taga överhand. Jordbrukarna reagera icke snabbt mot missförhållandena. De bära dem länge och tänka länge. Herrarna kunna vara övertygade om, att när en sådan stämning kommer till uttryck och gör sig förnimbar bland våra jordbrukare, då bottnar detta i en sinnesstämning och uppfattning, som kan få de mest allvarliga följder. Jag skulle vilja begagna tillfället att varna mot dessa stämningar och uppfattningar, ty jag tror, att om de få breda ut sig och komma till uttryck, komma de att skada jordbruksbefolkningen själv. Men jag vill med lika starkt eftertryck betona, att det är skäl, att från övriga samhällsgrupper, från riksdagen och dem, som hava något med saken att göra, man observerar dessa stämningar. Ty jag måste uttala, att skall det gå dithän, att vårt land och vårt samhälle skola från det hållet möta en rörelse med desperata uttryck och handlingar av liknande slag som vi haft att genomkämpa i städerna mellan arbetare och arbetsgivare, beklagar jag det svenska samhället och den svenska jordbruksnäringen.

En och annan kan måhända tycka, att jag här uttalar mig i väl starka ordalag och överdriver dessa stämningar och lyssnat allt för mycket till dem. Jag tror, att det finnes många bland kammarens ledamöter, som mött liknande stämningar. Jag tror, att det vore orätt att icke söka observera desamma. Men härtill kommer, att det icke nu enligt min uppfattning är fråga blott om att lugna dessa stämningar eller att det ens bör bli fråga huvudsakligen om detta; utan detta är en fråga, som rör hela vår befolkningspolitiska framtid och som rör arbetstillfällena inom vårt land. Då vågar jag väl ändå påstå, att det är ett av de mest djupgående och allvarliga spörsmål, som kanske på länge mött statsmakterna och Sveriges riksdag.

Jag skall icke här närmare försöka ingå på frågan om vad som bör göras. Dessvärre har därvidlag det politiska ståndpunktstagandet fått alltför mycket påverka hållningen och stämningen. Kanhända har man från olika håll alltför mycket tagit ståndpunkt till frågan med hänsyn till de valmans-

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

grupper, som man närmast anser sig pliktig att lyssna till och vilkas intressen man närmast anser sig skyldig att tillvarata. Här gäller det visserligen närmast en viss samhällsgrupps intressen. Men här gäller det även frågan om det svenska folkets försörjning och arbetstillfällena inom eget land. Det gäller också att allvarligt ställa sig inför det spörsmålet: kan vårt folk finna tillräckligt med arbetstillfällen, om en starkare utvandring från landsbygden till städerna och till andra näringsgrupper kommer att äga rum?

Men jag vill stanna vid den frågan även ur en annan synpunkt, och det är synpunkten: rekryteringen av arbetskraften inom olika yrken. Vårt land har ännu icke blivit och kommer säkerligen icke ännu på länge att bli något paradis, där arbetet kan få utföras i den hygieniskt väl inrättade och centralt belägna fabriken eller å den centralt belägna arbetsplatsen inne i samhället. Vi hava ofantligt mycket arbete, som måste utföras under svåra och försakande förhållanden i bygderna. Jag tänker på skogsarbete, vägarbete, dikningsarbete och dylikt. Utan att på något vis i detta sammanhang vilja förringa stadsbefolkningens och stadsarbetarnas kvalifikationer och kvalitet vågar jag säga, att dessa av mig nu omnämnda arbeten och många andra kunna icke utföras, med mindre vi få en arbetskraft, som är uppfödd under de små, försakande och anspråkslösa förhållanden, varunder man lever på landsbygden. Hos de ännu talrika små anspråkslösa jordbrukarna och jordbruksarbetarna, backstugusittarna och egnahemsägarna ute på vår landsbygd fostras för närvarande och komma ännu rätt talrika barnskaror att födas och fostras under försakande och anspråkslösa förhållanden, och dessa äro beredda att inträda i och utföra arbete av nu nämnt slag. I och med att dessa hem avfolkas, i och med att befolkningen koncentreras till industrisamhällena och städerna, kommer det säkerligen att uppstå svårigheter att tillgodogöra sig de värden, som vår landsbygd hyser och kommer att hysa, att exempelvis sköta våra skogar, många andra dylika arbeten att nu förtiga, och därigenom också ett sämre utnyttjande av vårt lands ekonomiska resurser och tillgångar att äga rum, helt enkelt på grund av att en arbetskraft, som är duglig att utföra detta arbete, icke finns, samtidigt som det kanske finns överflöd av arbetskraft på andra håll inom landet.

Jag skall icke trötta kammaren med att längre stanna vid detta ämne. Jag har velat fästa uppmärksamheten på det, så långt det varit mig möjligt. Jag har endast glimtvis kunnat vidröra detsamma, men det är av den utomordentliga betydelse, att jag vågar påstå, att ingen har rätt att stå likgiltig inför detsamma. Visserligen kan det vara en gyllene regel att skynda långsamt, men jag vågar tillägga, att såsom saken nu ligger, ligger det fara i dröjsmål.

Vidare anförde:

Herr **Lundquist** i Rotebro: Herr talman, mina damer och herrar! Stats-tjänstemännens lönefråga berördes under lördagens debatt av ett flertal talare. Detta förhållande synes mig vittna därom, att man ganska allmänt är av den uppfattningen, att denna fråga åtminstone för närvarande är av stor betydelse. Det må under sådana förhållanden tillåtas mig att även något uppehålla mig vid samma spörsmål och regeringens ställning till detsamma.

Hans excellens herr statsministern och även herr finansministern framhöllo i sina lördagsanföranden, att starka skäl föreläge för uppskjutande av den tidigare ifrågasatta löneregleringen. Redan lördagsdebatten visade, skulle jag tro, att meningarna på den punkten äro ganska delade. Jag skall emellertid villigt medge, att vissa skäl kunna anföras för den ståndpunkt, som regeringen i denna fråga intagit, även om jag måste säga, att åtskilliga av de skäl, som i lördags ifrån regeringsbänken anfördes till förmån för uppskov, måste

anses såsom skäligen uppkonstruerade. När t. ex. herr finansministern framhöll, att han icke kunde framlägga någon proposition i lönefrågan, därför att en eller annan befattningshavaregrupp anmält missnöje med det förslag till lönereglering, som lagts fram av 1928 års lönekommitté, måste jag för min del säga, att åtminstone på tjänstemannahåll ha vi litet svårt för att taga det skälet allt för mycket på allvar.

Herr finansministern framhöll vidare, att han trots ivriga ansträngningar icke inom finansdepartementet kunnat finna något uttalande varken ifrån riksdagens eller ifrån någon regerings sida därom, att ett inarbetande av dyrtidstilläggen skulle, åtminstone för de nyreglerade verkens vidkommande, sammankopplas med en löneförbättring åt personalen. Det är möjligt, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet icke lyckats i sin strävan i finansdepartementet på denna punkt, men jag hade dock trott, att ledamoten av riksdagens andra kammare, herr Hamrin, åtminstone icke redan skulle ha glömt det uttalande, som gjordes vid behandlingen av statstjänarnas lönefråga just i andra kammaren så sent som i fjol. Och om till äventyrs herr finansministern glömt det, tror jag alldeles säkert, att, om hans excellens herr statsministern hade blivit tillspord, han mycket lätt skulle kunnat påminna herr finansministern om uttalandet i fråga, eftersom hans excellens förra året var så förstående för statstjänstemännen och deras krav, att han då biträdde det yrkande om en omedelbar realprövning av samtliga statstjänstemäns löner, som av mig gjordes och av andra kammaren godkändes.

Från regeringshåll gjordes vidare under lördagens debatt vissa uttalanden, som måste tolkas som förebråelser gent emot tjänstemännen, närmast i anledning av att på visst håll inom folkskollärarkåren under den förda lönediskussionen framkastats tanken på tillgripande av strejk- och blockadvapnet som påtryckningsmedel i den pågående lönestriden. I anledning av dessa yttranden ifrån regeringsbänken är jag angelägen om att få betona, att Sveriges statstjänstemannakår, åtminstone så långt jag känner dess intentioner och strävanden, står fullkomligt främmande för en taktik i lönefrågan av den art, som här brännmärkts. Vi ogilla på vårt håll lika kraftigt som någon dylika kampmedel, och jag måste därför beklaga, att de uttalanden, som gjordes från regeringshåll på denna punkt, fingo en sådan form, att de lätt kunde uppfattas, och även av många inom riksdagen *hava* uppfattats som en förebråelse emot statstjänstemannakåren som sådan, en förebråelse, som denna kår sannoligen icke har gjort sig förtjänt av.

Vad sedan angår regeringens ställning till statstjänstemännens löne- och dyrtidstillägsfrågor, sådan den tagit sig uttryck i årets trontal och statsverksproposition, måste jag erkänna, att denna ställning ute i landet inom hela statstjänstemannakåren framkallat en verklig besvikelse, för att icke säga förbittering. Det är visserligen sant, att redan regeringens hemlighetsfulla tystnad i lönefrågan under hela hösten, liksom också regeringens uraktlåtenhet att vidtaga någon som helst åtgärd för överarbetning av det sedan månader tillbaka hos Kungl. Maj:t vilande lönekommittébetänkandet, hade kommit tjänstemännen att börja misstänka, att icke heller i år skulle framkomma någon proposition i lönefrågan, ehuru en sådan var avsedd att föreläggas redan 1930 års riksdag. Men även om en sådan misstanke alltså nog fanns, åtminstone på vissa håll inom tjänstemännens led, redan innan trontal och statsverksproposition bekräftade riktigheten av detta antagande, så var det dock för visso ingen inom statstjänstemännens led, som kunde tro, att regeringen skulle gå så långt i underlåtenhet emot statens befattningshavare, att den icke ens — som kompensation för den uteblivna löneregleringen — ville föreslå någon som helst provisorisk förbättring av hittills gällande grunder för dyrtidstilläggen. Att ett sådant alternativ i den nu föreliggande situationen över huvud kunde tän-

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

kas, det undvek herr finansministern i lördags synnerligen samvetsgrant att på något sätt antyda. Det provisorium för de dyraste orterna, som i statsverkspropositionen signalerats, det tacka vi givetvis för, men detta provisorium innebär dock icke — såsom för övrigt herr finansministern själv medgav — någon löneförbättring i detta ords egentliga bemärkelse utan kan endast betraktas såsom en given och naturlig konsekvens av det nuvarande dyrortsgrupperingssystemet i de olika avlöningsreglementena. Och detta provisorium skulle rättvisligen, åtminstone för Stockholms vidkommande, hava genomförts redan år 1925, då dyrortsindex där var uppe på en sådan nivå. Detta provisorium kommer för övrigt endast en bråkdel av statstjänstemännen till godo, och statstjänarkåren som sådan har icke — det måste med beklagande konstateras — fått någon som helst kompensation för den uteblivna löneregleringen.

Sänkningen av dyrtidsindex har herr finansministern med synbart välbehag i sin helhet tillfört statskassan. Icke en tanke synes på det hållet ha ägnats den frågan, om det ändå icke varit mera med rättvisa och billighet överensstämmande, att, då nu löneregleringen uppsköts, tjänstemännen i stället hade erhållit åtminstone någon förbättring av hittills utgående dyrtidstillägg. Jag ber i detta sammanhang få erinra om och fästa de ärade kammarledamöternas uppmärksamhet på att statens befattningshavare ännu aldrig ha varit i den situationen, att de fått full kompensation för dyrtidens tryck. I början av kristiden förflöto åtskilliga år, innan statsmakterna ens beslöto någon som helst hjälp åt tjänstemännen för dyrtiden, och ännu den dag i dag är ha vi ej kommit längre, än att statens kompensation begränsas till femtio procent, och knappt det, av dyrtidstrycket. Vad särskilt de högre och mellangradstjänstemännen angår, få dessa fortfarande själva bära betydligt mera än halva dyrtidsbördan. Dyrtidskompensationen för dessa tjänstemannagrupper är sämre än för de lägre.

Synnerligast efter de uttalanden i lönefrågan, som tidigare gjorts i denna kammare, förefaller det, som om regeringen haft särskild anledning att i år åtminstone föreslå någon förbättring av de statsanställdas dyrtidskompensation. En sådan åtgärd skulle ha varit så mycket mera naturlig, som finansministern själv i statsverkspropositionen ger uttryck åt den meningen — vilken jag givetvis tar på fullt allvar — att det definitiva, överarbetade löneregleringsförslaget bör framläggas redan vid 1932 års riksdag, om blott »pristförhållandena i erforderlig utsträckning stadgat sig». Det är i år alltså fråga om ett provisorium, vilket enligt herr finansministerns egen förhoppning icke bör vara av längre tidrymd än ett år. Det förefaller under sådana förhållanden, som om det bort ligga nära till hands, att man, när man gått att uppgöra budgetförslaget för nästkommande budgetår, hade räknat med samma samlade utgiftssumma för statens dyrtidstillägg som den, varmed årets budget belastats. Hade så skett — jag ifrågasätter alltså icke någon *ökning* av statsverkets utgifter på denna punkt — så torde det, tack vare den nedgång av indextalet, som ägt rum, ha varit möjligt för herr finansministern att föreslå en förbättring av dyrtidskompensationen ifrån nuvarande femtio till femtiofem procent. Ett sådant förslag skulle ha visat, att regeringen, även om den av vissa skäl fann sig förhindrad att nu framlägga förslag om lönereglering, dock hade förståelse för statstjänstemännens nuvarande svårigheter och blicken öppen för det även ur det allmännas synpunkt olyckliga i den för närvarande allt tydligare framträdande tendensen till allmän deklassering av hela statstjänstemannakåren.

Hans excellens herr statsministern bestred i lördags, att man härvidlag kunde tala om något nödläge. Jag skall visligen akta mig för att tvista med herr statsministern om ord. Det torde vara ganska svårt att fixera, när de ekono-

miska svårigheterna och den sociala nedpressningen nått sådan omfattning, att man allmänt vill karakterisera situationen som nödläge. Jag trodde emellertid för min del verkligen icke, att statens lönepolitik skulle följa den linjen, att man endast skulle se till, att rent nödläge icke förekomme. Tjänstemännens ekonomiska svårigheter och pågående sociala nedpressning äro emellertid förvisso icke bara tomma ord utan en ganska hård och obarmhärtig verklighet. Och jag tror, att ingen, som vill se förhållandena, sådana de äro, och som studerat dem, vågar på allvar bestrida detta. Jag är visserligen ingalunda okunnig om, att även andra grupper av vårt folk för närvarande hava det svårt, och att framför allt jordbrukets män och kvinnor leva under exceptionellt svåra förhållanden. — Jag beklagar detta och vill gärna för min del framdeles som hittills medverka till genomförande av sådana åtgärder, som avse att hjälpa även denna befolkningsgrupp till en bättre levnadsstandard. — Men jordbrukets nuvarande trångmål kan dock icke enligt min mening i och för sig vara tillräckligt skäl för statsmakterna att hålla de statsanställdas lönestandard nere lägre, än vad som efter en opartisk och rättvis uppskattning av deras arbete och ansvar kan anses skäligt med hänsyn till levnadskostnadernas storlek och lönenivån i allmänhet för i enskild tjänst anställda. Jag tillät mig framhålla detta i föl vid behandlingen av statstjänstemännens lönefråga, och jag har icke kunnat underlåta att i år understryka detsamma.

Regeringen har emellertid, herr talman, icke kunnat eller icke velat göra något för statsjänstemännen i allmänhet i deras lönefråga. Jag beklagar detta. Jag skall för min del icke komma med några orimliga och oresonliga krav. Jag vågar dock, icke minst med tanke på det uttalande, som gjordes i denna kammare vid lönefrågans behandling förra året rörande behovet av en snar realprövning av lönerna, uttala den förhoppningen, att riksdagen skall ha både vilja och förmåga att åtminstone göra så mycket för förbättring av de statsanställdas löneförmåner, att statsmakternas vilja till rättvisa gent emot statens egna befattningshavare över lag måtte åtminstone i någon mån bli va markerad.

Herr Sköld: Herr talman! Jag har begärt ordet för att i denna remissdebatt yttra något om den jordbrukspolitik, som för närvarande tillämpas här i landet. Jag måste erkänna, att jag gör detta utan någon entusiasm. Läget för jordbruket har ju under det sist gångna året ytterligare försämrats. De produktpriser, som nu betalas, äro så låga, att man kan säga, att för flertalet produkter ligga priserna i nivå med 1913 års, ja, i vissa fall därunder. Det är synnerligen lätt att kritisera de åtgärder, som blivit vidtagna, men jag för min del måste erkänna, att jag icke kan se någon möjlighet att komma med något förslag, som skulle vara ägnat att borttaga det betryck, som vissa delar av jordbruksnäringsens utövare för närvarande leva under. Det är detta som gör, att jag än en gång säger, att det är utan någon entusiasm, som jag tager ordet i denna fråga. Men det förefaller mig ändock, som om vissa företeelser inom vår jordbrukspolitik äro av den beskaffenhet, att de medföra synnerligen farliga konsekvenser för framtiden, och jag tror därför, att det kunde vara skäl i att man fäster uppmärksamheten på detta och uttalar vissa varningar.

Jag vill till en början yttra några ord om sockerbetsodlingen och den politik, som statsmakterna beträffande den hava gått in för. Jag vill därvidlag framhålla, att det beslut om en subvention, som riksdagen förra året träffade, har fyllt sitt ändamål. Jag tror icke man kan komma och från något håll säga, att de förväntningar, som ställts på detta beslut, icke blivit infriade. Vi gingo här i riksdagen ut ifrån, att detta beslut skulle leda till att cirka 90 % av den år 1926 kontrakterade arealen skulle komma att bli va besädd med soc-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

kerbetor, och den förutsättningen har slagit in. Vi gingo ut ifrån, att betodlarna skulle betala löner, som lågo i nivå med vad som gällde före 1929. Jag tror, vi kunna säga, att även den förutsättningen har uppfyllts. Det är ju visserligen så, att det under höstens lopp har framkommit vissa klagomål över att en del betodlare icke ställt sig riksdagens önskemål i detta avseende till efterrättelse. De undersökningar, som vi för vår del företagit i Skåne, hava emellertid givit vid handen, att trots det att undersökningarna omfattat ett mycket stort material, det har påvisats högst 30 fall, där en verklig underbetalning har skett. Det är ytterligt beklagligt, att det funnits betodlare, som kunnat handla på detta sätt, men med hänsyn till deras fåtalighet måste vi ju ändå erkänna, att betodlarna hava i stort sett med berömvärd lojalitet i detta avseende ställt sig riksdagens uttalade önskemål till efterrättelse.

En förhoppning, som vi här i riksdagen fäste vid detta beslut, var ju också, att det skulle bereda arbetstillfällen, och jag tror, att vi kunna säga, att även den förhoppningen har uppfyllts. Det är ju helt naturligt, när man fått den areal av odling, som vi från början gingo ut ifrån.

I detta sammanhang kan jag icke uraktlåta att ett ögonblick stanna inför herr Lindmans tal i lördags, då han riktade en viss kritik mot denna subventionspolitik. Herr Lindman förklarade, att det skulle varit mycket bättre, om riksdagen i föl hade godtagit högerregeringens förslag om en höjd sockertull. Det skulle då hava varit lättare att göra upp budgeten till innevarande års riksdag, och däri har han alldeles rätt. Men man får väl ändå icke glömma bort, att förslaget skulle i stället medfört, att den svenska befolkningen hade fått komma ut med en beskattning i annan form. Det svenska folket hade fått lov att genom tullförhöjningen bära en konsumentbeskattning till betodlingen och sockerindustrin. Jag föreställer mig, att ur nationalekonomisk synpunkt kan det icke föreligga någon skillnad mellan det ena förslaget och det andra, det svenska folkets ekonomiska ställning har icke undergått någon förändring och kommer icke att förändras mera om vi tagit det ena förslaget eller det andra. Det blir en belastning, hur man vill, i det ena fallet på statskassan efter skatteförmåga, som hans excellens herr statsministern uttryckte det i lördags, i det andra fallet blir det en merbelastning på konsumenterna utan hänseendestagande till människornas förmåga att bära den ökade belastningen.

Men vad som särskilt glädde mig i herr Lindmans tal var, att han förklarade, att det ju var synd, att riksdagen icke i föl gav sockerbetodlingen ett verkligt stöd genom att bifalla regeringsförslaget om en höjd sockertull. Vad skulle det inneburi, om regeringens förslag gått igenom? Jo, det skulle inneburi, att betodlarna hade för fjolårets skörd fått en betalning av c:a 2 kronor per deciton. När man då erinrar sig, att det från regeringens sida uppgavs, att ett bifall till regeringens förslag skulle medföra ett pris av 2.40 eller 2.50 per 100 kg. sockerbetor, och om betodlarna i tro på detta odlat betor för att sedan i stället få 2 kronor i handen, vad skulle sockerbetodlarna sagt då? De skulle hava sagt, att regeringens förslag och statsmakternas beslut ingenting annat var än ett lurendrejeri. Jag tycker, det är ganska märkvärdigt, att man då vill komma och säga, att detta skulle varit att ge betodlingen det verkliga stödet.

Jag skulle kanske tillägga, att det är ju alldeles påtagligt, att på en punkt har riksdagens beslut om sockersubvention lett till en misräkning. Vi hade här räknat med, att den skulle komma att kosta mindre än 4 miljoner kronor. Det kommer att kosta det dubbla. Orsaken veta vi alla. Orsaken ligger till huvudsaklig del i det starkt fallande sockerpriset. Det höjda anslaget har icke alls medfört, att betodlarna fått mera betalt, än vad riksdagen förutsatte. Det har blivit en ökad belastning på statskassan, och det är beklagligt. Men man kan därför icke säga, att det har lett till, att staten har givit betodlarna

mera, än vad som varit avsikten. Jag vill dock medgiva, att i ett avseende kan det sägas, att denna subvention blev för rikligt tilltagen, nämligen på grund av den särskilt rikliga skörden förra året. Det är alldeles säkert, att på grund av den stora skörden har subventionen inneburit en bättre affär för betodlarna, än vad vi från riksdagens sida avsågo, men det är ju också en sådan där sak, som man icke gärna har kunnat förutse, och jag menar, att det kanske därför icke är värt att fästa så mycket avseende vid detta.

Frågan är nu, huru skall man ställa sig till sockerbetodlingen vid årets riksdag? Enligt mitt sätt att se finns det starka skäl för att riksdagen även i år beslutar en subvention åt sockerbetodlingen. Det är ju att märka, att de kontrakt, som för närvarande gälla och som tvinga sockerbetodlarna till en viss odling oavsett prisläget, gälla även för nästa produktionsår. Sedan är det slut. Men det finns också ett annat skäl som gör, att man bör gå den vägen i år också, och det är den allmänna depression på arbetsmarknaden, som numera har inträtt. De som hava förbindelse med de betodlande distrikten veta ju, att redan i höstas hade tillströmningen av arbetskraft till sockerbetsfälten en oerhörd omfattning, det är alldeles påtagligt, att sockerbetodlingen var en god tillgång i den depression på arbetsmarknaden som förelåg, och jag menar, att det skälet kommer otvivelaktigt att med ännu större styrka tala för det år som nu är inne. Å andra sidan menar jag, att med hänsyn till statsintresset måste nog riksdagen i år ge subventionsbeslutet en sådan form, att man vet, vilka uppoffringar det är som göras från statens sida, samtidigt som man klart säger ut till betodlarna, vilka fördelar de komma att få.

Men enligt mitt förmenande bör 1931 vara det sista året, som en sockersubvention utgår. Det finns skäl, som tala för, att det beslut, som bör fattas vid denna riksdag, också bör vara det sista i detta avseende. För det första skola vi observera den konvention, som nyligen för en femårsperiod träffats mellan de sockerexporterande länderna, en konvention, som går ut på, att under dessa närmaste fem år skall steg för steg sockeröverskottet i världen försvinna, och detta måste ju leda till en stegring av sockerpriset. Det är den ena omständigheten. Den andra omständigheten är den, att de utredningar, som av de s. k. sockersakkunniga hava verkställts och som nyligen förelagts Kungl. Maj:t, otvivelaktigt uppvisa en synnerligen stark ställning för den svenska sockerindustrien. Den avskrivningspolitik, som förts från sockerbolagets sida, har varit av den beskaffenhet, att den otvetydigt visar, att denna industri arbetat under synnerligen gynnsamma förhållanden även under de sista synnerligen prekära åren. Det är därför enligt mitt sätt att se nödvändigt, att om staten nu skall engagera sig för träffande av ett nytt avtal mellan betodlarna och sockerindustrien, det måste sättas in all kraft på att förmå sockerindustrien att bära sin börda och att taga sin del av kostnaden, och enligt mitt sätt att se bör det icke vara omöjligt, om man följer dessa riktlinjer, att få till stånd ett sådant frivilligt prisavtal, att det kan vara möjligt, att sockerbetodlingen skulle kunna fortbestå i landet med det nuvarande tullskyddet och utan någon förhöjning av något slag från statens sida i stödet åt sockerbetodlingen.

Det är beklagligt, att icke den av regeringen igångsatta utredningen har bedrivits på ett sådant sätt, att materialet i hela dess utsträckning hade kunnat föreläggas detta års riksdag, så att riksdagen hade kunnat taga ståndpunkt till sockerbetodlingens framtida förutsättningar i samband med behandlingen av stödet åt sockerbetodlingen för 1931 års skörd. Det är otvivelaktigt, att om riksdagen hade haft detta material till sitt förfogande, skulle det kunnat vara möjligt att sätta sådana tumskruvar på industrien, att vi skulle kunnat komma till ett resultat, jag menar på ett annat sätt uttryckt, att det hade varit skäl, om behandlingen vid årets riksdag av frågan om stöd till sockerbetodlingen för år 1931 hade kunnat sammankopplas med avtals träffande för föl-

Vid remiss af
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

jande produktionsperiod. Jag måste beklaga att så ej kunnat ske och samtidigt uttrycka den förväntan, att det från regeringens sida göres allt för att utnyttja de möjligheter som föreligga att få till stånd en betodling för framtiden med det nuvarande tullskyddet och utan något ytterligare stöd. Enligt mitt sätt att se bör det föreligga vissa möjligheter för detta.

Jag ber härefter att få övergå till att yttra några ord om regeringens spannmålspolitik. När vid förra årets riksdag frågan om ett understödjande av brödsädesodlingen var föremål för riksdagens uppmärksamhet, förklarades det från särskilt hans excellens herr statsministerns sida, den nuvarande statsministerns sida, att avsikten med det då föreslagna inmalningstvånget var, att man skulle tillförsäkra jordbrukarna ett fullt utnyttjande av gällande tullskydd, d. v. s. att man skulle försöka åstadkomma en höjning av priset motsvarande skillnaden mellan den del av tullskyddet, som hade kunnat utnyttjas, och det nominella tullskyddet. Det skulle bli en prisförhöjning, som vi erinra oss, på c:a 1,50 kronor per deciton. Om vi se på prisläget i dag, finna vi, att La Plata-vete, som ju är en vetesort som något så när överensstämmer i kvalitet med det svenska — det är kanske t. o. m. något bättre — kostar förtullat i svensk hamn mindre än 13 kronor, men priset på svenskt vete är fastställt till nära 20 kronor, d. v. s. vetepriset är i dag 7 kronor högre än det pris, som hans excellens herr statsministern gick in för.

I detta sammanhang skulle jag vilja säga till herr Lindman, att det kanske ändå är en liten smula överdrivet, när herr Lindman uttrycker saken som så, att regeringens minimipriser hava lett till lika goda priser, som vad högerns tullförslag skulle ha lett till. Ärade kammarledamöter! De nu gällande vetepriserna äro åtminstone 5 kronor högre, än vad priset skulle varit på svenskt vete, om den dåvarande högerregeringens tullförslag hade blivit genomfört. Det är alltså ett förhållande, som vi hava att observera, att spannmålspolitiken har lett till, att vetepriset ligger 7 kronor över vad det skulle hava varit med hittillsvarande tullskydd utan inmalningstvång och minimipriser.

Vad blir nu följden? Vad måste följden bli av dessa prisförhållanden? Jo, följden måste bli, att den svenska veteodlingen ökar i en oerhörd omfattning. Vi hava nyligen fått preliminära siffror över 1930 års skörd. Dessa siffror visa oss, att veteskörden 1930 är uppe, om man lägger samman höst- och vårvete, i det närmaste i 600,000 ton. Vi veta, att jordbruksutredningen beräknade förra våren, att en inmalning av något under 60 % skulle räcka för att garantera avsättning av allt svenskt, till brödsäd lämpligt vete. Vi hava funnit av spannmålsnämndens förslag och regeringens beslut, att det sannolikt erfordras minst en genomsnittlig inmalningsprocent av 75 % för att göra av med 1930 års veteskörd. Vi se, att det är en stegring med icke mindre än 15 %. Om denna utveckling, som nu pågår, skulle fortsätta så är det ganska påtagligt, att inom två år stå vi i det läget, att den svenska veteskörden täcker hela vårt behov av vete till brödsäd. Jag frågar: vad kommer att inträffa den dagen, när veteskörden mer än täcker vårt behov? Huru går det med högerns tullpolitik då? Huru går det med den sittande regeringens inmalningstvång och dess minimipriser? Det är en fråga, som verkligen kan ställas.

Nu säger kanske någon: ja, det där är överdrivna farhågor. Men ni skola dock erinra er, att det icke är bara jag, som uttrycker denna mening. I höstas höll en av landets främsta vete förädlare ett föredrag i Linköping, där han allvarligt uppmanade jordbrukarna att stoppa upp med ökningen av veteodlingen med hänsyn till de farliga konsekvenserna. Jag hade för några dagar sedan nöjet att i radio höra vice ordföranden i statens spannmålsnämnd enträget bedja jordbrukarna att observera samma förhållande, enträget varna jordbrukarna för en ökning av veteodlingen. Ja, man tror, att man skall kunna

hindra utvecklingen genom att varna jordbrukarna. Men, mina herrar, är det icke att försöka bygga dammar av is om vårarna? Tror ni, att ord och uppmaningar hjälpa, när den ekonomiska verkligheten talar sitt språk, när jordbrukaren står där och ser: jag kan nu för vete få priser, som ligga så oerhört över priset på alla andra jordbruksprodukter?

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Det är alldeles självklart, att utvecklingen kommer att fortsätta. Nu vet jag, att högern har sitt lilla recept för att hindra denna utveckling, och det receptet är tull på havre, åtgärder för att förbättra priserna på havre, för att därmed locka jordbrukarna att fortsätta med havreodling och icke gå över till brödsädesodling. Det har gjorts en utredning av den s. k. jordbruksutredningen, och den utredningen går ut på, att jordbrukarna hava ett saluöverskott på havre av 200,000 ton, och det mesta man kan tänka sig, att den svenska havremarknaden skall kunna suga upp är 100,000 ton. Det skulle alltså föreligga ett saluöverskott på 100,000 ton, som icke kan placeras. Jordbruksutredningen har föreslagit, att i detta läge skulle man tvinga kvarnarna att köpa 35,000 ton svensk havre till gryntillverkning.

Men jordbruksutredningen är så klok, att den säger, att detta icke skulle komma att påverka priserna, icke skulle komma att verka höjande på desamma, och det är alldeles självklart, att så blir fallet.

Vad skulle då följden av detta förslag om förmalningstvång bli? Jo, på grund av att vi sakna spannmålshandel, på grund av de våldsamt höga omkostnader, som havregrynskvarnarna skulle få för att plocka samman den behövliga grynnavren och på grund av att denna grynhavre komme i små olikartade partier, med påföljd, att industrien skulle anse sig nödsakad att behandla dessa småpartier vart för sig, skulle grynkvarnarnas produktionskostnader stiga. Och eftersom man samtidigt skulle skydda kvarnarna från ökad utländsk konkurrens, skulle havregrynspriserna stiga. Man skulle alltså vidtaga en åtgärd, som icke skulle komma att leda till ett öres förbättring i priset för jordbrukarna, men komme att leda till ökat pris på havregryn. Är det någon människa, som kan se någon mening i detta?

Nu kommer högern i stället och säger: Vi skola sätta tull på havren — fyra kronor, eller kanske det blir mera i år, tio kronor eller så. Jag frågar då: Vad skulle följden bli av en sådan tull på havre?

Ja, när man nu har fått veta, vilka oerhörda svårigheter av teknisk art det föreligger för kvarnarnas inköp av svensk havre till gryn, skulle följden givetvis bli, att de svenska havregrynskvarnarna komme att köpa den utländska havren till gryn och betala det högre priset. Ty naturligtvis skulle väl havregrynskvarnarna ha kompensation för tullhöjningen, och naturligtvis skulle kvarnarna ha restitution för tullen på utförda havregryn. Och vad bleve då resultatet? Jo, resultatet bleve, att vi finge betala havregrynen dyrare. Den svenska statskassan finge ett gott tillskott, vilket ju kan locka en finansminister, men de svenska jordbrukarna sutto där fortfarande med sina 100,000 ton havre osålda.

Jag menar, att alla dessa projekt att försöka förbättra havrens ställning äro dömda att misslyckas på grund av marknadsförhållandena i vårt land, och det är fullkomligt osannolikt, att man på den vägen skulle kunna åstadkomma något hämmande av den pågående ökningen av den svenska veteodlingen. Jag återkommer till den frågan: Vad skall man göra den gången, när man har framdrivit veteodlingen så långt, att veteskörden mer än väl täcker vårt eget behov?

Nu kanske någon säger: Ja, men det kanske icke går så, kanske blir det så småningom en åtstramning på brödsädesmarknaden, så att priserna komma att stiga, och vi kunna avveckla hela denna kristidsapparat. Det finnes ju dock företeelser ute i världen, som tyda på, att det knappast kommer att gå

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

den vägen. Det kommer ständigt uppgifter från Amerikas förenta stater om huru man där lägger samman jord till ofantliga industriellt drivna vetefarmer på 30,000—50,000 tunnland, och huru man sköter dessa väldiga arealer maskinellt med en arbetsstyrka på blott ett par tre man och med tillhjälp av den vandrande skördearbetskraften. Vi se, huru man i Ryssland försöker att på en annan väg skapa dessa ofantligt stora brödsädesfabriker för att genomföra den industriella driften på jordbrukets område. Det har på sista tiden framkommit klagomål från Rumänien, hurusom de rumänska veteodlarna kommit i den situationen, att de icke kunna odla vete, därför att brukningsdelarna äro för små, och det är förslag å bane att lägga samman dessa små lotter till stora ofantliga veteodlande företag.

Vi se alltså, att det ute i de genuint veteodlande delarna av världen pågår en industrialisering av veteodlingen, som mycket väl kan leda till, att det kan löna sig för dessa veteproducenter att sälja vete till lågt pris. Det är därför ganska klart, att vi aldrig komma tillbaka till det vetepris, som gällde i landet för ett eller två år sedan.

Vad blir då följden, om vi driva utvecklingen därhän, att vi en vacker dag ha mera vete, än vi behöva? Följden kan icke bli mer än en: Om icke några särskilda krafter då insättas, kommer det att bli en förfärlig krasch. Trots minimipris, trots inmalningstvång och trots alla tullar i världen kommer priset att stupa ner till världsmarknadens nivå. Och då har man under några år gått och lockat jordbrukarna med ett högt pris och låtit dem inrätta sina ekonomiska förhållanden efter det, och så ett, tu, tre ställer man dem inför detta fruktansvärda perspektiv. Det har från många håll talats om de hotande konkurserna inom jordbruket. Var lugna, mina herrar, den dagen, vi äro ställda i den situationen, komma konkurserna inom jordbruket i en helt annan utsträckning, än vi kunnat drömma om.

Nu menar nog regeringen, eller åtminstone hans excellens herr statsministern, att man skall kunna klara den situationen också. Hans excellens statsministern framlade i lördags regeringens näringspolitiska program. Detta program gick ut på, att staten skall reglera avsättningen av jordbrukets produkter inom landet, så långt det går, och framför allt av brödsädesodlingens. Regeringen och statsmakterna skola vidtaga åtgärder för att garantera jordbrukarna sådana priser, att de täcka produktionskostnaderna.

Jag föreställer mig, att hans excellens statsministern menar, att det är detta program, som regeringen för närvarande genomför. Men jag säger: Den gången vi få överflöd på vete, duger inte detta längre. Då stå vi inför en annan situation. Vad skall regeringen då göra för att få sitt program genomfört? Jo, då måste regeringen genomföra någon slags allmän planhushållning. Det måste — såsom herr Pehrsson i Bramstorp vid något tillfälle uttryckte sin mening — bli en kontraktsodling. Jordbrukarna måste åläggas att odla vissa arealer vete till ett visst bestämt pris, och det kan naturligtvis genomföras. Jag föreslog i fjol, att vi skulle undersöka, huruvida vi icke skulle kunna lösa de nuvarande svårigheterna genom ett statligt spannmålsmonopol, varvid man likväl måste förutsätta, att man begränsade odlingen, så att vetet icke täckte vårt behov. Då är det lättare att genomföra ett monopol, än om man står i den situationen, att man har mera, än man behöver. Då kommer man i ett ganska bekymmersamt läge.

Jag måste säga, att den ståndpunkt, som är uttalad i regeringens näringspolitiska program, den ståndpunkten harmonierar inte riktigt med den ståndpunkt, som hans excellens statsministern uttryckte förra året. Som jag redan nämnt, angav herr statsministern då, att inmalningstvångets uppgift var att göra tullen effektiv, intet mera, och att mjölpriserna icke skulle undergå någon förändring, utan därigenom att man använde billig svensk spannmål skulle pris-

förhöjningen åt jordbrukarna kompenseras, så att prisläget på mjöl icke kommer att undergå någon förändring. Det nuvarande läget tyder ju på en helt annan ståndpunkt. Priset har blivit något helt annat, än vad som var avsett, både på spannmål och på mjöl.

Om jag förstod herr statsministern rätt, då han talade här i lördags, menade han, att man icke har höjt priserna, man har bara hindrat dem från att sjunka. Och det kan man naturligtvis säga. Men då inställer sig för mig den frågan: Kan detta nu vara i överensstämmelse med en allmän borgerlig uppfattning att förhindra priserna att sjunka, att på detta sätt suspendera den allmänna prisbildningen? Ja, det blir ju nu regeringens egen sak att avgöra.

Jag vill för min del förklara, att jag ingalunda är någon principiell motståndare till försöken ifrån människornas sida att målmedvetet reglera produktionen och människornas inkomster. Det är alldeles naturligt, att jag icke är någon principiell motståndare till detta. Men jag vill fråga regeringen, om den tror, att man kan på den övriga befolkningens bekostnad genomföra en reglering av produktionen på inkomsten för en liten del av befolkningen, om man kan ha rätt att säga: Vi skola ge jordbrukarna deras produktionskostnader täckta, vi skola förhindra priserna att falla? Ja, det gäller ju inte ens alla jordbrukare, det gäller, så vitt jag kan förstå, bara brödsädesodlarna. Kunna icke de animaliska producenterna komma och framställa samma krav: Vi skola ha produktionskostnaderna täckta, våra priser få icke sjunka? Och jag frågar verkligen: När vi nu i dessa dagar se, hurusom textilarbetarna befinna sig i kamp mot lönesänkning, bör det icke då också vara statsmakternas skyldighet att ingripa reglerande, så att icke dessa arbetares löner sänkas, likaväl som det synes vara en skyldighet för oss att ingripa, så att brödsädespriserna icke sjunka? Jag bara framställer den frågan. Tror regeringen verkligen det går att åstadkomma en planhushållning, en reglering av produktion och inkomster för en liten del av befolkningen, medan man hänvisar den stora massan till att fortfarande på den fria marknaden tillgodose sina intressen? Jag är alldeles säker på att regeringen skall komma underfund med, att det icke kan på längden gå för sig. De försök, som nu göras, måste leda till ett sammanbrott. Och jag säger: När det sammanbrottet kommer, ve då dem, som ha varit utsatta för regeringens omsorger på detta område.

Jag vill därför allvarligt säga ifrån, att jag tror det vore klokast, om regeringen snarast möjligt började betänka, huruvida det icke är nödvändigt med hänsyn till det hela, att det sker — låt vara så småningom — en anpassning även av brödsädespriset efter den allmänna marknaden, ty endast därigenom kan jordbruket komma att anpassa sig efter de förhållanden, som kanske för en lång framtid komma att möta oss. Och jag säger: Det kan pratas vad som helst om åtgärder hit och om åtgärder dit, det är alldeles påtagligt, att i den värld, vari vi nu leva, finnes det ingen annan möjlighet att få någon rätsida på kriserna, icke ens på jordbrukets område, än genom en anpassning efter den allmänna marknaden.

Herr Carleson: Herr talman! 1911 års riksdag beslöt en ändrad uppställning av budgeten. Vid detta tillfälle avsåg man att vinna reda och överskådlighet i de olika posterna och titlarna. Man anade väl föga, att riksdagen år 1931 skulle stå inför en budget, som långt ifrån visar den reda och överskådlighet, man väntat.

Det är rusdrycksmedlen, som ge mig anledning till den reflexionen, och vad som föranleder, att de göra det, det är närmast 1926 års förordning om disposition av rusdrycksmedlen. Därtill kommer den mycket omdebatterade omföringen av c:a 13,500,000 kr. från fonden för statsskuldens amortering till statsverkets inkomster.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

1926 års författning byggde ju på, att statsverket skulle bli oberoende av rusdrycksmedlen, och detta skulle man vinna på det sättet, att man i viss mån avsatte ett överskott till en amorteringsfond, som skulle ställas till riksgäldskontorets förfogande. Herr Wigforss hade just anvisat den vägen i sitt förslag 1926, och han utvecklade i lördags den meningen, att man därigenom också vinner målet.

För min del vill jag till en början säga, att det är orimligt att tänka sig, att staten kan indriva skattemedel för att sedermera göra sig oberoende av desamma. Jag tror, att man i verkligheten icke skulle kunna göra sig oberoende på annat sätt, än att man skänkte bort penningarna eller avsiktligt använde dem på ett oförnuftigt sätt. Men i och med det att man tager in folkets skattemedel i statsbudgeten, måste man nog använda desamma för statsändamål och därigenom med eller mot sin vilja göra statsverket beroende av de använda medlen. Enda sättet för staten att bli fri från beroende av rusdryckerna, det är att icke skattlägga dem.

1926 års författning disponerar rusdrycksmedlen på det sättet, att en del går till rusdrycksmedelsfonden, en del går till statsbudgeten och en tredje del till amorteringsfonden eller fonden för statsskuldens amortering.

Att man redan tidigt varit på glid rörande denna disposition, det är alldeles säkert. Bakom beslutet om disponerande av medlen på detta sätt ligger ju den meningen, att det skulle bli ett totalförbud, som skulle medföra, att staten måste renonsera från inkomster av rusdrycker och i tid måste bereda sig på deras uteblivande.

När man bildade rusdrycksmedelsfonden, som för närvarande uppgår till c:a 100,000,000 kronor, och som man enligt 2 § i 1926 års förordning måste säga framför allt har till ändamål att avveckla rusdryckshanteringen, alltså att kunna tillgripas vid ett totalförbud, har man ansett sig oförhindrad binda samma fond till tre fjärdedelar i bostadslånefonden, det bästa möjliga sättet att åstadkomma, att den icke kan användas, när den bäst behövs, d. v. s. vid ett totalförbud. Skulle mot förmodan riksdag och folk vilja införa ett totalförbud, blir det icke rusdrycksmedelsfonden, som till någon större del kan användas för rusdryckshanteringens avveckling, utan det blir nödvändigt att anskaffa penningar på annat sätt.

Anledningen till att budgeten invecklats så mycket är dock avsättningen till amorteringsfonden. Härvidlag var det ju så, att herr Wigforss ansåg, att statsbudgeten — eller det allmänna som han sade — genom en avsättning till amorteringsfonden skulle bli oberoende av rusdrycksmedlen. För att kunna säga något sådant måste man ju skilja mellan riksbudgeten och riksgäldskontorets budget.

Nu är det ju något mycket egendomligt för den svenska författningen, att man överhuvud taget skiljer på riksutgifterna i två stater på det viset. I vanliga fall sorterar ju vad vi kalla riksgäldskontoret under finansministern, och finansministern har allt det bekymmer, som i Sverige vilar på riksgäldskontoret. När det sker en avsättning till amorteringsfonden, är det klart att riksgäldskontoret icke skrinlägger pengarna utan använder dem på något sätt. Det har dock i förevarande fall icke skett på det sätt, som herr Wigforss 1926 tänkte sig, eller så, att det göres en extra amortering på äldre statslån genom inköp av obligationer utan utlottning, utan riksgäldskontoret använder pengarna på det viset, att riksgäldskontoret icke begagnar sig av den lånerätt, som riksdagen givit riksgäldskontoret för bestridande av anslag, som riksdagen beslutat skola anskaffas lånevägen. Säg nu, att det icke vore någon skillnad mellan riksbudgeten och riksgäldskontorets budget. I så fall vore det finansministerns uppgift att skaffa de pengar, som just nu ställts till förfogande genom anslag till amorteringsfonden. Om han i stället för dessa pengar använt

skattemedel, hade väl icke budgeten blivit oberoende av samma medel. Att en dylik transaktion passerat riksgäldskontorets stat förändrar icke saken.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

Härefter skall jag övergå till frågan om den dubbelföring, som faktiskt äger rum. Man har, som jag nämnde, en rusdrycksfond, benämnd statsverkets fond av rusdrycksmedel. Till den avsättes nu i år 400,000 kronor av rusdrycksmedel. Vidare avsättes till fonden ett så kallat överskott, d. v. s. fonden tillkommande ränta å uppsamlade medel, summa 4,600,000 kronor, sammanlagt gå alltså 5 miljoner kronor till rusdrycksmedelsfonden som en ökning av dess kapital och är förty en utgift för statsverket. Samtidigt återfinnas samma 5 miljoner kronor på andra sidan som inkomst, nämligen dels bland rusdrycksmedlen, dels såsom överskott å rusdrycksmedelsfonden. Vidare återfinnas samma medel som inkomst under titel i anspråk tagna tillgångar för att därefter på utgiftssidan användas i form av anslag på skilda platser. Man bokför sålunda 5 miljoner kronor två gånger på inkomstsidan och två gånger på utgiftssidan och får alltså budgeten 5 miljoner kronor högre, än den rätteligen skulle vara. Vad så beträffar amorteringsfonden, så gäller det där detta mycket omdebatterade belopp på 13,455,000 kronor, som finansministern trott sig taga från äldre uppsamlade medel. Detta betraktelsesätt har väl ingen egentligen velat vara med om, utan man får väl anse, att beloppet i fråga utgår av rusdrycksmedlen för i år. Det betyder alltså, att man uppför 13,455,000 kronor 2 gånger på inkomstsidan och 2 gånger på utgiftssidan. Även om finansministerns förfaringssätt vore riktigt, har finansministern dock icke därvid följt 1926 års författning. Ty 1926 års författning avser väl icke att blott formellt förklara, att man skall sätta in på amorteringsfonden ett visst överskott. Det är ju meningen att därigenom göra statsverket oberoende av dessa medel. Men om man tar medel från fonden och flyttar dem över på statskassan, blir följden att man faktiskt gör statsverket beroende av medlen. Man har genom dessa dubbelföringar i varje fall kommit därhän, att man i denna budget tagit upp ända till 18,500,000 kronor två gånger på vardera sidan och alltså ökat statsverkets utgifter med samma belopp. Det blir så mycket olämpligare, som dessa transaktioner föranleda läsaren att tro, att budgeten befinner sig i ett sådant läge, att man i brist på skattemedel måste taga av kapitaltillgångar ett belopp långt utöver det, som i verkligheten tagits.

Medan jag är inne på frågan om dessa dubbelbokföringar, kan jag icke underlåta att framhålla den egendomliga bild, man får av uppgifterna om kapitalökning. En opolitisk läsare — och man får ju säga, att budgeten är väl icke blott till för statsutskottet, finansministern och en del riksdags- och ämbetsmän, utan även för andra personer, personer som taga för gott, i enlighet med allmän praxis, vad som står i budgeten — en vanlig läsare, säger jag — som slår upp budgeten och finner, att rusdrycksmedelsfonden ökats med 5 miljoner kronor, tar väl för givet, att så skett. Emellertid är det ju icke så att fonden ökats med 5 miljoner, utan tvärtom så att den i år minskats med bortåt en halv miljon kronor. Finansministern har nämligen utöver de avsättningar, som formellt ägt rum, tagit ett belopp på 433,000 kronor.

Det blir samma förhållande, när man kommer till amorteringsfonden. Även där är naturligtvis en läsare rätt benägen tro, att när det står att fonden får en ökning av 28 miljoner kronor, skulle detta resultera i att fonden ökas med samma belopp. Men genom en transaktion på andra sidan av budgeten har fonden faktiskt icke fått denna ökning på 28 miljoner kronor, utan ökningen inskränker sig till cirka 14,600,000 kronor.

Nu finns det ju näppeligen något parti i riksdagen, som står bakom tanken på att vi inom någon närmare eller en överskådlig tid ha att vänta ett total-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

förbud eller ett beslut av riksdagen, som föranleder åtgärder av den beskaffenhet, som lett till utfärdandet av 1926 års författning. Olika beslut av riksdagen efter 1926, vilka jag skall närmare beröra i en motion i ämnet, visa för övrigt, att man rätt allmänt i praxis gått in för andra grunder vid dispositionen av rusdycksmedlen, än 1926 års förordning angiver. Och finansministerns förslag rörande dispositionen av amorteringsfonden talar i samma riktning. Det vill i varje fall förefalla mig, som om tiden kunde vara mogen att redan nu vidtaga en ändring i sådant syfte i 1926 års författning, att tillämpas redan från och med det budgetår, som börjar den första nästkommande juli. Det skulle i högst väsentlig grad förenkla saken, och man skulle samtidigt i bokföringshänseende återföra budgeten till de linjer, man ursprungligen 1911 tänkt sig.

Men därtill kommer något annat. Det är ju, som jag nämnde, av en viss betydelse att icke budgeten ger en falsk bild av vår rikshushållning. Även det kan ha betydelse utåt. Man är numera rätt van vid att budgeten läses även utomlands. Det kan således vara av en viss betydelse, att man icke tager upp såsom i anspråk tagna kapitaltillgångar mer än vad som för sådant ändamål erfordras.

På nu anförda skäl skulle jag för min del vilja i motion hemställa om att 1926 års förordning upphäves. Om den upphävdes, skulle hela det belopp, som nu i finansministerns budget avsatts till amorteringsfond, d. v. s. 28 miljoner kronor eller rätteligen omkring $14\frac{1}{2}$ miljoner kronor, överföras till statsbudgeten. Därigenom skulle man gå över till den princip, som väl antagligen även för statsverket är den enda riktiga, d. v. s. att man först använder de löpande inkomsterna och först om icke dessa inkomster räcka till tager i anspråk kapitalet. Om man går in för att använda samtliga rusdycksmedel för vanliga statsändamål, skulle de anspråk, som finansministern ställer på kassafonden, kunna något minskas. Jag är fullkomligt klar på att det icke kan resas någon invändning emot att medel tagas därifrån, men å andra sidan skadar det inte, om man kan minska det belopp, som måste tagas i anspråk. Ty vi få komma ihåg, att depressionen kan räcka under hela nästkommande budgetår, och att den budget, som kommer att framläggas för 1932 års riksdag, måste påverkas av depressionen, även om depressionen skulle vara slut den 1 juli 1932, då ny budget börjar att tillämpas. Man får nämligen fortfarande räkna med en del mindre givande skattekällor, då naturligtvis statens inkomster i vissa fall icke ökas i samma tempo, som konjunkturerna förbättras. Jag tänker då särskilt på att inkomst- och förmögenhetsskatten år 1932 kommer att hänföra sig till 1931 års inkomster i folkhushållet.

Även om vi icke behöva begagna hela detta belopp, som sålunda enligt min tanke skulle kunna användas för statsregleringen, till minskning utav i anspråk tagna medel av kassafonden, så vore det tacknämligt, om det kunde användas för förbättring av lönerna för en och annan av våra tjänstemannakårer. Jag känner mig icke övertygad av finansministerns yttrande i lördags och icke heller av vad som står i statsverkspropositionen därom, att icke vissa av dessa kårer — jag nämner därvidlag särskilt lärarekårerna — kunna med ett visst fog — dock icke på grund av löfte — förvänta att få någon förbättring. Jag är alldeles klar på att man av de skäl, som finansministern anför i statsverkspropositionen, icke kan gå till någon definitiv reglering. Det är ju uppenbart, att den slutliga utredningen icke föreligger utan att det ännu finns på centrala punkter en del outredda frågor. Därtill kommer, att man icke kan förbise, att man beträffande den under år 1930 sjunkande prisnivån ännu icke kommit till någon stabilisering. Därför kan det naturligtvis icke komma i fråga — om man använder medel för löneregleringsändamål — att det sker annat än i form av en tillfällig löneförbättring.

Herr Öhman: Herr talman! Om man skulle göra det experimentet att taga årets statsverksproposition och trontal och lägga dem sida vid sida med fjolårets och med ledning av deras innehåll försöka komma till klarhet om vilken av desamma, som härstammar från en högerregering och vilken som bär en s. k. friminnad regerings signatur, skulle man ställas inför ett tämligen svårlost problem. När jag i lördags lyssnade till herr Lindmans anförande här i kammaren och hans försök till kritik mot regeringen, så kunde jag icke undgå att få det bestämd intrycket, att herr Lindman i själva verket är tämligen belåten med det sätt, på vilket herr Ekman skött om Svea rikets angelägenheter. Och jag skulle vilja fråga: varför skulle icke herr Lindman och hans meningsfränder vara tillfredsställda? Har icke den Ekmanska regeringen genom sin politiska gärning och i sin uppläggning av årets statsverksproposition på ett alldeles utmärkt sätt tillvaratagit de ekonomiskt bäst situerade samhällsklassernas intressen? Militarismen och kungahuset, sockerkapitalister och bankruttrade storbanker ha ju allesammans ställts inför utsikten att få sina intressen tillgodosedda. Och skola icke statens finanser även i fortsättningen baseras på indirekta skatter genom upprätthållande av tullar på för de breda befolkningslagren viktiga konsumtionsartiklar, under det man ängsligt ser till att någon förhöjning av skatteprocenten icke får ske, väl vetande att trots den orättvisa beskattning, som råder här i landet, en förhöjning av skatteprocenten skulle i första hand träffa de större inkomsttagarna.

Och tittar man på ett annat avsnitt av statsverkspropositionen, nämligen fråga om hjälpen till jordbruket, så finna vi, att hjälpen till ägarna av landets bästa jord även i fortsättningen skall upprätthållas genom den protektionistiska bakdörr, som heter inmalningstvång och subvention — en politik, som givetvis i sina verkningar innebär, att de förmögna på det området givas rätt att utskrive skattosedlar på de fattiga jordbrukarna och de små inkomsttagarna. Det finns således inte någon som helst berättigad anledning för herr Lindman och hans meningsfränder att uttala missnöje med herr Ekman som rikshushållare.

Går man däremot med ledning av statsverkspropositionen till en undersökning av vilka åtgärder regeringen vidtagit eller bebadat skola vidtagas till stöd för den andra delen av nationen, d. v. s. den del, som icke har några intressen förankrade tillsammans med herr Lindman och hans meningsfränder — jag syftar då på arbetarklassen och det fattiga jordfolket — ja då kommer man snart underfund med att regeringen här har mätt med helt andra mått. Och ändå borde det icke vara regeringen alldeles obekant att läget ibland dessa befolkningsgrupper med varje dag allt mer och mer förvärras och att fattigdom och nöd är det enda, som är i kraftig tillväxt mitt upp i rikedom och överflöd.

Hur många sant fosterländska hjärtan ha icke i de senaste av dessa dagar klappat i takt, när de läst referat i pressen om framställningen från den fattige östgötatorparen till regeringen med begäran om att få medel ur statens arvsfond till uppfostran åt sina barn. Man har säkerligen funnit att denna framställning varit synnerligen berättigad. Den fattige torparen har skaffat sig intyg från sin kommuns kommunalnämnd, från fattigvårdsstyrelsen, landsfiskalen och prästen, att han och hans hustru äro synnerligen skotsamma. I ett av intygen heter det: »att trots den största sparsamhet och trots den största arbetsamhet har det icke lyckats honom och hans hustru att skaffa mat och kläder till de hungrande små». Ja, mina herrar, där fick på en gång den där gamla frasen om att *sparsamhet och idogt arbete* är vägen till framgång och försörjningsmöjlighet en hård knäck samtidigt som de som klaga över nativitetens sänkning också fingo sig en ordentlig tankeställare. Men huru många parallellfall skulle vi icke kunna draga upp, liknande fallet med den fattige torparen i Östergötland. Om man skulle göra en rundvandring i de olika

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
(Forts.)

skogsbygderna bland skogs- och flottningsarbetarna, skulle man träffa på precis samma ömmande omständigheter och hjälpbehov i nästan varje hem, som man besökte. Men vi finna icke, att regeringen, som t. ex. ömmar för sockerbetsodlarna och är beredd att i år giva dem 4—5 miljoner kronor i subvention, visar något som helst tecken till att taga något initiativ att komma fram med något förslag, som i någon mån skulle bidraga till att lätta det tryck, som vilar på dessa nyssnämnda befolkningsgruppers axlar. Nej, här mäter man med helt andra mått.

När arbetargrupper, vilkas ekonomiska ställning är synnerligen svag, av omständigheternas makt tvingas ut i öppen strid för att slå tillbaka en lönereducering, hur ställa sig statsmakterna då? Jo, då skickar man polisen på dessa arbetargrupper! Tror regeringen, att textilarbetarnas ekonomiska ställning i genomsnitt är bättre än torparens i Östergötland? Jag tror det icke. Men här behövs det bara en framställning från en nervös bolagsdisponent för att regeringen skall vara redo att skicka polisen mot dessa arbetare. Det bör sägas ifrån, och det bör sägas ifrån så pass kraftigt, att det t. o. m. tränger igenom till en folkfrisinnaad regering år 1931, att man icke löser konflikter på arbetsmarknaden genom att kommendera polis på arbetarna och genom att utrusta arbetsköparna med polishjälp. Men om läget är sådant för de grupper, som ändå ha arbete, hur förtvivlat måste då ej läget vara för dem, som på grund av en vauvettig produktionsordning ställts utanför arbetsplatserna, som inte ha några utsikter till att genom arbete skaffa sig utkomst? Jag syftar då på landets många tiotusentals arbetslösa.

Ja, i statsverkspropositionen heter det, att alla de skul, som föregående år anförts mot kravet på en omläggning av den hittills från statsmakternas sida förda arbetslöshetspolitiken, fortfarande äro giltiga och att man således ej har att motse någon förändring i grunderna för statens arbetslöshetspolitik. Mot regeringens ställningstagande i denna fråga uttalar jag min bestämda protest. Jag skulle därtill vilja tillägga, att det är tämligen meningslöst att föra fram argument mot den arbetslöshetspolitik, som hittills bedrivits, när regeringen och de borgerliga partierna överhuvud taget icke vilja taga någon som helst hänsyn till faktiskt föreliggande omständigheter.

För alla, som överhuvud taget vilja se, hur statens arbetslöshetspolitik verkar, står det dock klart, att den varit omänsklig och brutal, att den verkat kroppsligt och själsligt nedbrytande på de arbetare, som kommit i åtnjutande av den »hjälp», som genom statsmakterna givits och som signeras av arbetslöshetskommissionen.

Kravet på en förändrad grund för statens arbetslöshetspolitik är så starkt motiverat, att det inte borde vara möjligt i längden för någon regering att utan vidare gå förbi det. Men om inte regeringen fäster avseende vid de framställningar i detta avseende, som göras ifrån arbetarna och arbetarorganisationerna, så borde man fästa något avseende vid de framställningar, som ha kommit till regeringen ifrån borgerliga kommuner. Jag refererar i det fallet till en hemställan ifrån Nederkalix kommun, där man enligt referat i pressen kräver, att statens arbetslöshetskommissions arbeten skola avbrytas och ersättas med statliga kommunala arbeten med arbetslöner och arbetsvillkor, som gälla i den öppna marknaden. Som motivering för framställningen anför kommunen, att arbetslöshetskommissionens prispolitik verkat fullständigt nedbrytande på arbetarna. Man säger, »att när arbetarnas flit belönas med lönereduceringar, tappa de tron på sig själva, tron på möjligheterna att genom arbete kunna skaffa sig utkomst». Men den Ekmanska regeringen och de borgerliga partierna över huvud taga ingen hänsyn till dylika fakta. Emellertid vill jag markera, att när man nu envetet håller fast vid att fortsätta med den hittills förda arbetslöshetspolitiken, då har man icke ens möjlighet att skylla på att man hand-

lat i god tro, ty det är ju klarlagt för var och en, som vill se och höra, hur nedbrytande arbetslöshetskommissionens verksamhet varit bland de arbetslösa och hur ineffektiva de åtgärder för arbetslöshetens bekämpande varit, som hittills av statsmakterna vidtagits.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Jag skall icke gå in på problemet om orsakerna till den omfattande arbetslösheten. Jag vill endast säga, när man här ifrån de borgerliga partierna och även ifrån socialdemokratiskt håll vid olika tillfällen framhållit, att arbetslöshetsproblemet har temporär karaktär, att arbetslösheten är en tillfällig företeelse och att den snart skall övervinnas, att den faktiskt föreliggande ställningen icke bara i Sverige utan i hela den kapitalistiska världen, som ju avspeglar en ständigt ökad siffra av arbetslösa, borde vara tillräcklig att lära vederbörande förstå, att här är det nödvändigt med en omvärdering av ställningstagandet till arbetslöshetsproblemet och orsakerna till detsamma. Man borde, synes det mig, klart kunna inse, att arbetslöshetens orsaker sammanfalla med den rådande produktionsordningen, och att man alltså med utgångspunkt från dessa förhållande borde inrikta sina åtgärder till arbetslöshetens bekämpande.

Utan att i något avseende frångå min socialistiska grundsyn på arbetslöshetsproblemet och dess sammanhang med den kapitalistiska produktionsordningen, är jag dock övertygad att långt effektivare åtgärder än hittills kunnat vidtagas för att hjälpa de människor, som nu tack vare rådande produktionsordning ställts utanför arbetsplatserna.

Jämsides med en ordnad arbetslöshetsförsäkring, jämsides med ingripandet från statsmakternas och kommunernas sida att ordna statliga och kommunala arbeten, borde det vara statsmakterna och riksdagen angeläget att vidtaga åtgärder, som i största möjliga utsträckning i produktionsprocessen återförde de arbetare, som i dag stå utanför arbetsplatserna.

Ett led i en sådan strävan skulle vara en allmän förkortning av arbetstiden. Kravet på en arbetstidsförkortning motiveras icke enbart av den omständigheten, att det skulle betyda, att många av dem, som i dag äro arbetslösa, skulle komma i produktivt arbete, i varje fall under en viss tid, utan det motiveras också på grund av den tekniska förändringen i produktionsprocessen. Genom rationalisering har arbetstakten uppdrivits så hårt, att arbetarnas fysiska krafter mer än väl uttömmas på en arbetstid av sex å sju timmar; och i det sammanhanget vill jag också erinra om att kravet på en förkortning av arbetstiden inom industrien ingalunda är enbart ett krav, som reses av de svenska arbetarna, utan ett krav, som reses på internationellt forum av arbetarklassen överallt ute i den kapitalistiska världen.

En rationell lösning t. ex. av arbetarnas ålderdomspensionering, gående ut på en höjning av pensionsbeloppen, så att vederbörande pensionär kunde livnära sig på pensionsbeloppet samt en sänkning av åldersgränsen för rätt till pension från nuvarande 67 t. ex. till 60 eller 62 år skulle komma att medföra, att trycket skulle lättas på arbetsmarknaden. Enligt Statistisk årsbok finnas i det här landet cirka 132,000 yrkesutövere i åldern 60 år och därutöver med en årsinkomst varierande mellan 100 och 3,000 kronor. Det är säkerligen ingen överdrift att säga, att många av dessa åldriga arbetare och yrkesutövere uppbjuda sista resten av sina krafter för att hålla sig kvar på arbetsplatsen, därför att deras ekonomiska läge är sådant, att steget ifrån arbetsplatsen skulle betyda steget till kommunens fattighus, och det vill man försöka undvika. En förändrad ålderdomspensionering, som gav dessa åldriga utslitna arbetare möjlighet att leva på pensionsbeloppet, skulle innebära, att många av dem skulle avstå från sina arbetsplatser och därmed också yngre och friskare arbetskraft, som i dag går ute på landsvägarna utan arbete, skulle kunna träda in i produktionens tjänst. Till detta kan tilläggas, att staten och

*Följande remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

kommunerna ha möjligheter att upptaga produktiva arbeten, arbeten, som den s. k. fria företagsambeten aldrig någonsin eller i varje fall icke under över-skådlig tid kommer att taga upp.

En blick på framställningar från de olika verkstyrelserna till regeringen om anslagskrav ger vid handen, att vederbörande departementschefer avvisat krav på arbeten, som skulle betyda, om de tagits upp, att de skulle gett många tusen dagsverken och sysselsatt många tusen av de arbetslösa, som nu lämnas utan varje som helst stöd.

Jämsides med dessa åtgärder kräver läget ett ordnande av arbetslöshetsförsäkringen, en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, som skulle ge möjlighet till utkomst för dem, som icke genom åtgärder, som jag här i någon mån pekat på, erhållit arbete. Dessa åtgärder skulle kunna vidtagas, om regering och riksdag hade vilja därtill. Därigenom skulle de arbetslösa kunna beredas verklig hjälp.

Herr Magnusson i Skövde talade i dag på förmiddagen om svårigheterna för jordbruket och det bekymmersamma ekonomiska läget ute på landsbygden. Jag lyssnade mycket uppmärksam till hans anförande och funderade, vilka åtgärder man nu från det hållet önskar vidtaga för att hjälpa upp det ekonomiska läget ute på landsbygden. Jag blev, det måste jag säga, ingalunda överraskad, när svaret kom i form av ett krav på att industriarbetarnas eller arbetarnas löner överhuvud taget skulle sänkas. Men en sådan politik kommer, om den genomföres, att leda till ändå större och mera omfattande arbetslöshet. Jordbrukarnas svårigheter bottna i bland annat det förhållandet, att de icke kunna sälja sina varor, beroende på att konsumenternas, massans av konsumenter behov av livsmedel, behov av mat och kläder o. s. v. icke kan framträda köpmässigt på marknaden. En sänkning av arbetslönerna skulle innebära en ytterligare skärpning av krisen. Åtgärder för att ge dem, som nu äro arbetslösa, arbete och därmed också köpkraft, skulle även bidra till att lätta trycket för de små jordbrukarna.

Till sist, herr talman, är jag beredd, att den invändningen göres, att ett realiserande av de åtgärder, som jag här i all korthet och mycket bristfälligt sökt skissera, skulle innebära för staten så stora ekonomiska utgifter, att det icke är tänkbart att få dem genomförda. På det vill jag endast svara, att så länge som landet har ekonomiska resurser att ge 2 miljoner kronor till kungahuset, 131 miljoner till militära ändamål etc., så finnes det ingen anledning att ifrånsätta det håll, där man understödjer dessa krav, tala om ekonomiska svårigheter.

Låt oss i första hand använda dessa medel till att bispringa landets många tusen arbetslösa, det är en politik, som vore värdigare, en politik, som vore både sundare och förnuftigare.

Herr Johanson i Stockholm: Herr talman! Regeringen har ju redan meddelat, att den icke har för avsikt att under innevarande riksdag framlägga något förslag till arbetslöshetsförsäkring. Detta framgår för övrigt av det nu föreliggande budgetförslaget. Jag skall tillåta mig att i anledning härav till regeringen överbringa arbetarklassens stora missnöje med att denna fråga ännu ett år blivit lagd åsido. Vi veta ju — det har upprepats så många gånger här i kammaren — att Sverige för närvarande är snart sagt det enda landet i Europa, som ännu icke har ordnat denna fråga, oaktat Sverige utan tvivel är ett av de länder, som i ekonomiskt avseende sedan lång tid tillbaka intaga en särdeles god ställning. Många av de länder, som löst frågan, befinna sig i ett betydligt sämre läge än Sverige och se med avundssamma blickar på vår goda ekonomiska ställning. Att en sådan socialagstiftningsfråga icke kunnat ordnas i vårt land, vittnar om att det yttrande, som en gång fälldes, att Sverige var »den sista kotan» i fråga om social utveck-

ling, dock har sitt berättigande. Detta är icke ett överord. Så länge man allttjämt befinner sig i ett sådant läge beträffande denna för stora befolkningslager viktiga fråga, ligger det en god sanning i nämnda omdöme.

Man hänvisar till att frågan allttjämt är föremål för utredning. Ja, det ha vi klart för oss. Men utredningen går icke ut på att lösa frågan utan att skaffa en förevändning för att skjuta den åt sidan. Redan 1913 ansåg den dåvarande liberala regeringen, att frågan var tillräckligt utredd för att man skulle kunna förelägga riksdagen ett förslag i ärendet, och civilminister Schotte avsåg att framlägga en lösning efter det s. k. Gentsystemet. Detta blev emellertid icke gjort. För tio år sedan, år 1921, tillät jag mig interpellera dåvarande socialministern, huruvida arbetslöshetsförsäkringsfrågan skulle kunna föreläggas riksdagen inom den närmaste tiden. Han förklarade då, att *med hänsyn till utredningarna* kunde man ett påföljande år komma med ett förslag. Naturligtvis blev det intet förslag av, ty man finner alltid på någon förevändning för att slippa göra vad man icke vill göra. Så har det gått år efter år. Den ena utredningen har avlöst den andra. Nu föreligger sedan 1928 1926 års arbetslöshetskommittés förslag till lösning av frågan. Här beröras två linjer, efter vilka frågan kan lösas: dels den frivilliga, dels den obligatoriska. Regeringen kan välja vilken linje som enligt dess mening är den fördelaktigaste, men man gör ingenting för att få fram ärendet. Visserligen ha både socialministern och statsministern förklarat, att man i princip icke har något att erinra emot arbetslöshetsförsäkringen, men man lägger icke två strån i kors för att få saken ordnad. Det är denna underlåtenhet, som vi anse förtjäna klander.

Vi utgå ifrån att det goda ekonomiska läget, de goda finanser Sverige för närvarande i hög grad har, är en följd av arbetarnas insatser i produktionen, och just denna omständighet bör vara ett skäl för införandet av arbetslöshetsförsäkring. Det är en rätt, som arbetarna göra anspråk på, särskilt med hänsyn till att, som jag förut nämnde, en dylik sociallagstiftning är genomförd i de flesta europeiska länder. Sverige befinner sig allttjämt på efterkälken, och den protest, som det socialdemokratiska partiets ledare under lördagen gav uttryck åt, har vunnit genklang över hela vårt land bland dess arbetarklass.

Det tjänar ju icke mycket till att rada upp de argument, som tidigare anförts flera gånger i denna fråga. Jag har emellertid icke velat underlåta att göra klart för regeringen, att det råder bland arbetarna och alldeles speciellt bland de arbetslösa ett djupt rotat missnöje mot att frågan allttjämt förhalas.

Jag vill, herr talman, även yttra några ord på grund av det utfall herr Lindman under lördagens debatt gjorde mot fackföreningarna i vårt land. Herr Lindman ville göra gällande, att fackföreningsrörelsen icke längre kan upprätthålla den disciplin, som tidigare rätt inom densamma, och han ansåg, att det var nödvändigt att genom lagstiftningsåtgärder söka åstadkomma en bättre ordning. Det var särskilt två arbetskonflikter under föregående år, som upprörde honom, båda i Stockholm. Nu kan man naturligtvis bli upprörd, om man läser tidningarna utan att kritiskt se på det sätt, varpå de behandla de saker, som där omnämnas. Emellertid tror jag icke, att man behöver vara så upprörd, om man speciellt håller sig till dessa två konflikter. I ena fallet gällde det nämligen ett övergrepp mot en ung flicka. En kaféidkarska hade anställt en flicka, som betalades lägre lön och tvingades arbeta längre tid än vad som eljest gäller beträffande ifrågavarande arbetargrupp i Stockholm. Tror man då, att man på högerhåll stödde den förfördelade? Nej, visst icke. Man stödde den, som begick övergreppet och kastade sig över den, som ville hjälpa flickan att få sin rätt. Detta var en av an-

Iid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av statsverkspropositionen.
(Forts.)

ledningarna till herr Lindmans upprördhet. Denna är mycket svår att förstå. Ty under nu angivna omständigheter är det uppenbarligen flickan, som är förfördelad och icke den som har henne i sin tjänst och vill fortsätta med att utsuga henne. Upprördhet över sådana saker ger i själva verket uttryck åt en sådan moral, som hänvisar de unga underbetalda flickorna till att på gatan söka förkovra sin inkomst.

Det andra fallet, som upprörde herr Lindman, gällde ett 50-tal butiksbiträden, som önskade få sina villkor reglerade genom kollektivavtal. Jag förmodar, att detta är varje svensk mans rättighet. Det finns ingenting, som förbjuder svenska arbetare att få till stånd uppgörelser med sina arbetsgivare i form av kollektivavtal. Denna grupp av medborgare, affärsbiträden, är i regel mycket dåligt betald. Det finns affärshus här i Stockholm, som betala unga flickor i 20-årsåldern 40 å 50 kronor i månaden. Tycker man detta är en rimlig lön? Huru skall det vara möjligt för dem att reda sig på en så dålig lön? Är det icke berättigat att man söker förbättra dessa medborgargrupper ekonomiska ställning? Jag betonar än en gång, att det finns affärshus, f. ö. icke långt härifrån riksdagshuset, som betala sådana urusla månadslöner. När man inom denna bransch kommer upp till inkomster av 100 å 150 kronor, anses det vara mycket bra betalt. Huru gick det nu här? Jo beträffande den konflikt, som herr Lindman åsyftar, nämligen konflikten vid den stora färghandelsfirman Becker, var det så, att det icke torde ha förelegat oöverstigliga svårigheter för arbetarna att komma överens med firman, men det låg andra krafter bakom, som förbjödo firman att träffa uppgörelse med sina arbetare. Detta gav utlösning till en konflikt, en arbetsinställelse, som sedermera blev föremål för behandling i pressen under ett halvt års tid.

Vilka upprörande övergrepp gjorde sig nu arbetarna skyldiga till? Jo, man lät trycka meddelanden om att det rådde arbetskonflikt mellan firman och dess personal, och man ställde ut vakter vid butikerna, som meddelade de förbigående om förhållandet. Nu får man enligt den tryckfrihetsförordning, som vi ha här i Sverige, dela ut sådana tryckta meddelanden, och även om någon kan känna sig obehagligt berörd av att bli antastad på detta sätt, kan man ju därför icke göra gällande, att den som utdelar lappen gör sig skyldig till övergrepp. Den missnöjde kan ju göra som den artige herrn i Söndagsnisse, nämligen be lapputdelaren vara vänlig vika ihop lappen och lägga den på gatan, så han själv slipper göra det. Men vad gjorde högerns speciella valorganisation här i Stockholm? Jo, dess byrå för näringsfrågor skickade ut folk, som sökte gruff med lapputdelarna och på detta sätt ville få till stånd obehagliga uppträden. Det finns exempel på, att folk, som är organiserat i högerns ungdomsförbund, gått ut till vakterna utanför Beckers butiker och begått direkt personligt övervåld mot dem. De som blevo utsatta för övervåldet hade i eget intresse icke på något sätt bidragit till att åstadkomma gruffet. De ha funnit sig i övervåldet, därför att de icke ville skada sin egen sak. Den förfördelandes uppgift har naturligtvis varit att försöka få till stånd oroligheter, men det har icke lyckats. Jag har personligen iakttagit vad som försiggått vid några av dessa butiker. Där ha stått poliser, som naturligtvis haft till uppgift att söka upprätthålla ordningen, och jag har sett arbetarvakterna dela ut lapparna. Allting har gått utan någon som helst friktion, i all gemytlighet. Men i vissa fall ha ungdomar från högerlägret kommit till och velat åstadkomma de oroligheter, som man så livligt önskat få framprovocerade i högerpressen. Om något upprörande verkligen förekommit, tror herr Lindman, att vår polis här i Stockholm skulle underlåtit att ingripa? Jag är övertygad om att polisen var föremål för sådan uppmärksamhet under den konflikten och så ofta blev uppmanad att

icke låta något passera som var otillåtet enligt svensk lag, att den nog hade ögonen med sig för att den icke skulle utsättas för klander på grund av sin underlåtenhet att göra vad som ålåg den. Men om man skaffar sig som högers valorganisation, Allmänna valmansförbundet, gjort, en särskild byrå för näringsfrågor, vars uppgift är att utöva hets mot fackföreningarna och terror mot arbetarorganisationerna, om man skaffar sig ett panoptikon med skräckkällare och går och ser på detta panoptikon och denna skräckkällare ofta, så blir man upprörd och förskräckt. Men är det nödvändigt att skaffa sig detta? Många av de obehagligheter, som behandlas i pressen, äro helt visst fria fantasier av denna byrå för näringsfrågor.

Jag skall anföra ett exempel. Vi fingo ju en lagstiftning, som förbjöd arbetare och arbetsgivare att vidtaga några stridsåtgärder i anledning av meningsskiljaktigheter om innehållet i kollektivavtal. Om man icke kan lösa meningsskiljaktigheterna godvilligt, skola de avgöras av arbetsdomstolen. Nåväl, arbetarna ha rättat sig efter detta, och resultatet synes bli, med stöd av uppgifter om de mål som hittills behandlats i arbetsdomstolen, att det är arbetsgivarna, som till överväldigande del göra sig skyldiga till brott mot kollektivavtal eller söka vränga avtalen på ett sätt, som motparten icke kan godkänna. Huru går man nu tillväga, när man utövar denna hets? Livsmedelsarbetarförbundet hade i ett visst fall anhängiggjort talan vid domstolen mot en bagare. Arbetsdomstolen gav arbetarna rätt. Men vad blev resultatet? Jo, i Svenska Dagbladet stod det som rubrik: »Bageriarbetarnas avtalsterror i skarp belysning». Om en arbetargrupp alltså vänder sig till domstolen för att få rätt i en fråga rörande ett kollektivavtals innebörd, gör man sig skyldig till »terror». Det är avtalsterror att upprätthålla avtalets bestämmelser på ett sätt, som de lagstiftande myndigheterna givit parterna anvisning om.

Jag skulle vilja framställa en fråga till herr Lindman. Herr Lindman erinrar sig nog åren 1907, 1908 och 1909, då han första gången var statsminister. Om man jämför dessa år med de år, som vi nu närmast ha bakom oss, 1929 och 1930, skulle herr Lindman föredraga, att fackföreningarna nu »upprätthölle disciplinen» på samma sätt som då? Tycker herr Lindman, att det rädde bättre disciplin då än vad det gjorde 1929 och 1930? Jag överlåter till herr Lindman att besvara den frågan. Enligt min mening måste man konstatera, att det finns icke någon verklig grund för att anklaga fackorganisationerna för att de med mindre framgång än tidigare upprätthålla disciplinen. Ha vi överhuvud haft en lugnare period än de två sista åren inom vårt näringsliv? Nej! Det oaktat menar man, att det skulle föreligga alldeles särskilda anledningar att påkalla statsmakternas ingripande mot fackorganisationerna. Jag tror, att det är anledning att säga som pojken, som gick i skolan och i regel hade de bästa betygen, men ständigt blev föremål för gnäll och gnat från sina föräldrar, när han kom hem. Till sist förlorade pojken tålamodet och förklarade: Jag skall säga er, att jag har skämt bort er, ni skulle se hurudana betyg de andra grabbarna ha! Var god jämför förhållandena i Sverige med förhållandena i övriga länder! Man kanske då kommer till det resultatet, att man i högre grad än någon annanstans blivit bortskämd genom att fackorganisationerna verkligen utföra sitt arbete för förbättrande av arbetarklassens ställning på ett sätt, som det icke finns berättigad anledning att gå till hets emot.

Herr Lindman talar om nödvändigheten av att genom lagstiftning skydda »tredje mans rätt». Det förefaller, som om det icke skulle vara oberättigat att begära, att fackorganisationerna genom lagstiftning skyddas mot »tredje mans lögn». Tredje mans lögn om fackföreningsrörelsen ha verkligen firat triumfer sedan föregående höst, då valmansförbundets byrå för näringsfrågor

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Porte.)

utgav sin bekanta broschyr, som uteslutande gick ut på att söka få till stånd en hatfull stämning mot fackorganisationerna. Det är icke tu tal om att om man ser på den svenska pressen i allmänhet, finns det inom högertidningarna och särskilt de tidningar, som röna direkt inflytande från högerens valorganisation, en större aggressivitet med hänsyn till klasskampen än tidigare. När man i denna före landstingsvalen utgivna broschyr gör gällande, att fackförningarnas kränkning av den borgerliga friheten icke är en enstaka företeelse, och att övergrepp från de socialistiska arbetarorganisationernas sida inträffa snart sagt dagligen, är detta en våldsam överdrift. Och när man vill påstå, som man gjorde i Svenska Dagbladet den 8 november 1930, att kroppslig misshandel av olika slag, helst med övermakt i enrum, icke hör till sällsyntheterna inom arbetarrörelsen, är detta en gemen osanning. Det vore önskvärt, att man ville framlägga något som helst bevis för att sådant förekommit.

När jag nu tager fackorganisationerna i försvar, vill jag därmed icke göra gällande, att det i dessa organisationer överhuvud taget icke skulle förekomma någon friktion mellan medlemmarna och andra medborgargrupper. Det är helt naturligt, att något sådant icke kan undvikas. Kampen för tillvaron gör det ju nödvändigt för alla att varhelst man söker sin utkomst ådagalägga största möjliga energi, och därvid kunna icke vissa friktioner undgås. Men detta är icke särskilt utmärkande för de fackorganiserade, enahanda förhållanden råda överallt. Fackorganisationerna representera i själva verket ordningens princip, och deras verksamhet har i hög grad medverkat till att få till stånd den rättsordning, som nu gäller beträffande arbetet i vårt land och som utan tvivel varit till stor fördel för produktionens utveckling. När man gör gällande, att tredje mans rätt blir lidande, då fackorganisationerna söka bevaka sina medlemmars intressen, är det mycket möjligt, att så kan ske, men är detta något särskilt utmärkande för fackorganisationerna? Huru ofta kommer icke ett av två parter träffat avtal att i hög grad beröra tredje mans rätt? Detta bryr man sig helt enkelt icke om. Jag är övertygad om att herr Lindman under sin verksamhet många gånger träffat avtal, som i hög grad berört tredje mans rätt, men jag tror icke, att herr Lindman tagit hänsyn härtill i någon nämnvärd grad utan endast beaktat vad som varit fördelaktigt för de intressen han haft till uppgift att främja. Jag skulle vilja fråga herr Lindman: är det större anledning att känna sig upprörd över, att man icke i lugn och ro får misshandla en stackars kafé flicka, än över t. ex. vad som försiggått i Malmö under flera år, där alla tre parter, som i regel medverka till kollektivavtalsuppgörelser — staten genom sina förlikningsmän, arbetsgivaren genom sina representanter och arbetarna genom sina fackorganisationer — nödgats vidtaga åtgärder, som, det är icke tu tal om den saken, kränka tredje mans rätt. Jag åsyftar konflikten vid firman Scholander i Malmö. Är det någon som vill förneka, att tredje mans rätt här kränkes? Nej, det går icke. Ty kränkningen är alldeles uppenbar, men åtgärden har varit nödvändig för att få till stånd ordning i hamnarna. Den som inte vill finna sig i denna ordning, får taga de obehag, som äro förenade med att han icke biträder vad parterna ansett vara ändamålsenligt, nyttigt och nödvändigt. Jag tar detta såsom ett exempel på, att det många gånger icke går att taga hänsyn till vad som under vanliga förhållanden skulle anses oberättigat att göra gentemot tredje man. Vi få komma ihåg, att det är dock de allra mest vitala intressen människor emellan, som det här gäller, det gäller människors utkomst, det gäller att träffa ordningar för arbetet, det gäller med ett ord att söka få till stånd sådana förhållanden, som äro till fördel för det stora flertalet, och då kan man icke tillåta, att enstaka individer försöka sabotera det som är ändamålsenligt och nyttigt för det stora flertalet, ja för det hela.

Jag tror det är anledning erinra om ännu en sak. Det talas så ofta om det

överbåld, de övergrepp och den terror, som fackföreningarna utöva. I den här broschyren från Allmänna Valmansförbundets byrå för näringsfrågor är man upprörd över att, som det heter, »fria människor tvingas in i sammanslutningar, som de icke vilja tillhöra». Ja, det är klart, att rent teoretiskt sett kan detta förefalla upprörande, men om man tar hänsyn till det levande livets behov, hur ställer det sig väl då? Jag tror, att professor Cassel på ett utmärkt sätt klarlagt den saken i ett anförande, som han hade för några år sedan. Han yttrade då: »Inom borgerliga kretsar och även inom de oorganiserade arbetarnas led hör man ofta fackföreningarna klandras, därför att de undertrycka arbetarnas frihet. Det är en gammalliberal, formell uppfattning av begreppet frihet, som här ger sig uttryck. Den frihet fackföreningarna beröva arbetarna, är förnämligast friheten att arbeta till underpris, men den som vet, hur den friheten kan missbrukas på en oreglerad arbetsmarknad, kan icke skatta den mycket högt.»

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Det råder väl ingen tvekan om att det har varit, är och väl alltjämt kommer att förbli så, att det är arbetarna, som äro den svagaste parten i kampen om löne- och arbetsvillkoren. Det är arbetsgivaren, som haft och har och naturligtvis alltid kommer att ha övertaget. Är det då någonting att beklaga sig över, att arbetarna förstått att genom sammanslutning skaffa sig något medinflytande på det område, där deras livsvillkor avgöras? Jag tror det är enbart lyckligt, att så skett, ja, det är helt enkelt nödvändigt. Jag tror inte heller, att vare sig Allmänna Valmansförbundet eller högerns tidningspress eller de representanter, som gjort till en uppgift för sig att angripa, fackorganisationerna, jag tror icke, säger jag, att de äga något verkligt fog för sitt påstående att fackföreningsrörelsen har urartat. Ty om denna rörelse verkligen hade urartat, så kunna ni vara övertygade om, att de uppbyggande krafterna inom rörelsen — och sådana finnas i tillräcklig mängd — långt före detta skulle ha iakttagit dessa företeelser och vidtagit åtgärder för att hålla rörelsen sund. Jag vill påstå, att fackföreningsrörelsen alltjämt är sund. De urartningar, som man behandlar i pressen, äro till stor del uppkonstruerade och bottna i de flesta fall i försök att hos den allmänna opinionen få till stånd en speciell uppfattning rörande fackföreningarnas samhällsskadliga arbete. Det är klart, att om man fortsätter på detta sätt och ger ut broschyrer och sprider dessa genom tidningspressen och får tidningar att dag ut och dag in framställa fackföreningarna på det sätt, som nu har skett sedan någon tid tillbaka, det är klart, säger jag, att denna allmänna opinion under sådana förhållanden småningom kommer att påverkas. Vi ha emellertid kommit underfund med, att det är nödvändigt för oss att icke låta högerns press fortsätta med att på detta sätt misstänkliggöra fackföreningsrörelsen, och vi ha därför tagit till vår uppgift att vederlägga högerns påståenden — jag förmodar det blir synnerligen lätt i de flesta fall.

När man nu ropar på åtgärder och vill ha en klasslagstiftning mot fackorganisationerna, så är ju detta i och för sig ingenting nytt, ty sådana försök ha förekommit tidigare, men man tror väl, att det skall finnas litet större förutsättningar nu att komma till åsundat resultat. Jag tror dock det är anledning att erinra den nuvarande regeringen om ett gammalt gott svenskt ord-språk, som säger, att »om skalkar locka dig, så följ icke».

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Jag skall i detta anförande uteslutande syssla med den sak, som jag berörde i början av mitt anförande på lördagen, nämligen frågan om parlamentarismen och regeringens förhållande till riksdagen.

Jag tillåter mig uttala min tillfredsställelse över att i en remissdebatt denna fråga har kunnat samla så pass stor uppmärksamhet. När man på en gång

Vid remiss av statsverkspropositionen.
(Forts.)

från tre olika håll, utan någon inbördes kommunikation, anser sig böra taga upp till dryftande i remissdebatten frågan om de parlamentariska principernas tillämpning, så är detta ett tillräckligt bevis för att denna fråga har mer än teoretiskt intresse.

Herr Anderssons i Rasjön försök att bagatellisera det hela kan efter detta konstaterande lämnas åt sitt värde, och detta så mycket hellre som hans egen höge partichef omedelbart desavuerade honom genom att förklara, att han för sin del fann, att det var lämpligt att frågan tagits upp i remissdebatten och att anledning härtill förelåg. Herr Anderssons inlägg föranleder mig emellertid att göra ett litet påpekande. Jag fick impulsen härtill, när han talade om den trojanska hästen. Jag antar, att herr Lindman tager hand om den kampen, men jag vill gärna konstatera, att även i parlamentarismens himmel blir det glädje, när en syndare sig omvänder och bättrar. Det är bara bra, om även den svenska högern har accepterat parlamentarismens princip och är beredd att i sin fortsatta verksamhet hävda denna princip.

Det är däremot bara sorgligt, när de som hava lagen, ändå inte göra vad lagen bjuder. Till dessa måste jag tyvärr räkna hans excellens herr statsministern, och jag gör det i ännu högre grad efter att ha hört vad han hade att säga i sitt lördagsanförande. Han bekände där sin kärlek till de parlamentariska principerna. Jag tror t. o. m., att han ville framställa sig själv som en rätt och trogen arvtagare till de stora liberaler, för vilka hävdandet av den demokratiska parlamentarismen var något mycket väsentligt och vilket de gjorde med stort patos. Såvitt jag kan finna, ställde emellertid herr Ekman de parlamentariska principerna på huvudet, och det finnes skäl att erinra herr statsministern därom, att parlamentarismen dock är någonting annat än vad som för tillfället passar det frisinnade partiet.

Herr statsministern tyckte inte om mitt tal om den frisinnade själv tillräckligheten, men jag måste fråga, innan jag går närmare in på vad han hade att säga, om icke hela hans inlägg vittnade om det berättigade i en sådan karakteristik eller en sådan beskyllning, om hans excellens hellre vill att det uttrycket användes. Jag fann t. o. m., att denna själv tillräcklighet gått så långt, att den numera också förvillar excellensens begrepp om vad som menas med lojalitet. Det har visserligen från två håll, efter vad jag hittills hunnit se, betygats, att herr statsministern alldeles utmärkt klarade av vad som hade anförts om hans förhållande vid regeringens bildande och om hans regerings ställning. Att detta konstateras i Svenska Morgonbladet är ju bara i sin ordning, och att det konstateras i Svenska Dagbladet är väl mera att anse såsom ett utslag av herr Järtes gamla kärlek till den, som hjälpte till att grundlägga principerna för vår nuvarande arbetslöshetspolitik. Jag konstaterar emellertid det egendomliga i, att Svenska Dagbladet ansåg, att statsministern galant hade klarat av vad jag yttrade, under det att han naturligtvis hade blivit bet på herr Lindman, fastän herr Lindman och jag sade ungefär ett och detsamma.

Herr Ekman förklarade emellertid — och det kan ju vara ganska nyttigt vid denna utredning om parlamentarismen, som vi nu givit oss in på, att hålla oss till de exempel vi ha här framför oss — att han fann det omöjligt att åstadkomma en parlamentarisk samverkan i det läge, som hade uppstått i jordbruksfrågorna. Högern hade genom sin hållning till tullarna gjort ett samarbete åt det hållet fullkomligt omöjligt, och socialdemokraterna hade diskvalificerat sig genom att rösta mot inmalningstvänget. Jag vill göra det påpekandet, att dessa omständigheter förelågo, innan den frisinnade ledaren fick konungens uppdrag att bilda regering. Det är rätt betydelsefullt att hålla detta i minnet. När herr Ekman kallades upp till slottet, så visste han enligt sin egen förklaring här, att det fanns inga möjligheter att skapa en regering på bred parlamentarisk bas. Han hade visserligen icke gjort några undersökningar, han

hade bara tänkt själv och kanske talat med herrar Hamrin och Rosén, och så var han på det klara med det parlamentariska läget. Det har sin lilla betydelse att fästa avseende vid detta, när det talas om lojalitet. Ty, mina herrar, konungen gav åt regeringsbildaren i uppdrag, icke blott att bilda regering, utan också att göra detta på en bärig parlamentarisk grund. Det har roat mig att taga reda på ordalagen i uppdraget, och jag slog därför upp Post- och Inrikes Tidningar för den 3 juni 1930, där den officiella notisen har följande lydelse: »Hans Majestät Konungen har uppdragit åt riksgäldsfullmäktigen C. G. Ekman att bilda regering, och Hans Majestät har därvid framhållit vikten av att den nya regeringen, om möjligt, erhöles ett starkt parlamentariskt underlag.»

Det är nyttigt att hålla sig till ordalagen, ty vi ha kanske litet var, när vi ha behandlat episoden, rört oss med olika uttryckssätt, och det är mycket möjligt, att det har hetat, att uppdraget innebar, att herr Ekman skulle försöka skaffa regeringen ett så starkt parlamentariskt underlag som möjligt. Uppdraget innebar kort och gott, att ansträngningar skulle göras för att skaffa regeringen ett starkt underlag i riksdagen. Om nu formuleringar skola någonting betyda, så kan detta intet annat betyda än att man skulle försöka att skapa ett verkligt parlamentariskt underlag, d. v. s. att undersökningen skulle avse, om det parlamentariska läget möjliggjorde att skapa en majoritet för regeringen. Jag vill fästa uppmärksamheten på att herr Ekman mottog detta uppdrag. Det är inte min sak att utreda, hur Hans Maj:t Konungen uppfattat fullgörandet av uppdraget, men om jag hade att göra med en människa, som lovade mig, när han skulle fullgöra ett uppdrag, att han skulle undersöka möjligheterna att basera vad genom detta uppdrag skulle utföras, på den säkrast möjliga grund, och jag efteråt fick reda på att när han mottog uppdraget, så var han redan på det klara med att det var omöjligt, då skulle jag sannerligen känna mig utsatt för drift, och jag skulle knappast ha kunnat tala om lojalitet. Mycket beror naturligtvis sedan på den uppfattning man har om värdet av herr Ekmans egen uppfattning om det parlamentariska läget. Jag har bara till en början velat konstatera, dels att uppdraget var att giva regeringen en stark parlamentarisk ställning och dels att ingen verklig undersökning gjorts, huruvida detta överhuvud var möjligt.

Jag kommer då till bedömandet ur herr Ekmans synpunkt av möjligheterna att bilda en regering på bred parlamentarisk grund. Jag har redan påpekat, att han gentemot högern anförde dess ställning i tullfrågan, och att han beträffande socialdemokraterna anförde, att vi hade röstat mot inmalningstvången. Jag kan giva herr Ekman rätt däri, att det naturligtvis inte fanns stora utsikter, att det parti, vars regering hade fallit i kampen om tullarna, skulle vara så särskilt benäget att gå in såsom del i ett underlag för en regering, som skulle utföra politiken i fortsättningen. Men jag tycker uppriktigt sagt, att när det gäller parlamentariska undersökningar, så är det partierna själva, som skola få meddela, vad de anse att de kunna vara med om. Även om herr Ekman hade den uppfattningen, att det var orimligt, att högern skulle kunna deltaga i ett fortsatt regerande, så tycker jag det hade varit i sin ordning, när det gällde fullgörandet av ett uppdrag av den art jag här talat om, att högern själv hade tillfrågats, om den möjligen ansåg, att den, trots att tullarna hade eliminerats bort genom riksdagens beslut, kunde tänka sig att i en eller annan form medverka till att en ny regering, för att anlägga herr Lindmans syn på saken, fick det mindre svårt än den föregående hade haft, d. v. s. bättre möjligheter att föra en fast politik, baserad på ett någorlunda kontinuerligt stöd från samma håll i riksdagen.

Går jag över till socialdemokraternas ställning, så måste jag från början konstatera, att den frisinade ledaren har åtminstone det kvar med sig på regeringsbänken, att han alltid försöker göra saken så lätt som möjligt för sig själv.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Det är mycket bekvämt, när man skall bedöma ett parlamentariskt läge, att överhuvud eliminera bort allt som möjligen kan vara gemensamt och bara ängsligt söka fram den lilla punkten, om vilken man tvistat, och säga: Detta är det väsentliga, här har jag gudskelov inga vänner, här behöver jag icke fråga någon, här kan jag själv bilda regering.

Det var ju ändå på det sättet, att inmalningstvånget — jag betonar särskilt tvånget — icke var den enda frågan på dagordningen. Frågan hette ursprungligen jordbrukshjälpen, men dessutom befunno vi oss i ett läge, där det fanns åtskilliga andra aktuella frågor på dagordningen. Det fanns sociala reformfrågor, och det fanns andra frågor vid sidan om den rörande ekonomisk hjälp, frågor som i hög grad berörde jordbrukarbefolkningens, den fattigaste jordbrukarbefolkningens förhållanden. Det fanns frågor, som hade kunnat kombineras till ett helt program och som faktiskt också hade diskuterats under en tid före regeringsbildandet. Men det var en annan sak också. Socialdemokraterna motsatte sig inte inmalningsförfarandet; vi förordade uttryckligen genom våra representanter i särskilda utskottet, att man skulle försöka träffa särskilda överenskommelser med kvarnarna om en ökad inmalning av svensk brödsäd i mjölet. Vi biträdde i det särskilda utskottet nästan hela raden av de positiva beslut, som riksdagen fattade. Vi ansågo dock, att det var en del andra frågor, som voro aktuella och som krävde sin lösning.

Det enda, som alltså herr Ekman kunde hitta på, när han icke ville tala med oss, det var själva tillämpningen av tvångsförordningen rörande inmalningen, och på detta gjorde han sin lilla regering.

Jag vill påpeka en enda liten både intressant och belysande omständighet. Herr Ekman diskvalificerade oss t. o. m. som underhandlare på grund av inmalningstvånget, men han meddelar nu, att han hade vänt sig bl. a. till det liberala partiet för att få detta med i regeringen.

Om jag icke missminner mig motionerade liberalerna mot tvångsinmalningen, och i varje fall talade den liberala ledaren mycket energiskt mot inmalningstvånget. I denna kammare röstade halva det liberala partiet mot inmalningen, och om man tager hänsyn till andra kammaren, borde åtminstone hälften av det liberala partiet varit diskvalificerat. Tager man så också hänsyn till den liberala ledarens tal i första kammaren borde det från herr Ekmans egna utgångspunkter icke ha funnits mycket kvar att hanka fast vid. Men denna lilla episod är kanske mera belysande för vad han ville än var han fann de verkliga svårigheterna. Var det icke värre med inmalningstvånget, än att man kunde tala med herr Carlesons, herr Prytz och herr Eliel Löfgrens parti, borde det icke ha varit alldeles uteslutet, att man kunnat knacka även på vår dörr, bakom vilken det ändå låg en viss beredvillighet att medverka till inmalningsförfarandets genomförande.

Men jag återkommer till samma synpunkter, som jag anlade, när det gällde högern och dess diskvalifikation. Det hade väl varit ganska lämpligt att fråga oss om vår egen uppfattning och om våra möjligheter att icke precis sitta med herr Ekman i regeringen men att giva åt hans regering ett stöd, som skulle möjliggjort för denna regering att föra en målmedvetenare och fastare politik. Jag tycker, uppriktigt sagt, att det var vi, som skulle få angiva vår ställning. Vi kunna icke överlåta åt herr Ekman eller de frisinna att avgöra, vad som är möjligt för oss i ett visst läge. Vi tycka i allmänhet icke om förmyndarskap, och vi tycka icke alls om att herr Ekman till alla sina övriga omsorger också skall lägga omsorgen om vårt sätt att tänka och om vårt sätt att uppfatta en situation. Det vilja vi gärna sköta själva, och jag kan i denna sak tala ganska fritt. För egen del betraktar jag det icke alls såsom orimligt att, sedan riksdagen hade fattat sitt beslut

om inmalningen, sedan alltså detta beslut var ett faktum och sedan varje regering, som tillkom, var skyldig att lojalt genomföra detta beslut, det socialdemokratiska partiet skulle ha accepterat faktum och vid en underhandling lagt huvudvikten på vad den regering, som sökte stöd från vårt håll, i övrigt ville utföra. Det är ju mycket möjligt också, att det hade varit nyttigt, om man fått ha ett ord med rörande tillämpningen av riksdagsbeslutet. Det kan ju tänkas, att denna hade kommit att stå bättre i överensstämmelse med vad riksdagen uttalade, om det hade funnits någon, som var angelägen om att icke låta det bara basa utan verkligen såg till vad riksdagen avsåg med sitt beslut.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Jag har gjort denna lilla översikt för att ställa i belysning den argumentation, som har förts. Jag erinrar återigen därom att ännu medan regeringsbildandet pågick, alltså sedan besluten voro fattade i jordbruksfrågorna, överlämnades det av oss en p. m. till den, som hade fått uppdraget att bilda regering, något som ju måste innebära att socialdemokraterna voro beredda att, därest regeringen ville ägna intresse och omsorg åt vissa aktuella frågor, i en eller annan form lämna sin medverkan till att giva regeringen den starka parlamentariska ställning, som konungen och den allmänna opinionen hade påyrkat att man skulle söka finna en möjlighet till. Det blev icke någon undersökning. Om nu herr Ekman icke har någonting annat att komma med än detta om inmalning, så måste jag säga, att det vittnar om ett ganska litet intresse för det väsentliga i parlamentarismen att haka upp sig på en sådan, låt mig säga, bagatell i det hela; och man kan över huvud taget icke förvänta någon hjälp till en bättre parlamentarisk ordning, om ett parti, som spelar en viss roll, ser som sin väsentliga uppgift att skapa sådana situationer, där man alltid har en liten hake att hänga upp sitt motstånd mot samarbete på. Jag vidhåller att det 1930 icke skedde en tillräcklig undersökning i fråga om möjligheterna att giva regeringen ett starkare underlag, och jag vidhåller, att underlåtenheten att göra en undersökning vittnar både om själv-tillräcklighet och om ovilja att göra någonting för att hjälpa oss ur en parlamentarisk ordning, som icke i längden är hållbar.

Jag vill fästa excellensens uppmärksamhet på, att det finnes en viss liten risk att driva, låt mig säga, den där inmalningsparlamentarismen för långt. Om man gör tvångsinmalningen till det allt annat överskuggande, till det enda, som man behöver taga hänsyn till, så säger man därmed att denna regering har egentligen ingen annan uppgift än att genomföra tvångsinmalningen. Därav skulle väl också följa, att när den saken är ordnad, känner regeringen, att den icke längre har något existensberättigande. Jag är icke alls säker på att man drager sådana konsekvenser — de frisinna draga sällan för sig obehagliga konsekvenser av sina egna resonemang och ståndpunktstaganden. Jag har emellertid det intrycket, att man icke alls menar att tvångsinmalningen längre är den betydelsefullaste frågan, ty då skulle man naturligtvis icke ha skickat i väg den speciella inmalningskonsulten för att taga in en försvarskonsult i stället. Detta tyder ju på, att man mycket hastigt kommit till den uppfattningen att det vid sidan av tvångsinmalningen finnes frågor av vikt, som regeringen måste handlägga, och att man speciellt inriktar sig på vissa av dessa frågor. För övrigt kan det bli en ganska bra barometer så småningom för regeringens intresse och omvårdnad av vissa delar av statslivet, att man har konsulter, som man byter om och flyttar efter frågornas art och beskaffenhet. Om det sedan är så behagligt för konsulterna, skall jag lämna därhän, och om det överhuvud taget är en god metod, vill jag lika litet yttra mig om.

Herr Ekman gjorde också en annan invändning. Han sade, att det är ju väldigt bekvämt för flyglarna att komma och kräva av oss som üro i mitten.

Vid remiss av att vi skola gå med dem och han ville göra gällande att bara den omständigheten, att det från socialdemokraterna och högern ungefär samtidigt komma liknande anspråk visar, hur orimligt det är. Jag vill minnas, att han framställde saken så, att, om han skulle lyssna till sådant, skulle det betyda, att han skulle nödgas gå samma sträckor åt olika håll. Det vill säga han trodde sig väl närmast böra gå en sträcka framåt med oss och så gå samma sträcka tillbaka med högern, en metod som ju f. ö. icke alls skulle stämma så illa överens med den ställning som det frisinade partiet i allmänhet intager. Å andra sidan frågar jag mig, hur tänker regeringen klara saken nu? Socialdemokraterna finnas och högern finnes. Jag antager, att herr Ekman känner ett visst behov i detta ögonblick att vara lite vän med oss båda, och det kan ju därför föreligga för honom samma risk. Herr Ekman anser sig kanske behöva gå sträckor gemensamt med den ena den ena gången och med den andra den andra gången. Men det blir knappast att gå rätt fram och sedan tillbaka, utan det blir väl att följa en stråt, som herr Ekmans nykterhetspolitiska uppfattning borde djupt ogilla.

(Forts.)

Jag kan icke för min del finna, att man löser problemet genom att bara säga, att det väl ändå är orimligt att samarbeta. Ja, men då, herr Ekman, är parlamentarismen orimlig. Naturligtvis kan man draga den för hans excellens angenäma slutsatsen av detta, att i detta land kan ingen annan regera än Carl Gustaf Ekman och dem han väljer till sina medhjälpare. Jag tror emellertid, att det ligger icke endast självtillräcklighet i detta utan också en alldeles oerhörd självöverskattning. Men härmed är jag åter vid den princip, som jag alldeles särskilt anser vara, icke bara parlamentarismens utan demokratins, nämligen samarbetets princip. Så länge vi ha en riksdag splittrad på flera partier, utan majoritet för någotdera, veta vi att ingenting kan uträttas utan ett samarbete mellan ett par eller flera av dessa. Vi veta att i samma ögonblick varje parti propsar på sitt, blir vårt arbete förlamat. Vi kunna då icke fullgöra någon del av den skyldighet mot folket, som vi som folkrepresentanter ha åtagit oss. Det måste alltså finnas ett samarbete, när olika partier finnas och inget behärskar situationen. Jag går ett stycke längre. Jag säger, att även om ett parti får majoritet och alltså kan grunda en fast regering på denna, så skulle det begå ett kapitalt misstag, om det glömde bort att även en minoritet har rättigheter, och att även en majoritet under en demokratisk ordning gör mycket klokt i att alltid hålla kontakt även åt minoritetshållet. Det läget föreligger icke nu. Jag har bara velat anföra detta för att möta den invändningen att här predikar ni vackert om samarbete, men drömmer om att en gång få diktera. Om nu detta är läget, att man alltid måste ha ett samarbete, varför kan icke detta samarbete organiseras? Varför kan man icke i ett känt läge utreda vilka partier, som ha de bästa möjligheterna till samarbete?

Jag skall uppriktigt säga, att jag är icke rädd för en borgerlig koalition. En sådan förskräcker mig inte alls, och den utsikten skulle icke komma mig att giva något avkall på mina parlamentariska principer. Kunna de frisinade pressa högern så långt i socialreformatoriskt avseende, att de frisinade finna att ett samarbete på detta håll skulle tillgodse några av deras önskingar, är det icke annat än bra. Den senaste högerregeringen visade sig kunna vara ganska eftergiven. Den tog dock upp vissa ting här i riksdagen på det sociala området, som man tidigare från högerhåll hade förklarat vara fullkomligt orimliga. Jag klandrar den icke. En sådan samarbetsvilja är bara nyttig, om man, nota bene, vill ha någonting gjort. Jag menar alltså, att, om genom en koalition åt höger man pressade högern ytterligare ett steg in på den sociala och ekonomiska demokratins marker, vore det ur vår synpunkt bara bra. Det är en riktig utveckling, att folk, som stått oförstående för det

nya, till sist måste vara med om det, och man kan gott säga, att nog ser den svenska högern i dag ganska annorlunda ut än den gången herr Lindman motionerade den trojanska hästen.

Å andra sidan har jag den uppfattningen, att det naturligaste i närvarande läge vore ett samarbete mellan socialdemokraterna och de borgerliga partier, som betona sin demokratiska framstegsvänlighet. Det är ett missförstånd, när man säger, att detta måste betyda, att man skall sätta sig tillsammans i regeringen. Det är icke alls nödvändigt. Det är mycket möjligt, att det kan finnas vara bäst för själva arbetet att partierna icke bilda en koalition i regeringen utan att ett parti handhaver regeringen och av ett annat parti erhåller försäkringar, som naturligtvis motsvaras av förpliktelser i avseende å programmet. Jag skulle icke alls finna det orimligt att i det nuvarande parlamentariska läget den sittande regeringen förelade ett program för det socialdemokratiska partiet, som naturligtvis icke skulle upptaga allt vad vi önska, troligtvis icke ens alls vad vi anse i nuvarande situation möjligt, men som skulle betyda verksamma framsteg. Jag skulle icke heller finna det orimligt att socialdemokraterna på ett sådant anbud svarade, à la bonneheure, så länge regeringen fullföljer klara demokratiska framstegslinjer och lägger in verklig omsorg om att lösa betydelsefulla sociala frågor skola vi förhålla oss mot denna regering så, att den har möjlighet att utan vingel föra en demokratisk politik. Vill man icke se på saken så, kan man icke klara det parlamentariska problemet. Då komma vi slutligen dithän, att vi sitta här och lura på varandra, gå omkring och göra våra små spekulationer och tänka mindre på hur vi skola hjälpa folket, än på att stjälpä en regering eller ett annat parti. Vi råka på så sätt in i en politisk dragkamp, som måste till sist betyda att mycket, mycket försummas, och som kan medföra den risken att folket ute i landet mister sin tilltro till riksdagen och regeringens förmåga att handhava riksstyrelsen på ett för folket gagneligt sätt. (Herr Kilbom inföll här och yttrade: Den har folket redan mist.) Ånej, herr Kilbom, försök icke, det har det visst icke gjort. Då skulle det se ut på ett helt annat sätt här i landet. Dessbättre är det så, att det finnes ett vaknande politiskt intresse och en vaken och aktiv demokratisk väljarekår. Men jag medger, att herr Kilbom skulle kunna få möjligheter till framgångar av helt annan art, än han nu kan drömma om, därest man skötte sig så illa i den svenska riksdagen, att folket till sist hade grundad anledning att misstro icke bara vår förmåga utan också vår vilja att verkligen fylla våra uppgifter som folkrepresentanter.

Man kan säga, att det ligger mycket överdrift i detta. Jag vill icke jämföra vårt land med andra länder, men jag ber herrarna observera, att där diktaturena haft lätt att komma till stånd, där har det skett i de ögonblick, när parlamentet varit förlamat på grund av att partierna tänkt för mycket på sig själva och för litet på landet och folket.

Det gjordes av herr Olsson i Kullenbergstorp en invändning mot mitt anförande, som jag icke vill låta bli att taga upp, då det väl eljest skulle kunna sägas, att jag inte förmådde att klara av den invändningen. Herr Olsson i Kullenbergstorp frågade: när vi nu hade 1917—1920 en regering, som var vår enda verkligt parlamentariska och som på grund av den ställningen, särskilt sedan rösträttsordningen börjat komma i tillämpning, kunde uträtta så mycket gagneligt för folket, varför sprängde socialdemokraterna den regeringen? Jag har redan här framhållit, att det kan ges olika situationer, där samarbetet måste sökas på olika linjer. Därav följer också självklart, att för samarbetande partier det under ett samarbete kan komma en tidpunkt, då motsättningarna nödvändiggöra ett avbrytande av samarbetet. Detta var fallet 1920. När samarbetet mellan socialdemokrater och liberaler i den Edénska regeringen bröts, var det ingalunda därför, att man hade livligt eftersträvat att få

Vid remiss av
statsverke-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

till stånd en sådan brytning. Man hade tvärtom från båda de i regeringen deltagande partiernas sida gjort ansträngningar, sedan det första programmet hade realiserats, att på ett nytt program fortsätta samarbetet. Det visade sig emellertid, att motsättningarna i kommunalskattefrågan voro av sådan art, att de icke kunde överbryggas inom regeringen, att man fick göra försöket att låta endera ensam övertaga ansvaret. — Ja, herr Olsson i Kullenbergstorp, jag var visserligen icke med i regeringen, men jag var med i partiledningen, och jag vet ganska mycket om vad som hände vid det tillfället. — Alltså, det kom en tidpunkt, då samarbetet brast. Detsamma komma vi säkerligen att uppleva flera gånger. Jag tror inte alls på att man kan skapa en regering, som genom alla år i oändlighet sitter, utan man får tänka sig samarbetet anpassat efter olika lägen vid olika tider. Men jag skall be att få säga en sak till, som kanske skall kunna glädja herr Olsson i Kullenbergstorp. Det är, att man lär av erfarenheterna. Det är mycket möjligt, att många, som hade en viss syn på läget 1920, efter tio års erfarenhet skulle ha en annan syn därpå. Vi ha dock sett under dessa tio år, vart det barkar hän med minoritetsregeringar. Vi ha fått vissa erfarenheter, och det är väl ändå en av våra uppgifter att tillgodogöra oss lärdomarna. Jag har aldrig haft någon hög uppskattning av den som förklarar, att han oberoende av vad som händer i världen ser på saker och ting på samma sätt, som han såg på dem första gången han över huvud taget kunde någonting begripa. Jag tillhör de människor, som anse, att särskilt de, som folket har givit förtroendet att vara dess representanter, noga skola aktge på erfarenheterna, noga skola tillämpa erfarenheterna, taga varning av misstagen. Är det nu så, att vi börja få klart för oss, att minoritetsregerandet avsätter allt sämre och sämre frukter, så är det också på tiden, att vi sätta stopp och försöka skapa parlamentariska förhållanden, som möjliggöra starka regeringar och målmedveten politik. Jag är angelägen om detta inte bara i och för sig utan också därför, att detta är en förutsättning för att vi skola kunna fullt ut göra vad som är möjligt i demokratiskt avseende för att folket skall få trivsel i sitt eget land.

Herr Lindman: Herr talman! Att jag nu kommer att uppträda omedelbart efter herr Per Albin Hansson, liksom jag gjorde i lördags, det hoppas jag icke måtte från regeringsbänken tolkas som någon sammansvärjning mot regeringen. Om jag därtill skulle lägga, att åtskilligt av det, som herr Hansson nämnde rörande parlamentarismen, delas av mig, så får icke heller detta tolkas så. Jag delar hans uppfattning i så hög grad, att jag skulle hoppas, att Svenska Dagbladet i morgon ger honom en särskild liten blomma, något som han saknade i gårdagens nummer och som jag gärna unnar honom. Vi talade om blommor förra våren, och vi kunna göra det nu med. Jag kan emellertid be herr Hansson att vända sig till sin vän, som sitter närmast bakom honom och se hur han behandlar undertecknad i Socialdemokraten och iakttaga det beröm, som hr Hansson där får. Ehuru det nu kanske kan hända, att herr Engberg berömmar sig mest själv.

Nu är det ledsamma här i riksdagen, att när man befinner sig i opposition och kommer till sina repliker, så gör man det alldeles för sent, såsom i detta fall, två dygn efteråt. Det är mycket tråkigt. Jag skulle mycket gärna se, att en partiordförande kunde få rätt att replikera genast. Det får han emellertid inte. Man får då nöja sig med att komma så här efteråt.

Jag skulle emellertid be att få uppskjuta denna replik ett litet ögonblick för att sticka emellan med några ord till herr Johanson i Stockholm. Jag får då säga det andra i ett sammanhang. Herr Johanson i Stockholm upprepade gång på gång, att man går till hets mot fackföreningsrörelsen, kommer med osanning, konstruerar upp fall, som icke

ha grund i verkligheten. Han beskyllde mig för att jag träffat avtal, som berört tredje mans rätt. Det vet herr Johanson ingenting om, och inte jag heller. Han tillade: Det är klart att man måste utveckla mesta möjliga energi för att hävda de fackorganiserade arbetarnas sak. — Ja, det är just den energien, som tar sig den formen, att man tager lagen i egen hand, något som herr Johanson tycktes försvara, när han behandlade de två först omnämnda fallen. Det är just det, som vi påtalat och alltså komma att påtala. Jag har aldrig någonsin underkänt fackföreningarnas betydelse, visst icke, men jag kan å andra sidan ingalunda med herr Johanson erkänna, att fackföreningarna numera äro den svaga parten gentemot arbetsgivarna. Herr Johanson talade om, att det finns uppbyggande krafter inom fackföreningarna, som för länge sedan skulle tagit hand om oarterna, om dessa haft någon betydelse. Det är just vad vi vilja, att fackföreningarna skola göra. Han erkänner, att det kan förekomma missbruk. Vi vilja, att fackföreningarna själva skola taga hand om sådana missbruk. Då behövs det icke lagstiftning. Men det är detta fackföreningarna icke gjort, oaktat man förklarade, att de äro mäktiga och starka nog att kunna göra det. Herr Johanson säger, att nu få också de börja med en skriftlig agitation för att rättfärdiga sig. Jag tycker, att det ha de gjort länge nog, men de skola väl nu börja på ett mer intensivt sätt, då de skola vederlägga högern. Ja, herr ordförande i landsorganisationen, gör det! Det är det allra bästa sättet. Svara på de anmärkningar, som göras ifrån högerhåll och i högerns tidningar; svara på dem, bemöt dem, men var så vänlig och gå inte förbi de mest genanta fallen! Hur är det, herr Johanson, exempelvis med det fallet som handlar om de båda flickorna, vilka voro anställda på ett kafé och hade vittnat i ett mål mellan arbetsgivaren och fackföreningen rörande avskedandet av tvenne köksbiträden. De hade inte vittnat inför arbetsdomstolen utan vid ett sammanträde med kaféidkareföreningens styrelse och fackföreningens ombud i närvaro av de avskedade köksbiträdena. När frågan drogs in för arbetsdomstolen, blev detta vittnesmål icke alls bemött av svarandeparten fackföreningen. Om så hade skett, hade man kunnat höra vittnena på ed. Nu ställde sig i alla fall arbetsdomstolen på den kränkta arbetsgivarens sida och förklarade, att denne skulle få tillbaka de penningar fackföreningen avpressat honom på grund av nyssnämnda avskedande. Denna dom bestämdes icke minst av de många flickornas vittnesmål. Men, herr talman, vad hände då? Jo, då hände det, att dessa, som hade avgivit vittnesmål, talat sanning, utsattes för en prickningsannons i Socialdemokraten, där de angåvos såsom osolidariska etc. De blevo sedermera behandlade på ett sätt, som jag här inte skall tala om, inför det samlade fackföreningstribunalet i Folket hus. Bemöt sådana fall, herr Johanson! Jag skall icke ytterligare taga kammararens tid i anspråk med att tala om det, men jag skall laga, att det fall, som jag nu berört, skall komma in som en bilaga i den motion, som säkerligen kommer att avgivas beträffande fackföreningsterrorn från högerhåll. Då kunna de ärade kammarledamöterna få läsa om saken, och jag behöver icke upptaga tiden därmed. Men sådana fall som detta går man förbi. Man låtsas inte om, när sådana upprörande händelser förekomma.

Jag skall emellertid inte vidare beröra vad herr Johanson talat om. Jag skall gå till huvudändamålet med detta mitt anförande, och jag skall sålunda vända mig med några repliker mot hans excellens herr statsministern. Att jag därvid kommer att beröra några fler frågor än dem, herr Hansson på Stockholmsbanken talade om, beror därpå att mitt anförande var lagt något bredare än hans, vilket huvudsakligen handlade om parlamentarism. Jag skall emellertid, herr förste vice talman, försöka fatta mig ganska kort.

När jag talade om subvention, nämnde jag även skolanslaget. Man hade under fjolårets riksdag på enskild motion anvisat ett belopp, som gick vida ut-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

över statsverkspropositionens allmänna ram. Vad fick jag för svar? Jo, jag fick det svaret av herr statsministern, att han frågade, varför jag riktade mig bara mot honom och det frisinnade partiet men inte mot riksdagen, som beslutade anslaget. Svaret är enkelt. Det var därför, att herr statsministern och de frisinnade hade väckt motionen, där det begärdes 15,6 miljoner kronor. Det är inte sagt att det hade kommit någon motion annars. Det förelåg icke motion från något annat håll. De frisinnade voro alltså initiativtagare till detta och följaktligen mer ansvariga än de partier, som sedan följde dem. Anledningen till att jag påtalat detta anslag är, att det kom till för lättvindigt. Någon utredning genom Kungl. Maj:ts försorg företogs icke. Det fanns över huvud taget ingen utredning alls. Det finns i den nuvarande Kungl. propositionen inte heller någon utredning därom, oaktat man haft tid på sig ända sedan början av juni månad att åtminstone undersöka vad man inte undersökt förut, huruvida den fördelning, som riksdagen beslutade, var den mest praktiska. Denna utredning är icke gjord. Jag menar därför, att man måste upptaga denna fråga för att undersöka, om grunderna äro riktiga eller om man inte bör ha andra grunder. Jag tror att man skall kunna påvisa, att den frisinnade motionen var tillkommen i förhastande, och att anslaget skulle kommit till mycket rättvisare användning och bättre nytta, om fördelningen gjorts på ett annat sätt. Det har Kungl. Maj:t helt och hållet underlåtit att undersöka under den tid, som passerat, sedan ministären kom till. Herr Ekman talar något om den förre finansministern, Dahl, i det sammanhanget. Jag minns inte riktigt varför han gjorde det, men jag antecknade något därom på mitt papper. Jag har emellertid sett efter i den förre finansministerns yttrande i riksdagen i fjol. Han förklarade i förstakammaren, att genomförandet av hela detta förslag verkade i högsta grad ojämnt och irrationellt, och att det skulle komma att ingripa i skatteutjämningskommitténs arbete på ett sätt, som icke vore lyckligt. —

Sedan frågade herr Ekman: Varför satte inte herr Lindman in sin regeringsställning på denna fråga, när han då hade så mycket emot den? — Ja, jag skulle kunna fråga tillbaka: Varför satte inte herr Ekman in sin regeringsställning t. ex. på kommunalskattefrågan 1927 och förstakammarfrågan 1928? Det är inte mycket att svara därpå. Men jag har en liten klimax, Ers excellens, på detta, som jag nu ber att få anföra. Det är denna. Jag hade ingen anledning att sätta in min ställning på denna fråga då jag hade gjort det fyra eller fem dagar förut på en annan fråga, nämligen jordbruksfrågan. Ty den fråga, som hans excellens begärde, att jag skulle sätta in min ställning på, kom till behandling i kammaren efter det vi redan demissionerat. Men naturligtvis kan man demissionera två gånger. Man kan göra det, sedan man en gång förklarat, att nu har riksdagen fattat ett beslut, som gör, att ministären inger sin avskedsansökan. Sedan kan man demissionera på allting, precis varanda fråga. Det tjänar emellertid inte mycket till.

Jag skall nämna ett ord till, innan jag kommer in på rusdrycksmedelsfrågan, i anledning av ett yttrande, som jag hörde, att statsrådet och chefen för finansdepartementet fälde i första kammaren. Han talade där mycket sant och mycket riktigt om att han som finansminister hade att kämpa mot tre stora makter: ämbetsverken, kollegerna och riksdagen. Ja, jag är säker på, att herr Hamrin då kände sig som en David, som hade att kämpa inte mot en utan mot tre Goliatar, och jag bara lyckönskar herr finansministern till, att man inte kan vara finansminister och oppositionsledare på en gång, ty då hade finansministern måst såsom en David kämpa mot sig själv som en Goliat under de båda föregående riksdagarna. Då hade han med andra ord haft att försöka att slå ihjäl sig själv. Tidigare var nämligen herr Hamrin med på just att bevilja alla dessa subventioner, jag talade om i förrgår, till Kalix och annat. Då

var det inte så farligt att vara den stora makten i riksdagen, som kunde bevilja anslag utöver vad regeringen hade begärt. Jag förstår, att det ter sig litet annorlunda nu.

Beträffande rusdrycksmedelsfrågan, har den utvecklats så mycket, att jag inte skall tala vidare om den. Jag hörde inte det som sades i första kammaren, men jag har läst därom i tidningarna. Herr Wigforss utvecklade saken här. Jag kan i vissa delar instämma med honom, men jag tycker inte, att det är riktigt rätt av herr finansministern att göra som han gjorde i första kammaren, nämligen att för sitt förfarande att taga av de medel, som blivit avsatta till återbetalning av statsskulden, åberopa sina båda företrädare, herrar Wohlin och Dahl. Han sade nämligen, om tidningsreferatet är riktigt, att man anmärkt på att han icke direkt använt rusdrycksmedlen utan att man gått en omväg över amorteringsfonden för statsskulden. Härvid stöder jag mig — säger herr finansministern — på mina företrädare, herrar Wohlin och Dahl, och det har icke synts mig riktigt att rucka på förordningen av 1926. Men herr Wohlin och herr Dahl gingo inte den vägen. De togo ingenting ur rusdrycksmedelsfonden. Såvitt jag vet var det enda som skedde, att herr Dahl tog något mer amorteringsmedel ur amorteringsfonden till täckande av den ordinarie avbetalningen av statsskulden. Det var emellertid samma ändamål: amortering av statsskuld. Men herr Hamrins båda företrädare togo ingenting varken direkt av rusdrycksmedlen eller via amorteringsfonden för andra ändamål. Då menar jag, att man skall icke åberopa dem för någonting, som de inte gjort och för övrigt inte behövede göra. Vad vi här många i riksdagen anmärkt på, det är ju icke, åtminstone inte för mitt vidkommande, att man tagit av dessa medel. Jag sade tvärtom, att det har mitt fulla gillande. Men vad jag anmärkte på, det är de vägar man gått och som herr Hansson nyss uttritade. De gå i kringelkrokar.

Vad beträffar hans excellens statsministerns uttalande om subventionspolitiken i fråga om sockret, föll hans ord ungefär så, att om inom en viss näring behövs en särskild åtgärd, så skall inte en sådan belasta konsumenterna. Och sedan tillade han, att herr Lindmans väg med tullar är lättare att gå men hans egen väg med subvention är rättvisare. Jag gjorde genast den lilla frågan till mig själv: hur rimmar detta med regeringens åtgärder för brödsäden? Jag kunde från min plats inte höra så mycket av herr Anderssons i Rasjön anförande. Men det hörde jag, att han sade, att det var partiförblindelse att inte se, att minimipriserna ger mer än tullarna. Minimipriserna belasta alltså i högre grad konsumenterna än de av oss föreslagna tullarna. Skall då inte samma princip tillämpas även beträffande sockret? Är det, som är riktigt på ett håll, fullständigt oriktigt på ett annat? Jag tycker, att i detta fall slå verkligen de frisinna sig själva på fingrarna, när de använda det ena systemet på det ena hållet och det andra systemet på det andra hållet och anse, att båda äro rättvisa och riktiga. Men det är väl av det skälet, som anfördes av den föregående talaren, nämligen att vad som göres av de frisinna är alltid riktigt.

Spannmålsfrågan skall jag inte besvara kammaren med. Det tjänar ingenting till att förlänga debatten med den frågan. Vi ha ju tillfälle att i motioner utveckla våra synpunkter, och det är ju mycket lättare att då läsa vad som skrivits än att debattera saken här. Men vad kan komma att inträffa, när det frivilliga avtalet med kvarnarna utlöper? Det är ju gällande till en viss bestämd tidpunkt. Om det inte kan förnyas, vad gör man då? Griper man till tvångsåtgärder mot kvarnarna, inför man tvångsminimipriser, eller gör man en spannmålsreglering på något annat sätt? Detta är naturligtvis frågor, som jag är övertygad om att regeringen tagit under övervägande och kommer att ge besked om. Jag skall nämligen därför inte taga upp den saken utan endast säga

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

några ord om det, som jag direkt tillfrågades om, nämligen vad jag tänker om havretullen. Beträffande havretullen, som vi motionerade om i fjol, är min uppfattning först och främst, att det är utomordentligt viktigt, att man får en förbättring av havrepriset. Detta av olika skäl, särskilt kanske det skälet, att man därigenom minskar spännvidden mellan priset på brödsäd och priset på fodersäd, på det att inte den areal, som skall besås i vår, kommer att besås ännu mera med brödsäd, nämligen vårvete, än med fodersäd, t. ex. havre. Det finns vidare det mycket viktiga skälet, att man inte kan förstå, varför dessa odlare av havre skola stå så att säga i en strykklasse och inte få med någonting av det, som tillkommer dem, som odla brödsäd. Men då frågar man: hur skall man kunna göra någonting åt detta? Jo, säger jag, genom att införa en tull. Då svaras det, att tullen verkar inte. Men vi hade dock en rätt avsevärd import av havre förra året. Jag kan inte säkert säga, hur stor den var. Den var något mindre än 1929, då den var 56,000 ton. Vi hade sålunda en import, som skett till utomordentligt låga priser, och det är alldeles klart, herr förste vice talman, att om det blott infördes så pass mycket som detta till synnerligen ruinerande priser, så orsakas därigenom en irritation på marknaden, som medför prisfall även inom det egna landet. Det är mitt sätt att se saken.

Den anmärkning, som jag gjorde, att man hade mera gynnat de sociala anslagen än de produktiva anslagen, upptogs av herr statsministern, som med anledning därav gjorde en jämförelse mellan vad som förekommit i år och i fjol. Min jämförelse gällde emellertid vad som förekommer i nionde och i femte huvudtitlarna. Men naturligtvis kan man även diskutera det andra. Jag har uppmärksammat, att man givetvis inte följt myndigheterna i alla fall utan ibland satt ned de äskade anslagsbeloppen. Det är ju sådant, som naturligtvis alltid händer. Men varför har man t. ex. inte upptagit frågan om nötkreaturstuberkulosen, som är en så utomordentligt viktig angelägenhet? Jag har själv en mycket stor kännedom och erfarenhet om detta. Och här sitta lantmän, som kunna betyga, att den frågan är av största betydelse. Nej, säger herr statsministern, den frågan kunde vi inte taga upp, därför att betänkandet kom regeringen tillhanda först den 21 oktober. Ja, den 21 oktober! Jag undrar jag, när jordbruksutredningens stora betänkande i fjol kom den föregående regeringen tillhanda. Det var mycket senare det, och ändå anställes en fullkomlig hetsjakt mot den regeringen. Från alla håll fick man höra detta: varför kommer inte frågan på riksdagens bord? Man hade på sig fjorton dagar eller tre veckor sedan detta betänkande inkommit för att utarbeta en proposition. Men här har regeringen haft liggande en så mycket enklare fråga ända sedan den 21 oktober. Jag har inte heller begärt, att ärendet nu skall ligga på riksdagens bord. Jag bara frågar, om det inte skulle kunna komma på riksdagens bord så tidigt, att riksdagen hinner besluta i saken. Nej, det gör det inte, säger herr statsministern. Dessutom, när herr statsministern återoppar det skälet, att man inte haft tid, så återoppar herr finansministern i stället statsfinansiella skäl. Meningarna tyckas alltså vara något olika i detta fall.

Vad skogsodlingsanslaget beträffar, som vi beslutade i fjol första gången, d. v. s. anslaget till uppodling av kalmarker och andra i samband därmed stående frågor, har regeringen nedprutat detta anslag från 600,000 till 400,000 kronor. Och man motiverar detta med att det inte har gått åt. Det har blivit en behållning, och därför kan man sätta ned det. När vi på sin tid upptogo denna fråga i form av en motion i kammaren, en motion, som jämte en motion från socialdemokratiskt håll sedermera ledde till den kungl. propositionen i fjol, så var det därför att vi menade, att det skulle vara av utomordentligt stor nationell betydelse, om man kunde få dessa kalmarker odlade. Det var sålunda inte bara för att hjälpa den ena eller andra skogsägaren. Nu har man inte det första

året hunnit komma i gång och utnyttja hela det i fjol beslutade anslaget på 600,000 kronor, utan man har bara hunnit använda ett mindre belopp, och 300,000 kronor ha blivit över. Och genast är man då naturligtvis färdig att begagna detta till att sätta ned anslaget. Jag skulle ha kunnat anvisa hans excellens statsministern en mycket bättre väg, nämligen att bibehålla och ändå få en synnerligen god och förnuftig användning av detta anslag. I fjolårets proposition föreslog Kungl. Maj:t, att vissa bolag i visst fall skulle kunna få del av detta anslag. Riksdagen avvisade detta. Jag minns inte riktigt, hur orden föllo, men det var någonting sådant som att riksdagen ville avvakta och se hur anslaget blev använt. Det var inte något riktigt non possumus ifråga om bolagens användning av detta anslag, utan det var mera: inte nu men kanske framdeles. Det finns ett utomordentligt tillfälle för regeringen att använda både de reserverade 300,000 kronorna och de ytterligare 200,000 kronor, varom såväl centralrådet som domänstyrelsen hemställt och vilken hemställan tillstyrkts av statskontoret, och det är att medgiva, att bolag få rätt att använda detta anslag. Nu när de befinna sig i ett svårt ekonomiskt läge, kunna de inte använda egna medel för ändamålet i den omfattning, som vore önskvärd. Men om det t. ex. lämnades dem tillfälle att använda detta för att avverka eller genomhugga de s. k. stavaskogarna, varom talades i propositionen i fjol, så skulle 90 % av kostnaderna härför utgå i form av arbetslöner. Och vi vilja nu skaffa arbeten för de arbetslösa. Här kunde man sålunda slå två flugor i en smäll och få till stånd en nyttig användning för dessa pengar.

Jag skall endast nämna några ord om utförselbevisen. Jag konstaterar bara, att man inte fick något svar på den frågan. Den har inte blivit utredd ännu, och därför måste man vänta och se. Man har redan hållit på sedan i början av juni, men man vet ännu inte, vad man vill. Då återstår ju för oss ingenting annat än att motionera.

Jag kommer slutligen, herr förste vice talman, till det, som herr Hansson gjorde till huvudpunkt i sitt anförande, nämligen frågan om parlamentarismen och de parlamentariska förhållandena. Även jag har där några ord att säga med anledning av herr statsministerns inlägg. Nu blir det ju litet besvärligt, därför att herr Hansson tagit upp saken på så bred linje, att man skulle komma att göra sig skyldig till åtskilliga upprepningar. Jag skall därför försöka koncentrera mig. Herr statsministern säger, att alla tala om viken och betydelsen av parlamentarism, ett parlamentariskt regeringssätt, en stark regering o. s. v. Men när man kommer till de särskilda fallen, då är det ingen, säger han, som kan ge någon anvisning på hur det skall gå till. Och han hänsyftade alldeles särskilt på det fall, som förelåg i våras, när han själv bildade regering. Jag måste liksom den föregående talaren konstatera, att det uppdrag, som lämnades till den nuvarande statsministern, det var, att den nya regeringen om möjligt skulle erhålla ett *starkt* parlamentariskt underlag. Jag understryker ordet starkt. Regeringen har nämligen fått det svagast möjliga underlag. Och jag konstaterar endast, liksom herr Hansson, att varken hos högern eller hos socialdemokraterna gjorde man något som helst försök att finna en anknytning eller ens ett bemödande att taga reda på, hur det förhöll sig. Socialdemokraterna hade, såsom hans excellens sade, förklarat sig emot stödaktionen. Nå, då ansåg naturligtvis herr Ekman, att till dem kunde han icke vända sig. Han fann sålunda, att han måste vända sig till de borgerliga partierna och det var också det han gjorde. Han vände sig dock inte till högern. Det berodde, såsom han förklarade, därpå, att högern nyss avgått på tullfrågan. Jag har ingenting att invända mot den saken. Men herr Ekman vände sig till bondeförbundet och till det lilla liberala partiet. Då framställer sig för mig den frågan: hur kunde herr Ekman vända sig till bondeförbundet, som ju fordrade prisförhöjande åtgärder beträffande brödsäden? Herr Ekman hade ju själv endast några dagar

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

förut varit med om att i riksdagen avslå både tullförhöjning och förslag om minimipriser. Han hade endast gått med på inmalning och inblandning, som ju inte, annat än indirekt, är någon prisförhöjande åtgärd. Hur kunde han då vända sig till bondeförbundet, som, enligt vad han visste, fordrade prisförhöjande åtgärder? Jag kan inte förklara det på annat sätt, än att herr Ekman redan vid den tiden var alldeles på det klara med, att den regering, han skulle bilda, skulle gå in för minimipriser. Alltså bara fyra, fem dagar efter det han själv röstat däremot i riksdagen, kunde han med bondeförbundet vara med om minimipriser eller kanske någon annan prisförhöjande åtgärd. Detta är ju endast ett konstaterande, som väl måste vara riktigt. Men hur kunde herr Ekman, samtidigt som han vände sig till bondeförbundet, också vända sig till det liberala partiet? Det liberala partiet hade genom herr Löfgren, som väl var ordförande för partigruppen, uttalat sig i jordbruksfrågan. Herr Löfgren sade, att ehuru han väl visste, att åtskilliga inom den liberala gruppen voro sympatiskt stämnda mot förslaget om inmalningstvång, i förhoppning, att ett sådant lika ledigt kunde överges som antagas, så skulle han likväl rösta emot det. Han röstade alltså emot inmalningstvånget. Hur kunde herr Ekman vända sig till ett parti, som är så stark principiell motståndare till tullar och enahanda åtgärder som just det liberala partiet, samtidigt som han vände sig till bondeförbundet? Det är ju som att vända sig till antipoderna. Det är som att förena Sverige och Nya Zeeland, som hyser våra antipoder som bekant. Det var ett ytterst underligt sätt att fullgöra det uppdrag, som hade lämnats. Men kanske herr Ekman på grund av tidigare erfarenhet från regeringssamverkan trodde, att han skulle kunna omvända det liberala partiet till att gå med på inmalningen och kanske även minimipriserna.

Herr förste vice talman, jag skall nu inte säga mer om detta. Jag hörde i alla fall av herr statsministerns anförande, att han trodde, att den regering, i spetsen för vilken han står, dock motsvarar läget ute i landet och i riksdagen. Ja, herr förste vice talman, man tillverkar i Jämtland en mesost, som anses vara den förnämligaste. Den består av vassla av komjolk och vassla av getmjölk, hälften av varje ungefär. Den menar man vara den bästa. Så är det med denna regering också. Den är i herr Ekmans ögon den bästa, därför att den kan hämta en del från socialdemokraterna och den kan hämta en del från högern. Men då frågar man: vad är den själv? Jo, för att osten skall bli riktigt bra, lägger man i litet socker och litet grädde. På samma sätt är det väl det frisinna partiet som gör, att denna regering i alla fall blir bäst.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Sedan jag i lördags hade ordet, har här mycket förekommit och uttalats, och om tiden medgivit det, skulle det varit synnerligen intressant att i de repliker, jag vill avge, gå in på åtskilligt, som jag emellertid nu är nödsakad att förbigå. Jag skall inskränka mig till blott några få punkter.

Herr Wigforss hade i sitt anförande i lördags ett uttalande, som, såvitt jag förstod honom rätt, gick därpå ut, att han tyckte, att de, som hade kapital, vore alltför rädda för att använda det inom näringarna. De hade en viss fruktan för att få litet mindre ränta på detsamma, och han tycktes inte gilla ett sådant sätt att använda sitt kapital. Jag tror, att det i nuvarande läge inte så mycket är risken, att räntan skall bli liten, som spelar en roll, när det är fråga om att använda sitt kapital i ett företag. I jordbruket t. ex. har det nästan alltid varit regel, att räntan varit liten på det insatta kapitalet. Nej, nu ligger faran mera däri, att jag blir av med hela kapitalet. Det är det, som

gör många betänksamma mot att satsa kapitalet. Det har också förekommit ett skäl, som i sin mån verkat till att göra folk en smula betänksamma. Vi hade också för några år sedan en diskussion om, hur man skulle finansiera budgeten några år framåt, och då förfäktade man från herr Wigforss' parti — jag tror, att han själv var främste man på den linjen — att staten skulle gå fram så, att man skulle taga in en massa pengar genom arvskatten. Man föreslog bland annat, att man skulle taga in hälften första gången vid varje arv. Och om det bleve något andra gången, skulle man taga resten. Nu kan var och en inse, att om en person har ett kapital på 25 eller 50 tusen kronor på banken och han dör, skulle efter det systemet staten lägga vantarna på hälften, så att hälften bleve över till arvingarna, medan däremot, om kapitalet varit insatt i ett företag, och det vore skuld därpå till halva värdet, arvingarna, sedan staten dragit in sitt, givetvis fått rakt ingenting. Även ett sådant förslag från det parti, som förklarade före 1928, att det skulle strida för att bli majoritetsparti i riksdagen och att det då skulle försöka genomföra sina politiskt-ekonomiska åsikter, även det kan verka något återhållande. För övrigt har det socialdemokratiska partiet enligt min mening ofta framgått med uttalanden och förslag, som velat gå mycket hårt åt det kapital, som är engagerat i företag, men gått synnerligen mjukt och försiktigt fram, då det gäller kapital, som är placerat i banker. Kanhända jag får någon förklaring, då herr Wigforss senare får ordet, vad han avsåg med sitt anförande.

Herr Sköld hade ett uttalande, som jag fann både intressant och tänkvärt. Dock kan jag ej komma ifrån, att han behandlade sockerfrågan och vetefrågan, om jag får kalla dem så, mycket olika. Vi producenter befinna oss beträffande båda i något så när samma predikament med överproduktion i världen och priser så låga, att det är omöjligt att framställa produkterna här i landet och få skälig betalning. I det fallet var jag ense med honom. Herr Sköld såg sockerfrågan i så ljust läge, att han trodde, att när detta år gått — det gäller nu det sista av de fem år, under vilka kontraktet mellan sockerbruk och betodlare gäller — man med de utgångspunkter, man i övrigt har, kunde beräkna, att det skulle bli möjligt för sockerbolaget att gå betodlarna så mycket tillmötes, att en sockerbetsodling skulle vara möjlig i landet. Jag gratulerar, om så sker. Dock tror jag ej, att så sker, men ingen skulle se det hellre än jag. Och jag vill uppmana herr Sköld att lägga bredsidan till tidigt i år för att söka få fram en plan med utgångspunkt från de ekonomiska förutsättningar, som finnas. Det vore sannerligen mycket önskvärt. Nu uttalade visserligen herr Sköld, att han trodde, att denna stora trust eller världskartell i socker skulle direkt eller indirekt föranleda en stabilisering eller en höjning av sockerpriset. Men då uppstår samma förhållande, som en del av herrarna alltid varit så rädda för, nämligen att det blir dyrare för konsumenterna. Herr Sköld underrättade mig enskilt om, att det ej vore så svårt, när fördyringsproceduren skedde utomlands, som om den skedde inom landet. Men slutresultatet för konsumenterna blir detsamma. Jag medger, att dessa frågor äro svåra och krångliga, och jag tror, att vi kunna vara överens med herr Sköld, när han uttalade, att om vi ej gå varandra tillmötes från olika håll, ha vi dålig utsikt att lösa dessa frågor så, att vi här i Sverige komma en smula oskadda igenom kristiden.

Ja, det är så, att var och en tycker sin väg vara den rätta. Här har högerns ledare så starkt pointerat, att hans förslag i fjol var det bästa förslaget beträffande jordbrukshjälpen. Såsom saken utvecklats sig och om jag blott håller mig till detta år — jag skulle reservera mig, om jag räknade på längre sikt, ty då komma förskjutningar till det ena eller det andra förslagets fördel. — vågar jag som jordbrukare påstå, att det varit fördelaktigare för oss i Sydsverige åtminstone, att stödåtgärderna utformats så, som skett under året,

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

än om vi stannat vid det förslag, som högerregeringen kom med. Då hade det varit sämre för jordbruket. Jag har själv kännning därav som producent, och därför bör jag kunna bedöma saken utan minsta tvekan.

Det var synnerligen intressantare i dag än i lördags, när herr Hansson i Stockholm var inne på den här parlamentariska debatten. Jag hade delvis svårt att förstå honom, men man hörde ju med synnerligen stort intresse för att ej säga njutning på honom, när han utvecklade sina åsikter om svensk parlamentarism. Jag skall ge honom mitt oförbehållsamma tack för att han ansåg mitt inpass i lördags vara värt ett svar. Det besvarade han grundligt och med sin vanliga bonhommie. Då herr Hansson talade om, att man blir klokare för var dag, och att man under dessa elva år fått en erfarenhet, som ger vissa hållpunkter, tolkade jag detta så, att han nu fått klart för sig, att det var litet grand felaktigt vad man gjorde 1920, och att det ej är så säkert, att man handlat så, om man då haft de elva års erfarenhet, som man nu har. Det tror även jag. Jag tycker, rent ut sagt, att från hans partis sida skulle man göra det erkännandet, att det var oklokt, vad man gjorde 1920. Herrarna komma aldrig ifrån, att ert parti var just det, som införde minoritetsregeringar i Sverige. Han sökte förklara — efter att ha gjort en massa förklaringar, hur herr Ekman skulle ha gått tillväga för att klara regeringsproblemet bättre än nu — att om det blir så, att man ej kan samarbeta, så får man skiljas. Han ansåg, att vad som förelåg 1920, var så allvarligt, att då borde man skiljas åt. Där kan jag ej följa herr Hansson. Det, som skilde liberaler och socialdemokrater då, var endast läggningen och fördelningen av kommunalskatten. Det rädde enighet om, att det skulle ske en förändring och modernisering, och frågan var bara, hur denna överhuvud skulle läggas. Och hur övertygande voro herrar socialdemokrater om, att ni hade en stark ställning, när ni år 1920 bröto er ut ur den Edénska ministären? Den övertygelsen varade ej längre än till ärendets behandling i riksdagen. Herr Hansson kommer säkert ihåg, att i sista minuten, då vi behandlade frågan, uppträdde herr Branting och gjorde ett synnerligen stort avsteg från den ståndpunkt, som ert parti företrätt till dess. Ni visade alltså ögonblickligen, att frågan ej var så stor för er. Det är nog till syvende och sist så, att när det gäller att passa in teorierna på verkligheten, blir det alltid så, att man får göra vissa reservationer och säga, att det och det kan inträffa, och då kunna teorierna ej tillämpas. Jag tycker åtminstone, att det exempel han valde ej var så starkt upplysande eller bärande. Då kan man i vilken annan situation som helst säga, att här är det fråga om något så viktigt, att här får var och en ha sin mening och gå för sig.

Sedan uttalade herr Hansson en annan mening, nämligen att tvångsinmalningen var det så centrala i allt vad vi gjorde i fjol, att när en ministär utträttat detta centrala verk, hade den nästan fyllt sin uppgift. Meningen var väl då, att denna regering skulle gått sin väg, när den klarat ut inmalningsfrågan. Även därvidlag föreföll det så, som om herr Hansson ångrade, att han gått så hårt emot den där tvångsinmalningsfrågan. Jag tror, att tvångsinmalningen i stort sett visat sig lämplig, ty, trots allt vad man förespådde om det motstånd den skulle röna, har det visat sig, att man mycket väl kan äta det där brödet, som bakats av det mjöl, för vilket tvångsinmalningen varit bestämmande. Man kan äta det även i Stockholm. Jag har ej hört, att stockholmarna klagat på det. Det har alltså ej betydtt annat, än att man tvingats till en liten smakändring.

Vidare yttrade herr Hansson, att herr Lindman och han talade nästan lika i lördags. Då tänkte jag, att nu är den där underhandlingslinjen, om vilken så mycket talats, klar, och att då ha vi en utomordentligt starkt majoritet. Mondismen tycks ej ha visat sig så bra inom industrien, men kanske den kan gå bättre inom politiken. Då kan det bli något att bygga på, så att man får

ett parlamentariskt underlag som grundval för en regering. Men jag fruktar, att det blir så starkt, att det blir svårt för oss andra att komma med på något hörn.

Så skall jag övergå till ett par saker, som hans excellens statsministern berörde i sitt svar till mig. Den ena rörde egnahemsfolket, som sitter så dåligt och trångt. Såvitt jag uppfattade hans excellens rätt, menade han, att jag förbisett, att det tillsats sakkunniga för att klara ut den frågan. Nej, det har jag ej förbisett, och om jag minnes rätt, skulle dessa även se till, huru även obemedlade skulle få något litet jordbruk i vårt land. De hade även andra uppgifter. Men åtminstone i det referat jag sett — jag har ej läst direktiven in extenso — har jag ej kunna upptäcka, att de ha så mycket att syssla med de egna hem och jordbruk, som redan finnas, utan att det mera gällde för dem att se på framtiden. Men det är möjligt, att detta fallit bort ur referatet. Och under alla omständigheter är det ju möjligt att utsträcka deras befogenhet. Men även om det sker, är det klart, att intet kan göras åtminstone förrän man kommit till nästa riksdag. Det finnes, så vitt jag vet, inga medel för att hjälpa de egnahemsägare, som äro värda att hjälpas, om krisen slår till med oerhörd styrka. Den har redan börjat riva bort många. De exekutiva auktionerna äro många. Allt tyder på, att krisen ej lättar så fort. Och det är klart, att den tar flera och flera med sig. Jag uttalade, att likaväl som man anvisar medel till igångsättande av arbeten för lindrande av arbetslösheten, likaväl kunde regeringen ha kommit med något förslag till användande av liknande metoder för att komma det här stackars egnahemsfolket till hjälp. Då hade regeringen ägt möjlighet att hjälpa även före den 1:sta juli 1932. Kan verkligen regeringen ingripa ekonomiskt med de anslag vi ha, då faller jag undan. Men kan regeringen ej göra det, tror jag, att det är en mycket betänklig sak, om de skola jagas från sina hem, som de hållit på att skaffa sig både 5 och 10 år och som de trott skola bli deras hem för framtiden. Det är om möjligt värre än arbetslösheten. Det är så oändligt många krossade illusioner, för att ej tala om deras små sparpenningar, som äro bortblåsta för intet. Jag vill starkt vädja till regeringen att söka åstadkomma några möjligheter därvidlag. Om det också saknas möjlighet därtill inom budgetens ram, borde det ej vara omöjligt, att man kunde vänta en kungl. proposition till denna riksdag för att få möjlighet att gripa in och hjälpa där det mest behöves.

Vidare var det det här ordet om sparsamhet. Jag erkänner, att jag ej kan gå på de olika punkterna. Jag tycker ej, att tiden medger att göra det. Jag hade verkligen för 11 år sedan ett anförande någorlunda likadant som det i lördags och fick då från vederbörande statsminister samma svar, att jag ej klarade upp, på vilka punkter det skulle sparas. Då gav jag den repliken, att det vore för mycket begärt, att en enskild riksdagsman skulle göra upp nästan ett helt nytt budgetförslag. Men det finnes massor av smärre tvivelaktiga saker, där man kan gripa in med sparsamhet. När jag ser totalsumman i budgeten och huru utgifterna i densamma nu under krisen så starkt ökats, tycker jag, att man under inga omständigheter borde låta den verkliga budgeten stiga. Ty man kan ej komma ifrån, att, såvitt man nu kan bedöma, skall det bli oändligt mycket svårare ett annat år att klara oss ekonomiskt. Det hade då varit bättre, att man gått litet varsamt fram i år i sådana fall, där det ej skadat produktionen. Och när jag tänker på, hur vi kämpat och stritt och knappat in på alla möjliga sätt för att få ner inkomstskatten från 175 procent till 145, skulle det vara synnerligen svårt, om ställningen till nästa år skulle bli sådan, att den då återigen skulle ökas till 175. Jag tror, att det varit bättre att skära ner utgifterna något, så att vi haft garantier för, att, om vi också måste räkna med en höjning nästa år, vi dock ej behöfde gå ända upp

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

i toppen. När hans excellens statsministern efterlyste de där punkterna, där man skulle kunna göra en besparing, får jag säga, att det ej kan falla mig in att räkna upp dem. Jag vill taga en enda, men vill då förutskicka, att denna endast är en punkt bland de andra. Jag tar en i högen, statsbidraget till det civila flyget. Där har man höjt fjolårets anslag. Man har gått med på avskrivning av en del av bolagets skuld till staten, och jag har överhuvudtaget alltid trott, att de där lånen till bolaget komme att resultera i att man finge avskriva en del, men då har man svarat, att lånen skötes så utmärkt, så att det är icke någon fara. Och räknar jag så, att det verkliga anslaget är dels höjningen och dels avskrivningen av lånet, så blir det en aktningssvärd summa, bara den summan. Gagnar det verkligen? Är det så klokt att höja anslaget, den frågan kan man göra sig. Om jag hade god tid, skulle jag med nöje gå igenom den av finansministern framlagda budgeten och göra mina anmärkningar på många liknande punkter. Men jag skall gärna erkänna, att om man slår i flocken, så skriker den som råkas, men man får vara en hårdhänt finansminister i tider som dessa.

Så skall jag till slut yttra mig en smula om den här lönehistorien och löne-regleringen. Det var mycket intressant att höra herr finansministerns förklaring i lördags i den delen, då han relaterade sina vedermödor i den saken. Ja, i statsutskottet 1928 stodo vi på den punkten, att det icke ännu var någon stabilisering, att det icke var tid att gripa in så hårt. Nu får finansministern säga detsamma. Hade det då icke varit klokare att den gången lugna sig en smula? Jag tycker verkligen, att regeringen skulle kunnat skjuta riksdagen framför sig och sagt, att riksdagen är icke med på detta. Det kommer av det initiativ, som herrarna togo själva. Av den då sittande regeringen är det icke så många i den nuvarande. Men jag antar, att det finnes en viss kontinuitet mellan de regeringar, som hans excellens statsministern är chef för. Det har emellertid inträffat en liten egendomlighet, ty under tiden, medan de kommitterade arbetade, passade den högerregering, som satt, på och tilldelade en löneförbättring åt lärarekåren på basis av deras förslag. Den gjorde det rätt grundligt. Man skrapade så väl där, att på den ena ortsgruppen var man tvungen att skrapa bort trettio silverpenningar, ty eljest var man rädd för att kollidera med sakkunnigas blivande förslag. Där passade högern på att få äran och berömmelsen av denna uppmärksamhet mot den gruppen av tjänstemän, och givetvis räknade den också på att skörda litet politiskt gagn av det den då gjorde. Vad fick då den regering, som tagit initiativet, för glädje därav? Jo, den hade, när den återkom och man skulle klara det hela, bara att konstatera, att högerregeringen kommit lyckligt undan. Den nuvarande regeringen får bara svårigheter, under det att högerregeringen passade på och begagnade mellantiden. Det tycker jag är litet hårt, ty det rätta vore väl, att den, som ger sig ut på en sådan sak, också skall skörda äran och berömmelsen lika väl som ovettet. Högerregeringen fick äran, men ovettet fick den nuvarande finansministern i hög grad.

Det är möjligt, att när man ser på de politiska frågorna i stort, kanske det jämnar ut sig. Det var nämligen så, att i fjol gjorde högern sitt stora jordbrukshjälpförslag, och det framhölls då såsom något oerhört och att något liknande storartat hade icke förekommit i vårt land som detta. Jordbruksvänligheten var så överväldigande i både tidningar och annorstädes, att man nästan var rädd för att vi skulle kunnat drunkna i all denna jordbruksvänlighet, som kastades över oss. Resultatet för dem, som gjorde det, d. v. s. för högerpolitiken, var en politisk nit, men för de frisinna blev det en vinst. Beträffande lönerna tog högern fördelarna, men av den stora jordbruksvänligheten tog den nu sittande regeringen den fördelen, att den kunde indirekt bildas på att högerns jordbruksvänlighet totalt misslyckades. Det går sålunda en

utjämmande hand genom det hela. Och jag hoppas och tror, att bondeförbundet står opartiskt och ser, hur det lyckas och misslyckas för herrarna, som stå på den politiska vädjobanan och hur de herrarna ha slagits så grundligt, att i dessa dagar är det en hel del för hans excellens herr statsministern att svara på. För bondeförbundet är sådant icke en livsfråga. För bondeförbundet är det bara en livsfråga, om den sittande regeringen gör sitt yttersta för att både jordbruk, industri och annat skall komma igenom krisen så litet skadade som möjligt. Det är ett stort fosterländskt verk, och jag skall tacka vilken regering som helst, som med allvar ägnar sig åt detsamma och gör vad den kan.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Herr talman! Jag måste taga upp till besvarande en del erinringar, som gjorts från olika håll gentemot vad som förekommit under den nuvarande regeringens tid, vare sig detta sammanhänger med statsverkspropositionen eller ej.

Först går jag då till den fråga, som behandlats av herr Hansson och herr Lindman och som gällde parlamentarismen. Herr Hanssons tal utmynnade, såvitt jag förstod, i ett försök dels att bagatellisera inmalningsfrågans betydelse ur parlamentarisk synpunkt, dels också i en antydning att mitt uppträdande vid regeringsbildandet icke skulle varit fullt lojalt och slutligen i en särskild glädje över att det är från tre olika håll, som det nuvarande parlamentariska läget påtalades.

Vad beträffar försöket att bagatellisera riksdagens hållning till stödaktionen för jordbruket förhöll det sig dock så, att det utgjorde den punkt, på vilken den regering, som tidigare satt, avgick. Det var också på samma stödaktionsfullföljande, som den närmaste och mest överhängande regeringsuppgiften låg. Jag tror, att om man går vart som helst i världen och låter mer eller mindre övertygade anhängare av parlamentarismen uttala sig i saken, skola säkerligen alla finna det politiskt riktigt, att när en fråga kommit i det läget, att den framtvingat ett ombyte av regering, så kan den *nya* regeringen icke väljas vare sig på det håll, där den förutvarande regeringen, som avgått på grund av beslutet, hade sin förankring, eller hos en annan grupp, som till sista man röstat *emot* det beslut, som riksdagen fattat. Man skall undantagslöst hänvisa till det parti, som röstat *för* riksdagens beslut. Att säga, att anledningen till regeringsskiftet vore en bagatell eller en obetydlig fråga, skall man få svårt att få någon att förstå. Överallt, där man diskuterar parlamentarismens konsekvenser, skall man svara, att beviset om frågans vikt just låg i, att den kom under övervägande hos statsmakterna så som i detta fall skedde. Jag måste sålunda säga, att i det avseendet kan jag icke godkänna herr Hanssons resonemang.

Efter de försök att bagatellisera denna fråga, som gjorts i den socialdemokratiska ledarens sista anförande, ber jag få fråga: vilken ståndpunkt intaga egentligen socialdemokraterna till frågan om stödaktionen för jordbruket? I nummer efter nummer av det socialdemokratiska huvudorganet och i andra tidningar tillhörande samma parti får man oupphörligt höra, vilken stor och betydelsefull fråga inmalningsbeslutet innebar. Den framkallade, anses det på dessa håll, ändring i hela den hittills följda ekonomiska politiken, vadan man kräver, att man just på den frågan skall gå till val såväl i stad som på land.

Under sina resor ute i lantvalkretsarna har visserligen herr Hansson emellanåt i sommar förkunnat att han av vissa övriga socialdemokratiska ledamöter i särskilda utskottet förordade att man skulle besluta inmalningsbestämmelser. Och han har gett en sådan färg åt framställningarna i ämnet, som om social-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

demokraterna egentligen icke alls vore emot riksdagens beslut i frågan. På andra håll, inom samma parti där man också anser sig ange tonen, betecknar man däremot det beslut, som riksdagen fattade, som ett svårt avsteg från alla hittills av den svenska riksdagen under senare tid godkända ekonomiska principer, sålunda något som man manade väljarna i landet att på det skarpaste reagera emot. Tillåt mig därför upprepa min fråga: vilken ståndpunkt är det, som det socialdemokratiska partiet i själva verket omfattar? Motiveringen för att man röstade mot förslaget var den — åtminstone angävo medlemmar av utskottet det skälet — att förslaget *icke* skulle låta sig realiseras. Andra något mildare stämde sade, att det skulle bli sådana svårigheter, att dessa mer än uppvägsde den nytta, som kunde eventuellt utvinna. Kan det vara rimligt eller med parlamentariska begrepp förenligt, att ett parti, som så motiverar sitt enhälliga avslag, snart efter låter sin ledare förklara det illojalt, att det partiet icke blivit tillfrågat om det ville tillhöra den omedelbart följande regeringen?

Man har här vidare talat om det förfaringssätt, som följdes vid regeringsbildandet och gjort antydningar om, att mitt uppdrag innebar att försöka skaffa en bredare bas för regeringen än den jag enligt min uppfattning om uppdragets innebörd sökte åstadkomma, nämligen att de som skulle kunna komma i fråga vid regeringsbildandet voro utom mitt eget parti, dels bondeförbundet och dels liberalerna. För min del ber jag här utan att vilja ingå på en diskussion om vad som förekom mellan kronans bärare och regeringsbildaren, — ett discussionsämne som jag icke förut hört upptagas på dylikt sätt — att få göra gällande, att i det fallet förelåg ingen missuppfattning på någon sida om det uppdrag jag erhållit. Jag vill tillika erinra om att, sedan jag fått avslag från bondeförbundet och liberalerna, — jag skall sedan återkomma till herr Lindmans fråga, varför jag vände mig till dem — erhöj jag efter rapport därom förnyat uppdrag att bilda regering på den basis som jag själv ansåg möjlig och lämplig. Illojaliteten herrarna talade om fanns *icke* hos den senaste regeringsbildaren.

Herr Hansson yttrade vidare, att nu har man fått höra samma kritiska mening om minoritetsregeringar från tre olika håll. Är alltså det väsentliga för de tre, icke den mening, som nog alla i grunden omfatta, nämligen, att det vore *önskligt* att få en regering, som bakom sig hade en majoritet, utan kravet på, att en sådan kommer till stånd, oberoende av innehållet av de överenskommelser som kunna träffas — vilket alltså för dem är något sekundärt — då frågar jag: varför gå icke dessa tre partier tillsammans och planlägga en samregering? Varför vända sig icke socialdemokraterna till bondeförbundet, sedan det nu genom en sin representant tillkännagivit som sin mening, att det vore av yttersta vikt att få en majoritetsregering till stånd? Bondeförbundet och socialdemokraterna bilda ju majoritet här i kammaren och ha sålunda möjlighet att beteckna sig såsom representanter för folkets flertal. Det förefaller mig, som om just i den omständigheten, att dessa båda partier äro utpräglade klasspartier, skulle ligga en förutsättning för förståelse dem emellan. Jag kommer i varje fall icke att göra någon som helst sur min, därest därigenom en majoritetsregering kan skapas.

Det kunde vara frestande att gå in på herr Lindmans resonemang om »oppositionsledaren Ekman». Det var vid fyra speciella fall under den senaste ministärens tid, då regeringen led svåra motgångar och därmed dess existens stod på spel. Jag skulle ha lust att uppvisa min roll vid dessa tillfällen, men jag skall icke göra det nu, om det icke särskilt påkallas. Herr Lindman kan själv tänka igenom såväl sin egen som min hållning i dessa fyra fall.

Herr Hansson förklarade gång på gång, att från socialdemokraternas sida hade man såväl i höstas som tidigare varit beredd till samarbete. Det är möjligt, att så var fallet. Dock vill jag gentemot honom erinra om att gång på

gång ha auktoritativa organ för det socialdemokratiska partiet förklarat, att de icke kunde tänka sig att socialdemokraterna skulle gå in i regeringsställning och »träda i beroende av ett mellanparti», det frisinnade. Vad betyder det, att man icke »vill träda i beroende?» Jo, man menar synbarligen att det andra partiets vilja icke skulle på någon punkt få göra sig gällande mot socialdemokraternas önskemål. Ty skedde det, följde ju därav en »beroende» ställning, vilket man säger, att man icke vill finna sig i.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Härmed kan jag lämna den diskussion, som här förts om parlamentarismen. Det förefaller mig, som om herr Hansson missförstått läget, då han talade om att de frisinnade även i egen regeringsställning finge å ena sidan gå med högern och å andra åt vänster. Ty det betyder icke som han ville göra gällande att vi »få gå fram och tillbaka». Vi förverkliga i båda fallen vår *egen* mening. Då man däremot bjuder oss att gå i samregering från två olika håll, betyder det för ett parti i vår ställning att vara med om en fortlöpande inriktning, som går stick i stäv mot vad man lägger in i sina önskningsar om ett motsvarande samgående från andra sidan.

Jag vill sluta detta kapitel med att erinra om, att, i rakt strid mot vad man hos oss påstår vara så synnerligen olämpligt och olidligt, på många håll i Europa utvecklingen för fram till minoritetsregeringar. Jag vill påminna om Tyskland. Den där sittande regeringen representerar icke någon majoritet. Den blir, ehuru borgerlig, i samma ögonblick det gäller något, i majoritet endast om den erhåller socialdemokraternas stöd, vilket den också erhållit i alla avgörande fall. I Norge sitter en minoritetsregering. England äger också en minoritetsregering, som när den tillträdde bestämt avböjde varje samgående med det liberala partiet — det enda alternativ som där fanns att tillgå — fastän det förefaller, som om sedan dess ett visst samarbete kommit till stånd, dock icke ens i någon form av bebådad gemensam regeringsställning. Men icke har man i dessa fall som här använt det argumentet mot dem, som vägra att idka regeringssamverkan, att de letts av maktlystnad, illvilja eller självtillräcklighet. Jag tror att dylika argument icke verka så vidare övertygande på dem, som se hur förhållandena utveckla sig i världen.

Till sist ber jag att få säga några ord om herr Lindmans erinringar. Han vann en skratsuccés, då han erinrade om riksdagens beslut i fjol beträffande skolanslaget och tillade, att, när den saken avgjordes i kammaren, hade den Lindmanska regeringen redan avgått, vadan den därför icke kunde sätta in sin kraft på ett avslag. Herr Lindman, statsutskottets för ärendet avgörande beslut grundades på underhandlingar, i vilka den dåvarande regeringen deltog, och de resulterade i ett förord från utskottets sida för det senare antagna förslaget. Det var sålunda tillfälle för regeringen att, medan den satt, hålla emot, när de egna meningsfränderna vacklade, men herr Lindman underlät att då resa motstånd. Jag vidhåller *min* erinran.

Herr Lindman yttrade — och det har upprepats av olika talare — jag hoppar från det ena ärendet till det andra, men det är intet annat att göra då man måste bemöta en sådan mängd invändningar, som här framkommit — att jag under valrörelsen betecknat det tillstånd, som införts genom förra riksdagens beslut om stödaktion, som en art av »lågprotektionism». Jag vill om detta säga, att vid det tillfälle, när jag använde det ordet, påpekade jag, att Sveriges ställning *före* fattandet av 1930 års beslut i jordbruksfrågan kunde betecknas såsom lågprotektionistisk. Jag vill ha sagt detta därför att man gång efter annan använt samma anmärkning i den allmänna diskussionen såsom ett bevis på att jag om det som då skedde hade en annan mening än jag vid andra tillfällen skulle givit uttryck åt.

Jag märker, att jag måste återvända till herr Hansson med ytterligare en erinran, nämligen mot vad han yttrade, då han talade om vårt anmärknings-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

värda uppträdande i samband med landstingsmannavalet. Han sade, att det icke var brukligt, att ett parti, när det gällde frågan huruvida ett annat parti önskade träda till efter ett val, förfor på det sätt, som enligt hans mening det frisinnade partiet gjorde i höstas, då det efter valen i pressen uttalade den meningen, att de andra partierna fingo överväga, därest de önskade en förändring.

Jag vill häremot erinra herr Hansson om att efter 1924 års val den socialdemokratiska partistyrelsen den 30 oktober s. å. genom pressen konstaterade, att den mening, som socialdemokraterna och, med vissa skiljaktigheter, det frisinnade partiet, omfattade i den då dominerande frågan, vunnit majoritet ute hos folket, och man påkallade därför ett regeringsskifte. Jag har velat erinra därom, därför att jag icke velat låta den anmärkningen kvarstå obesvarad, att det förfaringssätt, som sistlidna höst förekom från vår sida, skulle varit fullständigt väsensskilt från och icke haft motsvarighet i vad som tidigare skett. Pressen har förr i dylika fall använts för lägets klarläggande.

Jag skall icke vidare ingå på herr Lindmans förnyade försäkringar om att höjda tullar enligt den förra regeringens förslag skulle skaffat oss ett annat och högre spannmålspris, eller att höjda tullar skulle kunnat åstadkomma möjligheter för försäljning tidigare än vad under nuvarande förhållanden skett. Jag tror mig kunna avstå från ytterligare diskussion i remissdebatten om tullproblemet och den föreliggande stödaktionen. Dessa frågor återkomma ju sedan till saklig behandling, och jag får då tillfälle belysa riktigheten och hållbarheten i det ena eller andra av herr Lindmans påståenden på dessa punkter.

Herr Lindman frågar: Huru rimmar herr Ekmans mening, att, därest ett lokalt ingripande bör ske till förmån för en viss del av landet begränsad näring, detta sker bäst genom att man, om statsunderstöd måste ifrågakomma, använder sig av subventionsformen, men det förfaringssätt, som användes i fråga om stödaktionen för jordbruket? Jag vill säga, att jag icke kan se någon motsägelse i dessa båda fall. Subventionsformen är den naturliga och principiellt riktiga, då det gäller ett understödsbehov av den storleksordning, att någon i fråga är möjlig att använda. Den övervägdes också vid 1930 års riksdag i statsmonopolets form. Men apparaten blev för stor. Omfattningen avskräckte. Å andra sidan kunna vi väl vara eniga om — jag har åtminstone den meningen — att tvånget att göra någonting för att på jordbruksnäringens område söka åstadkomma ett förbättrat läge var oundvikligt och erkändes på alla håll mycket bestämt. Jag måste så tolka även herr Hanssons yttrande i dag på den punkten. En annan metod än subventionens måste då till. Jag vågar därvid allttjämt hålla före, att den väg, vi beträdde, var både i avseende på resultaten för dagen och i avseende på de framtida verkningarna bättre än den av herr Lindman rekommenderade metoden.

Nu är det därtill så, att herr Lindman icke kan säga vad hans förslag skulle resulterat uti, om det blivit av riksdagen godkänt. Det förslaget förutsatte nämligen, såsom herr Lindman uttryckte sig i lördags, en »möjlighet till anpassning efter de allmänna konjunkturerna», d. v. s. ett ständigt fortgående av regeringsmakten med genomförandet av ytterligare tullökningar på olika områden. I vilken utsträckning dessa skulle ha kompletterats med bestämmelser om inmalningstväng, vet ingen med säkerhet. Man kan sålunda icke från fasta utgångspunkter yttra sig om vad som i det fallet skulle gällt, därest herr Lindmans förslag blivit av riksdagen antaget. Så mycket är emellertid uppenbart, att om den vägen beträffs hade vi i fortsättningen, efter mitt sätt att se, icke befunnit oss i ett bättre utan i ett sämre läge än det, som nu råder. Detta utesluter emellertid icke — jag säger det redan nu i detta sammanhang, ehuru jag senare kommer att säga ett par ord om vad herr Sköld yttrade där-

utinnan — att man har all anledning att jämväl beträffande de nu gällande bestämmelserna följa den allmänna utvecklingen med uppmärksamhet och i fortsättningen vidtaga de åtgärder, som av de faktiska förhållandena kunna vara påkallade. Om herr Sköld ville se på de uttalanden, som fälldes i lördags, skall han finna, att bland dem också inrymdes en tydlig hänvisning till denna nödvändighet.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Herr Lindman frågade sedan — jag återkommer därmed ett ögonblick till regeringsspörsmålet — huru jag kunde vända mig till liberalerna och vilka skäl jag hade att söka få med bondeförbundet, när det gällde regeringsbildandet? Därpå kan svaras att min hänvändelse till bondeförbundet var föranledd därav, att man på den sidan uttryckligen tillkännagivit, att man gillade den väg, som föreslagits av utskottet, och att man samtidigt uttalade sig för att tillämpningen av denna stödaktion skulle göras så på en gång effektiv och anpassningsbar som möjligt. Vad som på det hållet under riksdagsförhandlingen begärdes därutöver, kunde icke vara av den beskaffenhet, att det kunde hindra, att en hemställan om samverkan skedde. I fråga om huvudspörsmålet hade man klart tillkännagivit sin anslutning. Det anser jag också gällde beträffande det liberala partiet, vilket uppdelade sig så, att ungefär hälften av dess medlemmar i båda kamrarna röstade för och hälften emot. Det är mycket troligt — det är åtminstone min uppfattning — att om det partiets landsorts-kontingenter vid avgörandet blivit i tillfälle att uttala sig, en majoritet skulle ha ställt sig på den sidan, som menade, att man borde biträda och understödja riksdagens beslut och därmed den nya regeringens åtgärder i detta avseende.

Herr Lindman återkom slutligen till frågan om anslaget till djurtuberkulosen. Han klandrade regeringen, därför att den i det avseendet icke gått in för en bearbetning av de sakkunnigas förslag och försökt få detta framlagt till årets riksdag. Jag påpekade redan i lördags, att det var beroende dels därpå att förslaget så sent framkommit, dels ock därpå, att man i det sammanhanget måste räkna med utgifter på över en miljon kronor, och att, när det gällde ett nytt område och nya omedelbara utgifter, man givetvis måste gå fram med försiktighet. När jag nu nödgas gå in i detalj, vill jag ytterligare framhålla, att den mest sakkunniga myndigheten, som yttrade sig över detta förslag, nämligen lantbruksstyrelsen, i sitt yttrande förklarade sig hava kommit till den uppfattningen, att det framlagda sakkunnigeförslaget tarvade en grundlig omprövning, och att därvidlag de av styrelsen framställda anmärkningarna i åtskilliga riktningar måste tagas i betraktande. Detta förhållande ger ytterligare skäl för den ståndpunkt, regeringen intagit.

Ja, herr Lindman slutade med att tala om mesosten. Jag förstår det resonemanget, framfört av herr Lindman. Jag vill tillägga, att jag har absolut icke någonting emot därest man vill betrakta det frisinnade partiet som det, som skulle motsvara de mera fasta beståndsdelarna, sockret och grädden, och herr Lindman vidare vill låta socialdemokrater och höger utgöra vasslan. Jag tror emellertid, att det icke alls är nödvändigt att dessa olika beståndsdelar ovillkorligen behöva blandas tillsammans för att de skola komma till nytta.

Herr Olsson i Kullenbergstorp hade, såvitt jag förstår, egentligen endast två erinringar, som nu behöva besvaras. Han sade, att det varit bättre, om vi i fjol gått med på en lägre skatt, då vi återigen i år kunnat höja den, än att vi då stannade vid hälften av vad Kungl. Maj:t föreslagit och nu vidbliver status quo. Jag undrar, om det varit lämpligare att i fjol besluta en skattelättnad, som skulle kommit innevarande års skattedragare till godo, men med utsikt att nästa år, om vilket man varslar att det blir ännu svårare än innevarande år, få en stegrad skatt? Jag vill för övrigt erinra herr Olsson om att en av anledningarna, varför icke de sista fem procenten nedåt togos i fjol, var att man i stället godkände borttagandet av skatter som särskilt träffade nä-

Vid remiss av statsverkspropositionen.
(Forts.)

ringslivet, nämligen stämpelskatten på växlar och på vissa räntebesked. Det var denna åtgärd, som ersatte de sista fem procenten direkt skatt. Och man kan säkert säga att den lättnaden träffade vårt näringsliv och vårt ekonomiska liv på lika lämpligt sätt som om vi ytterligare gått fram för en sänkning av inkomst- och förmögenhetsskatten.

Herr Olsson frågade vidare, om man icke borde ha lugnat sig med utredningen av lönefrågan år 1928 och om man icke bort uppskjuta tillsättandet av detta års lönekommitté. Beträffande detta vill jag erinra om, att det nuvarande dyrtidstilläggets fall av statens tjänstemannakretsar uppfattas såsom en ständigt pågående försämring i deras ekonomiska ställning. Jag tror därför, att det ur den synpunkten vore önskvärt, om man snart kunde få en ändring i löneformen och få till stånd fasta löner. Nu måste jag säga — jag återkommer därtill i samband med herr Lundquists anförande — att denna tjänstemännens uppfattning icke är riktig. Dyrtidstilläggen motsvara i regel ungefär $\frac{1}{6}$ av sammanlagda lönebeloppen. Den övriga lönen representeras av en för varje tjänsteman fast fixerad siffra. När levnadskostnaderna, till vilkas bestridande hela lönebeloppet kan användas, bli billigare och billigare, men det endast är dyrtidstillägget som underkastas motsvarande minskning kan jag icke finna annat, än att detta innebär en realförbättring i befattningshavarnas ställning trots dyrtidstilläggets nedgång. Således sker icke, såsom man tror, en försämring i befattningshavarnas löneställning för varje kvartal som går, utan däri genom att, såsom sagts, det sänkta beloppet endast utgör en ringa del av lönen och den övriga delen — för så vitt den icke beröres av dyrortsförändringarna, vilket ju är en annan sak — utgör en fast lön, kan man icke säga att dessa fallande belopp innebära en realförsämring i tjänstemännens ställning. Men den uppfattas på det sättet. Den omständigheten att »lönerna minska» borde, anse löntagarna, framkalla åtgärder för förbättring av deras ställning och för ett förhindrande av att deras ekonomi på det sättet undergrävas. Ur den synpunkten ansågo vi år 1928 och anse alltjämt, att det skulle vara synnerligen önskvärt, att en sådan teknisk omläggning av lönerna skulle kunna ske, att lönerna nu blevo fasta och oberörda av indexkurvorna. Den ståndpunkten står jag alltjämt kvar på, och hyser alltså den meningen att om det låter sig göra bör en sådan omläggning snart komma till stånd. Men vad den sedermera vid fastställandet kan komma att i sak innebära, måste väl bli beroende av konjunkturerna och livsmedelskostnaderna. Det kan väl icke undgås att dessa faktorer komma att påverka innehållet i den tekniska omvandling av lönerna, som man har anledning att påyrka ur andra synpunkter än den direkta löneförbättringens.

Jag skall nu be att få säga några ord till herr Andersson i Stockholm, som hade åtskilliga anmärkningar att framställa, dels mot regeringen i allmänhet och dels mot försvarsdepartementet — anmärkningar som jag finner mig icke kunna lämna obemötta. Han gav — och det är många, som gjort det, — uttryck åt en opposition mot statens rätt att på sätt som nu sker bestämma lönerna för de i statens tjänst anställda. Naturligtvis kan man hysa olika meningar härom. Men nog är det underligt, att denna opposition kommer till sitt starkaste uttryck från håll, där man förordar statens överhöghetsrätt i vida större utsträckning än som i regel är förbundet med en borgerlig uppfattning, och dels speciellt från herr Andersson i Stockholm, vilken såsom sitt idealsamhälle har en stat, där regeringen fixerar icke blott statstjänstemännens utan även, om jag icke är illa underrättad, arbetarnas löner och där den bestämmer alldeles oberoende av meningen hos den motpart, det därvid gäller. Jag vill icke yttra mig om huruvida det finns något efterföljansvärt i detta. Det är frågor, som givetvis förr eller senare komma upp på alla håll. Jag vill endast här ha sagt, att det förefaller mig rätt underligt att denna principiella uppfattning mot statens överhöghet i detta avseende kommit från *det* hållet.

Vidare hade herr Andersson anmärkningar att framställa gentemot militärförläggningens vatten vid Oskar Fredriksborg. Härmed förhåller det sig så, att det både i Vaxholm och Oskar Fredriksborg och för därvarande förläggningar och för övriga invånare varit svårt att fylla behovet av gott vatten. Särskilt vid Oskar Fredriksborg hade man gjort försök långt tidigare än den nuvarande regeringens tillkomst att genom sprängningar åstadkomma vatten. Man hade en gammal brunn, men vattnet där var mycket dåligt och dessutom otillräckligt. Man försökte genom borrhningar och med användning av experter, som på andra håll anlätades i detta avseende, bl. a. Stockholms stads experter, få fram ett bättre vatten. Sedan detta emellertid icke lyckats, har man vidtagit andra åtgärder för att förbättra det vatten, som fanns i äldre brunnar. Man beslöt nämligen anläggandet av ett kloreringsverk, varom jag fick meddelande i slutet av juni förra året. Man hade byggt detta kloreringsverk och fått ett vatten, som, om det också icke var prima, dock var användbart. Bifogade läkarbetyg bestyrkte, att vattnet kunde användas för avsedda ändamål. Emellertid har det senare uppstått brist på vatten genom att även det vatten, som renades genom klorering, icke visat sig tillräckligt. Därför hade man, dock i ringa omfattning, senare måste köpa vatten av flottan och av ett transportbolag. Det är tydligt att när det visat sig, att de för fyllande av vattenbehovet senast vidtagna åtgärderna icke vore tillräckliga, måste frågan komma upp igen till förnyad prövning. Myndigheterna ha sin uppmärksamhet fäst vid saken. Och nu måste, som sagt, den ånyo komma under ny behandling.

Herr Andersson framställde också en anmärkning gent emot att ett byggnadsföretag vid Karlberg kommit i ett dåligt läge. Han klandrade, så vitt jag förstår, fortifikationsdepartementet först och främst för att det godkände den byggmästare, som blev antagen, och att det, sedan det gått sönder för denne, antagit olämpliga entreprenörer för arbetets fullbordande. Jag måste bekänna, att jag förstår icke klandret i dess första del.

Den byggmästare, som antogs, hade förut i flera fall använts av fortifikationsdepartementet. Han hade därvid visat sig vara dugande och hade utfört företagen till beställarens belåtenhet. Det pris, som han i detta fall begärde för arbetet, 130,000 kronor, sammanföll så nära som på 1,835 kronor med det, som fortifikationsdepartementets egen arkitekt hade beräknat. Därtill kom, att han presterade fullgod borgen i den omfattning, som är vanlig vid arbeten av detta slag. Upphandlingsförfordningen bestämmer nämligen, att i dylika fall skall krävas en borgen, motsvarande en tiondedel av det entreprenadbelopp, det gäller. Förfordningen innehåller för övrigt förbud mot att kräva ett högre borgensbelopp. I detta fall ställdes alltså borgen och man får också från denna taga ut det belopp, som vederbörande iklätt sig ansvar för. Emellertid blev entreprenören sjuk, och han kunde därför icke övervaka arbetet, vilket uppenbarligen väsentligt försämrade hans ställning. Därtill kom emellertid också, att han tydligen blivit utsatt för en prispressning, som gjort, att han kom att få vida oförmånligare arbetsavtal än det mellan Stockholms byggnadsarbetare och Stockholms byggmästare i allmänhet gällande. Sedan byggmästaren insjuknat och det visade sig, att arbetet icke fortskred i enlighet med den i kontraktet uppgjorda tiden och icke heller i fråga om arbetets resultat i övrigt kunde godtagas, hävdades avtalet från fortifikationsdepartementets sida, och man sökte få andra att fullfölja arbetet. En entreprenadfirma, som blev tillkallad att kalkylera arbetet, förklarade därvid, att på de 40 % av arbetet, som beräknades återstå, komme det tillägg, som entreprenören enligt de på honom ställda räkningarna hade att betala *utöver* de i allmänhet avtalsenligt gällande lönerna, att uppgå till 32,000 kronor. Hela arbetet var beräknat till omkring 130,000 kronor. Det är sålunda uppenbart, att detta omräknat på hela arbetet innebar en väsentlig pressning utöver normalt gällande arbetspriser. Under sådana förhållanden — jag skall icke gå

Vid remiss av
statsverko-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

in i flera detaljer för att icke trötta kammaren — och då man sedermera från arbetarnas sida gjorde framställning om att staten skulle på nytt betala belopp, som förut hade utbetalats till entreprenören för redan före avtalets hävande utförda arbeten, ansåg sig fortifikationsdepartementet såväl ur konsekvensens synpunkt som också med hänsyn till det särskilda fallet nödgat säga nej. Det är ju klart, att i den mån arbetarna äga verklig fordran, ha de fortfarande sin rätt kvar att söka få ut den hos arbetsgivaren. I varje fall förefaller det som sagt, vara orimligt, att i ett dylikt predikament staten skulle träda emellan och ånyo betala ett arbete, som i fråga om priser även vad gäller de redan av arbetarna bekomna ersättningsarna ställer sig högre än som enligt gällande avtal i övrigt i staden eller eljest vore av förhållandena påkallat.

Därefter kan jag kanske övergå att säga några ord till herr Lundquist, som i dag uppträtt speciellt som de högre tjänstemännens representant. Herr Lundquist började med att säga, att han reserverade sig mot det sätt, varpå statsministern och finansministern hade uppträtt gentemot kanske i och för sig olämpliga kampmetoder från tjänstemännens sida, när det gällde lönefrågan. För min del sade jag icke ett ord om de kampmetoder, som använts från tjänstemännens sida. Jag vände mig emot herr Hanssons resonerang, att det bland vissa grupper rådde verklig nödställdhet, vilken det gällde att avhjälpa. Redan det försöket måste jag sålunda avvisa. Jag hörde icke herr finansministerns yttrande och kan därför icke säga, hur han uttryckt sig, men han kommer visst att själv yttra sig senare, och då blir han ju i tillfälle att klarera den saken.

Herr Lundquist ansåg vidare — åtminstone uppfattade jag det så — att jag genom något uttalande i fjol skulle ha liksom moraliskt utfäst mig att i år vara med om att medverka till en realprövning av tjänstemännens ställning. Såvitt jag förstår, åsyftar herr Lundquist därmed ett tillfälle, då han yrkade ändring i en statsutskottshemställan, mot vilken en reservation från tjänstemannahåll förelåg, men vilken reservation herr Lundquist, då han icke trodde den vara möjlig att genomföra, icke ansåg sig böra yrka bifall till utan framställde ett annat yrkande. I handlingarna här kan jag icke finna annat än att jag i den omröstning, som stod mellan utskottets hemställan och reservationen, liksom herr Lundquist röstade för utskottets hemställan. Att på detta sätt operera sig fram till utfästelser, som man sedermera vill försöka utnyttja och återropa, förefaller mig icke vara särskilt lämpligt.

Vad jag emellertid mest reagerade emot var herr Lundquists anmärkning, att regeringen skulle ha uraktlåtit att, som han yttrade, överarbeta löneförslaget. Någon sådan uraktlåtenhet föreläge alldeles icke. Det var tvärtom så, att så fort de båda delarna av 1928 års lönekommittés förslag kommit regeringen i handom, utremitterades dessa till olika myndigheter. Och man underströk därvid önskvärdheten av att få in yttrandena så fort som möjligt. Samtidigt meddelade regeringen både vid tjänstemannauppvaktningar och vid andra tillfällen, att regeringen icke kunde intaga en bestämd position i frågan, innan man fick se vad de olika myndigheterna skulle säga om förslagen. Ungaefär samtidigt blev ju regeringen också konfronterad med det första förslaget till inkomstberäkning, som riksräkenskapsverket kunde presentera. Då myndigheternas yttranden kommo in, innehöllo de dels långt gående principiella erinringar och ståndpunktstaganden mot förslagen, dels massvis av erinringar i detaljer. Härtill kom också, att man från lärarhåll bestämt krävde, att man icke skulle gå fram enbart med den ena delen av kommitténs förslag, d. v. s. med kommunikationsverkens och civilförvaltningens lönefråga, utan att även undervisningsväsendet skulle behandlas samtidigt. För att det skall bli möjligt att pröva hela detta område i ett sammanhang, tror jag också det är riktigt att gå den vägen. I annat fall skulle vi från undervis-

ningsväsendets sida ha mött den allra starkaste opposition. Alla lärare skulle ha betraktat det så, som om de ännu en gång blivit orättvist behandlade av statsmakterna, därest man gått fram enbart med kommunikationsverken och civilförvaltningen.

Då man därtill som sagt samtidigt fick en inkomstberäkning, som så väsentligt understeg föregående års, och då man dessutom under den tid, som beredningen av ärendet pågick, månadsvis mötte ett så oerhört starkt prisfall i olika avseenden, måste man ju säga, att den situation, inför vilken regeringen stod, när dessa yttranden började strömma in och man fick del av dem, var sådan, att jag är övertygad om att även en regering, som eventuellt lovat långt gående åtgärder i denna fråga, hade hesiterat inför att fullfölja sådana avsikter.

Man talar här om tjänstemännens svåra ställning. Och erkänns måste, att det på en punkt föreligger en svår ställning, på vilken vi också ifrågasätta visst tillägg. Det är emellertid anmärkningsvärt, att när man nu eljest i världen diskuterar löneförändringar, är det i regel icke fråga om att höja lönerna. Jag vet icke något land, där man nu på allvar diskuterar den möjligheten. Vad man förhandlar om och vad man i många fall också verkställer, det är lönesättningar, längre eller mindre långt gående sådana. *Ett* land kan dock icke fullkomligt isolera sig från de allmänna företeelserna på detta område världen runt och tro, att det gäller endast att gå på. Jag tror för min del icke det är möjligt. Viss hänsyn måste uppenbarligen i detta avseende tagas till förhållandena runt omkring oss. Liksom de inom industrien anställda ha sin ekonomi beroende av vad som sker ute i världen, så kan man nog icke heller för statens befattningshavare fullkomligt lösgöra sig från vad som gäller i världen i övrigt.

I detta sammanhang skulle jag också vilja göra en liten anmärkning mot vad som anföres i argumentationen för löneökningar. Visst kunna tjänstemännen prestera rätt starka bevis för att i vissa lägen och under vissa förhållanden deras ställning är trång och svår. Men därför är det icke riktigt att anföra exempelvis ett sådant argument, som jag fann en eljest mycket klok och sanad man för en tid sedan framföra beträffande statens järnvägar. Han resonerade på följande sätt: Järnvägarna lämna årligen 36 miljoner kronor i vinst, och då är det orimligt, att man icke ger åtminstone en del av denna vinst åt befattningshavarna. Ett sådant resonemang har ju icke kunnat föras på annat sätt än att man räknat såsom »vinst» vad som återstår, sedan driftkostnaderna blivit betalda, under det att man icke tagit hänsyn till ränte- och amorteringskostnaden för det i statens järnvägar investerade kapitalet, vilket kapital staten ju i regel upplånat och årligen måste utbetala utfästade räntebelopp för. I varje affär är det naturligt att, innan man börjar tala om någon behållning, räkna med vad som kräves för en rimlig om också låg förräntning av uppbyggnadskapitalet, vare sig detta upplånats eller bestått i egna medel. Att börja tala om vinst, innan en sådan förräntning medräknats, är orimligt. Och jag skulle vilja hemställa till dem, som genom sin ställning kunna påverka tjänstemannaopinionen — jag förstår ju att de i detta avseende ha en svår ställning — att de icke söka förebringa bevisning om statens känslolöshet gentemot befattningshavarna genom att använda sådana argument som i det nu relaterade fallet.

Herr Sköld höll i jordbruksfrågan ett anförande, som säkerligen på åtskilliga punkter är värt beaktande. Han omnämnde emellertid stegringen av 1930 års skörd på ett sådant sätt och i ett sådant sammanhang, att åhörarna måste tro, att den omständigheten, att vi skördade närmare 600,000 ton vete år 1930, hade något sammanhang med eller var beroende på riksdagens beslut om stödaktionen i slutet av maj samma år. Det kan ju icke vara en riktig framställning, och det är nog herr Sköld själv medveten om, då hans uppmärksam-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

het blev fästad därpå. Så som han framställde saken, skulle man emellertid kunna tro, att den stora odlingen sammanhängde med förra årets riksdagsbeslut i frågan. Hur det kan bli i fortsättningen ifråga om påverkan till ökad sådd av brödsädesspannmål är det ju svårt att uttala sig om. Det förefaller ju överhuvud taget mycket svårt att kunna påverka opinionen vare sig i den ena eller den andra riktningen i ekonomiska ting inom jordbrukskretsar. Som herr Sköld själv vittnade om har man emellertid varken från jordbruksutredningens eller från andras sida lika litet som i resonemang med alla de kommittéer och uppvaktningar, som under senare tid sysslat med jordbruksspörsmål, underlåtit att framhålla, att vill man icke själv försvåra ställningen, finns det stark anledning att begränsa odlingsarealen särskilt i vad gäller vete. Jag vill för övrigt säga, att mycket starkt förändrade konjunkturer liksom också mycket starkt förändrade skördemängder skulle, såvitt jag förstår, ha ungefär samma verkan och bereda samma svårigheter vid det av herr Sköld förordade förslaget om statsmonopol som fallet blir med det nuvarande stödssystemet.

Herr Carleson höll ett anförande i rusdrycksmedelsspörsmålet och framställde en fråga som slutsats av sitt resonemang. Han sporde, om icke en förändring bör ske beträffande det nuvarande förfarandet med rusdrycksmedlen. Jag vet icke, om herr Carleson icke har sett, att ett av de huvudargument, som anföras för att man icke nu skall vidtaga någon förändring i de *hittills gällande bestämmelserna*, bland annat varit, att dessa bestämmelser äro temporära och att de i och med nästa budgetår upphöra att gälla, och att sålunda nästa riksdag under alla förhållanden kommer att få taga hela denna sak och vad därmed sammanhänger under omprövning. Jag tror under sådana förhållanden, att även om man står på herr Carlesons ståndpunkt rörande statsbokföringsdetaljer och i fråga om önsksningar beträffande ett formellt nedpressande av vår budget m. m. dylikt, kan man vara tillfreds med en hänvisning till den av mig anförda omständigheten.

Herr Öhman klagade ävenledes ur sina synpunkter, och därom skall jag i allmänhet icke yttra mig. Han ville emellertid uttala sitt missnöje med regeringen, därför att den utrustat »arbetsköparna med polismakt». Den polisförstärkning, som det här är fråga om, har, som varenda människa kan förstå, ingen annan uppgift än att tillse, att ordningen är god, och att skydda envar, som kan bli förorättad, han må tillhöra arbetarna eller arbetsgivarna, han må tillhöra den ena eller den andra politiska eller sociala gruppen. Skydd sålunda för ordningens upprätthållande är den polisens uppgift och enbart denna. Att beteckna detta, herr Öhman, som ett partitagande på »arbetsköparnas» sida emot arbetarna, är ju egentligen komprometterande för den, som har en sådan inställning till tillkallandet av en polisstyrka för ordningens befrämjande.

Jag har ingen anledning att för dagen inblanda mig i den diskussion, som förekommit mellan herr Johanson i Stockholm och herr Lindman beträffande tredje mans ställning i arbetskonflikter, alltså angående den s. k. neutrales rätt i striderna på arbetsmarknaden. Det fanns emellertid i herr Johansons yttrande ett ståndpunkttagande, mot vilket jag vill inlägga en gensaga. Han förklarade nämligen på tal om ett visst fall, att ingen kunde bestrida, att i detta fall en tredje part blivit klart och medvetet förorättad av båda de eljest stridande makterna. Men han tillade, att man icke kunde göra något åt den saken, ty när det gällde att i dylika fall skapa ordning på ett område, var rättskränkning emellanåt oundviklig. För egen del har jag i hela mitt liv haft den uppfattningen, att det för ett civiliserat samhälle gäller att söka införa ordning, att söka tillförsäkra alla berättigade strävanden utrymme och existensmöjlighet inom samhällets ram utan att rättskränkningar mot enskilda skulle behöva tillgripas.

Jag har nu gått igenom det väsentligaste i de anmärkningar, som blivit gjorda mot regeringen. Jag hade väntat att få låna stenogrammet för mitt lördagsanförande men icke lyckats. Jag har nämligen sett i tidningarna, och herr Lindman har också i dag gjort gällande, att jag i detta skulle ha sagt, att den nuvarande regeringen motsvarar ungefär det allmänna läget i landet. Jag tror icke, att jag yttrade mig så. Jag tror mig ha yttrat, att *den politik*, som den nuvarande regeringen bedriver, är ungefär vad man här i landet i detta ögonblick kan åstadkomma, och att vare sig här existerade en socialdemokratisk regering eller en högerregering, finge den av tvång föra en politik i allmän överensstämmelse med de riktlinjer, som den nuvarande regeringen, övertygad om deras rättfärdighet och gagn för landet, av fri vilja följer.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare debatten rörande förevarande proposition till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 4.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Lundstedt*, nr 29, angående viss ändring i Nationernas förbunds akt;
herr *Edberg*, nr 30, om beredande av rätt för valnämnd att vidtaga viss anordning till förebyggande av trängsel bland valdeltagarna;

herr *Bergström* i Bäckland *m. fl.*, nr 31, om bidrag till anordnande av skolskjutsar;

herrar *Edberg* och *Johansson* i Edsbyn, nr 32, angående en undersökning av Norrlands fornhistoria;

herrar *Hedlund* i Östersund och *Hedlund* i Häste, nr 33, om anslag, under viss förutsättning, till vissa barnavårdsinstitutioner;

herr *Lindskog*, nr 34, om anslag till ny byggnad för den kemiska institutionen vid universitetet i Lund;

herr *Bergström* i Hälsingborg, nr 35, om omorganisation av musikkåren vid skånska kavalleriregementet;

herr *Borggren*, nr 36, om anslag till kustsanatoriet i Barkåkra;

herr *Bengtsson* i Kullen *m. fl.*, nr 37, om höjning av tullsatsen för kondenserad mjölk;

herr *Holmgren*:

nr 38, om personliga lönetillägg åt vissa tjänstemän vid flottans pensionskassa; och

nr 39, om pensionsförbättring åt verkmästaren K. G. Löf;

herr *Heiding m. fl.*, nr 40, om pension åt extra brevbäraren Holger Hansson;

herr *Hedlund* i Östersund *m. fl.*, nr 41, om särskild gottgörelse på indragningsstat samt höjt pensionsunderlag åt förutvarande t. f. distriktscheferna A. Lundström och C. J. Insulander;

herr *Andersson* i Falkenberg *m. fl.*, nr 42, om tilläggs pension åt förre folkskolläraren Erik Henning Holmberg;

herr *Lithander m. fl.*, nr 43, om årligt understöd åt ingenjören Harald Hall;

herr *Herou m. fl.*, nr 44, med förslag till lag angående slakt av husdjur;

herr *Pehrsson* i Göteborg, nr 45, angående användande av allmänna arvsfondens medel till understöd åt barnrika familjer;

herr *Holmgren*, nr 46, angående jaktvårdsarbetets ordnande;

herr *Lindberg*, nr 47, angående befrielse från eller nedsättning i arrendeavgiften för odlingslägenheter och skogstorp å kronomark i de sex nordligaste länen; samt

herr *Bergström* i Hälsingborg, nr 48, angående inrättande av ett statligt penninglotteri.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härafter kl. 5.1 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Måndagen den 19 januari.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.) Herr talmannen anmälde, att debatten rörande Kungl. Maj:ts proposition, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov nu komme att fortsättas; och lämnades enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr **Lindskog**, som anförde: Herr talman! Efter alla de storpolitiska betraktelser, som förekommit här i kammaren före middagsrasten, är det verkligen rätt angenämt att, om man själv tänker gå ned till några detaljer, speciellt i åttonde huvudtiteln, få göra detta vid en tidpunkt, då man kan ha goda skäl påräkna, att kammaren skall vara tämligen tömd.

Innan jag emellertid övergår till det ämne, jag nämnde — några punkter i åttonde huvudtiteln — skall jag beröra ett par andra saker, som kommit före här under dagens diskussion. Jag skulle först vilja vända mig till herr Johanson i Stockholm, fastän jag ser, att han icke är kommen ännu. Men jag vill ändå till kammarens protokoll hava fogat de orden, att ifall man inom fackföreningsrörelsen ser på frågan om s. k. fackföreningsterror så ensidigt och så partiskt, som herr Johanson gjorde under dagens yttrande, då misströstar jag för min del om fackföreningarnas förmåga av självdisciplin och förmåga att själva kunna komma till rätta med de olämpor, som finnas inom rörelsen. Jag skulle blott vilja taga det enda exempel, som herr Johanson gick in på utförligare, nämligen det bekanta fallet kaféidkerskan fru Carlsson här i Stockholm. Han talade om den stora misshandel, som kaféservitrisen blivit utsatt för. »Misshandeln» bestod helt enkelt däri, att hon kommit överens med kaféinnehavaren om en något lägre lön än som betingas i fackföreningsavtalet. Men detta kan ju dock icke ge fackföreningsrörelsens medhållare rätt att använda sig av vilka medel som helst uti den strid, som de sedan etablerade emot denna kaféidkerska. Det är att märka, att servitrisen gick icke till fackföreningen och klagade, när hon fick den lägre lönen, som hon själv från början varit överens med sin arbetsgivare om, utan det var först när hon på grund av olämpligt uppträdande fick förebräelser av kaféidkerskan, som hon gick till fackföreningen och klagade. Och det var då fackföreningen satte i gång med sitt ytterst olämpliga spel för att ointetgöra rörelsen för kaféidkerskan. De övergrepp, som därvidlag förekommo, bestodo i förföljelse

av gästerna på kaféet; blockadvakterna gingo ju in i själva kaféet och spottade och okvädade gästerna. Ändamålet helgar väl ändå icke medlen, och man skall icke göra, som herr Johanson gjorde, då han, om jag så får säga, helt enkelt stannade vid den första punkten i hela denna historia. I samma ögonblick som fackföreningsrörelsen finner, att här är något, som den icke kan gilla, förefaller det, som om den ansåge, att sedan vad som helst vore tillåtet i kampen.

Den andra punkten, som jag vill gå in på, gäller den här mycket omdebatterade frågan om statstjänstemännens löner. För min del förstår jag fullkomligt, att regeringen på grund av det nuvarande finansiella läget har hesiterat inför det stora och allvarliga krav, som här skulle ställas på staten, om den gick in för att realisera det förslag, som nu föreligger från 1928 års lönekommitté. Samtidigt som jag beklagar, att frågan icke kommit fram — jag *klandrar* icke detta; men jag *beklagat* det — vill jag emellertid anmäla ett visst missnöje med ett uttalande från regeringens sida. Det har förut sagts under hand, och jag tror, att det även kommit in i statsverkspropositionen, att man då åtminstone ville gå in för att hjälpa de sämst ställda. Det där uttrycket »de sämst ställda» vädjar naturligtvis på ett vackert sätt till känslöstämningar och känslolägen, och det låter alltid höra sig: man skall hjälpa de sämst ställda, då man icke kan hjälpa alla. Men jag vill varna för att gå för långt på den vägen. Om man alltid konsekvent tillämpar detta i fortsättningen, att hjälpa »de sämst ställda», blir konsekvensen den, att de högre kvalificerade statstjänstemännen, på vilka ändå så oerhört mycket vilar i statsförvaltningen, bli ganska hårt lidande, och då kommer även statstjänsten att därav taga allvarlig skada. Särskilt om man tänker på den konkurrens om de verkligt kvalificerade krafterna, som finnes med enskilda företag, så kan man förstå, huru farligt det kan vara att allt för mycket sänka standarden för de högre kvalificerade tjänstemännen, de som äro i högsta löneläget och mellangraderna. Detta har också 1928 års lönekommitté på sidorna 41 och 42 i sitt betänkande i mycket tydliga ordalag givit till känna, då kommittén säger: »Det må vara fullt motiverat att vid utmätandet av *tillfällig dyrtids-hjälp* söka inom ramen av starkt begränsade anslagsmedel i första hand tillgodose de i ekonomiskt avseende svagast ställda befattningshavarkategorierna, men att under normala tider låta de högre tjänstemännen allttjämt stanna på ett lägre löneplan, än som följer av tillämpandet av ett procentiskt lika lönetillägg över hela linjen, låter sig icke försvara.» Och kommittén fortsätter strax efteråt: »Kommittén vill betona, att en motsatt åtgärd måste motiveras såsom syftande till en sänkning av den genom senaste löneregleringen avsedda löneställningen för statens befattningshavare i ledande ställning.» Här har kommittén så gott som enhälligt, även från socialdemokratiskt håll, gått med på detta, att ett dylikt förfaringsätt icke går för sig. Därför vill jag blott uttala en varning för en allt för ofta återkommande användning av den princip, som här kommit till uttryck, att man alltid först skall tänka på dem, som summeriskt taget kunna tänkas vara sämst ställda.

Jag vill sedan gå över till att blott i några få ord beröra åttonde huvudtiteln. Jag har den här framför mig; det är en stor och diger bok, och dess volym väcker till att börja med stora förhoppningar. Men lika vidlyftig som den på de flesta punkterna är, lika ordkarg och fåmäld är den i vissa avseenden, där man skulle önskat en något större utförlighet. Herr Lindman har i lördags och i dag med all rätt talat om, huru i denna åttonde huvudtitel folkskoleanslaget på 8,800,000 kronor behandlats på endast fyra rader, då man skulle kunnat vänta, att regeringen och ecklesiastikministern tagit upp denna mycket stora och allvarliga fråga till närmare skärskådande. Hans excellens herr statsministern nämnde i lördags, att anledningen helt enkelt var den — om jag icke missuppfattade honom — att man ville avvakta erfarenheterna

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

och vad de gävo vid handen. Denna motivering för de fyra raderna måste jag för min del finna ganska otillfredsställande. Ty här behövs det verkligen icke några erfarenheter, utan här kan man endast med användande av enkelt och sunt förnuft säga sig, att om man med dessa 8.800,000 kronor åsyftade en mera rättvis utjämning av skattebördorna i de olika kommunerna, om man avsåg en skattelindring och att denna skattelindring lades rättvist, så är icke ändamålet nått med dessa åtta miljoner kronor. Det framlades ju redan under fjolårets riksdag en massa siffror, som verkligen icke alls behövde närmare utredas, ty de talade för sig själva, såsom exempelvis att Orsa kommun med sin fullständiga frihet från skatt får precis samma bidrag till folkskoleutgifterna som de kommuner, som kanske äro belastade med 20—25 kronors kommunalskatt. Det är alldeles uppenbart, enligt min mening, att här hade regeringen haft skyldighet att verkligen åtminstone försöka få fram bättre och rättvisare principer för detta anslags beviljande. Om den nuvarande statsministern suttit som oppositionsman och vi i den förra regeringen hade behandlat denna fråga på detta sätt, kan jag väl tänka mig de hårda ord, som den dåvarande oppositionsledaren skulle hava använt emot oss. Som det nu är, kan jag icke se annat, än att det måste anses vara de obotfärdigas förhinder, när man endast använder dessa fyra absolut intetsägande rader för att här ingenting motivera.

Det är en annan punkt i huvudtiteln, där jag skulle varit tacksam emot herr ecklesiastikministern, om han använt så mycket som fyra rader, men där har han icke en gång använt en enda rad, icke ett enda ord. Det är som representant för Lunds stad och Lunds universitet jag här yttrar mig. Det gäller ett anslag, som Lunds universitet betecknar som det viktigaste och betydelsefullaste anslagskrav, universitetet överhuvud har kommit med, nämligen till institutionsbyggnad för de kemiska vetenskaperna. Universitetets kansler har också betonat, att detta anslagskrav är universitetets viktigaste, och med hänsyn till den stora betydelsen av detsamma begär han, att regeringen måtte bära fram det för riksdagen. Herr ecklesiastikministern har icke ett enda ord om detta Lunds universitets viktigaste anslagskrav. Man skulle åtminstone önskat, att herr ecklesiastikministern hade visat samma vänlighet mot Lunds universitet i denna fråga, som han visat mot Uppsala universitet, när i en liknande fråga, om anslag till nybyggnad för den patologiska institutionen därstädes, herr ecklesiastikministern åtminstone framhåller anslaget nödvändighet och säger: »Jag har blivit övertygad om nödvändigheten av att åtgärder snarast vidtagas till förbättrande av ifrågavarande institutioners möjligheter för undervisning och vetenskaplig forskning. Det är också min livliga förhoppning, att, så snart de statsekonomiska förhållandena det medgiva, frågan må kunna upptagas för att föreläggas riksdagen.» Denna vänlighet, mot vilken dock icke några statsfinansiella skäl kunna anföras, den har icke statsrådet Stadener visat sitt gamla universitet, trots det han säkerligen som gammal lundastudent känner det miserabla tillstånd, vari denna kemiska institutionsbyggnad befinner sig, ett tillstånd, som vitsordats bl. a. av statsutskottets andra avdelning vid besök i Lund för några år sedan, då man häpnade över det fruktansvärda tillståndet. Statsrådet Stadener ägnar icke ett ord åt denna fråga.

Jag tänkte ett ögonblick, att detta kanske var ett utslag av den tendensen, att man gent emot sitt eget skall visa en viss återhållsamhet, att det var blygsamhet, då det gällde egna anslagskrav, som gjorde, att statsrådet Stadener icke ville framlägga detta krav, som gällde hans eget gamla universitet. Detta var en ståndpunkt, som jag kände igen från min egen statsrådstid, då jag var ytterst angelägen om att icke på något sätt gynna Lunds universitet framför Uppsalas. Jag skulle, som sagt, trott detta, om icke jag samtidigt finner, att

det enda nya byggnadsanslag, som statsrådet Stadener har begärt, är ett anslag till Strängnäs domkapitels hus. Jag medger gärna, att där har statsrådet Stadener en eminent sakkunskap, han har säkerligen själv en känsla av de otillfredsställande förhållandena där, och jag unnar honom mycket gärna framgång på den punkten. Men om jag väger behövligheten av dessa olika anslag, till domkapitelshuset i Strängnäs och till institutionsbyggnaden i Lund, så måste jag säga mig, att det finns ingen jämförelse mellan behövligheten av det ena och det andra. Statsrådet Stadener framhåller som motivering för det förra anslaget bland annat, att biskopen icke ens har ett ämbetsrum i domkapitelshuset. Ja, det är naturligtvis mycket beklagligt. För ögonblicket tror jag emellertid icke, att det ämbetsrummet behövs, åtminstone för någon tid framåt. Jag antar nämligen, att statsrådet Stadener ställt in sig på att det rummet skall bli oanvänt någon tid framåt, och att man därför från den utgångspunkten icke nu omedelbart behövt realisera den byggnadsplanen. Däremot kunna studenterna i Lund icke flytta sitt arbete ifrån denna kemiska institutionsbyggnad till andra byggnader, ty de äro bundna vid det huset, och där äro de sanitära förhållandena sådana, att det för dessa hundratals studenter kanske är fullständigt hälsofarligt att vistas i dessa lokaler. Det är helt enkelt en trängande uppgift för statsmakterna att se till, att denna kemiska institutions lokaler så fort som möjligt bli nybyggda i överensstämmelse med vad universitet i Lund begärt.

Nu förstår jag mycket väl, att herr ecklesiastikministern kommer att svara mig, att det är skillnad på de anslagssummor, man har begärt. I ena fallet har man begärt 115,000 kronor till domkapitelshuset i Strängnäs, under det att för byggnaden i Lund behövs ett miljonanslag. Det är alldeles riktigt. Men i alla händelser borde det ju icke hindra herr statsrådet att ge samma platoniska erkännande åt detta anslagskrav, som han varit nog älskvärd att ge åt Uppsala universitet. För min del vill jag betona, att mitt klander här riktar sig icke mot den omständigheten, att herr statsrådet betonat nödvändigheten för Uppsala av att få denna byggnad; detta uttalande är tvärtom föremål för mitt livliga gillande och godkännande. Men jag frågar mig: varför har icke samma älskvärdhet visats emot herr statsrådets eget gamla universitet?

Jag skulle också kunna påpeka en annan sak, som en smula förvånat mig, och som också gäller Lunds universitet. Det gäller ett ganska blygsamt anslag för inredning och möblering av några lokaler för humanistiska sektionens seminarier. Där har statsrådet Stadener framhållit, att saken är självklar, att det är en följd av tidigare riksdagsbeslut — vilket det också är — så att där föreslår han ett anslag. Men han prutar ned detta anslag från 26,000 kronor till 20,00 kronor. Och den motivering, varmed han gör det, är så anmärkningsvärd, att jag måste säga, att mitt förstånd nästan står stilla. Han säger: »Mot själva beräkningarna har jag givetvis intet att erinra liksom ej heller mot behövligheten.» Således, herr statsrådet erkänner, att anslaget är behövligt, han erkänner, att ingenting är att erinra emot beräkningarna, men han tillägger, att han av statsfinansiella skäl vill begränsa summan med ett till 20,000 kronor beskuret belopp och vill uttala förhoppningen, att det skulle vara universitet möjligt att tillgodose även detta behov. Jag frågar: när saken är nödvändig, när ingen invändning finnes mot beräkningarna, hur skall det då kunna tänkas, att man efter denna inskränkning i summan skall kunna tillgodose det oavvisliga behov, som här föreligger?

Jag har blott velat nämna detta, och jag skulle vilja uttala den förhoppningen, att utskott och riksdag, när de komma till behandlingen av dessa frågor, måtte visa en större vidsynthet emot Lunds universitet, än vad herr statsrådet gjort, att de m. a. o. måtte visa mot Lunds universitet samma stora och goda hjärta som herr statsrådet visat mot Strängnäs domkapitelshus.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

Vidare yttrade:

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Stadener:** Herr talman! Ingenting kan vara riktigare än att den förutvarande chefen för ecklesiastikdepartementet har ägnat sin omsorg åt granskning av den åttonde huvudtiteln. Ingenting kan heller vara riktigare än att han, som liksom jag är adept till Lunds universitet, har därvid särskilt intresserat sig för sistnämnda anstalt. Han har emellertid riktat den anmärkningen mot min framställning i den åttonde huvudtiteln, att jag har förbigått ett behov, som sedan länge varit känt i behovet av en ny byggnad, en institutionsbyggnad, för de kemiska studierna i Lund. Han anser, att jag bort påpeka behovet, även om anslag icke kunnat nu tillstyrkas. Jag tillåter mig fråga, varför herr Lindskog icke påpekade detta behov i den åttonde huvudtiteln vid föregående års riksdag. Det torde hava varit lika aktuellt då som nu. Jag känner, huru nödvändig denna institutionsbyggnad är. De missförhållanden som han skildrat torde väl vara i det väsentliga riktigt återgivna. Om det överhuvud taget hade varit sedvana, att man i huvudtitlarna omnämner sådana ansökningar om anslag, som icke kunna upptagas för tillfället men som man livligt behjärtar, skulle ingenting varit mig mera angeläget än att skriva åtskilligt om nödvändigheten av den kemiska institutionens nybyggnad i Lund. Men den ärade talaren vet mycket väl, att man icke i en huvudtitel redogör för sådana framställningar, som man icke är i tillfälle att för årets riksdag rekommendera till beviljande av anslag.

Han påpekar, att ett undantag skett från denna regel, när det gäller Uppsala universitet, och däri har han alldeles rätt. Beträffande en förväntad institutionsbyggnad vid Uppsala universitet har i åttonde huvudtiteln i ett visst sammanhang gjorts ett uttalande. Uttalandet går ut på behovet av sagda institutionsbyggnad och innebär en förhoppning, att Kungl. Maj:t må kunna utan något större uppskov förelägga ärendet till beslut inför riksdagen vid exempelvis något av de följande åren. Att detta undantag från regeln, detta omnämnande av institutionsbyggnaden i Uppsala, har gjorts beror på alldeles särskilda omständigheter av det största intresse för forskningen i vårt land inom ett visst ämne. Men dessa orsaker äro av den art, att de icke lämpa sig för offentliggörande i detta ögonblick. Jag måste vädja till kammarens överseende och förtroende i det stycket. Att uttalandet om sagda institution i Uppsala har influit emot den nyss refererade regeln torde, såsom jag hoppas, framdeles lända fäderneslandet till nytta i ekonomiskt hänseende. Jag skall med största beredvillighet stå den ärade talaren till förfogande för att lämna mera detaljerad motivering för vad som nu anförts.

Vad sedan beträffar Lunds universitet har hans vädjan till mina känslor för detta universitet varit ganska överflödig. För detta universitet känner jag lika varmt som någon. En granskning av den enligt hans mening magra kulturbudgeten för Lunds universitet har icke i mina ögon samma nedslående karaktär som den fått i hans. Kungl. Maj:t har föreslagit sammanlagt ungefär 100,000 kronor för olika nya ändamål vid universitetet. Till dem höra även ändrings- och nybyggnadsföretag. Somliga av dessa hava sammanhang med Malmöhus läns sjukhus i Lund. Ledamöterna av kammaren behagade erinra sig, att sjukhusinrättningarna i Lund äro i Malmöhus läns landstings ägo men stå helt och hållet till förfogande för den akademiska undervisningen. Sedvana är, att landstinget och staten halvera kostnaderna för de byggnader som höra till dessa sjukvårdsinrättningar. I runt tal har i den nu föreliggande huvudtiteln föreslagits från statens sida en utgift för ändringar och nybyggnader vid dessa sjukhus i Lund till 40 å 50,000 kronor. För att nämna ett annat exempel på den uppmärksamhet som jag har försökt visa mot Lunds univer-

sitet har jag, efter att personligen hava undersökt behovet, föreslagit riksdagen att bevilja medel för inledande av värme i observatoriet i Lund, att bekosta ombyggnad av en större person- och varuhiss i biblioteket i Lund m. m. sådant, samt att dessutom fortsätta reparationerna på själva universitetshuset i Lund. Enbart sistnämnda reparationer betinga, förutom vad jag förut nämnt, en utgift på över 50,000 kronor.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Men det torde vara alldeles naturligt att understundom kommer det ena av våra universitet att bli i ekonomiskt hänseende mera ihågkommet, och understundom det andra. För närvarande är staten belastad med stora utgifter för byggnadsföretag, som äro i gång vid Uppsala universitet. Där hava vi ett slutbygge för paleontologiska institutionen, vilket kräver 241,000 kronor, och för en annan institution, vars ombyggnad är beslutad av riksdagen och som i år kräver 200,000 kronor. Jag vill i detta sammanhang även erinra kammaren om de stora utgifter, som föreligga för det av riksdagen beslutade sjukhuset på Norrbackaområdet härstädes, det nya karolinska sjukhuset, vilket belastar budgeten med 750,000 kronor för nästkommande budgetår. Det må icke räknas mig till last att jag under sådana omständigheter har varit nödsakad att uppskjuta det nämnda stora anslaget till kemikum i Lund, ett anslag om vilket den föregående talaren mycket riktigt angav att det går löst på mer än 2 miljoner kronor.

Den stat som förelagts i åttonde huvudtiteln har varit mycket besvärlig att i år åstadkomma. Svårigheterna hava varit nästan omöjliga att bemästra. Med inre motvilja har jag tvungits nedpruta summor, som eljest skulle kommit i fråga. Ett exempel, som visar den minutiösa omsorg som departementschefen har försökt nedlägga, är just det av den ärade talaren omnämnda. Det gällde att förse den humanistiska seminariebyggnaden i Lund med inventarier och vissa inredningsförbättringar. Tillsammans med universitetets rektor och åtskilliga av seminarieföreståndarna, resp. professorer, har jag noga genomgått lokalerna och kommit till den övertygelsen, att ett anslag på 20,000 kronor skulle kunna vara tillräckligt. Man synes kunna inbespara 6,000 kronor genom att utnyttja åtskilliga av de gamla inventarierna. Äldre stolar och bord kunde användas åtminstone tills vidare.

Den budget, som föreligger på åttonde huvudtiteln har kunnat hållas nere så pass, att den endast med en jämförelsevis obetydlig summa överstiger föregående års eller med 750,000 kr. Tillåt mig nämna, att jag har undersökt huru det förhållit sig under senaste budgetåren med huvudtiteln. Jag har funnit att under de sista åtta åren har den åttonde huvudtiteln ökat med i runt tal $3\frac{1}{2}$ miljoner kronor om året. Kungl. Maj:t har under tre av dessa år föreslagit riksdagen minskning i förhållande till föregående års budget, men riksdagen har endast i ett av dessa fall, alltså endast under ett av dessa år, biträtt Kungl. Maj:ts förslag om minskning. Att ökningen nu kunnat hållas nere vid 750,000 kronor beror närmast på en omsorgsfull sparsamhet punkt för punkt samt på den förut under debatten påpekade nedräkningen av dyrtidstilläggen.

Vad så angår den blygsamma önskan, som i huvudtiteln blivit framförd, att riksdagen skulle erinra sig Strängnäs domkapitelshus, så är jag tacksam för att den ärade talaren har lovat sitt understöd till det förslag som chefen för departementet har haft att framlägga. Jag ber både honom och de övriga ledamöterna av kammaren att fullständigt bortse från att detta domkapitelshus ligger i Strängnäs och att jag innehar en befattning därstädes. Huset i fråga kommer att utan tvivel föra talan för sig självt, när ledamöterna av kammaren komma att studera detaljerna om detsamma i statförslaget. Detta gamla hus, som efter verkställda undersökningar funnits förskriva sig från medeltiden, detta hus i vilket Olaus Petri en gång börjat sin verksamhet som lärare

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

och reformator, detta hus utanför vilket eller i vars omedelbara närhet Gustav Vasa utropades till konung, befinner sig i ett tillstånd som icke kan vara värdigt det stora fornminnet. Om den ene eller andre befattningshavaren i Strängnäs domkapitel därstädes får eller icke får något ämbetsrum är en mycket underordnad fråga. Sanningen är emellertid att förvaltningen av stiftet kan knappast försiggå under lämpliga former därstädes utan att en förändring vidtages i husets inredning. För närvarande stå till förfogande för hela stiftsförvaltningen endast två rum. Det ena rummet utgöres av en sessionssal för domkapitlet, det andra rummet är det enda brukbara expeditiionsrummet i huset. Där arbeta samtidigt stiftssekreteraren, stiftsamanuensen och maskinskriverskan. Där mottagas alla besök, där hänga de besökande sina ytterplagg — någon tambur eller liknande existerar icke — de mest primitiva förhållanden äro rådande. Det allvarligaste är emellertid, att huset som fornminne kräver omsyn. Vi återkomma väl längre fram till behandlingen av detta ärende.

En sak som under arbetet med åttende huvudtiteln har smärtat mig, och som jag vid detta tillfälle påpekar, fastän den ärade talaren icke berörde det, har varit svårigheten för mig att sörja för universitetsbiblioteken. Jag är glad att få begagna detta tillfälle att offentligen säga, att knappast något synes mig vara av mera vikt än att tillföra såväl lärare som studerande vid universiteten den nödiga litteraturen för deras studier. Det har också sedan länge legat riksdagen om hjärtat att efter förmåga tillgodose det starkt växande litteraturbehovet vid våra universitet. Man har sålunda för kungl. biblioteket här i Stockholm, om jag nu får räkna detta till universitetsbiblioteken, under de sista två åren ökat anslaget till biblioteket med 40,000 kronor. För Uppsala bibliotek har anslaget ökat under de senaste fyra åren med 60,000 kronor. Lunds bibliotek har på de sista fyra åren fått ett ökat anslag för bokinköp och band med 55,000 kronor. Det har vället mig verklig smärta att icke kunna nu föreslå till något av dessa universitet högre ökning av anslaget för inköp av böcker och ombesörjande av band än för vardera universitetet 5,000 kronor. De ärade ledamöterna av kammaren torde efter detta inse, att den föregående talaren har misstagit sig i sitt omdöme: det har icke brustit mig välvilja, men det har varit mig på grund av bristande tillgångar omöjligt att uträtta mera. Det ges enligt min tanke ingen annan utväg än att för ett år vänta med de nya större anslagen till universiteten och hoppas på bättre tider.

Tillåt mig till sist säga ett litet ord om de mycket omtalade 8 miljonerna till folkskoleväsendet, vilka utgöra en upprepning av riksdagens fjolårsbeslut. Om detta anslag har sagts, att jag endast bestått fyra rader till motivering för utgiften. Påståendet är endast med modifikation sant, ty det som i budgeten anföres under beteckningen »departementschefen» refererar alltid, som ledamöterna i kammaren nogsamnt veta, till den omedelbart förut återgivna utredning, som presterats av olika myndigheter, vilka utlåtit sig m. m. I det fall att Kungl. Maj:t icke har anledning att föreslå något annat än vad vederbörande myndigheter som blivit hörda hava föreslagit, så är det ju onödigt för Kungl. Maj:t att skriva och trycka mera än vad som behövs för att avsluta sig till vad vederbörande utlåtande myndigheter hava sagt. I det nu förevarande ärendet är skolöverstyrelsen den utlåtsgivande myndigheten, och skolöverstyrelsens utlåtande har återgivits utförligt i huvudtiteln. Det slutar med följande ord: »Enär emellertid de nuvarande grunderna» — d. v. s. de av riksdagen föregående år beslutade grunderna — »blivit helt nyligen beslutade och någon erfarenhet angående deras större eller mindre lämplighet ännu icke kunnat vinnas, vill överstyrelsen för närvarande icke påyrka någon ändring.» Huru befogad skolöverstyrelsen varit att för närvarande avstyrka

ändring inses, om man erinrar sig följande händelseförlopp. Kungl. Maj:ts kungörelse om dessa 8 miljoner kronors skolunderstöd utfärdades den 30 juli 1930, så snart det var möjligt. Ansökningar från de olika skoldistriktet att få del av detta till disposition ställda anslag skulle vara inne under september månad 1930. Icke förrän mot slutet av år 1930, föreställer jag mig, hava de olika skoldistriktet kommit i åtnjutande av medlen och fått i handom vad var och en skall hava av detta anslag. De hava sålunda ännu knappast kommit till användning i skoldistriktet. Men på ett visst mycket betydelsefullt sätt hava de redan utövat inflytande: I oktober månad göra skoldistriktet upp sin budget för nästa kalenderår, och sistlidne oktober har man givetvis haft anledning att räkna med detta anslag för hela kalenderåret 1931 i de olika skoldistriktet. Om Kungl. Maj:t nu plötsligt skulle utan föregående varning rubba på detta anslags grunder, skulle man i själva verket rubba på de olika skoldistriktets skolbudgeter under kalenderåret 1931, vilket ingalunda kan vara lämpligt.

Jag skulle intet haft emot — om jag hade kunnat ana, att de nämnda fyra raderna ifrån departementschefens sida skulle framkalla en sådan häpnad — att skriva en hel sida om saken. Men, herr talman, jag har med vederbörlig hjälp om åttonde huvudtiteln skrivit en tjock bok, som visst är mellan 900 och 1,000 sidor. Det synes mig vara tillräckligt, i synnerhet när finansministern nu har tillsatt en besparings- eller organisationsnämnd, som skall se upp med att man icke skriver och trycker mer än nödvändigt är.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! I sitt anförande under lördagen, i vilket herr statsrådet och chefen för finansdepartementet ingick i ett försvar för sin budget, uppehöll han sig utförligt vid statstjänarnas lönefråga. Det är denna del i herr finansministerns anförande, som föranlett mig att begära ordet. Visserligen förefaller det ju, som om herr statsrådet hade de starkaste orden och uttrycken gentemot folkskollärarekåren, men jag hade hela tiden den känslan, att han gärna ville komma till tals med järnvägsmännen. Det kan också vara förklarligt, därför att järnvägsmännen utgöra den största av alla tjänstemannakårer och järnvägsmannaförbundet är den största av alla statstjänareorganisationer. Och i följd härav kan det vara naturligt, att herr statsrådet känner sig ha ett behov att tala med representanterna för denna kår och denna organisation. Egentligen skulle jag ha en del att säga herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, men då detta väl icke kunnat föranleda mig att begära ordet i denna debatt, skall jag icke gå in på dessa spörsmål nu, utan får väl spara dem till annat tillfälle. Jag skall sålunda endast uppehålla mig vid den fråga, för vilken jag anser mig vara provocerad att begära ordet.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet skrev historia beträffande statstjänarnas lönefråga. Han gick tillbaka rätt många år i tiden. Jag tycker, att man med samma material skulle kunna skriva en fars. Emellertid behöver man icke då gå så långt tillbaka i tiden. Man behöver icke gå längre tillbaka än till 1928. Nämnda år hade vi en ministär med samma ledare som den nuvarande. Det var visserligen en annan finansminister då än i den nuvarande regeringen. På förslag av finansministern i denna regering tillsattes 1928 års lönekommitté. I det diktamen till statsrådsprotokollet, som föregick tillsättandet av denna kommitté, förekommer en passus, som jag skall taga mig tillfälle att få införlivad med kammarens protokoll. Efter att hava framhållit, att den utredning, som man uppdrager åt 1928 års lönekommitté, kommer att få ett betydande omfang och måste beräknas taga avsevärd tid i anspråk, säger herr finansministern: »Arbetet synes dock böra så bedrivas, att resultatet därav om möjligt kan föreläggas 1930 års riksdag.» Det var

Andra kammarens protokoll 1931. Nr 4.

Vid remiss av statsverkspropositionen. sålunda den arbetsuppgift man ålade kommittén: att bedriva sitt arbete så, att det om möjligt kunde föreläggas 1930 års riksdag.

(Forts.) De politiska vindarna blåsa åt olika håll, och det kom en ny regering efter den, som hade skrivit detta i statsrådsprotokollet. På våren 1929 förljöds det, att den då sittande regeringen icke var särdeles intresserad av att förelägga denna fråga 1930 års riksdag, och efter hänvändelse från 1928 års lönekommitté, som arbetade med avsikt att kunna fullgöra uppdraget inom den i statsrådsprotokollet angivna tiden, svarades det ifrån finansdepartementet, att allenast under förutsättning, att kommittébetänkandet kunde avlämnas vid midsommartiden 1929, kunde man tänka sig att ärendet skulle kunna föreläggas 1930 års riksdag. Det var emellertid omöjligt för kommittén att bli färdig med arbetet så tidigt. Kommittén måste då resignera och sade sig, att då kan man icke bli färdig med arbetet så tidigt, att det kan föreläggas 1930 års riksdag, utan först riksdagen därpå så kan arbetet bedrivas i något mindre rask takt, mot vad man ursprungligen tänkt sig. Kommittébetänkandet avlämnades sedermera, som förut här under remissdebatten påvisats, under juli månad 1930, och de politiska vindarna ha ånyo växlat, så att vi ha en ny regering under samma ledning som den, som tillsatte kommittén. Jag var på grund därav för min del mycket säker på att ärendet skulle komma att föreläggas 1931 års riksdag. Men nu gör man ingenting alls. Det är detta, som gör, att jag tyckte mig kunna säga, att man skulle kunna skriva en fars med detta material, även om det är beklagligt, att jag nödgats spela med i den farsen.

Statstjänarnas lönefråga måste anses vara en tragedi. Det dröjer alltid många år av opinion, innan man ens kan vinna statsmakternas öra så pass mycket, att man kan få en utredning till stånd. Statstjänarna ropade ju år efter år och knackade på riksdagens dörrar för att få en förbättring av sin löneställning, men det var ju först 1928, som man tillsatte en kommitté för att arbeta med saken, och kommittén behövde ju med hänsyn till arbetets omfattning en viss tid för sitt arbete. Det tog i detta fall två år. Och sedan det arbetet är färdigt, göres det nu i alla fall ingenting åt saken. Är det underligt, att det bland personalen yppar sig det bittraste missmod, och att man vid åtskilliga tillfällen kanske tillåtit sig uttryck, som man icke skulle kunna tillåta sig under andra förhållanden. Det heter ju för övrigt, att när krubban är tom, då bitas hästarna. Den sanningen kan med fullt fog tillämpas i det föreliggande fallet.

Nu förklarade herr statsrådet, att det, i olikhet med vad som sagts och skrivits i tidningarna, icke givits några utfästelser ifrån statsmakternas sida om omedelbar höjning av reallönen. Jag förmodar att herr statsrådet har rätt i det fallet. Det torde icke finnas några akter i finansdepartementet, som man kan taga som utgångspunkt för att säga, att vi här ha en växel utskriven, som vederbörande ha att inlösa, utan det finnes nog inga skriftliga utfästelser i det avseendet.

På förmiddagen i dag framförde en talare på Stockholms läns bank en synpunkt, som enligt hans mening bort utgöra en borgen för att statstjänarnas lönefråga skulle föreläggas detta års riksdag. Hans excellens herr statsministern har emellertid svarat på den saken på ett sätt, som enligt mitt förmenande gick något förbi den punkt, som enligt min tanke — och jag förmodar det också var tankegången i den ärade talarens på stockholmslänsbanken anförande — utgjorde kärnpunkten i denna fråga.

Vid behandlingen av statstjänarnas dyrtidstillägg vid förliden riksdag låg ärendet så till, att statsutskottets majoritet hade tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag rörande dyrtidstilläggen, medan en minoritet inom statsutskottet reservationsvis hade yrkat på en förändring innebärande förhöjning av dyrtidstill-

läggen. I den votering, som då gick av stapeln här i kammaren, röstade ju herr Lundquist i Rotebro och herr Ekman på samma linje, d. v. s. för statsutskottsmajoritetens förslag — alltså oförändrade grunder för dyrtidstillägget — men under den föregående debatten hade herr Lundquist ställt ett yrkande, att man under förutsättning av bifall till statsutskottets hemställan skulle införa en ändring i motiveringen, i vilken det uttalades en förväntan, att en omprövning av statstjänarnas lönefråga snarast möjligt skulle komma till stånd. Om denna ändring i motiveringen gjordes det särskild proposition i kammaren, och det voterades särskilt om densamma. Och i denna votering röstade också herr Lundquist i Rotebro och herr Ekman på samma linje, d. v. s. för en omprövning av statstjänarnas lönefråga snarast möjligt.

Jag hade också ämnat peka på denna händelse i detta mitt anförande, och jag försäkrar att jag ända till de senaste veckorna har varit säker på — min ärade bankkamrats på stockholmsbänken votering i denna fråga vid 1930 års riksdag var för mig en borgen därför — att frågan om en förbättring av löneställningen åtminstone för de lägre av statstjänarna verkligen skulle föreläggas årets riksdag.

Nu svarade emellertid hans excellens herr statsministern litet vid sidan av saken, utan hänsyn till det faktiskt föreliggande läget. Men jag för min del anser i allt fall, att man hade bort, med hänsyn till vad som förekommit, vänta en annan ståndpunkt ifrån regeringens sida till denna stora och viktiga fråga, än den som man nu intagit.

Hans excellens herr statsministern framhöll också, att det enligt hans förmenande icke förelåg något nödläge för statstjänarna. Ja, det beror verkligen på vad man menar med begreppet statstjänare. Statstjänarna äro icke någon homogen församling utan sammansatta av betydligt skiftande element. Vi ha ju generaldirektörer med ett gott stycke över 30,000 kronors lön. Vi ha statsrådsbänken, som representerar en icke föraktlig lönesiffra, och vi ha sist och längst ned de stora grupperna av lägre personal: stationskarlar, brev-bärare, banvakter, expeditionsvakter o. s. v. Jag tror icke man kan tala om ett nödläge för de första två grupperna, jag talade om, men däremot vågar jag påstå, att det existerar ett nödläge för de stora grupper, bland vilka jag dagligen har min verksamhet, banvakter och stationskarlar, och brev-bärarna intaga ju samma ställning. Vi ha nämligen kommit dithän, att den lönereglering, som genomfördes först för affärsverken och sedan för den centrala statsförvaltningen vid tidpunkten omkring 1920, har blivit försatt ur kraft. Man har nämligen genom sänkning av dyrtidstillägget tagit tillbaka löneförhöjningen, så att man nu i stor utsträckning har lägre löneinkomst, än om man fått dyrtidstilläggen obeskurna och avlöningen enligt det lönereglemente, som fastställdes av riksdagen 1918. När sålunda vissa grupper av löntagare nu säga, att den omständigheten, att de icke fått lönereglering efter 1920, har försatt dem i en undantagsställning, vill jag ha sagt, att icke ens de, som fingo lönereglering 1920 eller 1921, numera inneha bättre löneställning, än vad de skulle haft, om de fått behålla 1918 års avlöningsreglementen oförändrade och erhålla dyrtidstillägg efter de för oreglerade verk gällande grunderna. Jag skall som exempel — för att saken skall bli klar — nämna, att på billigaste ort skulle en stationskarl utan barn och i högsta löneklassen — alltså den löneställning han uppnår efter cirka 15 års tjänst — efter 1918 års avlöningsreglemente och med reducerat dyrtidstillägg erhålla en månadsavlönning på 227 kronor. Nu erhåller han med de reglerade grunderna 229 kronor. Har han två barn, blir avlöningen i båda fallen 237 kronor. Har han däremot fyra barn, erhåller han 2 kronor mindre efter de nu gällande grunderna, än han skulle haft, om de gamla grunderna hade varit gällande. Jag vill i detta sammanhang nämna, att om man tager andra grupper än denna, skulle sam-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Förta.)

manställningen visa än oförmånligare resultat. Jag har emellertid använt denna grupp, därför att den är den största. Av de omkring 40,000 tjänstemän, som lyda under de för reglerade verk gällande avlöningsbestämmelserna, representerar denna grupp — i dagligt tal kallad stationskarlsgruppen — något över 12,000, alltså närmare en tredjedel av dessa statstjänare.

Den löneställning som är gällande för denna stora grupp berör ju en så stor del av de statsanställda, att jag förmenar det vara ett statsintresse att ägna uppmärksamhet just åt densamma. I detta sammanhang vill jag också tala om för kammaren vad det är för lön, som utgår till sagda stora grupp av befattningshavare. Jag har så mycket större anledning att göra detta, som regeringsorganet upptagit denna fråga — jag har icke personligen läst det, men jag har läst ett klipp av vad Svenska Morgonbladet skrivit, refererat i en annan tidning. Och härav framgår, att regeringsorganet utvecklat samma tankegång, som herr statsrådet gjorde i dag på förmiddagen. Svenska Morgonbladet har därvid också talat om, att de statsanställda utöver alla sina övriga förmåner även ha pension, och det är ju så mycket värt, anser man. Men man talar icke om i detta sammanhang, att till denna pension får personalen själv betala en del av kostnaden. En befattningshavare i den lönegrad, varom jag nyss talade, stationskarlarna vid statens järnvägar, betalar sålunda till egen och familjepensionering ett belopp av 11: 25 kronor i månaden, som sålunda blir ett minus till den månadslön, jag förut talade om. Om jag räknar ifrån detta belopp och ser, vad man sedan har att existera på, finner man, att i de fem löneklasser, som gälla för stationskarlar bl. a., utgör en månadslön på billigaste ort respektive 173 kronor, 185 kronor, 196 kronor, 207 kronor och 218 kronor. 218 kronor är alltså den högsta lön, som erhålles på billigaste ort efter cirka 15 års tjänst. Taga vi förhållandena i Stockholm under samma förutsättningar äro lönesiffrorna: 224 kronor, 238 kronor, 253 kronor, 267 kronor och 282 kronor. I alla dessa fall har icke medräknats barn tillägg, som utgår med 4 kronor i månaden för varje barn under 16 år.

Nu veta vi ju, att här i Stockholm drager ju den absolut nödvändiga utgiftsposten för bostad och bränsle normalt en kostnad av cirka 100 kronor i månaden. Drager man ifrån den siffran från månadslönen, skall man finna, att det i högsta löneklassen — den som erhålles efter 15 års anställning i statstjänst — kvarstår ett belopp av cirka 180 kronor.

Jag frågar då kammarens ledamöter: kan man verkligen icke tala om ett nödläge under dessa förhållanden? Jag har äran att vara ordförande i en järnvägsmannaförbundets avdelning här i Stockholm, och vi ha inom denna avdelning en nödhjälpsfond, där varje medlem är pliktig att månatligen betala ett belopp för att hjälpa kamraterna vid iråkade sjukdomsfall och dylikt. Vi samla i detta fall in — det är ju en fråga om en rätt stor avdelning — omkring 5,000 kronor under årets lopp. Och jag vet, att detta belopp icke räcker till för att möta de behov, som förefinnas. Jag vågar säga, att det här existerar — i den krets jag har att röra mig — ett verkligt nödläge. Jag säger, att det är statsmakternas plikt att se till att hjälpa dessa människor.

Nu framhöll herr Lindskog, som talade en stund före mig, att det var nödvändigt att hjälpa icke bara dem, som hade det sämst ställt, utan även dem, som hade de högre lönerna. Han pekade på, att det var en fara ur statsynpunkt, att man skulle förlora de duktiga och framstående arbetskrafterna, om man icke även tillsäga, att de högre avlönade tjänstemännen finge en tillräckligt stor lön. Det är självfallet, att en professor, som skall utbilda dem, som skola besitta de högre posterna inom samhället, skall tala för en högre lön för dessa. Men när man vet, att det existerar ett nödläge bland de arbetsmyror, som skola arbeta tillsammans de slantar, som skola hålla samhället i funktion, är det väl viktigare att se till, att dessa arbetsmyror få ett till-

skott till sin avlöning, än att tänka på dem, vars avlöningar kunna räknas i flera tusentals och tiotusentals kronor. Detta sålunda beträffande det omtalade nödläget.

Herr finansministern ville liksom klandra representanterna för statstjänarna, därför att man icke tillräckligt tidigt hade givit besked, huruvida man vore villig att acceptera ett godtagande av det förslag, som framlagts av 1928 års lönekommitté. Han pekade i sitt anförande på att statstjänarna icke voro belättna med kommittéförslaget. Det var ett par reservanter, som hade krävt högst avsevärda belopp därutöver, och han nämnde också vad dessa reservationer representerade för belopp i kostnadshänseende. Och så omtalade ju herr statsrådet, hurusom en deputation av tjänstemän uppvaktat honom, vari en ledamot av kammaren hade deltagit. Herr statsrådet hade till deputationen ställt den frågan, huruvida man i valet mellan att intet läggas fram eller att få 1928 års lönekommittés förslag odelat ville acceptera kommittéförslaget. Men, tillade herr statsrådet, på denna fråga fick jag icke något svar. Då jag var en av dem, som deltog i deputationen, vilket framgick av uttrycken i herr statsrådets anförande, vill jag för det första nämna, att förhandlingarna fördes på det sätt, som herr statsrådet utvecklat, och att det är riktigt att herr statsrådet icke fick något svar. Men det är ju på det sättet, att det icke är alla frågor, som kunna besvaras med ja eller nej. Hade frågeställningen blivit sådan, att man kunnat förhandla på basis av 1928 års lönekommittés förslag, är det möjligt, att man kunnat giva något svar, men på en fråga, som antingen måste besvaras med ja eller nej, kunde man ingenting svara, ty svaret kunde varken bli ja eller nej. 1928 års lönekommittés förslag innehåller nämligen en hel massa saker. Det framgick ju också av statsrådets anförande, då han talade om att kritik riktats mot en hel massa punkter i förslaget. Det är icke bara lönerna, som där intaga en dominerande plats, utan det är även andra punkter, som ur personalsynpunkt äro mycket viktiga. Det är möjligt att statsmakterna behaga fatta beslut att genomföra 1928 års lönekommittés förslag, men de lägre statstjänstemännen komma icke att nöja sig med detta utan förbehålla sig rätten att protestera. Man är missbelåten icke allenast beträffande lönesiffrorna, utan även med förslaget om fem ortsgrupper, som kommer att vända upp och ned på den löneställning, som för närvarande finnes. Det finns även en hel del andra punkter, som jag för närvarande icke kan gå in på. Det var sålunda förklarligt, att statsrådet icke kunde få svar på sin fråga, så som frågeställningen gjordes.

Jag vill vidare nämna, att då vi någon månad senare uppvaktade regeringen — vi träffade visserligen icke då finansministern, men däremot hans excellens herr statsministern — så framhöll järnvägsmanaförbundets ordförande, vilket nödläge som rådde, men hans excellens var inte vidare angelägen om att gå närmare in på saken, och så stannade resonemanget av fullständigt.

Personalen är icke så oresonlig i den här frågan, under förutsättning att det visas tillmötesgående och gives tillfälle till offentligt resonemang, som man skulle kunna tro av den relation av detta ärendes behandling, som finansministern gav. I sitt anförande i dag var hans excellens statsministern inne på en annan fråga i detta sammanhang. Han framhöll nämligen, att någon, som han ansåg borde veta bättre beträffande statens järnvägars avkastning, uttalat sig på ett sätt, som enligt hans excellens mening icke var lämpligt. Det hade nämligen skrivits, att fastän statens järnvägar ger ett överskott av 36 miljoner kronor, hade man icke råd höja lönerna för den anställda personalen. Hans excellens statsministern pekade på, att en stor del av dessa 36 miljoner, för att inte säga alltsammans, ginge åt för att betala räntorna på det kapital, som är investerat i statsbaneföretaget. Hans excellens menade, att man icke borde bedriva upplysningsverksamhet på detta sätt, och eftersom han, då han

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.*

(Forts.)

Vid remiss af
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

yttrade detta. hade blicken riktad på stockholmsbänken, var det flera kamrater i kammaren som kommo och frågade mig, om det var jag, som varit ute och sökt sprida dessa villoläror. Jag är ganska oskyldig. Hans excellens synes ha åsyftat en artikel i sista numret av järnvägsmännens facktidning »Signalen», skriven och signerad av tidningens redaktör. Nu vill jag emellertid säga, att jag i stort sett delar den uppfattning, som »Signalens» redaktör där utvecklat. Jag menar nämligen, att frågan om statsbanornas förräntning är en ganska ovidkommande fråga, när det gäller personalens löner. Statsmakterna ha nämligen ganska nyligen gått in för en sänkning av taxorna, som man beräknar representera ett belopp av omkring 10 miljoner kronor. När man gör en sådan nedskrivning av taxorna, har man icke rätt att fordra, att personalen sedan skall svälta ihop varje öre, som behövs för att förränta det kapital, som är investerat i företaget. Jag menar sålunda, att faktum står kvar, att statens järnvägar avkasta 36 miljoner kronor — ja det är kanske för övrigt några miljoner kronor ytterligare, det lämnar jag därhän — men man har ändå inte råd att ge den personal, som sliter och släpar dag ut och dag in, söndag och vardag, dag som natt, en lön, som gör personalen jämställd med andra grupper i samhället. Visa mig den arbetargrupp här i Stockholm, som har så låg lön som järnvägspersonalen!

Herr talman, jag skall icke fortsätta längre. Jag tror de statsanställdas lönefråga befinner sig i ett ganska tröstlöst läge. Vad som skett är emellertid lärorikt och kommer säkerligen att öppna ögonen på många. Det visar nämligen, att såväl regeringen som parlamentet äro inkapabla att lösa lönefrågorna. Det synes då vara lämpligast, att lönefrågorna få lösas på samma sätt som andra grupperns lönefrågor, d. v. s. genom frivilliga förhandlingar mellan arbetsgivare och arbetare. Då kanske man kan komma till ett bättre och mera lämpligt resultat än vad som nu visat sig vara möjligt. Giv oss sålunda en förhandlingsordning, giv oss avtalsrätt, och riksdagens ledamöter skola slippa alla dessa uppseendeväckande och upphetsande strider i lönefrågorna.

Jag betraktar behandlingen av speciellt den personal, som jag tillhör, som ganska upprörande. Det är dock en plikttrogen, arbetsam och pålitlig personal man har med att göra. I statsrådets och chefens för finansdepartementet hemtrakt inträffade ju för några månader sedan en händelse, som väckte uppmärksamhet i hela landet. Det var en banvakt, som var fri från arbete. Han hade således ingen skyldighet alls att tänka på, att han bodde i banvaktsstugan och att förbi stugan gick en järnvägslinje, men av någon anledning kom han att tänka på, att han på grund av rådande oväder borde begagna sin fritid till att trava ut och se på linjen. Han upptäckte då, att linjen var skadad, och lyckades stoppa ett järnvägståg och avvärjde därigenom en järnvägsolycka. Säkerligen företagas många sådana promenader på fritid utmed järnvägslinjerna, men när ingenting händer, vet ingen om det. Nu fick man uppmärksamheten fästad på den gärning, banvakten utfört, och jag vill minnas, att han fick någon mindre gratifikation som belöning för sin rådighet och påpasslighet. En borgerlig tidning här i staden ansåg för övrigt denna gratifikation vara tilltagen med sådan småsnålhet, att det var upprörande.

Jag läste för en tid sedan i en tidning följande: En stationskarl i Pålsboda, som skickats ut att lägga om en växel för ett ankommande tåg, ramlade och bröt benet. Han visste växeln låg orätt och att ingen annan kunde komma och lägga om den. Enligt tidningens relation av händelsen, om vars riktighet jag ingenting vet, kröp mannen fram till växeln och lade om den, så att tåget kunde passera och föll sedan ned avsvinnmad. Det är sådan personal, mina herrar, som ni behandla på detta sätt!

Under julen förlidit år — alltså sistlidna jul — tjänstgjorde jag på ett ställe,

där trafiken var den största, som någonsin ägt rum. Vi arbetade då allesammans till det yttersta, för att trafikanterna skulle kunna få sitt gods i rätt tid, och jag tänkte med bitterhet, när jag såg stationskarlarna i magasinet slita ut sig i sitt arbete, hur litet man värdesätter de uppoffringar, de göra, för att det hela skall gå friktionsfritt. När man ser allt detta, kan man icke annat än känna sig upprörd inför statsmakternas nonchalans mot denna personal. Hur liten lön få icke dessa trägna och värdefulla arbetare?

Jag vill sluta med detta, herr talman. Jag hoppas, att det anförande, som jag nu hållit, och som i enlighet med gällande föreskrifter skall remitteras till statsutskottet, där kommer att läsas av herrar ledamöter, och att ledamöternas hjärtan må stämnas välvilligt, så att de motioner, som vid denna riksdag komma att väckas i lönefrågan, få en behandling som motsvarar personalens förhoppningar.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Hamrin**: Herr talman! Som enskild medborgare — ja, jag kanske kan tillägga som nuvarande finansminister — måste jag säga herr Eriksson i Stockholm, att ingenting skulle vara mig kärare, än att man kunde komma ifrån dessa förfärliga tvister mellan de statsanställda och regeringen på det sätt, som här blivit antytt, d. v. s., att man kunde lägga ansvaret på verksamheten och gå till direkta förhandlingar och träffa avtal och uppgörelser på vanligt sätt. Men det kan icke gärna vara möjligt att i detta sammanhang och i nuvarande stadium utan någon som helst undersökning eller överläggning visa frågan ifrån sig, utan man måste ju taga upp saken sådan den nu föreligger. Då vill jag också erkänna inför herr Eriksson i Stockholm och alla hans kamrater inom statsförvaltningen, att det är hart när den mest obehagliga plikt, som jag haft och kan tänka mig, att behöva polemisera emot ett sådant anförande som det, herr Eriksson nyss höll, och emot ett annat jämväl mycket sympatiskt sådant, som i lördags framfördes i första kammaren. Men jag anser mig dock vara pliktig att med anledning av de sifferuppgifter, som herr Eriksson lämnade — herr Eriksson skall ha det berömmet, att han gjorde det mera fullständigt och mera klarläggande än hans meningsfrände i första kammaren — till kammarens protokoll diktera några siffror, som belysa, vilka löner nu utgå för särskilt den stora gruppen, den s. k. stationskarlsgruppen eller femte lönegraden. Jag gör detta därför att, när man hör de låga siffrorna, så är det alldeles klart, att de flesta av oss instämma i omdömet beträffande svårigheten att fylla nödtorftiga behov — bostad, mat, kläder o. s. v. — med dessa små löner. Men därvid är att observera vissa saker. Jag skall härvid tillåta mig nämna några siffror, som jag hoppas äro riktiga: jag har låtit kontrollera dem och undersöka deras riktighet.

På allra billigaste ort, d. v. s. på A-ort, alltså på rena landsbygden, har den ifrågavarande gruppen med barntillägg — jag räknar då med tre barn — en månadslön av 196 kronor, och när de fyra ålderstilläggen äro intjänta, blir det 2,892 kronor per år. Det är alltså 2,892 kronor på billigaste ort, när de fyra ålderstilläggen äro intjänta. Jag stryker under detta, ty jag skall strax återkomma till saken och närmare belysa den. Å dyraste ort är begynnelselönen 2,820 kronor per år och med barntillägg 2,964 kronor. För att inte trötta med många siffror, skall jag nämna att slutlönen med barntillägg blir 3,660 kronor. Nu förhåller det sig emellertid på det sättet, vilket herr Eriksson naturligtvis inte vill bestrida, att befodringsförhållandena äro sådana, att ett stort antal av dem, som bliva ordinarie, icke behöva tjänstgöra med den lägsta lönen utan få på vanligt sätt tillgodoräkna sig en del av den icke-ordinarie tjänstetiden, och såhunda hoppa över en eller annan löneklass. År 1929 var den högsta åldern för befodran 37 år, den lägsta 29 år och medelåldern 32 år.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

År 1919, alltså 10 år tidigare, var den högsta åldern för befordran 34 år, den lägsta 21 år och medeltalet 25 år. Att skillnaden blivit så stor lär bero därpå — som herr Eriksson naturligtvis känner till bättre än jag — att, när ordinarie tjänster blivit lediga, har man gjort indragningar på så sätt, att man icke tillsatt tjänsterna. Därigenom ha uppstått abnorma förhållanden i fråga om befordringsgången, som dock under utvecklingens gång komma att utjämna sig, även om man icke kommer så långt ned som år 1919.

När man nu jämför den siffra, som betecknar lönen på billigaste ort, med vad befolkningen i allmänhet har att leva på i dessa bygder, frågar man sig: Finns det icke där en mängd människor, som ha det lika knappt eller ännu sämre, och som icke ha någon garanti för att de erhålla en viss arbetsförtjänst, och icke heller någon garanti för att de få pension och inte heller någon bestämd arbetstid? De ha i olika avseenden mera trångt och besvärligt än dessa tjänstemannagrupper. Jag är för min del övertygad om att det finns en mängd av kammarens ledamöter, som kunna stå upp här och vittna om att denna erinran under nuvarande förhållanden är befogad.

Sedan kommer det en annan sak, som jag också ber att i polemiskt syfte få erinra om, och det är, att en höjning över lag av lönerna för alla stats-tjänare måste betalas av någon. Det är väl några, som skola betala höjningen! Jag förmodar, att herr Eriksson i likhet med mig noggrant läser Social-Demokraten. Jag rekommenderar att läsa en artikel, som stod i ett av numren strax efter landstingsmannavalen, där man påpekade, att det icke är likgiltigt för arbetarna, vilka taxor och avgifter som bestämmas vid kommunikations-verken. Skribenten fastslog som ett axiom, att taxorna ha inflytande på lönepolitiken. Jag skall icke besvara med att läsa upp artikeln. Jag klippte naturligtvis ut den med detsamma, ty jag tyckte, att det var ovanligt förståndiga ord, fast detta ju är så naturligt, att man knappast borde behöve säga det.

Nu vill jag sluta med min lilla replik till herr Eriksson och säga, som jag sade i första kammaren, att om denna debatt blott kunde bidra till att man komme varandra litet närmare och kunde resonera litet mera förståndigt med varandra, synes det mig, som om man i alla fall kommit ett stycke på väg till en överenskommelse. Det har sin stora betydelse. Hittills ha de mest starka uttryck använts, när det gällt att kritisera vad lönekommittén föreslagit och beträffande de krav, till vilkas förmån herr Eriksson själv i lönekommittén reserverat sig.

Till herr Lundquist i Rotebro vill jag bara säga likadant som hans excellens statsministern gjorde, att jag icke talat om några kampmetoder. Jag likasåväl som statsministern och min kollega ecklesiastikministern ha emottagit långa telegram, och jag trodde, att jag gjorde petitionärerna och »protestanterna» en tjänst genom att jag dikterade en del av telegrammen till första kammarens protokoll, ty det var väl meningen, att det skulle göra så starkt intryck som möjligt på dem, som i sista hand ha beslutanderätten i denna fråga. Däremot har jag betonat såväl i första kammaren som i denna kammare, att, när jag opartiskt undersökt, huruvida det finns reell grund för det ständigt och jämt återkommande talet om givna eller svikna löften från regeringens sida, har jag kommit till det resultatet, att varken riksdagen eller regeringen givit några löften, och därmed är väl ändå tillbakavisat talet om att regeringen står som löftesbrytare inför svenska folkets ombud.

Vidare kan jag icke neka mig nöjet att gentemot herr Lundquist framhålla, i anslutning till vad statsministern för en stund sedan anförde, att man håller på i andra länder med löneregleringar, men att dessa löneregleringar gå åt ett annat håll. Jag hänvisar till det beslut, som fattats i Tyskland. Nu kan man naturligtvis mot mig rikta den repliken, att vi skola väl ändå icke jämföra

oss med ett land, vars hela ekonomi sviktar. Jag ger herr Lundquist rätt i detta, men jag har också i samband med den noggranna behandlingen av hela detta spörsmål låtit undersöka nödläget för såvitt möjligt likställda statstjänare i några länder, som i likhet med oss kunna betecknas som statsekonomiskt starka och som stodo utanför världskriget. Jag stryker under med ett brett streck, att dessa siffror naturligtvis icke äro i hela sin utsträckning jämförbara med våra siffror, ty det finns så många omständigheter och orsaker, som göra att man inte på kronan kan säga, att så och så mycket har den mannen och så och så mycket har man där eller där.

Jag skall taga notariegraden. En sådan, familjeförsörjare med tre barn, har i Danmark en slutlön av 5,302 kronor, i Finland 4,106, i Holland 7,848, i Norge 6,300, i Tyskland 5,945 och i Sverige 8,800. Det är denna sistnämnda siffra, som man vill höja. Samtliga siffror gälla läget på dyraste ort och äro beräknade efter 13 % dyrtidstillägg. Jag menar, att när man ifrån det hållet som herr Lundquist med sådan skärpa vänder sig mot det uppskov, som nu synes mig nödvändigt, så kan man åtminstone icke anföra samma starka skäl för en lönerreglering uppåt, som eventuellt kunna anföras för de grupper, vilkas talan herr Eriksson nyss förde. Men jag skyndar mig att tillägga, att när jag här i riksdagen och offentligt i föredrag använt uttrycket »de sämst ställda», så utgår jag därifrån, såsom herrarna skola finna då propositionen kommer fram, att man kan påvisa, att relationen mellan grupperna är så högst väsentligt olika, att det föreligger en verklig skillnad, som man kan beteckna på det sätt som jag här gjort.

Jag skall sedan fortsätta med några få repliker. Jag vill säga herr Carleson, att om han läst propositionen noggrant, skall han finna, att det går icke att behandla amorteringsfonden som om den vore någon sjö att taga ur i vilken utsträckning som helst. Ehuru jag icke anser mig kunna och böra i sammanhang med propositionens och finansplanens framläggande fatta ståndpunkt till de avskrivningskrav som blivit framförda, så har jag dock anmält, att man från riksgäldskontorets sida ansett en avskrivning blott på *ett* av statens verk så stor, att det tager i anspråk halva amorteringsfonden eller över 28 miljoner kronor.

Jag beklagar, att herr Lindman icke här är närvarande. Annars skulle jag vilja säga honom, att då han använde den liknelsen att finansministern var den lille David, som kämpade mot icke *en* Goliat utan tre, är jag tacksam, om jag får stå i den ställningen, ty det var David som segrade; han slog ju sin store motståndare. Blir utgången den, har jag givetvis ingenting emot jämförelsen. Men han menade i övrigt, att det går icke att med några trollkonster förvilla uppfattningen och omdömet hos riksdagen. Nej, det har jag aldrig ett ögonblick drömt om. Det går säkerligen lika litet för mig, som det gick för någon av de båda finansministrar, vilka arbetade tillsammans och under herr Lindman själv. Då försöktes också sådana trollkonster, om man nu skall anlägga den synpunkten på förslag, som förelägo år 1929 och 1930 och som mötte en ganska stark kritik. Förslagen avsågo att man skulle ge de skattedragande med den ena handen några miljoner för att i nästa ögonblick taga tillbaka i det närmaste samma belopp. Jag vill för övrigt rörande denna omstridda fråga tillåta mig citera vad min närmaste företrädare yttrade rörande disponerandet av rusdrycksmedlen. Han anmälde ärendet och sade, att han tagit under övervägande spörsmålet om en ökad användning av ifrågavarande inkomster, och han påpekade hur mycket pengar som av dessa inkomster länge användas för att täcka de löpande utgifterna och hur mycket som skulle reserveras för kapitalökning. Han tyckte då, att proportionen icke varit tänkt på detta sätt, när den nuvarande förordningen tillkom, och så tillade han: »En förändring är här enligt min mening påkallad. Då emellertid gällande

*Vid remiss av
statsverke-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av ordning utgår med budgetåret 1931/32 och i allt fall inom kort måste bli föremål för överväganden, har jag icke nu velat ifrågasätta någon ändring i författningen.» Så fortsatte han detta resonemang och sade för övrigt, att han funnit sig föranlåten att föreslå en jämkning i den hittillsvarande tillämpningen att det för amortering av statsskulden tillgängliga beloppet icke i sin helhet disponerades för fondavsättning utan toges i anspråk för den normala amorteringen av statsskulden, utgörande för nästa budgetår 2,900,000 kronor. Det är ganska märkvärdigt, att efter det man resonerat på detta sätt, skall den, som nu kommer i sista timman, och icke mera än ett år återstår av tiden för förordningen, mötas av så stark kritik, därför att jag gått denna omväg, som här föreslås. Jag är icke så okunnig i bokföring, att jag icke förstår, varifrån pengarna komma och vart de gå, men jag upprepar, vad förut understrukits, att jag resonerar på precis samma sätt, som herr Dahl på sin tid gjorde.

Jag kommer sedan över till det allmänna resonemang, som här förts, eller till den kritik som från olika håll riktats än mot den ene departementschefen, än mot den andre, liksom naturligtvis mot hela regeringen beträffande besparingsarbetet. Men nog är det egendomligt, mina herrar, att höra detta tal, samtidigt som man särskilt förra hösten, när allt kunnigt och politiskt intresserat folk visste, att man höll på med det hårda budgetarbetet i finansdepartementet, dag efter dag manade till sparsamhet och indragningar och yrkade, att jag skulle se till, att det icke behövdes några skatteförhöjningar eller nya skatter. Det är alldeles uppenbart, att så snart jag såg varåt det pekade, måste jag använda det inflytande jag eventuellt hade för att övertala mina kolleger inom de olika departementen att vara så tillmötesgående som möjligt för att bringa ned utgifterna. Den kritik, som riktats både mot ecklesiastikministern och mot andra medlemmar av regeringen, måste därför riktas mot mig i mycket stor utsträckning, emedan jag min plikt likmätigt från första början satte in mitt inflytande för att avvisa nya anslag och se till, att icke några förut utgående anslag alltför starkt höjdes. Det är i detta avseende som olika synpunkter göra sig gällande. Herr Olsson i Kullenbergstorp ansåg, att jag icke gått tillräckligt hårt fram och att departementscheferna uppfört anslag, som eventuellt kunnat besparas. På andra håll har man åter en annan åsikt. Herr Lindskog klandrar ecklesiastikministern för att han icke fått tillräckliga anslag till en del ändamål. Han kan visserligen helt säkert anföra mycket goda skäl för sitt krav, liksom man från socialdemokratiska hållet kan säga, att det beräknats alldeles för små anslag till arbetslöshetens bekämpande och inga anslag alls till arbetslöshetsförsäkring med mera sådant. Man anför naturligtvis också skäl för att dessa sistnämnda kostnader böra utgå framför sådana kostnader, varpå man från t. ex. högerhåll framfört krav. Men när herr Lindskog klandrar ecklesiastikministern därför att han icke upptagit nya byggnadsanslag, ber jag få nämna att i den nuvarande statsverkspropositionen finns det byggnadsanslag och större reparationsanslag för omkring 12 miljoner kronor, under det att i den riksstat, för vilken herr Lindskog bär sitt divisionsansvar, finnas anslagsposter av samma slag, som med några hundratusen kronor understiga nyssnämnda belopp.

Det är ytterligare en fråga, som jag skulle vilja belysa; ecklesiastikministern var nyss inne på densamma. Jag syftar på det av förra årets riksdag beslutade anslaget för stöd av skolväsendet i landet. Man hör alltså det talet, att vi från vänstersidan icke velat gå med på några skattesänkningar, men att vi däremot ganska lättsinnigt kastat ut många miljoner utan närmare undersökning. Jag har här, utöver vad som blivit omnämnt både av ecklesiastikministern i hans huvudtitel och sedan i dag under debatten, några siffror, som kunna ha ett visst värde. Men innan jag nämmer dem, vill jag säga till herr

Lindskog, att talet om Orsa, som säkerligen högerns föredragshållare repeterat från Ystad till Haparanda, ändå är alltför primitivt och för länge sedan förbrukat. Ty herr Lindskog har ju själv varit med om att framlägga en proposition, som innehåller att Orsa kommun får precis lika mycket i statsbidrag till sitt skolväsende och efter samma grunder och normer som den fattigaste kommunen i landet. Här gäller det ett fullföljande av samma tanke och samma plan. Man stöder på detta sätt skolväsendet i landet, och det var ju detta som också avsågs. Jag skall emellertid tillåta mig taga upp detta resonemang och göra en jämförelse med vad som skulle ha blivit resultatet av en direkt skattesänkning. Jag anförde i förrgår några siffror, och jag repeterar, att den uppdebiterade inkomst- och förmögenhetsskatten förra året för landsbygden uppgick till 40.800,000 kronor. Fem enheters sänkning av inkomst- och förmögenhetsskatten skulle ha tillfört landsbygden 1,410,000 kronor, men av de 8,800,000 kronorna ha landsbygden fått icke mindre än 6,800,000 kronor. Och när man talar om Stockholm, som är rikt och förmöget och som fått så mycket pengar på detta sätt, vill jag säga, att *samtliga* städer fått tillhoppa blott 2,000,000 kronor, d. v. s. det belopp, som ligger mellan 6,800,000 och 8,800,000 kronor. Men samtidigt erlægga de icke mindre än brutto 126,000,000 kronor i inkomst- och förmögenhetsskatt! Att det lämnats en verklig hjälp åt landbygdskommunerna, är sålunda alldeles obestridligt.

Jag har, herr talman, intet vidare att tillägga. Jag hoppas, att jag slipper flera gånger utveckla dessa synpunkter både när det gäller det statsfinansiella läget och när det gäller orsaken till att regeringen beträffande de statsanställda icke ansett sig kunna gå fram med proposition i någon större omfattning än som nu bebådats. Det är väl ändå så, att det gamla ordspråket: nöden har ingen lag, har berättigad tillämpning även för staterna. Givetvis kan man ge anvisning på att höja skatterna, men jag undrar om herr Eriksson i Stockholm själv skulle vilja rekommendera den vägen. Jag skall icke taga upp till omnämmande vad som i all gemytlighet förekommit mellan oss och de deputationer, som besökt oss. Jag bara hänvisar till det svar som tidigare givits.

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman! Jag brukar sällan yttra mig i ekonomiska frågor. Då jag i alla fall gör detta nu, sker det icke för att komma med någon anklagelse mot regeringen men för att, liksom andra talare, framlägga åtskilliga bekymmer. Det har uttalats allvarliga farhågor inför den arbetslöshet som hotar. Det har särskilt av en talare i lördagens debatt framhållits det svåra läge, som uppkommer genom den dumpingkonkurrens, som försiggår från andra land. Dessa farhågor ha på andra håll givit anledning till åtskilliga föranstaltningar. Jag erinrar t. ex. om Frankrikes dekret i oktober, om Belgien, Rumänien och andra land.

Särskilt har denna fara nu blivit mycket allvarlig för oss beträffande vår trävaruindustri därigenom, att en stor del av den engelska marknaden, ungefär en tredjedel, förses med ryskt virke. Sverige och Finland äro på väg att bli utslagna som leverantörer genom de rent ruinerande priser, som erbjudas från Ryssland. Om detta torde inte finnas mer än en enda mening. Vi höra ju ständigt och jämt farhågor uttalas av vår egen trävaruindustris målsmän. Emellertid har denna fråga väckt mycket uppseende i England och föranlett en interpellation i parlamentet. Det gick en väg av indignation genom detta land, icke därför att Nordens stater, som förut varit leverantörer, blivit utslagna, utan därför att man lade fram starka skäl för att dylika priser åstadkommas därigenom, att arbetet för utdrivning av trävarorna sker i form av *tvångsarbete*. Man gick så långt i engelska parlamentet, att man använde uttrycket *slavarbete*. Det är ett starkt ord! -- Jag skall nu, herr talman, vara mycket försiktig i mina yttranden om främmande makt, och icke lämna några dåliga

Vil remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

exempel för andra! — Därför nöjer jag mig med att endast meddela vad som kunde sägas i det engelska parlamentet. Man krävde där en undersökning av de ryska arbetsförhållandena, och regeringen svarade som bekant undvikande. Den hade naturligtvis inga officiella belägg! Det framlades dock ett överväldigande bevismaterial för sanningen i nämnda anklagelse med ett flertal edfästade intyg. För ett par dagar sedan har i representanternas hus i Amerika en tillsatt undersökningskommitté framlagt förslag om att man skulle sända amerikanska tjänstemän för att på ort och ställe besöka fångläger och avverkningsplatser i syfte att konstatera, hurudant läget verkligen är. Så mycket torde man väl ändå här kunna lägga fram utan att man trampar någon på tårna, att det är ett fruktansvärt nödläge för de ryska arbetare det här gäller, som ekonomiskt utnyttjas i Ryssland och som drager allvarliga följder över oss. Jag inlåter mig icke vidare på frågan om hur nödläget uppkommit.

Det har väckt mycken uppmärksamhet på många håll i vårt land, att man här i vårt gamla skogsland importerat virke från Ryssland under det sista året. Jag står icke här som anklagare. Jag vet nämligen icke, under vilka förhållanden detta skett. Herrarna ha liksom jag sett de anklagelser, som uttalats om import av ryskt virke till dumpingpris. Det har kanske varit fullt normala priser. Saken har kanhända berott på, att man i vårt land, hur underligt det låter, icke haft möjlighet att skaffa vare sig timmer eller massaved för landets eget behov! Det har ju svarats så. Särskilt i den del av landet, där jag bor, har man livligt uppmärksammat detta förhållande. Jag tillåter mig, om det nu har någon verkan, att ifrån denna plats ställa en livlig vädjan till våra företagare att visa solidaritet mot det egna landet såtillvida, att man icke blott tar hänsyn till en tillfällig profit utan även tänker på framtiden! Jag har efter samtal med ledande män på detta område erfart, att skulle den föreslagna ryska femårsplanen i fråga om trävaruindustrien realiseras — med vår hjälp — skulle detta betyda, att ungefär hälften av den svenska trävaruörelsen finge läggas ned. Detta skulle innebära, att arbetslösheten komme att på detta arbetsområde växa med ungefär 20,000 personer och att den skulle bli permanent. De farhågor, sådana upplysningar ingiva, synas verkligen motivera en sådan vädjan till solidaritet med landet. Här är det ju till all lycka icke fråga om något partiintresse. Det är icke enbart ett arbetsgivarintresse. Saken berör lika mycket arbetarna, som väl icke vilja befatta sig med det virke, vid vilket så mycket blod och elände låder, när de vunnit full klarhet däröver. Vi stå här med gemensamma farhågor, och det finns icke något politiskt parti i landet — något svenskt politiskt parti — som icke har anledning att på fullt allvar tänka sig in i den fara, som hotar oss genom den dumping, som här under relaterade omständigheter otvivelaktigt föreligger. Självbevarelsestriden borde säga oss det.

Jag erinrar om, att man i vårt land länge ansett, att det arbete, som utföres i våra fångelser, icke bör föras ut i konkurrensen på öppna marknaden. Förhåller det sig nu med de ryska arbetsförhållandena som påvisats, är det icke bara eller framförallt ekonomiska utan humanitära skäl, som tala för att man verkligen tager itu med denna sak. Jag hoppas att frågan kommer att behandlas i Nationernas Förbund; jag hoppas det därför, att England och Amerika redan tagit upp saken, och de ha ärorika, förpliktande traditioner. Det var dock England, som på sin tid avskaffade slavhandeln. Jag hoppas bara, att det icke skall behöva taga 18 år, som det gjorde i England, innan William Wilberforce för 100 år sedan fick parlamentet med sig mot slavhandeln. Och det var Amerika, som genom inbördeskriget mellan nord- och sydstaterna, »slavkriget», avskaffade slaveriet i Amerika. Man har väl anledning att hoppas, att ett ingripande kommer att ske från dessa stormakter. Jag väntar icke, att ett initiativ i frågan skall kunna tagas från vårt land, hur hedrande jag än ansåge

att det skulle vara. I dessa dagar ha för övrigt liknande förhållanden på arbetsmarknaden konstaterats i fråga om fristaten Liberia, och där har Englands ingripande resulterat i att både presidenten och vicepresidenten nödgats avgå från sina ämbeten därför att de syntes vara mycket starkt komprometterade genom det slavarbete som där lär vara rådande. Jag vill alltså vädja till regeringen att när denna fråga, som har en både ekonomisk och humanitär betydelse, tages upp internationellt, regeringen med all kraft biträder vad som kan komma att göras för att förhindra vad jag nu talat om och som drabbar icke blott vår ekonomi, utan är ett mänsklighetens gemensamma intresse och ansvar, samt noga håller ögonen på vad som i detta hänseende sker inom landet.

Det kan hända, att man svarar mig, att man icke kan gör något emot denna dumping inom eget land, därför att vi ha ett handelsavtal. Men jag vill då erinra om, att när handelsavtalet ingicks lugnade man oss, som voro ytterligt tveksamma och gävo uttryck för denna vår tvekan, med att avtalet naturligtvis gällde lojala affärer och att, om avtalet bleve oss till verklig skada, kunde vi säga upp detsamma.

Herr talman, det är för att uttala denna vädjan å ena sidan till företagarna och arbetarna i vårt land, som här ha gemensamma intressen, å andra sidan till regeringen, som jag yttrat dessa ord. Det är min övertygelse, att för riket är det i längden gagneligast, att man också i den ekonomiska politiken tillämpar icke bara klokhet utan också rättfärdighet och mänsklighet.

Herr Wigforss: Herr finansministerns vänliga ord till herr Eriksson i Stockholm, att vi nu kommit så långt att vi i all vänskaplighet kunna resonera om olika saker, föranleder mig att också i fråga om rusdrycksmedlen framställa en mycket enkel fråga — utan någon spets mot regeringen — för att få ett enkelt och klart svar. Jag vet icke om svårigheten att låta bli att skämta med rusdrycksmedlen förledde statsministern eller finansministern att tro, att mitt yttrande i lördags var något slags angrepp på regeringspolitiken. Jag var rent budgetärt intresserad att få klarhet om, hur man från regeringshåll i detta ögonblick ser på frågan om rusdrycksmedlens användning, för att de, som tänka i denna fråga ungefär så som jag, skola få en föreställning om vad som kan göras i fråga om bestämmelserna rörande rusdrycksmedlen vid denna riksdag. Den omständigheten att jag själv lade fram förslag i ämnet år 1926 har icke något inflytande på min ståndpunkt. Jag var rent intellektuellt intresserad på denna punkt. Det gällde att knäcka ett besvärligt problem, som uppstod på grund av de gamla bestämmelserna om rusdrycksmedlen och på grund av läget i riksdagen med förbudsvännernas mycket starka ställning där. Det var ett försök att komma fram till en lösning för ögonblicket av denna något invecklade situation. Det enda positiva skälet att gå den väg jag föreslog var för mig det, att jag ansåg att det i det läget var en nyttig politik att i större utsträckning än förut avbetala statsskulden och sålunda öka statens förmögenhet. Jag kan sålunda diskutera saken fullständigt objektivt.

Det förefaller mig, som om finansministern missförstått läget, då han mot mitt anförande genmälde, att jag själv hade gått mycket längre än han vid användandet av fonderade medel, eftersom jag t. o. m. använt sådana för att sänka skatten. Jag nämner detta bara därför att det vittnar om, att finansministern tydligen icke förstått kärnpunkten av den kritik, som i detta fall riktats mot finansplanen från många olika håll. Det gäller här icke frågan, hurvida man har skäl att i någon utsträckning använda fonderade medel, utan det rör sig om just rusdrycksmedlens användning. Frågan är i grund och botten denna. Om herr Dahl efter sin motivering för att icke laga upp frågan om 1926 års förordning till behandling sagt på följande sätt: Förordningen löper ändå ut 1932, alltså vilja vi icke bryta förordningen och vi vilja

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av icke ändra på reglerna om avsättning av rusdrycksmedel till amorteringsfonden, men vi hindras icke av förordningen att taga pengar ur amorteringsfonden till finansiering av budgeten — skulle herr Hamrin då ha ansett, att man lämnat 1926 års förordning orörd? Detta är den enkla frågan. Det gäller icke den motivering, som herr Dahl anförde och som herr Hamrin upprepade gånger har citerat, nämligen att eftersom förordningen löper ut så snart, vill man icke röra vid den. Detta kan man anföras, när man *icke* tager pengar ur amorteringsfonden. Men den som gör detta måste ställas inför den frågan: innebär icke detta att man bryter mot förordningen lika mycket som om man bröt mot regeln om avsättning till fonden? Vi få komma ihåg, att regeln om avsättning var icke tillkommen såsom ett medel att befria budgeten *formellt* från rusdrycksmedel, utan den var ett försök att *reellt* befria den löpande budgeten från rusdrycksmedel just med hänsyn till nykterhetsvännernas uppfattning om den ställning, som skulle inträda, då förbudet skulle genomföras.

Alltså: hur är finansministerns eller eventuellt hans excellens herr statsministerns syn på saken i detta ögonblick? Menar man, att de gamla bestämmelserna om befrielse av det allmänna från beroende av rusdrycksmedel icke längre kunna uppehållas eller ser man saken på något annat sätt? Om man menar att, såsom jag tror praktiken visat, regeln icke längre kan vidmakthållas, förstår jag icke skyggheten för att taga upp frågan redan vid detta års riksdag, och jag skulle önska, att riksdagen i detta fall ville visa sig mindre ömsint om 1926 års förordning än regeringen varit.

Jag skall till denna fråga till herr Hamrin föga ännu en. Han har anförut ett argument, som han tydligen själv anser vara ett sakligt argument, nämligen att ingen kunde år 1926 räkna med att pengarna skulle flyta in så rikligt på dessa rusdrycksmedel som händelsen blivit. Detta skulle vara ett skäl varför man icke kunde bibehålla den gamla ordningen. Jag hade verkligen föreställt mig, att förbudsvännerna resonerade på ett helt annat sätt, att man icke var det minsta bekymrad om hur mycket rusdrycksmedel som funnos utan att huvudintresset var riktat på att få in så litet som möjligt av dessa medel i den löpande budgeten. Vi få tänka på att när förordningen 1926 genomfördes, räknade antagligen nykterhetsvännerna med att efter de ifrågavarande 75,000,000 kronorna skulle det blir en ytterligare minskning år efter år. Om man vill genomföra ett förbud, är det en ganska kraftig proposition man ställes inför, om det föreslås att skaffa 30,000,000 eller 40,000,000 kronor till budgeten. Och om vi fortsätta på den väg, som vi slog in på år 1926, och minska budgetens beroende av rusdrycksmedlen med 2,000,000 kronor ytterligare för varje år, hur lång tid tager det, innan vi äro nere vid 30 eller 40,000,000 kronor? Jo, det tager 20 år. Jag kan alltså icke se annat, än att när man i detta ögonblick menar, att nedom 75,000,000 kronor kunna förbudsvännerna icke tänka på att komma, är detta detsamma som att säga: Vi räkna icke med förbudet som praktisk politik, under den närmaste tiden åtminstone. Men jag vill icke blanda in denna fråga för att icke krångla till saken, utan jag vill formulera min fråga på nytt på detta sätt: Anser finansministern att detta att taga pengarna ur amorteringsfonden icke är ett brott mot 1926 års förordning? Anser sålunda finansministern, att, om de föregående finansministrarna förfarit så, de skulle ha vidhållit 1926 års författning därför att de fortsatt att avsätta medel till amorteringsfonden? Jag tror, att på den punkten har för övrigt finansministern missuppfattat herr Carleson. Ty herr Carleson förordade icke alls — såvitt jag ej tar fel — att man skulle taga pengar ur amorteringsfonden, utan han förordade, att man skulle taga de pengar, som riksdagen icke ännu förfogat över, nämligen de medel, som föreligga och som kunna anlitas för nästa års budget.

Efter denna fråga skulle jag kunna sluta, om icke hela debatten i dag före-

fallit mig vara ett belägg för jag skulle nästan vilja säga riktigheten av herr Ekmans regering. Det är uppenbart, att socialdemokraternas huvudsakliga intresse — hur intresserade de än äro av jordbrukskrisen och alla de frågor som därmed äro förbundna — är den inbrytande stora krisen inom industrin, som icke bara sänker vissa medborgares inkomster, utan som helt och hållet berövar stora medborgargrupper deras inkomstmöjligheter, d. v. s. skapar arbetslöshet. Under dessa två dagar ha de stora diskussionerna rört sig om jordbrukets nödläge, om statstjänarnas svårigheter och om det parlamentariska systemet. Men den fråga, som för det socialdemokratiska partiet är den allra största frågan, nämligen frågan om de arbetslösa, har spelat en mycket underordnad roll. Jag säger, att detta vittnar om att herr Ekmans regering är den riktiga. Jag förutsätter nämligen, att herr Ekman tolkat det parlamentariska läget riktigt, d. v. s. att så som det nu är ställt en regering väsentligen måste stödja sig på vad man kallar den borgerliga majoriteten. Jag ser, att herr Hansson icke är närvarande, och jag skall icke alls blanda mig in i den diskussion, som han fört med statsministern, men jag vill understryka, att herr Hansson icke är ensam om den meningen, att det varit önskvärt ur parlamentarisk synpunkt, att det socialdemokratiska partiet självt fått avgöra hur det tolkat sitt uppträdande, när det gäller frågan om inmahningstvånget och vilka konsekvenser som partiet självt anser måste följa av detta uppträdande. Man kan icke gärna lägga bördan av ett sådant avgörande på någon annans axlar. Jag erkänner, att det är mycket frestande att, såsom statsministern gjort, säga till de tre opponenterna: Varför komma ni inte överens, ni som önska att jag inte skall regera? Herr Ekman har så länge befunnit sig i den ställningen att vara en omsvärmad skönhet, att jag tror nästan han skall förstå mig, när jag säger, att två personer kunna älska en och samma utan att därför älska varandra. Jag vill tillägga, att detta gäller icke bara i fråga om att älska utan också i fråga om att hata. Man kan vara fiende till en och samma utan att nödvändigt gå tillsammans, när det gäller att göra något positivt. Det är den styrkan som den nuvarande frisinnade regeringen har, och jag ser icke annat, än att alla deklARATIONER vittna om, att man visserligen knorrar men finner sig i faktum och gör icke det försök, som naturligtvis skulle kunna göras för att få en ändring till stånd.

Herr Olsson i Kullenbergstorp talade om att socialdemokraterna brutit den gamla förbindelsen av 1920, och det lät nästan som om han anklagade oss för detta. Det föreföll mig, som om herr Olsson i Kullenbergstorp i viss mån beklagade, att det icke kunde bli en majoritetsbildning i riksdagen. Men jag vet knappast något, som jag tror herr Olsson i Kullenbergstorp skulle se med större förskräckelse än den möjligheten att det verkligen komme till stånd en koalition, d. v. s. en borgerlig koalitionsregering. Ty då vet han, att han också måste gå in i den koalitionen och någon värre framtidsutsikt kan han säkerligen icke tänka sig.

Det var om den saken. Vad jag vill tillägga är några ord om arbetslösheten och de ting, som därmed sammanhånga. Jag är icke, som jag nämnde i lördags, överens med de talare, som mena, att regeringen har sparat för litet. Jag skulle tvärtom vilja säga, att den har sparat för mycket. När man befinner sig i det läge, att man icke bara, som regeringen har gjort, ökar ut anslagen till nödhjälpsarbeten utan också dessutom anslår medel — om också en så försvinnande liten summa som 3 miljoner kronor — till reservarbeten — är det inte då underligt, att man i propositionen gång efter annan talar om, att man icke har pengar till att göra det eller det — att exempelvis bygga det och det huset eller utföra det eller det vägarbetet. Det förefaller mig dock, som om den enklaste vägen vore att säga, att just nu, när den enskilda företagsamheten är svag, skall staten göra de arbeten, som måste göras. Det är sålunda icke ett tillräckligt försvar, när herr Hamrin

*Vid remiss av
statsråds-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

säger att i år ha vi till dylika arbeten föreslagit 12 miljoner kronor och förra året, då konjunkturerna voro bättre, hade vi också till detta bara 12 miljoner. Om man har 12 miljoner under en uppåtgående period, tycker jag, att det under en nedgångsperiod från det allmännas sida borde givas många miljoner mera än förut till sådana arbeten. Herr Hämrin erinrar om anslagen till järnvägselektrifieringen, ja, jag erkänner den saken och jag giver regeringen allt erkännande både för de 23 miljoner kronorna och förslaget om att de skola komma så fort som möjligt, men det hjälper icke bara med detta.

Även i ecklesiastikministerns huvudtitel finnes det en liten sak, som jag tillåter mig att i detta sammanhang nämna om, då den är rätt så belysande. Vi ha flera gånger i riksdagen stritt om huruvida stipendierna till folkhögskolorna skola vara förslagsanslag eller reservationsanslag. Vid den förra stora krisen, då återigen sparsamheten skulle sättas i gång, ströks förslagsanslaget och det blev reservationsanslag i stället. I praktiken visade det sig, att det icke var en lämplig linje, ty om man ville ha folk till folkhögskolorna måste man kunna säga dem, hur mycket de kunna få. Nu kommer man här och säger att vi skola icke taga bort förslagsanslaget och göra det till ett reservationsanslag, men vi skola på en bakväg återinföra en gammal titel, nämligen förslagsanslag högst. Vi skola säga, att vi förutsätta, att skolöverstyrelsen ser till att en viss summa icke överskrides, vilket i realiteten innebär att alla dessa skolor måste säga till dem, som vilja komma dit: Vi kunna icke tala om, hur stora bidrag ni kunna få. Här har man eljest på denna viktiga punkt användning för statens pengar på ett utomordentligt förnuftigt sätt. Man kan t. ex. locka arbetslösa arbetare att gå igenom en vinterkurs i folkhögskolorna. Som det nu ordnats är det emellertid den dåliga sorts sparsamhet, som det tyvärr finnes många exempel på i denna budget.

Ja, om regeringens ställning hade jag bara tänkt säga några ord, nämligen, att det i realiteten icke är så betydelsefullt om herr Ekman regerar eller någon annan regerar, låt mig säga, en socialdemokratisk eller en koalitionsregering eller om herr Ekman regerar med stöd från socialdemokraterna. Alltsammans beror på vad denna regering gör och om den går på de linjer, som vi anse vara de riktiga. Då behöva vi inte bråka om formella uppgörelser skett eller icke. Frågan är om regeringen kan tänkas gå in på de linjer, som vi förorda. Men det kan icke, säger man, en borgerlig regering göra, ty då blir det socialistisk politik.

Här vill jag sticka in med en liten anmärkning om en sådan slags politik, som herr Pehrsson i Göteborg talade om. Han ville ha något slags ingripande mot den s. k. ryska dumpingen. Jag hoppas, att de, som överväga en sådan sak, åtminstone försöka tränga litet längre in i det ryska ekonomiska systemet, än vad han gjorde, ty han resonerade som om det sovjetryska ekonomiska systemet vore ett system med fri konkurrens, privat företagsamhet och privat export. Herr Pehrsson i Göteborg uppträdde här för att giva regeringen råd, och han föreställer sig att priset på de trävaror, som Ryssland exporterar, är beroende på de ryska produktionskostnaderna. Han tror, att därför att Ryssland kan betala sina arbetare en låg lön, kan den ryska staten sälja sina varor till ett billigt pris. Men var och en som sysslar med sådana saker vet, att det pris, som ryssarna begära för sina varor, icke har det ringaste att göra med produktionskostnaderna inom Ryssland. Den ryska exporten räknar inte med produktionskostnaderna såsom något avgörande. Ryssarna säga: Hur mycket skola vi sälja för att kunna betala de industrivaror, som vi måste skaffa oss genom import? Det är en beklaglig sak att läget är sådant, som det är, mellan Ryssland och de europeiska staterna. Det hade varit lyckligare för industriländerna i västra Europa, om det rådde ett annat förhållande, som gjorde det möjligt för Ryssland att t. ex. låna upp pengar på lång

sikt och därigenom skaffa sig kapital på ett för det ryska folket bättre och mindre smärtsamt sätt än genom den oerhörda sparsamhet i kapitalbildnings-syfte, som de nu måste vinnlägga sig om. En linje för att lätta på arbetslösheten i Europa skulle vara att komma till en sådan överenskommelse med Ryssland, att vi verkligen kunde exportera industrivaror dit.

Bakom herr Pehrssons i Göteborg anförande låg den gamla uppfattningen, som synes outrotlig och som är en villfarelse, nämligen att vi må illa om andra länder ha det bra. Man föreställer sig att om näringslivet blomstrar i ett främmande land leder det till svårigheter för oss. Det är dubbelt oriktigt i detta fall. Om näringslivet blomstrar i andra länder vore det bra för oss själva. Ingen kan misstaga sig därpå att svårigheterna för oss i industrien för närvarande äro beroende på att köpkraften hos våra avnämare, d. v. s. de, som bruka köpa av oss, är nedsatt på grund av den ekonomiska krisen. Skulle vi kunna önska någonting bättre än att krisen övervanns i Tyskland, England och U. S. A.? Kunna vi säga att om de producera mera och krisen övervinnnes, vi därmed komma i ett sämre läge? Det är upp- och nedvända världen, men det är sådana föreställningar som behärska mycket folk och mycket av den populära upplysningen. Herr Pehrsson har fel även i annat avseende. Det är på grund av ryssarnas inre svårigheter, som de måste exportera till billigt pris. I samma ögonblick, som de kunna äta upp sin spannmål och bygga hus av sina egna trävaror, som de nu exportera, är det uppenbart att vi bli befriade från dessa försäljningar till priser under produktionskostnaderna. Att i detta ögonblicket, då jordbrukskrisen och jordbrukets nödläge framkallats av en av staterna i gemen skapad dumping och särskilt den tyska exporten, gynnad av exportpremier, ligger bakom det hela, att då skjuta fram just den ryska exporten är att låta de politiska lidelserna ta död på eventuellt befintligt sunt förstånd.

Sedan skall jag sluta med några ord om krisen och arbetslösheten. Det kan icke vara rimligt att i detta ögonblick avvisa socialdemokraternas förslag om en vidare utveckling av de offentliga arbetena eller förslag till arbetslöshetsförsäkring med hänvisning till att detta icke stämmer med borgerlig politik, ty, vill jag fråga, vad har den borgerliga politiken, som satt sin prägel på 1930 års riksdag, inneburit? Jo, att man har försökt att i ganska stor utsträckning överflytta inkomster från vissa folklager till andra. Man har sagt att de spannmålsodlare, som ha brödspannmål att sälja, befinna sig i ett besvärligt läge. Deras inkomster sjunka starkt på grund av priset, varför det är skäligt och billigt att övriga medborgaregrupper släppa till en del av sina inkomster för att hjälpa dem. Jag säger ingenting därom. Jag skall inte gå in därpå just nu. Men om detta är riktigt, är det då icke också riktigt att säga att de medborgare, som icke bara förlorat en del av inkomsten utan hela inkomsten, därför att de icke ha något arbete, också få en del av inkomsterna från andra medborgaregrupper, som i fortsättningen ändå kunna skaffa sig sin försörjning. Om man säger att de frisinade inte ha nekat sin medverkan, de äro icke principiella motståndare till arbetslöshetsförsäkringen, så är det ju tacknämligt, att det förhåller sig så. Jag går emellertid över till de offentliga arbetena och andra ingrepp i det fria näringslivet. Med anledning av vad jag nämnde i lördags om bristen på företagsamhet, sade herr Olsson i Kullenbergstorp i dag: ja, men skola icke socialdemokraterna tänka på hur de påverka företagsamheten genom sina planer på samhällets omorganisation t. ex. genom arvsskatten? Ja, jag vet icke, vad han tror om företagsamheten, men nog förefaller det mig, som om våra företagare ganska litet bestämdes i sin företagsamhet av framtidsutsikter, som ligga så pass långt borta, som när det gäller arvsskatt. Vi få komma ihåg att våra företagare väl veta att efter ett antal goda år följer, åtminstone med vårt nuvarande ekonomiska system,

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

med fullständig visshet en kris, som tillintetgör förmögenheter, som lägger delar av industrien öde, och som gör att den företagsamme i vissa fall förlorar vad han äger. Denna säkra utsikt till att förlora förmögenheter hindrar icke folk från att vara företagsamma. Jag skulle tro, att den företagsamhet, som skulle påverkas av utsikten för arvingarna — åtminstone, när det gäller de stora förmögenheterna — att nödgas släppa till hälften av förmögenheten i arvsskatt, jag skulle tro, att den företagsamheten icke är så mycket värd. När man talar om, att en sådan beskattning av kapitalet skulle skada näringslivet, brukar man icke heller säga som herr Olsson i Kullenbergstorp gjort i dag. Han talade om företagsamhet, men man brukar då i stället tala om sparsamhet. Man brukar säga, att folk kommer icke att spara, om de tro att de själva eller deras barn icke skola få behålla de sparade medlen ograverade. Vad jag ville göra klart i lördags — herr Olsson i Kullenbergstorp kunde kanske icke riktigt tydligt fatta innebörden i vad jag sade på grund av det korta anförandet — det var, att vad vi lida av är icke bristande sparsamhet. Det finnes tillräckligt med kapital. Folk inskränker sin konsumtion alldeles tillräckligt. Det är icke nödvändigt att i detta ögonblick uppmana folk att icke köpa så mycket livsmedel eller kläder eller andra olika saker, som man brukar köpa. Folk avhåller sig i tillräcklig grad därifrån. Såsom samhället är inrättat bildas i detta ögonblick, såvitt jag förstår, kapital i så stor utsträckning att detta icke kommer till nyttig användning. Nu lida vi icke av brist på sparkapital utan av brist på företagsamhet. Det är denna företagsamhet, som socialdemokraterna mena att samhället får lov att leverera, när den icke levereras i tillräcklig grad av de enskilda. Detta är att uppenbart, jag erkänner det, gå ifrån de s. k. borgerliga samhällsprinciperna; men vad ha vi gjort annat under det sista året än att mycket grundligt avsvärja det borgerliga samhällets ekonomiska principer?

Här tvistas om tull eller subvention, men den som vill se vad som sker under ytan kan icke dölja för sig att jordbrukskrisen överallt i världen har rubbat på själva grundvalarna för det borgerliga samhället. Denna kris har överallt drivit de borgerliga partierna till ingrepp i det ekonomiska livet och till att börja överväga sådana planer för att hjälpa jordbruket, som endast för tio år sedan skulle ha förklarats vara den enkla, klara socialismen för att icke säga kommunismen. Det är uppenbart, om man vill se detta, att vårt samhälle bestämt befinner sig på glid bort ifrån den borgerliga ekonomiska ordningen och när socialdemokraterna säga, att vi skola icke bara experimentera med nya socialistiska principer på jordbrukets område, utan också göra det på det industriella området, draga de endast konsekvenserna av vad de borgerliga redan givit sig in på. Det är icke längre tvist om, huruvida samhället skall gripa in reglerande eller sätta den fria prisbildningen ur funktion eller om man skall monopolisera vissa delar av marknaden utan frågan är bara: skall det endast ske till förmån för de redan besittande klasserna eller skall det också ske till förmån för de stora egendomslösa industriarbetaremassorna?

Herr **Kilbom**: Jag kan till en början medgiva, herr talman, att jag alltid tyckt att herr Ekman är en stor och ståtlig karl, men aldrig har jag tyckt, att han är så vacker. Ur den synpunkten har jag litet svårt att förstå de många knäböjningar och kärleksförklaringar, som göras från herr Hanssons och herr Lindmans sida. Kanske är det emellertid med den saken, som det påstås vara med folk, som äro olyckligt kära: ju mindre utsikter de ha att nå sitt mål, ju enträgnare bli de. Det är väl ändå så, att herr Ekman tydligen föresatt sig att regera efter sitt huvud, och då tjänar det inte mycket till att stå och jämla sig över detta förhållande, särskilt som detta regerande enbart speglar den sönderslitenhet tiden i övrigt visar.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Utöver dessa många kärleksförklaringar, som vi väl för övrigt icke ha hört för sista gången i dag, har den ene beklagat, att han icke fick svar på *den* framställningen, och den andre, att han icke blev uppmärksammas i *den* situationen, och herr Olsson i Kullenbergstorp har också uttalat sitt missnöje över att han icke fick vara med vid regeringsbildandet. Vi ha dock också fått reda på något alldeles nytt. Tidigare har man sagt oss att vi kommunister voro de enda, som höllo på diktaturen, och herr Ekman har nog också sagt det, men se där herr Ekman, nemesis vakar! I lördags fingo vi veta, att också herr Ekman utövade diktatur. Nu finnes det alltså icke bara fascistisk — d. v. s. kapitalistisk — och kommunistisk diktatur utan även frisinnad sådan. Vi ha vidare kunnat konstatera eller se det underliga skådespelet, att socialdemokratiens främste representant i remissdebatten framträtt som Hans Maj:t Konungens advokat. Herr Hansson har gjort sig all möda i världen att föra Konungens talan genom att söka visa upp, hur herr Ekman vid sin regeringsbildning frångick Konungens direktiv. Tycker inte herrarna, att demokratien är en smula svag i benen, då den måste stödja sig på den främste representanten för monarkismen här i landet? Det förefaller mig, som om det förhållandet vore värt att tänka på.

Högern har i remissdebatten framträtt som — högern. Jag måste för den skull inlägga en allvarlig om än saktmodig gensaga mot herr Hansson, då han förklarade, att herr Lindman — och högerfolket i allmänhet — i dag vore någonting annat än förut. På vad sätt har detta tagit sig uttryck? I deras framställningar? I deras program? Plockar man ihop programmet ur de anföranden, som här hållits, så lär man icke finna någon förändring. Vad ha högertalarna rekommenderat? Ökade tullar, ökade militärbördor, ingen arbetslöshetsförsäkring, ingen hjälp åt de lägre statstjänarna. Och om det ändå skall bli tal om hjälp, så skall det, förkunnade professor Lindskog nyss, vara procentuellt lika stor del till statstjänare, som per år ha 15,000 å 20,000 kronor, som till dem, vilka enligt vad herr Eriksson i Stockholm visade upp, icke ha mer än 2,000 kronor om året. Vittnar ett sådant yttrande, mer eller mindre öppet sekunderat från annat håll inom partiet, om någon förändrad tankegång hos högern? Är det den »nya» högern, som nyss i herr Lindskogs anförande — och han är ju mannen att tala om det, ty han känner nog till det — eller i herr Lindmans anförande krävde skärpt reaktionär lagstiftning mot fackföreningsrörelsen? Är det den nya högern, som i lördags i första kammaren gjorde sig mycken möda att bevisa, att t. o. m. alla försök till en nyordning i Europa äro av ondo? Är *det* den nya högern, herr Hansson?

Går man till de socialdemokratiska talarna, så skall man också finna, att herr Hansson står tämligen ensam om sin karakteristik. Herr Johanson i Stockholm förklarade — det var ett sant ord, men jag är rädd att det icke kommer att medföra motsvarande handlingar —, att vi ha skämt bort högern under de gångna åren alldeles för mycket. Menade herr Johanson allvar, så skulle väl allvaret för framtiden taga sig uttryck i att detta bortskämmande komme att taga slut, men jag tvivlar som sagt på den saken.

Då herr Hansson talade om parlamentarismen, medger jag, att där fanns en del punkter, ägnade att taga upp till debatt, men hela hans uppställning av problemet var, synes det mig, ett uttryck för den borgerliga demokratis och parlamentarismens doktor Hjälplos.

Vad är det egentligen som sker ute i världen? Såvitt jag förstår, genomgår icke bara parlamentarismen runtom i Europa en kris; de nuvarande statskicken, den nuvarande samhällsordningen, genomgå en kris av så djupgående natur, att de icke genomgått en sådan sedan i slutet av 1700-talet och början av 1800-talet. Den här gången tar det längre tid, om man nämligen räknar

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

med åren 1789—1793 såsom tidrymd för vad som då skedde, men den som förlägger franska revolutionens utbrott och slut mellan dessa båda år, han har föga förstått revolutionen, dess förlopp, vad som följde på och vad som föregick densamma.

När man kommer in på parlamentarismens kris, förefaller det mig, som om man åtminstone från socialistiska synpunkter borde undersöka vari den bottnar, huru långt den har gått och vad som är botemedlet. I det sista hänseendet gjorde herr Hansson ett försök, och det blev — koalitionsregeringen. Är då parlamentarismen något från hela det övriga samhällslivet, från det ekonomiska underlaget, från statsskicket, från politiska system i allmänhet, är parlamentarismen något från allt detta alldeles lösryckt, som man kan rycka upp som en vårta efter medicinsk behandling? Sammanhänger den icke med hela vårt ekonomiska liv? Och vad sker egentligen på det ekonomiska livets område ute i världen? Jo, där försiggår en djupgående förvandling. Stora tekniska framsteg göras, vilka överallt jaga produktionens krafter i höjden, nya organisationer för produktionen komma till stånd, jätteföretag skapas, landgränser och statliga gränser brytas och statsmakterna sopas åt sidan för de stora trusterna. — Förlåt mig, herr Hansson, är det möjligt att allt detta kan ske utan att överbyggnaden för statslivet också måste kastas i degeln och stöpas om? Borde man icke kunnat vänta i ett anförande från socialdemokraternas ledare — inom parentes vill jag säga ännu en gång att det finnes många synpunkter, som voro bra och värda att diskutera i herr Hanssons anförande — också ett ord om allt detta? Den nuvarande hushållsordningen håller på att brytas sönder, kapitalismen som hushållsform går under. Jag kan icke finna annat än beklagligt att i svenska riksdagen en sådan debatt som denna skall kunna föras utan att den kamp, som parlamentarismen för närvarande för — jag gör icke alls anspråk på att här komma fram med några skolmästarhistorier, om det nu är någon som skulle tro det — icke ställes i samband med de grundläggande faktorerna för hela den tid, i vilken vi nu leva, och för hela den omvandling, som tiden ställer inför våra ögon. Parlamentarismens kris är avspeglings av den kamp, som kapitalismen för, kampen för upprätthållande av grundvillkoren för en samhällsordning, en produktionsordning, som redan är dömd. Jag vill visst icke göra gällande, att kapitalismen kommer att gå under i morgon eller nästa år, men historiskt är den dömd, så sant som vi överhuvud tro, att utvecklingen rör sig framåt. Trodde jag icke det, skulle jag känna det tämligen hopplöst att kämpa för en nyorientering i politiskt avseende. Detta är min och mina meningsfränders och, jag är övertygad därom, många socialdemokraters grundsyn, ehuru de senare beklagligtvis icke låter det synas i deras gärningar. Skedde så skulle det medverka till att slå omkull en del av de skrankor, som för närvarande finnas inom arbetarvärlden och bidra till samling av arbetarmassorna i detta land på *kampens* mot kapitalismen grundval.

Då detta är min och mina meningsfränders grundsyn, är det klart att vi se hela problemet från dessa utgångspunkter. Herr Hansson förklarade, att folket kunde mista sin tro på riksdagens och regeringens förmåga att hjälpa det i dess nöd. Jag tillät mig då inpassa, att de ha redan mist den tron. Herr Hanssons svar blev: »Ånej, Kilbom, det ha de inte gjort.» Är herr Hansson så säker på det. Han syftar kanske på det förhållandet, att ännu så länge deltar folket i valen. Jag ber då att få nämna, att mitt inpass hänförde sig icke bara till dagens situation utan till hela den utveckling, som vi för närvarande befinna oss i.

Om vi se på världen omkring oss, vad är det väl, mina herrar, som kommer till synes i hela södra delen av Amerika? Under loppet av endast ett år har diktaturen, skarpare och mera klart än någonsin tidigare genomförts i prak-

tiskt taget alla sydamerikanska stater, och detta ingalunda till följd av i respektive länder verkande krafter utan uppenbarligen som resultat av tvenne stora finansgruppers verksamhet, en amerikansk och en engelsk. Är det en tillfällighet, herr Hansson, att folket i de staterna icke stigit upp och slagits för parlamentarismen och demokratien såsom de uppfattat dessa begrepp?

För att övergå till Europa, så hur är det här? I Italien, på Pyreneiska halvön, på Balkan, i Balticum, i Finland? Visar utvecklingen i dessa länder under de två, tre sista åren, att folken tro på demokratien och parlamentarismen eller visar den icke kanske snarare att man upphört att tro på dessa faktorer och — något som kanske är det mest adekvata uttrycket för rådande förhållanden — finner sig i, att diktaturen genomföres? Hans excellens statsministern anförde Tyskland såsom exempel på ett land, där det finns minoritetsregering. Ja, det är riktigt. I Tyskland finnes ingen parlamentarisk regering, utan en diktaturregering, det regeras med tillhjälp av den s. k. presidentparagrafen, § 48 i författningen, en paragraf med vars tillhjälp man kan utföra allt, oavsett vad parlamentet säger. — Det som nu sker i Frankrike är förvisso också upptakten till ytterligare ett steg åt höger. Herr Engberg skakar på huvudet, men jag är rädd att de närmaste månadernas händelser blir skiljedomare mellan oss till min förmån. — Eller England. Det har länge talats om, att Mac Donalds regering icke sitter så länge. Det spåddes av folk, som även inom det socialdemokratiska partiet anses vara stora kännare av engelska förhållanden, att den regeringen skulle ramla i november. Nå den gjorde icke det, men nog är dess tid räknad, skola vi säga i månader?

Om mitt omdöme således är tillämpligt på förhållandena ute i världen, så skall jag dock medgiva, att det är i någon mån för starkt med hänsyn till Sverige. Då jag tänkte på den saken, hörde jag herr Eriksson i Stockholm förklara, utan någon protest från vare sig herr Per Albin Hansson eller någon annan socialdemokrat, att statstjänarna anse det både *regeringen och parlamentet äro oförmögna att lösa deras fråga*. Jag är fullt överens med herr Eriksson och jag skulle tro att påståendet är alldeles riktigt, men vad innebär då detta, mina herrar? Ja, det innebär väl att statstjänarna icke längre tro på parlamentet eller regeringen. Det vore för övrigt underligt om de gjorde det, så som de blivit behandlade.

Se på den behandling som en hel rad av frågor undergått de senaste åren! Tycker icke herrarna, att den behandlingen bör vara ägnad att ingiva de breda lagren tro på riksdagens och regeringens möjligheter och vilja att lösa folkets livsproblem? Åren 1884 och 1885 krävde Stockholms fackliga centralorganisation — ja, organisationen bar icke det namnet då, men den hade motsvarande syfte — en arbetslöshetsförsäkring. År 1931 förklarar man från borgerligt håll i realiteten: Vi vilja överhuvud icke vara med om någon arbetslöshetsförsäkring. Alla de som gå därute och svälta, och det är säkerligen över hundratusentalet nu, som se, hur man överallt eliest i världen och i Europa genomfört arbetslöshetsförsäkring och mot denna bakgrund ställa den behandling, som frågan röner här i Sverige, det kulturellt långt framskridna Sverige, där »demokratien sitter i högsätet», där man tager hänsyn till de breda lagrens behov o. s. v. — böra icke alla dessa stärkas i sin tro på parlamentarismen eller på regeringen? Eller alla de som blivit föremål för svältkommissionens omvårdnad! Eller alla de statstjänare, som sedan 1909, eller om det var 1910 i januari, genom herr Rickard Sandler framförde sitt krav på förhandlingsordning för statstjänarna! (Det vore f. ö. synnerligen tacksamt, om hans excellens ville förklara, vad det egentligen är som gör, att statstjänarna icke kunna få rätt att förhandla om sina krav. Varför äro deras vitala intressen en fråga mellan regering och riksdag? Herrarna, hans excellens, herr Lindman och en del andra, tala om att tredje mans intressen bli skurna i kanten genom fack-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

organisationernas åtgöranden, och ni fördöma detta i mycket kraftiga ordalag, men själva begå ni mot de mångtusende statstjänarna precis samma orättvisa, då ni förvägra dem rätten att genom sina organisationer förhandla om sina intressen.) Tycker icke herrarna, att dessa som icke fått sin förhandlingsordning på alla dessa år måste få en stark tro på riksdagens och regeringens välvilja? År 1923 sänkte man statstjänstemännens löner, därför att man behövde reglera budgeten, och år 1931 är förhållandet detsamma, fastän omvänt; nu kan man icke ge statstjänarna en berättigad löneförhöjning, ty statsbudgeten måste regleras.

Eller ålderdomspensioneringen! Alla de gamla i landet, som få 60, 70, 85, 100 eller 200 kronor i pension, det sista dock under förutsättning att de icke äro nog dumma att arbeta och skaffa sig egen inkomst, ty då belönas de med att få mindre än eljest, tycker icke herrarna, att de ha anledning att tro på riksdagen och regeringen. — Eller sjukförsäkringen! Det förslag, som i fjol föll i riksdagen, det var intet förslag till statlig reglering av sjukförsäkringen. Eller militärfrågan! De som läser de stora debatterna vid 1911 års riksdag och undan för undan fram tills nu och jämför de krav, som då framställdes med den omfattning militärbudgeten nu har, och ändå tar vederbörlig hänsyn till det nuvarande penningvärdet, tycker inte herrarna att de bör få en stark tro på parlamentarismen, på riksdagen, på regeringen?

Ånej, herr Hansson, man kan ha vilken uppfattning man vill om saken, men jag skulle tro, att antalet av dem, som börja taga oss här inne och vår verksamhet allt mindre på allvar, det ökas i hög grad runtomkring även i vårt land. Herrarna tycka måhända detta är beklagligt, men jag skall säga er öppet och ärligt också det sanningsordet, att när jag ser, med vilket litet intresse många riksdagsrepresentanter taga del i förhandlingarna om sina kommittenters livsfrågor, vilket ringa mått av energi de lägga ned för att sätta sig in i sakerna, då begriper jag åtminstone delvis den uppfattning, som folk börjar få om parlamentarismen. Det kräves en liten smula självtukt speciellt av dem, som fått arbetarklassens förtroende att här inne bevaka deras talan.

Herr Hansson talade om att det var nödvändigt att visa hänsyn mot minoriteterna i den borgerliga staten. Jag är ingalunda rädd för att säga, att jag tror, att detta är ett gott påstående. Det är farligt att »majorisera», synnerligast om man gör det på ett utmanande sätt och detta vare sig det gäller staten eller på andra håll. Då emellertid herr Hansson har denna uppfattning om förhållandena mellan en majoritet och minoritet i det borgerliga samhället, så hoppas jag han också har den i fråga om de olika meningsriktningarna inom arbetarrörelsen. Ty arbetarrörelsen är dock den grundval, på vilken också den borgerliga demokratin i sista hand kan komma att fotas i kampen mot fascismen. Får man alltså tolka herr Hanssons förklaring på den punkten, och hans uttalade önskan om samarbete o. s. v., så, att han även inom arbetarrörelsen vill taga hänsyn till andra meningsriktningar än sin egen, eller hur skall man tolka hans uttalande?

Om jag, herr talman, härifrån tittar ett par minuter på den nuvarande regeringens politik i ett par speciella frågor, så kan jag inte hjälpa, att det synes mig fullt berättigat att här tala om *en regering till bourgeoisiens fördel*. Här har under flera år talats om nödvändigheten av avrustning och en del har förklarat att om vi inte få avrustning över hela linjen, så vilja vi ha isolerad avrustning o. s. v. När det kommer till kritan, visar det sig emellertid, att alla dessa förklaringar är värdelösa. Jag ber i detta sammanhang att få ställa den direkta frågan till hans excellens: Vilka direktiv gävos de svenska ombuden vid den sista förberedande avrustningskonferensens sammanträde i Genève? Har utrikesnämnden fastställt de direktiven i detalj och under löpande förhandlingar, eller har den gjort det generellt före ombudens

ditresa? I senare fallet, vem är ansvarig för delegaternas hållning under konferensen? Jag antar, att det är hela regeringen, som är ansvarig för de röstningar, som de svenska ombuden företog i Genève i november månad, om jag icke minnes orätt. Om det är sant, att herrarna här, åtminstone majoriteten av riksdagen, vilja en politik, som syftar till nedrustning, om också inte till avrustning, och att den skall drivas genom Nationernas förbund, hur äro då de svenska ombudens röstningar i november att förklara? I det ena fallet, då det gäller reserverna rösta de för avrustning. I det andra fallet lägga de ned sina röster. I det tredje fallet rösta de för en politik, som, såvitt jag har kunnat se, ingenting annat innebär än ett stöd för en stormaktsgruppering, som driver på för ökade rustningar. Om det var en princip i de svenska ombudens röstning, vad var det då för en princip? Jag tror emellertid, att det är en förolämpning mot dem att säga, att det var en princip. Ty ena gången gå de som sagt med den ena stormaktsgruppen, andra gången med den rakt motsatta, och tredje gången rösta de icke alls. Den schweiziska tidning i vilken jag läste referaten — det var för övrigt en Zürich-tidning — skrev också ett litet mellanstick med ett par utropstecken i texten om de svenska ombudens hållning. Jag skulle emellertid vilja fråga ännu en gång: vem har givit vederbörande direktiv och vad är det för politik, som följes av Sverige i Genève? Är det en politik för rustningar, mot rustningar, för avrustning eller nedrustning, eller en politik, som från fall till fall söker kryssa mellan de olika stormaktsgrupperna? Svarar den förda politiken mot den uppfattning, som hyses av majoriteten i riksdagen?

För övrigt, det är berättigat också att diskutera en annan fråga. I dag sammanträder på nytt Nationernas förbunds råd, om jag inte minns galeit. På det nuvarande sammanträdet rullas upp minoritetsproblem, d. v. s. gränsfrågor, d. v. s. hela Versailles-freden och allt vad därmed sammanhänger. Vilken uppfattning har den svenska regeringen om dessa saker? Är det en hemlighet? Vad har då den svenska riksdagen här att göra? Ha de svenska ombuden fått i uppdrag att i Nationernas förbund i alla situationer stödja en politik, som innebär en avveckling av det nuvarande tillståndet, vilket med all rätt av herr Trygger en gång karakteriserats som värre än kriget? Är det inte så, att de föra en politik, som försöker hålla sig väl med alla, med resultat, att den ingenting betyder eller blir till skada för den fredens och framstegets sak, som man vid högtidliga tillfällen förklarar sig vara anhängare av?

Jag skulle för övrigt redan här vilja ställa det problemet, om det inte vore högt på tiden, att den s. k. demokratiska ordningen beträffande behandlingen av landets utrikespolitik toge ett slut. Här infördes bevars någonting som kallas utrikesnämnden. Jag har personligen ingen aning om, hur där går till. Men det har sagts mig, att den sammankallas någon gång, då Hans Maj:t eller någon annan högre potentat så önskar, till rådgivande sammanträde. Det har vidare sagts mig, att där lämnas då en liten orientering, och så blir det i verkligheten inte mer. Någon egentlig debatt av frågorna förekommer inte. Suppleant kallas inte vid tillfällen, då ordinarie ledamot är borta. Endast om ordinarie ledamot är nog oklok att lägga sig och dö,, kallas suppleant. Nå, det är nu gott och väl detta. Min vän Engberg där borta och Per Albin Hansson och jag vet inte vilka alla sitta i denna högförnåma nämnd och bestämma över Sveriges politik ute i världen, de kanske finner allt ganska bra. Men, mina herrar, riksdagen då! Vad får den reda på? Tillåt mig att ställa till er den frågan: intresserar det inte er, om från svensk sida allt möjligt göres för avveckling av det nuvarande tillståndet i världen? Mig intresserar det i hög grad. Före den s. k. demokratiska ordningen med utrikesnämnden sammankallades kamrarna åtminstone någon gång till ett gemensamt sammanträde och fingo en redogörelse för en aktuell fråga. Numera aldrig.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Demokrati är uppenbarligen inte, att så många som möjligt skola få reda på och sätta sig in i sakerna. Demokrati är tvärtom tydligen, att endast ett litet fåtal, helst inga alls skola få reda på någonting. Jag vill ställa ytterligare den frågan till hans excellens: anser han inte, att det är högt på tiden, att man återgår till den gamla, »reaktionära» ordningen med sammankallande av kamrarna till gemensamma sammanträden, där man låter dem få del av och diskutera de utrikespolitiska problem, som beröra Sverige? I det lilla Skråköping, som Sverige är på detta område, har man den uppfattningen, att inte kan riksdagen få diskutera något sådant. Nej, tycker någon det! De utrikespolitiska frågorna äro naturligtvis för Sveriges vidkommande långt, långt viktigare än de utrikespolitiska frågorna i engelska parlamentet eller tyska riksdagen eller franska deputeradekammaren. Där får man nämligen öppet interpellera och diskutera om alla dessa saker. Här anses det oriktigt och olämpligt. Sannolikt därför att kamrarnas ledamöter anses icke begripa saken!

Inom parentes, herr talman: kyrkoherde Pehrsson i Göteborg, som är en stor ekonom, talade nyss om dumping, sovjettrysk dumping. Jag trodde, att kyrkoherde Pehrsson var en principfast man och att han yttrade sig mot *dumping i allmänhet*. Men det gjorde han inte. Jag skulle därför vilja ställa ett par små frågor till herr Pehrsson. Har han aldrig hört talas om dumping på skoindustriens område? Det finns ett stort tjeckiskt företag, efter sin grundare bärande namnet Bata skofabriker, som, såvitt jag sett, vållar den svenska skoindustrien stort avbräck. Varför icke protestera mot den dumpingen? För övrigt, följer inte kyrkoherde Pehrsson med den utländska pressen? Nyligen såg jag, hur den nuvarande franske finansministern i en inom borgerliga kretsar så högt ansedd tidning som *Matin* hade dundrat väldeliga mot den *tyska* dumpingen i Frankrike. Och jag såg för inte länge sedan, hur man i Amerika talade om den svenska dumpingen i Amerika o. s. v. Man hade ju trott, att en man sådan som kyrkoherde Pehrsson skulle tagit upp också alla dessa frågor. Men det förhållandet, att han inte gjorde det, bevisar ju, att för honom var inte huvudsaken att åstadkomma mera arbete och bättre ekonomi, utan för honom var huvudsaken att komma åt en politiskt misshaglig stat, Sovjetunionen. Jag vill för övrigt säga honom, att så långt man nu kan se, råder intet tvivel om att femårsplanen i sovjetunionen kommer att genomföras. Herr Engberg skakar på nytt på huvudet. Det är nog bäst, att han sätter sig in i saken litet bättre.

Efter detta, herr talman, ett par ord om en annan fråga, också karakteristisk för den nuvarande regeringen, en fråga, som förut något berörts av min partikamrat Öhman. Det råder i detta nu en stor konflikt inom textilindustrien. Flera tusental arbetare gå ute och svälta. Man har satt in lönedepressningsstöten mot dem först. Det råder intet tvivel om att den kommer att efterföljas av liknande åtgärder mot andra grupper sedan. I en tidning, som åtminstone påstås stå hans excellens statsministern mycket nära, Svenska Morgonbladet, finnas i numret för den 8 januari, på ledareplats t. o. m., en del mycket nyttiga siffror angående lönerna inom textilindustrien. Det säges ordagrant följande: »Att läget för dessa» — d. v. s. timlönearbetarna — »är mycket bekymmersamt, är ju ofrånkomligt. Den högsta timlönen för dylik manlig arbetare, den, som utgår i Stockholm, är 84 öre. Detta gör en veckoinkomst av cirka 40 kronor.» Hör, mina herrar, 40 kronor i veckan! Ett rum och kök i H. S. B., den kooperativa bostadsorganisationen, som är 20 procent billigare än den fria marknaden, kostar cirka 1.000 kronor eller, om det gäller hus, som fått subvention från staden, cirka 700 eller 800 kronor. Det vill med andra ord säga, att textilarbetaren har ännu sämre än de stationskarlar — ehuru de ha det synnerligen dåligt — som herr Eriksson med all rätt an-

förde. Och detta, om han arbetar hela veckan, 48 timmar. Men nu är det så, att massor av dessa textilarbetare före konflikten arbetade endast fyra dagar i veckan. Hur kunde de då leva? Voro dessa löner, som de erhöilo, verkligen sådana, att de tillåta eller motivera någon ruckning? Eller är arbetsköparnas uppträdande sådant, att det från regeringens sida motiverar ett direkt slag i ansiktet på textilarbetarna? Men därom mera sedan. »I Göteborg» — fortsätter Svenska Morgonbladet sina uppgifter — »är högsta manliga timlönen 80 öre, vilket gör en veckolön av något mer än 38 kronor», d. v. s. vid full arbetsvecka. »I Norrköping utgör timlönen 77 öre och veckolönen bortåt 37 kronor. I den lägsta tariffen är högsta manliga timlönen 69 öre och veckoförtjänsten stannar vid ungefär 33 kronor. En manlig 18-åring har i högsta lönetariffen en timlön av 56 öre och en veckoförtjänst av icke fullt 27 kronor samt i lägsta tariffen en timlön av 48 öre och en veckoförtjänst av ungefär 23 kronor. Den högsta kvinnliga timlönen är 54 öre och denna ger en veckoförtjänst av icke fullt 26 kronor. I den lägsta tariffen är högsta kvinnliga timlön 46 öre, vilket gör en veckolön av något mer än 22 kronor.» Och så tillägger t. o. m. Svenska Morgonbladet: »Det måste naturligtvis av alla erkännas, att det ingalunda är lätt för textilarbetarna att kunna draga sig fram med dessa löner. För många familjer måste nöden stå hotande nära.» Är det inte statsmakternas uppgift att i första hand hjälpa *de svaga* i samhället? Herrarna bruka ju förklara det vid val tillfällen. Och då det gällt jordbrukarna och deras nuvarande nödläge, har med all rätt ingen rest ett ord till protest mot den uppfattningen. Men när det gäller industriarbetarna — icke arbetslösa som behandlas illa också de — utan sådana som arbeta 48 timmar per vecka för löner som de inte med bästa vilja i världen kunna existera på — då skicka statsmakternas representanter polisen. Mina herrar, om något är upprörande, så är det den sittande regeringens ögonblickliga knäfall för den bologsdisponent nere i Borås, som tappade byxorna, om han nu hade något annat att tappa, därför att några textilarbetare gingo ut och demonstrerade mot några strejkbrytare. Jag måste säga, att då jag tittat igenom de tidigare tillfällen, då polis skickats för att, som det så vackert heter, upprätthålla ordningen vid strejker, så har jag inte funnit något fall, då nervösa arbetsköpare och underordnade myndigheters begäran så raskt och utan vidare expedierats som denna gång. Jag skulle här måhända kunna ställa den frågan till herr Per Albin Hansson: tycker han inte, att dessa textilarbetare med 33 kronor i veckan, 26 kronor i veckan o. s. v., dessa arbetare, som nu kämpa för att inte behöva få ännu lägre lön, tycker han inte, att de ha anledning att vänta sig mycket av en regering, som skickar dem polis, och av ett parlament, som under två dagars remissdebatt icke förrän nu haft ett ord att säga om denna sak!

Det synes mig, för att komma till slutet, herr talman, som om regeringen lämpligen borde taga två ting under övervägande: antingen öppet framträda med en signatur, som motsvarar dess gärningar, eller, om den inte vill det, om den alltjämt tror sig vara frisinnad, snarast möjligt avgå. Allt klarare stadgar sig den meningen, att den sittande regeringen är farligare för Sveriges arbetande folk än trots någonsin en högerregering. En högerregering har också en reaktionär signatur. Den här regeringens signatur är en, dess gärningar som sagt fullständigt annorlunda. Den är emot Sveriges arbetare, och som sådan måste den behandlas.

Herr Heiding: Herr talman! Anslaget till de lokala frökontrollanstalterna, som t. o. m. budgetåret 1927/1928 utgick med 10,000 kronor, har för tiden därefter, med hänsyn till att i samband med inrättandet av den till Skåne förlagda filialen av centrala frökontrollanstalten i Lund blivit nedlagd, begränsats till 8,000 kronor. För budgetåret 1930/1931 anslags ett belopp av

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

8.000 kronor, men jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 8 augusti 1930 har detta anslag fördelats mellan sex stycken frökontrollanstalter i stället för förut sju. Frökontrollanstalten i Kalmar har blivit utan anslag. Härom har ingenting blivit sagt i statsverkspropositionen i år, och inte heller talades något därom förra året. Jag finner det egendomligt, att anslaget till denna anstalt så utan vidare blivit indraget. Då 1924 års riksdag beslöt inrättande av statens centrala frökontrollanstalt, hade lantbruksstyrelsen, på grundval av en dessförinnan gjord utredning, framkommit med ett förslag, att en del av de lokala frökontrollanstalterna, som då uppgingo till sexton stycken, skulle indragas. Dåvarande departementschefen framhöll, att han inte kunde gå med på denna indragning, ehuru han i princip anslöte sig till lantbruksstyrelsens mening uti förevarande avseende. Departementschefen förordade en begränsning, men ansåg sig då endast kunna föreslå indragning av två stycken av de lokala anstalterna. Jordbruksutskottet uttalade även, att i en framtid en viss indragning kunde och borde verkställas. Men detta var endast utsagt i motiveringen; i klämman blev ingenting sagt om att det skulle vidtagas några ändringar.

Den till Skåne förlagda filialen av centrala frökontrollanstalten drar en årskostnad av 24,000 kronor, och då i samband med dess inrättande den lokala frökontrollanstalten i Lund indragits, så borde man, anser jag, inte draga in flera av dessa anstalter, som draga relativt ringa kostnader. Jag har velat framhålla detta, ty det borde åtminstone ha förekommit någonting därom i statsverkspropositionen. Och när det inte omnämndes förra året, så borde den lokala anstalten i Kalmar ha fått sitt anslag på budgeten 1930/1931, vilket dock som sagt icke blev fallet. Efter vad jag hört, är det utrymme, som finns vid den centrala frökontrollanstalten här uppe vid Stocksund, upptaget i mycket stor utsträckning, och om de lokala frökontrollanstalterna slopas alltmör, så kan det hända, att det kommer att begäras anslag för utvidgning av denna centrala anstalt. Vi ha ju en frökontrollanstalt i Östergötland, men jag anser, att det i alla fall ligger lika nära till hands, att anstalten i Kalmar kunde ha fått fortfara. Jag vill hoppas, att när anslaget nästa gång skall fördelas, medel även skola kunna beviljas till anstalten i Kalmar.

Medan jag har ordet skall jag be att få beröra ett par andra frågor. Ett mycket stort intresse har under de senare åren från det allmännas sida visats skogarna och deras skötsel. Stora anslag ha beviljats till skogsundervisning och skogsvård. Från de enskilda skogsägarnas sida har detta intresse stigit för varje år. Statsmyndigheterna ha emellertid inte tänkt så mycket på avsättningsförhållandena. Det är för närvarande mycket svårt att finna avsättning för virket, i synnerhet det klena virket. Mycket större uppmärksamhet borde därför ägnas denna sak. Man kunde vinna mycket, om från det allmännas sida vidtoges åtgärder för beredande av avsättning av det avfallsvirke, som uppstår i våra skogar. Så t. ex. kunde vinnas flera fördelar genom detta virkes användande vid allmänna inrättningar. Därigenom kunde beredas ökat arbete, skogarna kunde få bättre skötsel och pengarna kunde stanna inom landet. Vore det inte skäl att se till, att den saken ordnades, och att man inte bara höll på med att utreda, hur man skall göra, om man skall börja med vedeldning eller icke? Man borde snart ha kommit fram till något resultat, så att icke ifråga om eldning man inrättar alla anstalter för eldning med importerat bränsle. Det talas så mycket om arbetslösheten och att man skall göra något för att skapa arbetstillfällen. Man bör då också tänka på, att där det finns arbete att tillgripa man också skall tillgripa det. I våra stora skogar kan beredas en kolossal mängd arbete; om så gjordes skulle skogarna också bli bättre skötta. Det talas så ofta om, att det icke är lämpligt med vedeldning vid våra allmänna inrättningar. För sådan eldning kräves mera ar-

bete och dessutom större upplagsplatser. Ja, det är ju sant, men om det nu är så att man genom en ändring i detta avseende skulle kunna skapa arbete, så skulle väl frågan om upplagsplatserna kunna ordnas. I detta fall skulle det klena virket, gallringsvirket, komma i fråga. När det gäller den grövre skogen, så kan det vara svårare att ordna avsättningen, då man därvid är beroende av exportmarknaden. En sak, som emellertid bör beaktas och som också framhållits här i kväll, är, att det icke behöver importeras något virke från utlandet. Sverige, som är ett skogbärande land, bör klara sig utan import av trä från utlandet. Jag hoppas i alla fall, att regeringen har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och att man försöker göra någonting, som leder till ett resultat, ett resultat som kan bli till fördel för alla inom detta land.

Jag kommer så till kvarnavtalet. Beträffande detta vill jag framhålla, att jag icke tror, att det är många jordbrukare som hava känt någon missbelåtenhet med själva prisfrågan, men när det gäller avsättningsförhållandena, har det på flera håll förekommit missnöje. När avtalet först uppgjordes, bortsåg regeringen ifrån jordbrukets föreningsrörelse. Under hela förra riksdagen, ja under förra året kan man säga, uppmanades jordbrukarna ifrån än det ena och än det andra hållet att sammansluta sig ekonomiskt. Ni skola sammansluta er i ekonomiska föreningar, hette det, på det att ni skola finna bättre avsättning. Ni skola därigenom lättare kunna sälja edra produkter. — Men hur blev det sedan? När kvarnavtalet blev uppgjort, fann man i det samma, att jordbrukarna skulle en och en sälja till kvarnarna. I det avtal, som senare kom till stånd, blev det beaktat, att spannmålshandlarna liksom tidigare borde få handla med spannmål, men föreningarna ställdes på sätt och vis utanför denna spannmålshandel. När jordbrukarna så livligt uppmanades att sammansluta sig ekonomiskt, så föreföll det egendomligt, att man samtidigt upprättade ett avtal, varigenom föreningsrörelsen ställdes så gott som utanför. Jag säger detta därför att jag vet, att en del föreningar haft mycket svårt att sälja något till kvarnarna och att de ha stora lager inne, som de inte kunna få sälja.

Från ett par håll har framställts frågan till hans excellens herr statsministern, vad regeringen tänkte göra beträffande havrefrågan. Jag har icke hört något annat svar från herr statsministerns sida än att det föreligger utredning, men det har icke lämnats något besked om, hur snart vi kunna få någon hjälp för havreodlingen. Jag anser, att det ligger en orättvisa i, att havreodlarna inte skola få någon hjälp. De magra svenska jordarna och deras innehavare ha blivit ställda utanför. Det är verkligen orättvist. Förra riksdagen gav ju vissa direktiv i fråga om ordnandet av havrefrågan. Man önskade en utredning, huruvida det skulle finnas någon möjlighet att finna avsättning för havren. I all synnerhet var det väl riksdagens mening, att man skulle försöka göra någonting för att hindra den utländska dumpingen hit till landet. I fråga om havreodlingen föreligger kanske den svårigheten, att det odlas alldeles för mycket havre inom landet, men hur skall det gå — detta har här förut framhållits — om här blir alldeles för mycket brödsäd odlad inom landet, om vi få ett överskott på vete? Hur skulle det då gå med prisavtalet, och hur skall man kunna få avsättning för vetet inom landet? Jag menar därför, att man inte bör vänta alltför länge, utan att det måtte bli något resultat av den utredning, som nu jordbruksutredningen framlagt.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Endast ett par ord! Jag kände mig närmast uppkallad av ett anförande, som herr Sköld hade på förmiddagen,

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

vari han gjorde sig mycken möda att bevisa, hur ringa framtid brödsädesodlingen hade inom vårt land. Då han således närmast tycktes syfta på en inskränkning av denna odling, så väntade jag, att han skulle komma med en anvisning på vad de svenska jordbrukarna skola odla på sina tegar, då det inte längre kan vara lämpligt eller lönande att odla brödsäd. Om herr Sköld tilläventyrs själv tycks ha glömt det recept, han förra året gav vid remissen av den kungl. propositionen i jordbruksfrågan, det råd han då lämnade oss, torde det vara andra här, som inte glömt det. Jag har anledning att ihågkomma det, därför att jag fann tillfälle uttala mitt tvivel om hans lämplighet och tillförlitlighet som rådgivare. Han rekommenderade då en ökad animalisk produktion. Det skulle vara den utväg, på vilken man bäst och säkrast skulle hjälpa det svenska jordbruket till bättre tider. Var och en kan i närvarande stund konstatera, hur pass tillförlitligt det rådet varit och hur pass stor utsikt det har för framtiden. Är det icke så, att om vi vilja gå in för att hjälpa det svenska jordbruket då måste vi söka åt detta trygga den svenska hemmamarknaden, även om detta skulle ske med någon uppoffring av övriga näringsgrupper och näringsgrenar inom vårt land. Eljest lär det bli svårt att åstadkomma någon varaktig hjälp åt det svenska jordbruket. För min del kan jag icke finna annat än att vi måste gå in för sådana utvägar och sålunda också söka upprätthålla spannmålsodlingen.

Sedan skulle jag vilja säga bara ett ord till herr Wigforss, som jag har nöjet finna här närvarande. Han yttrade, såvitt jag fattade honom rätt, att den jordbrukskris, som nu gått fram över hela världen, har rubbat det borgerliga samhällets grundvalar. Jag förmodar, att herr Wigforss ingenting har emot, att det borgerliga samhällets grundvalar rubbas, men, om han nu menar, att de åtgärder, som vidtagits för att hjälpa oss igenom jordbrukskrisen, varit av det slag, att de varit ägnade att rubba det borgerliga samhället i dess grundvalar, då kan jag inte förstå, varför herr Wigforss, som väl ingenting har emot en sådan rubbning, har så mycket att invända mot jordbrukshjälpen. Kanske, herr Wigforss, när allt kommer till allt, att skiljelinjerna mellan borgerlig och socialdemokratisk uppfattning och politik inte äro så lätta att uppdraga, och varken herr Wigforss eller jag kunna kanske tillräckligt uppdraga de linjerna. Åtminstone måste jag bekänna, att när herr Wigforss mångordigt, här i kammaren och annorstädes, sökt framlägga de socialdemokratiska linjerna för en lyssnande närighet, så har jag närmast känt mig såsom det med en liten ändring av en psalm kan uttryckas: att mitt förnuft förblindat blivit, mörker all min själ betäcker.

Herr Järte: Herr talman! Det finns ett effektivt sätt numera att förkorta en debatt i svenska riksdagens andra kammare. Herrarna märkte kanske att efter herr Kilboms tal kändes genast ett svavelos, som icke härledde sig från hans utbrunna demagogiska raketkistor utan berodde därpå, har det upplysts från sakkunnigt håll, att nere vid vindfången, varifrån pumpas in frisk luft i kammaren, ligga några pråmar som ryka. De passa på att ryka intensivt precis nu, när de anse, att remissdebatten bör sluta. Jag skall försöka att för de här närvarande förkorta den risk för huvudvärk, som kan förefinnas.

Eljest har det varit en slags utvädring här under remissdebatten både första dagen och dagen efter, fast debattens nivå inte riktigt berättigar oss att kalla det för en dageneftertillställning, en utvädring alltså av atmosfären kring det parlamentariska styrelsesätt, som praktiserats i vårt land. Det var att vänta, att det skulle komma till en sådan uppgörelse efter de ingående offentliga diskussioner, som ägt rum, sedan den andra Ekmanska ministärens tillkomst. Nu finner man, att från alla håll, från höger, från socialdemokrater och även från statsrådsbänken, har man sagt, att koalitioner naturligtvis äro bäst, ty då kan

regeringen få majoritetsunderlag i riksdagen. Det ligger också i sakens natur, som professor Westman framhöll i första kammaren, att vi med nuvarande minoritetsregeringssystem få dragas med parlamentarismens många svagheter men försaka dess kraft, nämligen att få en stark regering, som bygger på ett flertal i riksdagen.

För högerns vidkommande har herr Lindman framhållit vid flera tillfällen — att hösten 1928 var just besökelsens stund för den borgerliga samlingen i vårt land. Den hade genomförts i större utsträckning än någonsin under andrakammarvalet, och det kan icke bestridas, att den borgerliga meningen i vårt land också bestämt förbidade, att nu skulle den fortsätta in i regeringen. Det uppdrag, som statschefen gav högerns ledare, innebar också en uppmaning att försöka en sondering i den riktningen. Men det strandade som bekant på de folkfrisinnares envisa motstånd. Sedan dess ha onekligen förutsättningarna för en borgerlig koalitionsregering varit ganska små. Det är ingen heller som förebrått herr Ekman för att han icke vände sig till högern vid regeringskrisen i våras.

Vad återigen utsikterna för en vänsterkoalition beträffar, så anser tydligen herr Hansson, att det var i våras som den planen skulle realiseras. Det hade ju också pågått förberedelser. Man vet nu, att diskussion ägt rum under hösten 1929 och väl också under hela den följande vintern mellan representanter för de folkfrisinna och för den socialdemokratiska partiledningen, som till slut utmynnade i den promemoria från socialdemokraterna, som herr Ekman fick till sig överlämnad vid regeringsbildandet. Men herr Ekman avböjde av skäl som herr Lindman i förmiddags fann bärande och som ju också äro av beskaffenhet att omöjliggöra ett nära samgående, då vederbörande partier äro så pass åtskilda beträffande vårt största politiska spörsmål för närvarande, nämligen jordbruksstödet. Herr Hansson ville visserligen göra gällande, att hans parti var redo att effektuera riksdagens inmalmningsbeslut och ironiserade över att det var i själva verket en så liten skillnad mellan vänsterns båda hälfter. Men det var i alla händelser en skillnad, och den skillnaden berodde, som sagt, på att det fanns en motsättning beträffande just jordbrukspolitiken. Eljest menar herr Hansson, att han med största förnöjelse skulle motse en borgerlig koalition, ty då kunde man räkna med att högern skulle villigt ackommodera sig åt vänster för att uppnå enighet med de folkfrisinna. Detta perspektiv borde egentligen verka avskräckande på en högerman. Men jag förmodar, att om det skulle bli en borgerlig koalition, så finge man väl i varje fall på förhand komma överens om vissa gemensamma riktlinjer för politiken, som skulle förhindra alltför många slitningar under regeringens utövning. Och vid denna uppgörelse måste högern bevaka sin ställning som det största partiet.

För min del är jag inte heller rädd för en vänsterkoalition, om man skall se saken ur ren partisynpunkt, därför att erfarenheterna från föregående samakning mellan liberaler och socialdemokrater voro ju så pass förödande för den ena parten, att man kan med visshet förutsäga, att skulle det komma till stånd en förnyad »fruktbarande samverkan» här i landet, så skulle säkerligen vid nästa konfrontation med folkviljan det frisinna partiet röna samma öde, som det liberala fick uppleva efter 1917—1920 års blockpolitik samman med socialdemokraterna. Erfarenheten skulle bli så mycket mer förödande, som det dåvarande liberala partiet i varje fall var det manstarkare partiet av de två, framför allt i regeringen. Men en ny samverkan mellan ett numera svagare frisinna parti och ett starkare socialdemokratiskt skulle bli en sådan gastkramning för de folkfrisinna, att jag tror att partiet näppeligen skulle överleva det experimentet. Det kunde eljest vara frestande för de folkfrisinna att följa herr Hanssons lockelser. Han betonade, att han tagit herr Olssons i Kullenbergstorp anmärkning ad notam, att det varit de yngre socialdemo-

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

kraterna, som våren 1920 sprängde den enda majoritetsregering av klassiskt parlamentariskt mönster, som förekommit i Sverige, och därmed inledde den ära av majoritetsregeringar, som sedermera blivit regel. Herr Hansson sade, att han lärt av den upplevelsen och av det sista decenniets händelser, och menade tydligen, att han skulle bli lika foglig och eftergiven i ett nytt äktenskap, som en änka plägar vara, när hon gifter om sig. Ur den synpunkten kan kanske risken bli mindre för herr Ekman, än om han skulle reflektera på ett anbud från höger. Men ur det svenska samhällets synpunkt vore en förnyelse av vänsterkoalitionen att avråda, ty vårt lands majoritet är borgerlig, och då komme den att regeras mot sin instinkt och mot sitt intresse. Jag tror ej heller, att de folkfrisinna, som under den olycksaliga blockpolitiken 1917—20 voro den betänksamma och återhållande delen av partiet, äro så vidare hågade för ett sådant nytt försök.

Nu har excellensen Ekman sagt, att det skulle finnas andra kombinationer. en kombination — om jag fattade honom rätt — mellan höger och socialdemokrater eller mellan socialdemokrater och bondeförbundare. Dessa koalitioner tillhöra emellertid den sortens faror, som icke behöva vara en nattmara för herr statsministern, därför att dessa koalitioner skulle koagulera vid blotta försöket till förverkligande. Dessa koalitionsfunderingar från regeringsbanken tillhöra uppenbarligen den sortens teoretiska tankelekar, som man kan roa sig med, medan man i praktiken sitter och regerar. Som det parlamentariska maktlägret tills vidare är beskaffat, är det enligt min uppfattning sundare och sannare, att vågmästeriet är förlagt till kanslihuset, så att det har förhand och får spela ut, än att det sitter i efterhand och dirigerar ej bara i riksdagen utan även i kommittéer och gör regeringsmaktens utövning för de större partierna ännu svårare än den är för den nuvarande minoritetsregeringen, därför att denna regering vet, att om den lägger sina linjer åt borgerligt håll i de stora frågorna, kommer den att sitta i orubbat bo. Den vissheten har herr statsministern.

Vi få nu se under årets riksdag, hur regeringen ämnar styra sin kurs. Av vad man hittills förspott är det tämligen tydligt, att i näringspolitiskt avseende kommer man att gå samman med de borgerliga partierna. I försvarspolitiken har man redan berett försvarsvännerna vissa besvikelser. I socialpolitiken tycks det däremot vara meningen, av statsverkspropositionen att döma, att mera tillmötesgå socialisternas pockande reformkrav. Det gäller då särskilt en reform av sjukkassalagstiftningen. Det är emellertid en fråga, som blir föremål för senare behandling.

I övrigt är det två stora frågor, som dominera på det socialpolitiska området, *arbetslöshetsfrågan* och — herr Johanson i Stockholm! — de *fackliga övergrepp*, som under sista tiden i hög grad sysselsatt och upprört den allmänna opinionen.

I arbetslöshetspolitiken bekräftas nu, vad det svenska systemets belackare icke trott vara möjligt, nämligen att systemet kan fungera smidigt även under den så att säga normalt cykliska depression på arbetsmarknaden, som vi nu uppleva. Det är ej så, att den svenska arbetslöshetspolitiken ovillkorligen biter sig fast vid *arbetslinjen* under alla förhållanden, utan när arbetslösheten växer på sina håll och resp. orter ej äro i stånd att få de arbetslösa placerade eller anordningarna för lämpliga nödhjälpsarbeten under vintern skulle kosta för mycket pengar, kan man ge tillstånd till kontantunderstöd. Kammaren måste då medge, att man här i landet har ett system, som ger samma valuta för de arbetslösa som en arbetslöshetsförsäkring, d. v. s. kontant understöd utan karaktär av fattigvård. Men det är ur det allmännas synpunkt ett bättre, billigare och sundare system, som medför, att kontantunderstödet kan begränsas till de mest behövande, t. ex. familjeförsörjare, under det ung-

karlarna kunna skickas ut på nödhjälpsarbete. Det kan tillämpas temporärt och avvecklas vid vårsäsongens inbrott. Jämväl i det hänseendet är det svenska systemet socialt effektivare än den stela och mekaniska försäkringen, att det utan betungande premier för företagare och de lägst avlönade likväl kommer de mest behövande tillgodo.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Under den nu förestående arbetslöshetskampanjen ankommer det på Kungl. Maj:ts regering och enkanterligen på herr socialministern att, när själva anslagsbeloppet är, som jag tror, försiktigt beräknat, se till att den statliga arbetslöshetshjälpen ordentligt övervakas och gällande direktiv tillämpas. Det kan nämligen lätt hända, att nödhjälpsarbetena bedrivs så, att lönerna stiga till överkant, då under den varmare årstiden, om depressionen och arbetslösheten fortsätta, man kommer att avsevärt skada just jordbruket. Lönerna äro verkligen ej att klaga över vid de statliga förläggningarna. En stockholmare kan där med familjetillägg förtjäna 7 kronor 70 öre om dagen, och i allmänhet tillämpas lönesättningen, såvitt jag kunnat inhämta, så liberalt, att i många fall man kommer upp, som t. ex. vid banan Ulricehamn—Jönköping, till 10 kronor om dagen. Det är en tillräcklig och god inkomst, men det är klart med den klyfta, som i vårt land finnes i lönenivån mellan lönerna för industriens arbetare och lönerna för lantarbetare och skogsarbetare, blir pressen så stark, att man måste nog övervaka, att man icke åstadkommer skada för det produktiva jordbruksarbetet. När regeringen med ena handen vill driva en jordbruksvänlig politik, får den se till att ej med den andra motverka jordbrukets behov av arbetskraft till överkomligt pris. Där behöves sålunda ett noggrant aktgivande, så att det blir konsekvens mellan statsmakternas jordbrukspolitik och socialpolitik.

Den andra huvudfrågan, som i socialpolitiskt avseende tilldragit sig den största uppmärksamheten, berör de övergrepp, som förekommit särskilt under sista halvåret från fackföreningarnas sida. Herr Johanson i Stockholm försökte bagatellisera dessa och bestred, att det var något att fästa sig vid i högerpressens skildringar, vilka vore »våldsamt överdrivna», och att en stor del av dessa historier vore uppkonstruerade. Jag vågar för min del bestämt påstå, att så icke är förhållandet, även därför att dessa händelser föranlett åtskilliga självran sakande artiklar i arbetarpressen. Landsorganisationens egen veckotidskrift »Fackföreningsrörelsen» har i flera nummer sagt ifrån, att det går ej för sig att gå så våldsamt fram. En socialdemokratisk tidning, »Örebro-Kuriren», har t. o. m. yttrat, att det behöves mera än »andeviskingar i landsorganisationens tidskrift» för att få bukt med dessa tendenser. Och herr Engberg var morgonen efter det stora valslaget i Stockholm i sept 1928 full av ruelle över fackorganisationernas och särskilt byggnadsarbetarnas övergrepp, som vållade denna högerns starka frammarsch, varigenom den i huvudstaden överflyglade socialdemokraterna. Man har sålunda från det hållet i motsats till herr Johanson erkänt, att här förekommit övergrepp och maktmissbruk. Det är ej oförklarligt att så blivit fallet, i betraktande av denna stora rörelse, omfattande över 600,000 människor — i Stockholm över 80.000 — i den mån organisationen växer ut från industrien, där de fackliga konflikterna och friktionerna numera förlöpa i tämligen normala gängor, till en massa mindre företag, som hembagerier, kaféer o. s. v. Frestelser uppstå då för brutalare, mindre nogräknade och kanske mindre fackligt skolade element inom rörelsen att missbruka den övermakt, som en organisation har gentemot en isolerad oorganiserad företagare, som själv lever nära existensminimum och ej kan betala kollektivavtalslöner. Det är därför förklarligt, att här ibland förekommer grovt maktmissbruk, som gör att dessa svaga i samhället behöva skydd mot den stora och omnipotenta arbetarorganisationen, som utan vidare förkrossar dem, om de våga opponera sig mot dess maktbud. Detsamma gäller om de hänsynslösa förföljel-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

serna mot de arbetsvilliga, som lagar och ordningsmakt till trots äro fredlösa i vårt land.

Det finns också en stark och livlig känsla inom hela vårt lands borgerliga befolkning, att här *måste* något åtgöras från statsmakternas sida för att hävda rätt och frihet för de värnlösa på arbetsmarknaden. Ett uttryck härför var den motion, som väcktes för två år sedan, då man från högerhåll begärde utredning om möjligheterna att bereda bättre lagligt skydd för tredje man vid arbetskonflikter. Motionen vann ej majoritet i riksdagen. De folkfrisinna de gingo emot, under förmenande, att den frågan borde upptagas av arbetsfredsdelegerade, vilka tillkallats som resultat av den Lübeckska samförståndskonferensen på detta rum senhösten 1928. Men dessa kommitterade avvisade med fog frågan som för dem ovidkommande. Då utsåg ministären Lindman 1929 på hösten en sakkunnig, juris prof. Bergendahl, för frågans utredning. Jag förmodar, att när man nu från folkfrisinna de håll — Svenska Morgonbladet har härvidlag tagit till ganska djupa bröstoner — förstått, att här måste något göras, och när nu arbetsfredskommittén avvisat spörsmålet, har man på folkfrisinna de håll kommit till den uppfattningen, att nyssnämnda utredning var av behovet påkallad. Man får väl också taga den omständigheten, att den sakkunnige nyligen förstärkts med ett nytt biträde, som ett bevis för, att även regeringen kommit till den övertygelsen, att man måste få fram ett förslag i angiven riktning. Men denna dröjer, och sedan utredningens igångsättande ha fall inträffat på arbetsmarknaden — t. ex. den riksberömda Beckerkonflikten — där ej, som herr Johanson vill göra troligt, blockadvakterna voro en änglavakt i skira, vita kläder, vilkas frid antastades av provocerande högerungdom, utan där enligt mångas inför notarie publicus vittnesbestyrkta uppgifter stockholm-ska medborgare av bägge könen på ett rent otillständigt sätt förolämpades av blockadvakterna — denna bedrövlige historia, i förening med andra övergrepp, har bibragt oss den uppfattningen, att den utredning, som är igångsatt, måste *vidgas* så, att man kan skapa lagliga garantier mot samtliga dessa oförsvarliga och oursäktliga maktmissbruk.

Varför har man på ledande fackföreningshåll något emot en sådan åtgärd? Meningen har ju aldrig varit att lagstifta mot fackföreningsrörelsen. Syftet är enbart att bereda bättre skydd för menige mans frihet och rätt, sålunda just vad man på ansvarigt håll inom arbetarrörelsen uttalat sig för. Ännu minnas vi alla agitationen från 1927 och 1928 mot lagarna om arbetsdomstolen och kollektivavtal, och hur Sveriges arbetare förspillde en halv dag med demonstrationstraskande för att protestera mot en lag »som skulle förvandla dem till slavar». Nu medger själva herr Johanson, som i denna sal dundrade mot »klasslagarna», att denna lagstiftning är utmärkt för att komma tillrätta med tredskande arbetsgivare och användes av fackföreningsrörelsen i det syftet. Man kan vara säker om att en lagstiftning till skydd mot maktmissbruk på arbetsmarknaden skulle gagna de sunda, vederhäftiga och ansvarsfulla elementen inom den svenska arbetarrörelsen. Härigenom kan också förhindras, att de röster vinna i styrka, som mena, att här finnes intet att vänta från de svenska statsmakterna, utan att här skall man taga saken i egen hand och med självhjälp skaffa sig sin självklara rätt. En desperat anda av detta slag skall man icke uppamma i vårt gamla svenska lagsamhälle. Vi vilja ingen diktatur varken från vänster eller från höger. Vi vilja bygga på den gamla grunden för att få in en sund rättsordning på arbetsmarknaden med stöd av alla goda medborgare och till gagn även för de ledande inom den svenska arbetarrörelsen.

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr förste vice talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av ett par uttalanden från hans excellens statsministern.

Det första uttalandet, som gjordes i anledning av vad jag yttrade i lördags, gällde den behandling, som statstjänarna och deras livsfråga rönt från regeringens sida. I den frågan uttalade statsministern, att han ej hade väntat, att han skulle få kritik beträffande det bristande inflytande statstjänarna ha i deras viktiga fråga från det hållet eller från mig, som tagit till ideal en statsform, där man suveränt dikterade villkoren för de anställda. Jag måste uppriktigt säga, att jag ej hade från hans excellens statsministerns sida väntat, att han skulle falla ner till ett sådant sätt att argumentera i en fråga som denna. Jag vet ej, hur mycket han känner till om det ideal av statsform, som jag skulle vilja ha, men så mycket kan jag säga, att där skulle åtminstone en regering icke bli långlivad, som skulle ta sig för att diktera villkoren för dem, som skola utföra arbetet, utan att låta dem få tillbörligt medinflytande över sina arbetsvillkor. Jag hävdar, att de som utföra arbetet skola ha ett avgörande inflytande, när det gäller villkoren för arbetets utförande, och med utgångspunkt härifrån är det icke skäl i att sakligt argumentera emot mig på det sätt, som hans excellens herr statsministern gjorde i det sammanhanget.

När det gäller frågan, som den nu ligger till, skall jag icke uppehålla mig vid huru statstjänarna se den för närvarande. Jag vill bara säga, att statstjänarna ha fortfarande den uppfattningen, att de icke blivit behandlade på det sätt, som de väntat ens från den sittande regeringens sida. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet anförde, att regeringen icke hade givit några löften till de statsanställda. Det vet jag icke, om det är ett argument för försvaret av den ståndpunkt regeringen intagit. Den omständigheten, att man icke ger några löften beträffande arbetsvillkoren till dem, som utföra arbetet, är icke ett argument i sak, som kan tillmätas någon betydelse.

När det gäller det frisinade partiet och den sittande regeringen, hade herr Lindman ett uttalande, i vilket han liknade den sittande regeringen och dess parti vid socker och grädde. Herr Lindman var nog blygsam att likna sitt eget parti och ett annat stort parti vid vassla. Jag måste säga, att vad regeringen gjort för de statsanställda och vad regeringen gjort för de arbetslösa, som äro en stor nödlidande grupp i landet, icke giver mera näring än vassla. Sålunda betyda dessa tre partier lika mycket, när det gäller att tillföra de statsanställda ytterligare näring.

I lönefrågan skall jag be att få säga ytterligare ett par ord. Herr Olsson i Kullenbergstorp talade om lönefrågan såsom ett problem mellan riksdagen och regeringen eller kanske snarare mellan regeringen och bondeförbundet. Men herr Olsson i Kullenbergstorp bör icke glömma bort, att det finnes en annan part, som har en smula intresse av huru frågan behandlas och som icke utan skäl gör anspråk på att få säga sin mening och bli behandlad på ett någorlunda hyggligt sätt, nämligen den stora statstjänarekåren. Jag betraktar icke frågan såsom en fråga mellan regeringen och riksdagen. Ty det ligger så till, att de, som utföra arbetet, framställa anspråk, och den, som företräder arbetsgivarparten, har skyldighet att taga hänsyn till de anspråk, som den tager under behandling, och icke i fortsättningen behandla dem såsom här gjorts.

När det gäller ett par andra frågor, som hans excellens herr statsministern i egenskap av chef för försvarsdepartementet tagit upp, skall jag be att få säga endast några få ord beträffande två av dem. I vad gäller frågan om vattnet vid förläggningen i Oscar Fredriksborg, kan jag inskränka mig till att säga, att det vore ett stort nöje för mig att få bjuda herr statsministern på en resa till Oscar Fredriksborg för att på ort och ställe undersöka förhållandena. Jag är övertygad om att den färden skulle medföra den verkan, att de uppgifter, som herr statsministern åberopat i sin replik till mig, skulle befinnas vara icke så särdeles vederhäftiga. De experter, som använts, känner jag ganska väl, och jag hyser icke allt för stort förtroende till deras expertis. Och jag skulle kun-

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

na lämna uppgifter om deras verksamhet, som skulle giva kammaren anledning till ganska stor förvåning över att staten använder sådana experter, när det gäller frågor, som betyda tusentals kronor för statsverket.

När det gäller vattenfrågan, så ligger den icke så till, som hans excellens herr statsministern meddelade, troligen efter uppgifter från myndigheterna, att sedan reningsverket uppsatts, har man tagit sitt vattenbehov där, i den mån det kunnat fyllas ur brunnarna. Det förhåller sig icke så, utan man pumpade ett par dagar till vattentornet i Oscar Fredriksborg, men sedan slutade man att taga ur brunnarna, trots att reningsverket gjorts i ordning, och tog åter vatten från Stockholm.

Nu är jag övertygad, att hans excellens herr statsministern är medveten om att mina åtgärder i denna sak icke förestavas av några personliga skäl, utan att det finns anledning säga, att jag vidtagit dessa åtgärder endast i syfte att åstadkomma ändring till statsverkets fromma. Jag har icke lämnat några uppgifter i saken till pressen, utan jag har vänt mig till dem, som haft möjlighet att undersöka saken. Mina anmärkningar rikta sig knappast mot regeringen, i varje fall icke förr än regeringen visat sig vara beredd att taga i försvar det, som de militära myndigheterna här tillåtit sig.

Jag skall icke upptaga tiden ytterligare med att sysselsätta mig med denna fråga. Men om det är mig tillåtet att giva herr statsministern ett råd, så skulle jag vilja be honom taga emot det rådet: tag icke utan vidare för gott de skriftliga uppgifter, som komma från de militära myndigheterna. I många fall är det skäl att titta på de uppgifter, som förekomma, och jag skulle tro, att hans excellens' närmaste företrädare såsom försvarsminister de sista dagarna av sin ämbets tid fick tillfälle erfar, att det varit klokare att undersöka uppgifternas vederhäftighet, innan han sade, att det var lögn och skvaller vad jag kom med. Ty i dag visar det sig, att mina uppgifter voro vederhäftigare än dem, som den dåvarande försvarsministern hade i sin hand. På samma sätt är det med vattenfrågan vid Oscar Fredriksborg. Jag har, trots den replik herr statsministern gav, icke fått en sådan uppfattning, som om han ville försvara det system, som praktiseras därute, och jag hoppas ur statsnyttans synpunkt, att åtgärder och förändringar skola vidtagas i förhållanden, som en betydande del av folket betrakta såsom meningslösa, när det gäller utgifter för statsverkets vidkommande.

Den andra frågan rör historien vid Karlberg. Där uppgav herr statsministern, att den omständigheten, att den först antagna byggnadsentreprenören kommit på obestånd, varit den egentliga orsaken till att arbetet måst tagas ifrån honom, och det sades i det sammanhanget, att det förekommit uppdrivna arbetspriser. Jag har under den korta tid, som stått mig till buds, sedan herr statsministern lämnade den uppgiften, sökt undersöka, hur det ligger till med dem. Jag har då trätt i förbindelse med en av de fackorganisationer, som äro intresserade i denna sak, nämligen Svenska Målareförbundets avdelning I i Stockholm, och jag har från denna avdelningsstyrelse fått ett intyg, som lyder på följande sätt: »Härmed intygas att på det måleriarbete, som utförts vid omändringsarbetena på Kungl. Krigsskolan, Karlberg, endast tillämpats avtalsenliga löner.»

Detta vad gäller den yrkesgruppen. När det gäller de andra yrkesgrupperna har jag varit i förbindelse med en representant för den byggnadsfirma, som måst lämna arbetet och utsatts för utpressning genom högre arbetspriser. Han vitsordade, att i den mån det förekommit en prissättning, som icke förekommer i avtal, så skall överenskommelse träffas om priset, och sådana överenskommelser beträffande priset ha här träffats. Och denne representant för byggnadsfirman vitsordade, att dessa priser ligga i flera fall 50 % under vad man har betalat för motsvarande arbeten vid byggnader i staden. När det ligger så till,

är det orimligt påstå, att hela historien skulle hänga tillsammans med uppresade arbetspriser och att med anledning därav arbetarnas anspråk på att få ut sina innestående fordringar skulle vara orimliga. Om herr statsministern undersöker frågan närmare på denna punkt, är jag ganska förvissad om att han skall komma till det resultatet, att vad som förekommit i denna fråga är, att man anställt en byggnadsentreprenör vid Karlberg, som visat sig icke gå i land med sin uppgift. Men denna omständighet kan icke läggas arbetarna till last. Man har uppgivit för mig, att det hela berott på, att ritningarna icke voro färdiga. Man kunde därför icke bedriva arbetet så, som det borde bedrivas, och det förorsakade byggmästaren utgifter. Det förefaller, som om de myndigheter, som haft att se till, att entreprenören kunnat utföra sitt åliggande, bära skulden, i den mån sådan kan ligga på den omständigheten, att byggmästaren icke gått i land med sina uppgifter.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Jag hyser den uppfattningen, att då staten behöver få ett arbete utfört, är det i statens intresse, att de, som utföra det, också få betalt för arbetet. En betydande del av entreprenadsumman har betalats till byggmästaren, men arbetarna ha icke fått ut sina löner enligt överenskommelse och avtal; och då så är fallet, ligger det i statens intresse att se till, att man träder emellan och ordnar förhållandena, så att arbetarna få vad de skola ha, och att, om man giver sig in i affärer med dem, som äro på obestånd, staten klarar upp förhållandena.

Det har uppgivits, att man krävt borgensmännen. I entreprenaduppgörelsen finner man en passus, där det är sagt följande: »Säkerheten utgöres av till chefen för Kungl. Krigsskolan överlämnad borgensförbindelse godkänd av Kungl. Arméförvaltningens fortifikationsdepartement.» Denna borgensförbindelse innebar säkerhet till 10 %, men när jag började undersöka saken, visade det sig, att borgensmännen voro insolventa. Man hade sålunda godkänt en borgen, som icke innebar tillräcklig säkerhet. Det är klart, att skulden icke kan läggas på chefen för försvarsdepartementet för vad som förefallit, utan på de militära myndigheter, som sysslat med själva frågan. Men det ligger dock närmast på chefen för försvarsdepartementet att ordna saken, ty det är icke någon fördel för staten att befinna sig i konflikt med byggnadsarbetarna, då staten har byggnader, som skola underhållas i Stockholms stad. Man bör ordna saken så, att statens arbeten få bedrivas utan sådant trassel, som konflikter med byggnadsarbetarna komma att innebära. Detta om dessa saker.

Då jag i alla fall har ordet, så skall jag be att få säga ett par ord om herr Pehrsson i Göteborg. Han talade om dumping. Han talade om att dumping förekom bl. a. på grund därav, att det arbete, som utföres i skogarna i Sovjet, skulle vara tvångsarbete. Det ligger så till, herr Pehrsson, att de ryska fackliga organisationer, som omfatta dessa skogsarbetare, ha utöver världen meddelat, att så icke är fallet, och protesterat mot de uppgifter, som i den delen framkommit. De meddela, att det finnes 1,600,000 arbetare, som sysselsättas med skogsarbete i de ryska skogarna, och icke någon lär väl utan vidare vilja göra gällande, att det är fråga om tvångsarbete. Jag förstår, att herr Pehrsson icke tror på något annat än sina egna uppgifter, men jag vill dock rikta kammarens uppmärksamhet på detta. Men då det nu talas om att arbetet utföres av fångar och att arbetet utföres som tvångsarbete, skall jag be att få fästa uppmärksamheten på att vi icke äro främmande för den saken här i landet heller. En ganska god del av medlemmarna i det fackförbund, jag i min dagliga gärning sysslar med, har ställts utan arbete, därför att arbetet överlämnats till fängvårdsanstalterna. Det har gjorts, därför att arbetet på det sättet blir billigare, än om det utföres i den fria marknaden. Jag undrar, vad det är för skillnad, herr Pehrsson, om fångar här i landet och fångar i annat land utföra arbetet. Herr Pehrsson har, enligt vad jag sett i pressen, haft

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

något gemensamt med vissa förhållanden vid fångvården, som enligt pressens framställningar äro en ganska tvivelaktig affär, och jag förmodar, att herr Pehrsson icke är främmande för det arbete, som förekommit. Han är säkert på det klara med, att fångvårdsarbete förekommer i betydande utsträckning och berövar ett betydande antal människor deras utkomstmöjligheter.

Herr Järte talade om arbetslöshetsfrågan och förklarade, att den form för arbetslöshetshjälp, som förekommer här i landet, är utomordentligt tillfredsställande. Den omständigheten, att herr Järte uttalar, att det är så tillfredsställande med arbetslöshetshjälpen, kan utan vidare betraktas såsom ett gott belägg för, att anordningen icke är till gagn utan mera till skada för arbetarna i allmänhet. Han förklarade, att lönerna icke äro dåliga vid de arbeten, som utföras av arbetslöshetskommissionen. Men jag kan visa upp, att de äro så låga, att de med 15 % understiga den fastställda dagavlöningen, trots att denna avlöning i det uppgivna fallet var fastställd till kr. 3:20 per dag. Den uppgift, som finnes i arbetslöshetskommissionens redogörelse för förra året, visar, att ända upp till 50 % av nödhjälpsarbetarna få fattigunderstöd. Det betyder, att lönerna icke äro tillfredsställande eller räcka till uppehållet. Den, som kan komma och tala om att lönerna äro tillräckliga eller icke dåliga vid nödhjälpsarbetena, har sannerligen icke sinne för vad som bör förekomma i fråga om arbetslöner för att folk skall kunna någorlunda försörja sig.

Herr Järte talade vidare om övergrepp från fackföreningsrörelsens sida, och det har talats och skrivits från högerns sida om övergrepp här i staden från de fackliga organisationernas sida. Jag skall icke uppehålla mig vid det, därför att det har förut belysts i debatten. Men jag vill erinra om, att det hölls ett möte på Konserthusets stora sal, där det var en amiral, herr Lindman, och en general, som talade om övergrepp av fackorganisationerna, och framstående medlemmar i samhället ha sålunda sin uppmärksamhet fäst på problemet. Vad var det då för fall, som dessa framstående, politiskt framstående medlemmar i samhället, dessa förnämliga representanter för högerns valorganisation, visade på? Jo, det var en änka i staden, som har blivit en så stor politisk figur i landet, att hon icke kunnat drömma om att hon skulle komma att spela en så stor politisk roll och bli omtalad av icke mindre än två höga militärer på mötet i Konserthuset. Det har tidigare blivit belyst vad som förekommit i den konflikten. Herr Järte säger, att när fackorganisationen tränger ut och börjar organisera arbetet i små företag, börjar det bli verkligt trångt. Ja, när fackorganisationen börjar rensa upp och se till att man icke inom dessa företag får använda arbetskraften precis hur man vill, på vilka villkor som helst, och alltså försöker se till, att parterna emellan överenskomna villkor för arbetets utförande skola tillämpas även vid ifrågavarande företag, då kommer man och betecknar det såsom oerhörda övergrepp.

Detta tal från herr Järtes sida, att det är de svaga i samhället, som behöva skydd, ja, det talet, herr Järte, framstår i sin rätta belysning, om man granskar vad som förekommit och vad det är herr Järte och hans meningsfränder vilja taga i försvar. Granskar man detta, skall man finna, att det som högern försvarar i denna fråga, det som herr Järte uppträder och slåss för i denna fråga, det är utsugningen av fattiga människor, vilka med fackorganisationernas hjälp försöka att i någon mån få samma villkor som dem, som överenskommit för de stora grupperna på samma arbetsområde och inom samma yrkesgren. Det är sålunda vad som här förekommer. När herr Järte då kommer och talar om att man skall stifta en lag som skydd för tredje mans rätt, då herr Järte talar om att detta icke är en lagstiftning, som riktar sig mot fackföreningarna, då vet jag mycket väl, att han talar om en sak men menar något helt annat. Han använder i detta sammanhang argument sådana som att man skall se till att t. o. m. försvara fackföreningarna mot de övergrepp, som förekomma, men i

själva verket vill herr Järte bara åstadkomma den verkan, att han med lagstiftningens hjälp skall så att säga draga ut gifttänderna på fackföreningarna, så att de bli sådana, att de tillfredsställa herr Järtes och hans meningsfränders intressen. Bara man kommer så långt, är herr Järte säkerligen tillfredsställd med vad fackföreningarna kunna uträtta, ty då har man bundit fackföreningarna på sådant sätt, att de icke längre ha möjlighet att försvara de smås och fattigas intressen. Då ha herr Järte och hans meningsfränder verkligen opererat som de behaga, och då har man givetvis kommit till den ordning, som herr Järte alldeles särskilt eftersträvar.

Jag talade i lördags om det samförstånd, som man pläderade för från herr Lindmans sida, från herr Järtes sida och från socialdemokratiskt håll vid den konferens, som avhölls här på den Lindmanska regeringens initiativ år 1928. Herr Edvard Johanson var ju också med på denna samförståndskonferens, och en annan deltagare var ju den, som skriver de av herr Järte omtalade artiklarna i fackföreningsrörelsen. Alla vittnade om hur utomordentligt fridfullt det skulle bli. Herrar Johanson och Hansson flyttade in i den båt, som herr Lindman talade om och där det rädde en anda av »samförstånd till allas båt-nad». Sedan dess ha ju herr Järte och hans meningsfränder prytt upp den där båten med en galjonsbild, änkan från Gamla staden, och jag tycker det skall vara ganska angenämt att få se denna bild med alla dessa samförståndsvänner i den gemensamma farkosten. Efter det tal, som herr Järte förde här i dag och som icke avslöjar något annat än de meningar, som han även tidigare hyst i denna fråga, de meningar som högern överhuvud taget hyser i denna fråga, ja, efter detta är det möjligt, om herr Johanson vidhåller de synpunkter, som han förde fram i debatten i dag, att sämjan icke blir så god i den gemensamma båten, som vad den är ute i praktiken på arbetsplatserna, där herr Järtes meningsfränder göra vad de kunna för att kämpa mot de svaga och fattiga i samhället, en verksamhet, mot vilken det snarare skulle behövas lagstiftning än mot den verksamhet, fackföreningarna bedriva för att försvara dessa fattiga människor.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Lundquist** i Rotebro: Herr talman! Endast några ord i anledning av det bemötande från regeringsbanken, som har gjorts mot det anförande, jag hade på förmiddagen. Jag måste till en början säga, att detta bemötande i åtskillig grad förvånar mig, därför att det i flera avseenden riktade sig mot saker och ting, som i varje fall icke jag har uttalat.

Hans excellens herr statsministern tillbakavisade sålunda beskyllningen för att ha talat om strejker och blockader i striden för bättre löner. Jag har för min del icke riktat någon sådan förebråelse mot herr statsministern. När jag under förmiddagen återopade uttalanden, som gjorts från regeringsbanken, avsåg jag det, som gjordes av herr statsrådet och chefen för finansdepartementet i första kammaren. Jag har fått bestyrkt, att det uttalande, som där gjordes, har lämnat det intrycket efter sig, att herr finansministern direkt eller indirekt riktade vissa förebråelser emot tjänstemännen på grund av viss olämplig taktik. Jag kan för övrigt förstå, om ett sådant uttalande gjorts av finansministern, under förutsättning att verkligen dylika kampmedel varit på tal, men jag ville fritaga den kår, jag själv tillhör, för att ha något gemensamt med en meningsriktning, som ifrågasätter tillgripandet av sådana åtgärder.

Vidare vill jag säga, att om till äventyrs herr finansministern hade glömt bort uttalandet här i andra kammaren förra året till förmån för en snar realprövning av lönerna, så hade jag i alla fall trott, att hans excellens herr statsministern skulle ha påmint sig detsamma. Såsom redan förut påpekats av herr

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Eriksson i Stockholm, gick herr statsministern i sitt bemötande vid sidan om det uttalande, som jag gjorde. Det är alldeles riktigt, att herr statsministern liksom jag röstade för statsutskottets avlagsyrkande, men jag avsåg givetvis den votering, som sedermera skedde om det tillägg till motiveringen, varom jag hade framställt yrkande under överläggningen, och där direkt uttalades såsom ett önskemål och ett krav, att en realprövning av lönerna verkställdes också beträffande de s. k. nyreglerade verken och att alltså en fullständig löne-reglering för samtliga statens befattningshavare nu borde komma till stånd. Vid den votering, som då ägde rum, röstade ju herr statsministern för detta förslag, och det var helt naturligt detta ställningstagande, som jag åsyftade.

Vidare uttalade herr statsministern i anslutning till mitt anförande sin förvåning över att man alltjämt riktade så mycket klander mot regeringen för att icke löne-regleringspropositionen blivit framlagd. Jag ber att få hänvisa till det anförande, som jag höll, varav framgår, att jag icke i främsta rummet riktade klander mot regeringen för den uteblivna löne-regleringen. Det torde framgå av det stenografiska referatet. Jag förklarade tvärtom, att jag icke ville bestrida, att skäl kunde anföras för den ståndpunkt, regeringen intagit. Vad jag främst har klandrat är, att regeringen icke har i stället för löne-regleringspropositionen lagt fram något förslag om en förbättring av dyrtidstill-läggen i avvaktan på den nya löne-regleringen. Även herr finansministern gjorde samma anmärkning emot mig, och jag ber alltså att med samma ord få tillbakavisa denna.

Jag har vidare icke beskyllt varken herr finansministern eller någon annan ledamot av regeringen för löftesbrott, vilket herr finansministern syntes vilja göra gällande. Det talet är kommet från annat håll. Det känns jag icke vid.

Såväl herr statsministern som herr finansministern sade, att det är anmärkningsvärt, att man här i landet i dessa tider söker få fram en löne-reglering, som syftar till förbättring av lönerna. Var i all världen kan man peka på något liknande, frågade herr statsministern. I alla andra länder ginge för närvarande löne-regleringarna i nedåtgående riktning. Herr statsministern lämnade icke något exempel, herr finansministern bidrog däremot med ett exempel, nämligen Tyskland. Jag skall gärna stå till tjänst emellertid med att anförä exempel på ett land, där man dock trots dessa tider håller på att nyreglera uppåt, nämligen Danmark. Jag tror också, att det landet är mera jämförbart med Sverige än Tyskland med därvarande exceptionellt svåra förhållanden. I Danmark har framlagts ett förslag helt ny-ligen, omfattande hela statsförvaltningen och innebärande förbättringar av löne-standarden.

Herr finansministern gjorde det uttalandet, att om denna diskussion möjligen skulle kunna bidra till att få de bägge parterna, jag förmodar han menade statsmakterna och de statsanställda, något närmare varandra, skulle han hälsa det med stor tillfredsställelse. Jag tror, att även tjänstemännen ha en motsvarande känsla. I anslutning till vad jag nyss sade om förhållandena i Danmark kanske jag kan få nämna, att det förslag, som där blivit framlagt för ett par månader sedan, om allmän löne-reglering, är utarbetat på den korta tiden av ett år. Kommittén var sammansatt av representanter, utsedda av regering, riksdag och olika personalorganisationer, och kommittébetänkandet var enhälligt. Jag tror detta kan i någon mån visa, att det kan vara lämpligt att vid löne-regleringar sammansätta kommittéerna så att olika meningar få komma till uttryck där och söka sammanjämka sig.

Sedan kom herr finansministern med ett argument, som uppenbarligen skulle vara förkrossande för mig och för de tjänstemän, som stå mig nära, nämligen en uppgift å nu utgående löne-belopp i olika länder för tjänstemän i no-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

tariegrad. Jag vet ju icke, vad det innersta motivet var för denna sista argumentering. Jag är själv tjänsteman och icke alldeles främmande för karaktären av de olika befattningarna inom förvaltningen, men jag måste för min del bekänna, att jag skulle icke ha vågat att vid ett tillfälle som detta och i det syfte, som här var fråga om, anföra dessa nakna siffror utan att på något sätt antyda vad som på olika håll är förenat i fråga om arbete och ansvar med de befattningar, för vilka dessa löner gälla, och utan att heller på något sätt antyda, hurudana förhållandena i levnadskostnadshänseende eller i övrigt äro, vilka möjligheter till extraförtjänster och sportler m. m., som eventuellt utomlands äro förenade med befattningarna. Givetvis skulle det också ha varit av stort intresse att få veta, icke blott hur lönerna ställa sig för vissa befattningshavargrupper i statens tjänst utan också, för att kunna göra en riktig jämförelse, huru lönerna ställa sig ute på den privata marknaden. För att rätt kunna bedöma värdet av de löneuppgifter, herr finansministern lämnade, vore det sålunda, skulle jag tro, av stor betydelse få veta, hur förhållandena i lönehänseende äro t. ex. mellan den tjänsteman i notariegrad, som herr finansministern tog, och en industriarbetare i Stockholm, resp. i Berlin. Det kan hända kanske, att den utomordentligt gynnsamma ställning, som uppenbarligen var avsedd att påvisas vara för handen för den svenske tjänstemannen, då skulle komma i något annan dager. Jag är givetvis icke i tillfälle att nu gå närmare in på dessa siffror, men det skall vara mig angeläget att, sedan jag fått tillfälle att studera protokollet från i dag, taga litet närmare reda på saken, och jag kanske också får tillfälle att i något annat sammanhang komplettera de uppgifter, som herr finansministern här lämnade.

Jag vet som sagt icke vilka motiven ha varit för herr finansministern att kasta fram som argument dessa nakna löneuppgifter, men jag må säga, att vilka de än må ha varit, så icke synes detta sätt att argumentera vittna om någon större vilja att skipa rättvisa åt de högre tjänstemännen i vårt land.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Hamrin**: Herr talman! Jag vill endast nämna för herr Lundquist, att de uppgifter, som jag här lämnade, äro infordrade i samband med behandlingen av lönefrågorna. De äro alltså icke alls några privata uppgifter, utan de ha införskaffats på officiell väg.

Vidare ber jag att få erinra om att jag själv mycket starkt reserverade mig emot jämförelser, men tendensen är dock alldeles uppenbar. Det skulle ligga mycket nära till hands för mig att fråga herr Lundquist, om han ville vara med om en lönereglering, som t. ex. stannade vid den danska.

Herr Ljunggren: Herr talman! Statens rusdrycksmedelsfond och andra spritmedel ha under de båda dagarnas debatter varit föremål för ett ovanligt stort intresse. Alla ha givit välmänta råd och anvisningar för dessa medels rationella användning samt framför allt för brytande av 1926 års riksdagsbeslut rörande desamma. För egen del är jag mest intresserad av riksdagsbeslutets efterlevnad. Det är icke nyttigt, att svenska folket kan få den uppfattningen, att ett fattat beslut är det icke så noga med att vidbli. Med denna utgångspunkt vill jag för några minuter särskilt betona den del i beslutet, som stadgar, att rusdrycksmedelsfonden bör användas för »nykterhetens främjande». Samtliga talare synas nämligen rätt väl ha lyckats förbigå denna sida av saken. Frågan om fondens användning till åtgärder i samband med rusdryckshanteringens avveckling föreligger ju i detta ögonblick som bekant icke.

Med tillfredsställelse har landets nykterhetsfolk mottagit regeringens ut-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

talanden och förslag till ökat stöd för nykterhetsupplysningsverksamheten, såväl vad det gäller de centrala organen som de särskilda nykterhetssällskapen.

Med icke mindre tillfredsställelse må ock annoteras, hurusom den nuvarande regeringen — i motsats till vad förut brukat förekomma — gått in för verksamt stödjande av åtgärder för bekämpande av spritsmuggling och annan olaglig sprithantering.

För undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande har anslaget sålunda höjts från 184,000 kronor till 200,500 kronor eller med 16,500 kronor, för föreläsnings- och instruktionsverksamheten från 170,000 kronor till 200,000 kronor eller med 30,000 kronor och med 90,000 kronor för främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet. Vidare vill jag med tacksamhet erinra om förslaget om sänkning av vårdavgifterna vid alkoholistanstalterna från en krona till 50 öre per dag och borttagande av den betungande särskilda beklädnadsersättningen. Jag vill dock i detta sammanhang framhålla att på nästan alla möten, där nykterhetsnämnderna dryftat denna sak, har man gått in för önskvärdheten utav, att denna avgift helt och hållet borde borttagas. Men det är ju tacksamt med en sänkning av 50 % den här gången. Jag uttalar den förhoppningen, att denna avgift så småningom skall alldeles försvinna. Det är nödvändigt om alkoholistvården skall kunna bedrivas såsom önskvärt är. Vidare har till bekämpande av olovlig införsel av rusdrycker föreslagits ett från 300,000 till 600,000 kronor höjt anslag, en ökning alltså av ända upp till 100 %. Jag vill också peka på regeringens förslag om ett anslag å 200,000 kronor för särskild polisverksamhet, varjämte är satt i utsikt att i en kommande proposition detta belopp skall närmare preciseras och måhända även utökas. Alla dessa medel skola icke tagas ur den vanliga budgeten utan skola utgå ur rusdrycksmedelsfonden.

Av vad som sålunda föreslagits torde med all önskvärd tydlighet framgå, att regeringen — vad som ju också var att vänta av denna regering — i betydande mån sökt tillgodose nykterhetssträvanden och motverka spritmissbruk och olaglig sprithantering.

Med detta tacksamma erkännande mänger sig emellertid en känsla av besvikelse, besvikelse över att anslag icke föreslagits i sådan utsträckning, att de motsvarat behoven eller de gjorda blygsamma framställningarna. Jag vill erinra om prutningen å anslaget för utgivande av vår enda nykterhetstidskrift, vårt enda centrala nykterhetsbibliotek, de verksamt arbetande nykterhetssällskapen I. O. G. T., Sveriges Blåbandsförening, N. G. T. O., Vita bandet o. s. v.

Den överhandtagande spritkonsumtionen, de ökade fylleriförseelserna, ungdomens ökade spritmissbruk o. s. v., allt borde ge alla ansvarskännande anledning att tillse, att allt vad göras kan för nykterhetens främjande också verkligen göres. Det synes mig som om staten, vilken själv driver rusdryckshantering och som sålunda i första hand har anledning att känna ansvar för denna hanterings verkningar, också i första hand ställer medel till förfogande för missbrukets bekämpande.

När det nu är så lyckligt, att hundratusentals personer i detta land genom sina organisationer äro villiga att gå staten tillhanda i dess skyldiga nykterhetspropaganda och ställa sina personliga krafter och hundratusentals kronor årligen till förfogande utan tanke på någon som helst personlig ekonomisk vinning, då, menar jag, hade det säkerligen icke varit nödvändigt för regeringen att pruta ner organisationernas alltför blygsamma framställningar om ekonomiskt stöd för ett ännu kraftigare bedrivande av nykterhetspropagandan här i landet.

Och penningmedel för ändamålet torde icke ha behövt saknas. Tvärtom ligga miljoner lagrade i rusdrycksmedelsfonden och detta särskilt enligt 1926 års

beslut »för nykterhetsändamål». Varför icke använda sig av dessa medel i största möjliga utsträckning just för detta ändamål, då man på vissa andra håll är så ängslig för hur dessa pengar skola användas? Man proponerar, såsom exempelvis herr Carleson, att få rusdrycksmedelsfonden använd för alla handa andra än nu stipulerade ändamål.

Det som dock utgör en ännu större besvikelse än den nu anförda är finansministerns eget angrepp på rusdrycksmedelsfonden eller de i amorteringsfonden ingående spritmiljonerna; några miljoner äro direkt tagna ur rusdrycksmedelsfonden, den större summan, omkring 13 miljoner kronor, är hämtad ur amorteringsfonden.

Jag måste vittna — jag hade gärna velat slippa detta — att jag, och säkerligen många tusentals andra inom den svenska nykterhetsrörelsen med mig, på det djupaste beklagar denna åtgärd av den nuvarande regeringen, av vilken man i stället med förtroende väntat att den, i den mån krafterna kunnat räcka, helt och fullt skulle gå in för hävdande av riksdagens år 1926 för fem år framåt fattade beslut. Att denna tanke också finns bland nykterhetsfolk i den lagstiftande församlingen torde framgå av det sammanträde, som häromdagen hölls av den s. k. femtonmannadelegationen, i vilken numera ingå fem ledamöter från riksdagens nykterhetsgrupp, fem ledamöter från den socialdemokratiska nykterhetsgruppen och övriga ledamöter från nykterhetsrörelsens landsförbund. Angående de medel, som direkt skulle tagas ur rusdrycksmedelsfonden, har jag i min hand ett protokoll, enligt vilket man beslöt göra en framställning till nykterhetsgrupperna här i riksdagen och »med beklagande av det av 1930 års riksdag gjorda uttalandet om anslag till sinnesslöanstalten i Lund ur rusdrycksmedelsfonden hemställa om motion om avslag på regeringens förslag om, att anslagen till åtgärder beträffande lösdriveriet m. m. samt till ersättningar till vissa städer och köpingar för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel skola utgå ur rusdrycksmedelsfonden». Vidare uttalades vid samma tillfälle beträffande de 13 miljonerna, såvitt jag kunde fatta, den allmänna meningen, att man icke kunde godkänna regeringsförslaget i denna del, och man beslöt en hemställan till nykterhetsgrupperna om att ta detta spörsmål under noggrant överbäggande. Jag har velat anförda detta för att visa, att det icke bara är jag och några få med mig utan att man överhuvud taget bland nykterhetsfolket reagerar mot vad som här föreslagits.

Detta beslut av år 1926 var som bekant en kompromiss mellan olika meningssriktningar i riksdagen. När nykterhetsfolket i riksdagen för sin del godtog denna kompromiss, var det givetvis under den förutsättningen, att beslutet skulle respekteras under de år, det skulle gälla. Herr finansministerns eftergift på denna punkt bringar honom intet tack från något håll. Denna eftergift har i stället bidragit till framförande av förslag om raserande av 1926 års beslut redan vid innevarande riksdag, såsom framgick av herr Carlesons anförande.

Med vad som nu sagts har jag ingalunda velat förmoda, att regeringens ledamöter, när frågan skall slutligt avgöras, skola ställa sig på deras sida, som gå till storms emot den mening, som velat förhindra statens beroende av spritmedlen.

Den svenska nykterhetsrörelsen har ansett, att det privatekonomiska intressets borteliminering från den svenska rusdryckshanteringen vore en av huvudförutsättningarna för en framgångsrik nykterhetsverksamhet. Denna ståndpunkt vidhålls även nu. — Vidare har denna rörelse ansett, att statens ekonomiska oberoende av spritinkomsten vore en minst lika viktig faktor för en verksam nykterhetslagstiftning. Det är därför naturligt, att den svenska nykterhetsrörelsen noga aktgiver på varje åtgärd från statsmakternas sida, som

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av statsverkspropositionen. enligt deras mening kan främja eller hindra framgång i nykterhetsarbetet och förbudssträvandena.

(Forts.)

Nu menar herr Carleson, att då ingen under lördagens debatt pläderat för förbudstanken, denna sålunda måste anses vara avskriven hos alla politiska partier. Det var egentligen detta påstående, som gav mig anledning att nu begära ordet i denna remissdebatt, något som jag eljest kanske icke hade gjort, för att i detta avseende motsäga honom. Jag måste nämligen betona, att herr Carlesons slutsats är oriktig. Ännu har intet förslag framkommit inom det parti jag tillhör, som velat borttaga den punkt i programmet, vari uttalas beredvillighet att medverka till förbudets genomförande, så snart förutsättningarna härför föreligga. En dylik mening förefinnes ock inom stora lager av andra politiska partier, det må herr Carleson vara förvissad om. Vi nykterhetsvänner äro emellertid alltid villiga att medverka även till andra åtgärder till nykterhetens främjande, som gå i rätt riktning.

Det är sålunda klart, att nykterhetsfolket alltfört måste anse, att rusdrycksmedelsfonden måste vara av stort värde för nykterhetsfrågans främjande och slutliga lösning ävensom för statens budgetära oberoende av spritmedel. Nykterhetsfolket kan icke utan vidare släppa värden, som redan vunnits, och som enligt dess mening äro särskilt ägnade att i nykterhetsavseende gagna land och folk.

Ja, herr talman, det var de få ord jag ansåg mig böra säga i denna fråga.

Herr Lindskog: Herr talman! Jag skall bara tillåta mig att med ett par ord bemöta vad herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för en stund sedan yttrade till mig med anledning av några erinringar, som jag gjort beträffande åttonde huvudtiteln och speciellt rörande hans behandling av det viktigaste kravet från Lunds universitet, nämligen kravet på en nybyggnad för den kemiska institutionen. Han frågade mig då: »Varför framlade icke herr Lindskog själv detta anslagskrav, då han var ecklesiastikminister?» Jag får säga, att det var med utomordentligt stor förvåning jag hörde denna fråga riktas till mig, och den frågan var för mig tyvärr bara ett nytt vittnesbörd om det utomordentligt ringa intresse, som herr ecklesiastikministern har ägnat denna för Lunds universitet så betydelsefulla och viktiga fråga.

Saken var nämligen den, att Lunds universitet först den 13 september 1930, efter flera års mycket noggranna förberedelser, efter utarbetande av ritningar m. m., var färdigt att lägga fram detta anslagskrav. Man kan väl då icke begära, att jag såsom departementschef skulle ha lagt fram detta krav, innan någon framställning om detsamma framläggande inkommit till mig. Jag kan således icke förstå, att herr statsrådet överhuvud taget kan ha riktat denna fråga till mig.

Sedan förklarade herr statsrådet, varför han hade beträffande Uppsala universitet lagt fram sin åsikt om de nybyggnadskrav, som man där ansåg vara så viktiga, men varför han icke hade gjort detsamma beträffande Lund. Jag betonade emellertid uttryckligen, att jag för min del icke begärde och icke alls behövde någon förklaring, varför han hade handlat så för Uppsalas vidkommande. Herr statsrådet tog på sig en mycket hemlighetsfull min och sade, att det låg mystiska makter bakom, vilka han icke ville omtala för kammaren men som han kunde tala om privatim. Jag tvivlar icke alls på att så är förhållandet. Jag tvivlar icke alls på att det var mycket starka och vägande skäl, som gjort, att herr statsrådet handlat så som han gjort för Uppsalas vidkommande, men vad jag bestämt bestrider, det är, att herr statsrådet icke skulle ha kunnat göra detsamma för Lunds vidkommande. Han säger, att det är undantag att man handlar på detta sätt. Var står det, att det skall vara undantag? Undantag eller regel beror helt och hållet på det sinnelag

man har gentemot det ifrågavarande anslagskravet. För min del har jag upprepade gånger under min statsrådstitid ifråga om en sak, då det gällde ett anslagskrav, förklarat, att jag beklagade, att jag av statsfinansiella skäl icke kunde mer än omnämna det hela med några ord. Jag skall icke närmare ingå på detta, utan jag vill blott säga, att herr ecklesiastikministern själv har i den nu framlagda åttonde huvudtiteln gång på gång gått in på och redogjort för krav, som han av statsfinansiella skäl icke ansett sig kunna efterkomma. På sid. 148 talar han således om att han skulle vilja lägga fram förslag om statsbidrag till avlöning av tre sjömanspräster i Melbourne, Genua och Danzig, och han säger: »Jag har så utförligt som nu skett redogjort för de förhållanden, som här föreligga, och de skäl, som framförts till stöd för kravet i detta hänseende, alldenstund jag anser att, vad särskilt Melbourne och Danzig angår, sådana omständigheter äro förebragta, som synnerligen starkt tala för ett stödjande från statens sida av den socialt-religiösa verksamheten för våra sjömän i dessa städer. Då emellertid nu», fortsätter han. »de statsekonomiska förhållandena icke medgiva i år ett utsträckande av statens understödjande verksamhet på detta område, vill jag dock framhålla, att snarast möjligt, när omständigheterna det medgiva, ifrågavarande spörsmål upptagas» etc. Ett precis likartat fall ha vi på sid. 688, där han säger, när det gäller svenska skolan i Kina: »Då föreningen nu har för avsikt att återupptaga sin skolverksamhet och begränsat verksamheten till hållande av en folkskola, skulle visserligen skäl kunna anses föreligga för ett stödjande från statens sida av denna verksamhet. Då emellertid, såvitt handlingarna i ärendet utvisa, en dylik skola ännu ej synes hava upprättats, anser jag mig i avvaktan på närmare utredning av frågan icke kunna för närvarande förorda den gjorda framställningen.»

Ja, det är blott två exempel, som jag vid ett hastigt genomgående kunnat finna. Antagligen finnas flera. Jag säger blott och bart, att inte är det väl något hinder för att man i en sak, som intresserar en och som man är angelägen om, markerar, att man gärna skulle vilja lägga fram den, och uttalar en förhoppning om att ett annat år få göra det. Som sagt, jag tror nog, att man icke behöver andraga några hemlighetsfulla skäl, ty de skäl, som verkligen finnas om man vill främja ett anslagskrav, äro framförallt intresse för och välvilja mot detsamma. Finns bara det, kan man nog också skjuta in några ord om angelägenheten utav detta krav och en önskan att det snarast möjligt måtte komma fram. Det är detta, som tyvärr icke förekommit i det av mig omnämnda fallet.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Stadener**: Herr talman! De fall, som den siste talaren citerade ur åttonde huvudtiteln och däri jag givit uttryck åt en önskan att jag hade kunnat framlägga förslag inför riksdagen i ena eller andra syftet, ha alla gällt ökningar av redan utgående anslag. De hava icke åsyftat nya anslagsrubriker. Man tage exempelvis de av honom nämnda sjömansprästabefattningarna. Jag har icke ansett mig kunnat utvidga antalet av de utav riksdagen understödda sjömansprästabefattningarna, ehuru vissa skäl anförts för en dylik ökning. Jag har föreslagit bevarande av det antal utav dessa befattningar, som av riksdagen redan ihågkommit. Detta fall är sålunda icke analogt med det, som talaren vid föregående tillfälle i kväll har behandlat, då han talade för ett alldeles nytt anslag: en nybyggnad i Lund, till vilken riksdagen icke ännu tagit ställning.

För övrigt förbehåller jag mig att själv tolka mina känslor för Lunds universitet. Jag tillbakavisar den insinuanta antydning, som har gjorts av den föregående talaren beträffande vad jag i detta hänseende känner eller icke känner.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Herr Lithander: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Andersson i Stockholm gjorde en gensaga mot prosten Pehrssons yttrande rörande den virkesproduktion, som då berördes. Jag har givetvis icke rätt att upptaga kammarens tid eller riksdagens protokoll med en detaljerad redogörelse nu, då vi behandla statsverkspropositionen, men jag ber att få hänvisa var och en, som är intresserad av dessa frågor, till Times för den 16 december förra året, och till den korrespondens därom, som i dess spalter har fortgått allt intill den dag, som i dag är. Där finns ett fruktansvärt bevismaterial, som ger belägg för att vad prosten Pehrsson sade tyvärr är sant och intygat av ögonvittnen.

Eftersom jag har ordet skall jag be att få säga ett par ord till herr lektor Wigforss. Herr lektor Wigforss gjorde gällande, att företagaran den skulle icke minskas i detta land därigenom, att en hård beskattning eventuellt träffade en kommande generation och även den generation, som nu producerar, därför att, som herr Wigforss sade, företagarna äro så vana vid att göra förluster, att om dessa komma i form av ökad beskattning, har detta ingenting att betyda. Herr lektor Wigforss är ju i det läget, att han utan några personliga risker har kunnat komma i den lyckliga positionen att ha en tryggad årlig utkomst. Det ha däremot icke företagarna. De få taga risker — de må driva sin näring i stort eller i smått — och därför hålla företagarna — jag vill säga den ärade representanten, att detta är fallet långt ut i de socialdemokratiska leden — på det, som under svett och möda är hoparbetat och förvärvat med risk för förluster. Jag tror, att om den ärade talaren skulle vilja i praktiken fortsätta att tillämpa det förslag, som han för några år sedan lade fram rörande arvsbeskattningen, skulle han få konstatera ett ännu större avfall inom de socialdemokratiska leden än som då blev fallet. Jag vill bara säga detta som en välvillig fingervisning till honom.

Jag är icke alldeles säker på att någon under denna debatt yrkat remiss till vederbörande utskott av statsverkspropositionen. Jag skall icke gå in i några detaljer, utan jag ber att få yrka denna remiss inklusive rusdrycksmedelsfonden och hela det kommunicerande rörledningssystemet.

Hans excellens herr statsministern **Ekman:** Jag nödgas, herr talman, att besvära kammaren med ett tredje yttrande med anledning av några till regeringen framställda frågor liksom också ett par, tre uttalanden av klander gentemot regeringen.

Jag glömde då jag förra gången hade ordet, att säga ett ord till herr Sköld. Han hemställde, huruvida det icke vore lämpligt att försöka påskynda utredningen rörande sockerfrågorna på sådant sätt, att ett beslut — jag vet icke, om han menade ett beslut i detalj eller mera ett beslut i princip — rörande den efter nästföljande budgetår kommande ordningen på detta område skulle kunna fattas redan i sammanhang med årets beslut. Jag uppfattade åtminstone hans hemställan på det sätt, jag nu angivit. Jag vill då uttala den meningen, att det förefaller mig knappast vara vare sig möjligt eller lämpligt att fatta ett dylikt beslut redan nu i sammanhang med det beslut, som eventuellt skulle komma att fattas rörande budgetåret 1931—1932, innan man vet, hur de båda parter, som förut haft uppgörelse, komma att ställa sig, och innan man vet, vart de s. k. internationella avtalen kunna leda m. m. dylikt. Knappt någon torde, när det kommer till kritan, vara beredd därtill. Jag vill därför uttala den meningen, att ehuru det naturligtvis är önskvärt att så fort som möjligt få in allt material för ärendets bedömande och få till stånd en bearbetning härav för fortsättningen, så tror jag icke, att det önskemål, som herr Sköld i detta sammanhang framställde, är av den art, att det kan vinna godkännande.

I fråga om skolanslaget, som herr Lindskog talade om och som han ett par, tre gånger förklarade vara i dess nuvarande form olämpligt, därför att det utgick på samma sätt till olika kommuner, oberoende av deras ekonomiska läge, så vill jag erinra om att just den sidan av frågan var synnerligen ingående behandlad i den utredning, som fogats till fjolårets motion. Och det av honom särskilt omnämnda fallet, Orsa kommun, var därvid också särskilt omnämnt. Jag trodde, att det i fjol slutligen måste ha blivit klart för alla i riksdagen, att ett beslut på detta område icke kunde åstadkommas, som icke föregrep den pågående utredningen om en allmän skatteutjämning, *därest icke* beslutet enbart finge omfatta en utjämning av skolutgifterna, men därvid tillika omfatta samtliga skolpliktiga barn inom landet. Endast under den förutsättningen kunde ett beslut komma till stånd, som icke ingrep på andra områden och sålunda icke upprullade hela det stora och mångsidiga skatteutjämningsproblem, som här föreligger. Den saken belystes klart vid det tillfället. Därför trodde jag, att man icke nu skulle behöva återkomma med den anmärkning, som vid frågans prövning föregående år alldeles särskilt uppmärksammades på olika håll men därvid uttryckligt underkändes.

Beträffande den av herr Pehrsson i Göteborg berörda ryska trädumpingen vill jag endast säga, att regeringen haft sin uppmärksamhet riktad på denna sak och fört underhandlingar om den på olika håll. Jag vill tillägga, att jag tror, att någon sådan införsel icke för närvarande äger rum samt att det kan antagas, att i fortsättningen en sådan icke heller i år kommer i fråga.

Beträffande herr Wigforss' spörsmål till regeringen, huruvida den icke ansåge, att detta att taga medel ur amorteringsfonden vore ett brott mot 1926 års förordning — godkänner herr Wigforss den formuleringen av spörsmålet? — vill jag säga, att jag icke kan beteckna regeringens förslag som ett brott mot förordningen. Medlen äro faktiskt överlämnade till en annan fond med ett från rusdrycksmedelsfonden och vad därmed sammanhänger helt avskilt speciellt ändamål. Den användning, vartill medlen nu förutsättas bli begagnade, är sådan, att de kunna anses ha blivit tagna i anspråk för kapitalökningsanslag, till vilka man eljest dels ifrågasätter upplåning och dels användande av direkta skattemedel. Åtminstone vad beträffar den del, som eljest skulle frambringas genom upplåning, är det alldeles klart, att resultatet blir en minskning av vår skuldsättning, alltså samma ändamål som är avsett med hela amorteringsfonden. Man minskar den på det sättet, att man icke behöver upptaga lån, som eljest skulle vara oundgängliga.

Beträffande den andra delen av medlen erkänner jag, att det ter sig som en avvikelse att, sedan medlen tillförts en annan fond, med särskild uppgift, återföra dem till budgetär användning. Men i det fallet är riksdagen givetvis oförhindrad att för viss del av medlen besluta i dylik riktning.

I fråga om herr Wigforss uttalande, att arbetslöshetsförsäkringen inom det borgerliga lägret betraktas såsom ett speciellt socialdemokratiskt önskemål — det förefaller mig, som om herr Wigforss ville göra gällande, att möjligtvis även regeringen såg så på saken — så kan jag icke medgiva riktigheten därav. Varken jag eller mina kolleger betrakta arbetslöshetsförsäkring såsom en speciellt socialdemokratisk lagstiftning eller socialistiskt inriktad samhällsätgård. Den faller, såvitt jag förstår, fullt inom ramen för borgerligt betraktelsesätt och borgerlig samhällsorganisation. Hindret för frågans lösning har icke varit av denna art, utan hittills har det varit pågående utredningar, om vilka man stritt, huruvida de varit nödvändiga eller ej. Å ena sidan har man ansett önskvärt att de skulle föreligga fullständiga, innan beslut kunde fattas; å den andra har man menat det redan föreliggande materialet vara tillräckligt. Vidare har det givetvis gällt det svåra spörsmålet om den omfattning, denna försäkringsfrågas lösning borde erhålla. Det ligger ju så till, att den mera begränsade lös-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
[Forts.]

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

ningen är lättare att åstadkomma. Men bidrar den icke — det är den stora huvud-
erinringen — att ytterligare från varandra avlägsna olika grupper inom arbe-
tareklassen? Förstora och vidga den icke den klyfta, som, — delvis i följd
av vår sociallagstiftning — finnes mellan olika grupper av arbetare? Det är
ett spörsmål, om vilket jag tror, att man icke kan säga, att det uppställes endast
av den, som är behärskad av önskemålet att skjuta undan hela detta problem
eller försvåra det i onödan. Det är säkerligen en ytterst allvarlig fråga att av-
göra, när man skall taga slutlig ståndpunkt till hela detta spörsmål.

Jag vill slutligen säga till herr Kilbom, som började hyggligt och snällt
men som efter hand gaskade upp sig, särskilt mot slutet, och till och med gav
oss avsked utan vidare, att de uppgifter, på vilka han grundade sin förkastelse-
dom, speciellt beträffande vad som skett i Genève, måste vara fullkomligt orik-
tiga. De direktiv, som de svenska ombuden erhållit, ha gått ut på, att de
skulle söka biträda varje praktisk och genomförbar åtgärd, som kunde medver-
ka till det internationella nedrustningsarbetet. Och enligt de uppgifter vi fått
har man ansett, att den svenska delegationen ärligt sökt realisera detta syfte.
Utrikesnämnden har ju haft full kännedom om instruktionens innebörd. Om
där förekommande uttalanden har jag enligt mitt förmenande icke rättighet att
lämna närmare meddelanden.

Beträffande vidare herr Kilboms missnöje över utrikesnämndens tillvaro och
funktion, förstår jag icke anledningen till att denna fråga kommer upp i en re-
missdebatt. Önskar man ändring i nämndens nuvarande sammansättning och
funktioner och vill man komma tillbaka till det gamla, »reaktionära» förfä-
ringssättet rörande utrikesärendenas handläggning, lär väl den frågan få tagas
upp på annat sätt och i annat sammanhang och bör icke utgöra orsak till utfall
mot den nu sittande regeringen. Det är ju riksdagen, som fattat beslut både
beträffande utrikesnämndens verksamhet och formen för utrikesärendenas be-
handling i övrigt.

Det förefaller mig slutligen, som om man, även om man är kommunist, icke
skulle behöva ta på frågan om tillgodoseendet av ordningen vid strejkkonflikter
på det sättet, att man anser tillhandahållandet från statens sida av erforderliga
krafter för ordningens upprätthållande utgöra ett partitagande för den ena par-
ten. Jag har redan tidigare en gång i dag protesterat mot detta betraktelsesätt
och gör det fortfarande. Det förhöll sig icke alls så, som herr Kilbom beha-
gade uttrycka sig, att det förekom ett regeringens »knäfall för en hysterisk ar-
betsgivarrepresentant». Regeringen har icke alls stått i någon förbindelse
med arbetsgivarrepresentanter på denna punkt, utan man har tagit upp en upp-
fordran från landshövdingen i länet, som i sin tur erhöi en framställning från
borgmästaren på vederbörande plats, att öka de otillräckliga poliskrafterna.
Detta har skett, men det innebär icke ett hot mot endera parten i arbetskoni-
flikten. Det ligger ostridigt i allas intresse, att ordning upprätthålles. Jag har
förresten icke hört talas om att det förekommit något strejkbryteri där nere.
Man har sagt, att arbetsgivarna avstodo från att kämpa sin strid på det sättet,
att de tillkallade några strejkbrytare. Utan de, som det i vissa fall uppstått
oro omkring och som ansett sig hotade, ha varit förmän, som haft att hålla an-
läggningarna i gott stånd, d. v. s. de ha haft att verkställa eldning och sköta
maskiner och sådant, så att fabrikerna med maskiner icke skulle skadas. Att
då vända sig mot regeringen, därför att den biträtt förslaget om ökade krafter
för ordningens upprätthållande, är synnerligen omotiverat. Ett krav på, att
man skall underlåta tillhandahålla sådana krafter, kan omöjligen vara ett krav,
som stärker arbetarpartens ställning.

Vad till sist beträffar de löner, som utgå i denna såväl som andra industrier,
har ju regeringen varken haft anledning eller rätt att yttra sig därom, och detta
så mycket mindre, då det ju kan tillkomma regeringen att förlikningsvis in-

gripa för att åstadkomma, så fort möjlighet därtill gives, uppgörelse i saken mellan parterna.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vidare yttrades ej. Ifrågavarande proposition hänvisades till statsutskottet, varjämte densamma remitterades, i vad den anginge pensions- och indragningsstaterna, till bankoutskottet samt, såvitt den rörde jordbruksärenden, till jordbruksutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren avgivna yttrandena.

§ 2.

Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 25, angående inredande av vissa lägenheter m. m. i veterinärhögskolans lokaler, som nu föredrogs, hänvisades till jordbruksutskottet.

§ 3.

Föredrogs var efter annan följande på kammarens bord liggande motioner; och remitterades därvid

till konstitutionsutskottet motionen nr 9 av herr *Källman m. fl.*;

till statsutskottet motionerna:

nr 10 av herr *Pettersson* i Hällbacken; och

nr 11 av herr *Olofsson* i Digernäs;

til bevillningsutskottet motionerna:

nr 12 och 13 av herr *Lovén*; och

nr 14 av herr *Olofsson* i Digernäs; samt

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 15 av herr *Olofsson* i Digernäs; och

nr 16 av herr *Olsson* i Ramsta.

§ 4.

Härefter föredrogs var för sig och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 22, angående befrielse för banförmannen vid statens järnvägar Jonas Jonsson från skyldighet att gälda vissa skadestånds- och ersättningsbelopp;

nr 27, angående viss omreglering av Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolags skuld till staten;

nr 28, angående kronans deltagande i viss vattenreglering beträffande Skellefte älv;

nr 29, angående fortsatta åtgärder för främjande av sparsamhet bland ungdomen;

nr 30, angående nedsättning av räntan å vissa lån ur lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby; och

nr 31, angående anvisande av medel för täckande av vissa hos länsstyrelsen i Stockholms län bokförda belopp.

§ 5.

Vidare föredrogs var efter annan och remitterades till statsutskottet nedan nämnda på bordet liggande motioner, nämligen:

- nr 17 av herrar andre vice talmannen *Bengtsson* och *Hedlund* i Östersund;
 nr 18 av herrar andre vice talmannen *Bengtsson* och *Wigforss*;
 nr 19 av herr *Lindley*; samt
 nr 20 av herr *Sandström*.

Ang. åter-
kallande av
en motion.

Vid härpå skedd föredragning av motionen nr 21 av herr *Pehrsson* i Bramstorp *m. fl.*, angående statsinlösen av järnvägen Härnösand—Sollefteå, begärdes ordet av

Herr *Pehrsson* i Bramstorp, som yttrade: Herr talman! I den motion jag här väckt inrymmas två yrkanden. Enligt det ena skulle motionen gå till jordbruksutskottet, enligt det andra till statsutskottet. Jag ber vid sådant förhållande att få återkalla min motion.

Denna anhållan bifölls.

Slutligen föredrogs övriga på bordet liggande motioner; och överlämnades därvid

till bankoutskottet motionen nr 22 av herrar *Christenson* och *Eriksson* i Stockholm;

till behandling av lagutskott motionerna:

- nr 23 av herr *Petersson* i Lerbäcksbym *m. fl.*; och
 nr 24 av fru *Nordgren*;

till jordbruksutskottet motionerna:

- nr 25 av herr *Magnusson* i Skövde;
 nr 26 av herr *Johanson* i Huskvarna; och
 nr 27 av herr *Sandberg m. fl.*; samt

till tillfälligt utskott motionen nr 28 av herr *Hedlund* i Häste *m. fl.*

§ 6.

Föredrogs vart för sig och lades till handlingarna bankoutskottets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet avgivna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse.

§ 7.

Slutligen föredrogs riksdagens kanslideputerades memorial, nr 1, angående antagande av tjänstemän i riksdagens kansli.

Vad kanslideputerade anmält och hemställt godkändes.

§ 8.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Gustafson* i Kasenberg *m. fl.*, nr 49, angående förräntningen av det i Trollhätte kanal nedlagda kapitalet;

herr *Lundquist* i Rotebro *m. fl.*, nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i statsverkspropositionen om anslag till utredning rörande luftfartsled Stockholm—Malmö;

herr *Lundquist* i Rotebro, nr 51, angående åtgärder i syfte att uppmuntra kvinnliga tjänstemän till frivillig avgång ur statstjänst vid giftermåls ingående; och

herr *Skoglund m. fl.*, nr 52, om ändring i 22 § 1 mom. kommunalskattelagen samt i anvisningarna till denna paragraf.

Dessa motioner bordlades.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Åqvist</i>	under	4	dagar	fr. o. m.	den	21	jan.,	
» <i>Sjögren</i>	»	8	»	»	»	20	»	
» <i>Andersson i Malmö</i>	»	8	»	»	»	21	»	
» <i>Magnusson i Tumhult</i>	»	8	»	»	»	21	»	
» <i>Wallerius</i>	»	10	»	»	»	22	»	
» <i>Herou</i>	»	6	»	»	»	20	»	och
» <i>Olsson i Ramsta</i>	»	3	»	»	»	25	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12.32 på natten.

In fidem
Per Cronvall.